

**HAZĀ KĪTĀB-I ‘AḲĀĪD-i İSLĀM
(İNCELEME-METİN-DİZİN)**

(Yüksek Lisans Tezi)

Sevda YILDIZ

Kütahya – 2019

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

HAZĀ KİTĀB-I ‘AḲĀİD-İ İSLĀM
(İNCELEME-METİN-DİZİN)

Danışman:

Doç. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR

Hazırlayan:

Sevda YILDIZ

Kütahya – 2019

Kabul ve Onay

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim/Anasanat Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMA RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....

Doç. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR

(İmza)

Üye.....

Prof. Dr. Bilal AKTAN

(İmza)

Üye.....

Doç. Dr. Meriç GÜVEN

(İmza)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Hazā Kitāb-ı ‘Aķāid-i İslām (İnceleme-Metin-Dizin)” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

...../...../2019

Sevda YILDIZ

Özgeçmiş

5 Mart 1993 yılında Mersin'in Anamur ilçesinde dünyaya geldi. İlköğrenimini 1999-2007 yılları arasında Çeltikçi İlköğretim Okulunda tamamladı. 2011 yılında Cumhuriyet Anadolu Lisesinden mezun oldu. 2011 yılında üniversite eğitimine başladı ve 2015 yılında Dumlupınar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Yine aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde Tezli Yüksek Lisans eğitimine başladı. Şu anda Diyarbakır'ın Kulp ilçesinde Kulp Anadolu Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmaktadır.

Tez konusunun seçiminde, kaynak temininde, tezin hazırlama aşamasında fikirlerinden ve bilgisinden yararlandığım, yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen ve maddi-manevi her konuda destek olan saygıdeğer hocam Doç. Dr. A. Nur SİR DÜNDAR' a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

HAZĀ KĪTĀB-I ‘AĶĀİD-İ İSLĀM (İNCELEME-METİN-DİZİN)

YILDIZ, Sevda

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR

Haziran, 2019, 332 sayfa

Bu çalışma, H. 1169 (1755-1756) yılında İsmail Nureddin Üsküdarî tarafından kaleme alınan akait türündeki metnin dil incelemesidir. Çalışma; giriş, inceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; eserin yazıldığı dönem, akait, eser ve eserin yazarı hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme bölümünde eser; imla, ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından incelenmiştir. Metin bölümünde; metin çeviri yazıya aktarılmıştır. Metnin anlaşılır olması için noktalama işaretlerinden yararlanılmıştır ve özel isimler büyük harfle başlatılmıştır. Dizini bölümünde; metnin gramatik dizini yapılmıştır. Dizinde tespit edilen 1125 kelimenin kökeni belirtilmiştir: 534 Türkçe, 524 Arapça, 61 Farsça, 2 Rumca, 1 Soğdca, 1 Sırpça kelime bulunmaktadır.

Son bölümde; eserin tıpkıbasımı verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Türkçesi, İsmail Nureddin Üsküdarî, akait, söz varlığı, dil incelemesi

ABSTRACT

HAZĀ KĪTĀB-I ‘AḲĀĪD-İ İSLĀM (REVIEW-TEXT-INDEX)

YILDIZ, Sevda

MA Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Thesis Supervisor: Assoc. Doç. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR

June 2019, 332 pages

This study presents the analysis of the text written in the form of doctrines by İsmail Nureddin Üsküdarî in H. 1169 (1755-1756). The study consists of five chapters as the following: introduction, analysis, text, index and facsimile.

In the introduction part, the era in which the work was written, doctrines, the work and the author of the work have been introduced. The analysis chapter offers an analysis of the work in terms of punctuation, phonetics, and morphology. In the text chapter, the text has been translated. In order to make the text comprehensible, punctuation marks as well as capitalized letters for the proper nouns have been used. In the index part, the grammatical index of the text has been presented. The origins of 1125 identified words have been given in the index section: 534 Turkish, 524 Arabic, 61 Persian, 2 Greek, 1 Sogdian, 1 Serbian Language.

In the final chapter, the facsimile of the work has been presented.

Keywords: Ottoman Turkish, İsmail Nureddin Üsküdarî, doctrines, vocabulary, language analysis.

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışma İsmail Nureddin Üsküdarî adına kayıtlı akâidnâme türünde yazılmış *Hazā Kitāb-ı ‘Aḳāid-i İslām*’ı adlı eserdir. Eser, Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde yazılmakla birlikte yer yer Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini de taşımaktadır.

Eserin tespit edebildiğimiz tek nüshası olan bu nüsha 1169 (1755-1756) yılında yazılmıştır. Ankara Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz A 4789 arşiv numarası ile kayıtlı olan bu eser, harekeli nesih hattıyla yazılmıştır. *Hazā Kitāb-ı ‘Aḳāid-i İslām*’ın tespitinden sonra eser ve yazarı hakkında yapmış olduğumuz araştırmada, kaynaklarda çok az bilgiye ulaşılmıştır.

Çalışma; giriş, inceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; eserin yazıldığı dönem, akait, eser ve eserin yazarı hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında metinde geçen dualar ve hadis-i şerif aslına bağlı kalarak verilmiş, mealleri üzerinde durulmuştur.

İnceleme bölümünde eser; imla, ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından incelenmiştir. Eserin imlası ile ilgili bölümde, ünlü ve ünsüzlerin yazımı örneklendirilmiş ve yanlarına yaprak ve satır numaraları verilmiştir. Ses bilgisinde; ses değişimleri, ses olayları ve ünlü uyumları incelenmiştir. Şekil bilgisi kısmında metindeki isimler, sıfatlar, zamirler, zarflar, edatlar ve fiiller tespit edilmiş ve eserin muhtelif sayfalarından seçilen kelimeler örnek olarak verilmiştir.

Metin bölümünde; metin çeviri yazıya aktarılmıştır. Metnin anlaşılır olması için noktalama işaretlerinden yararlanılmıştır ve özel isimler büyük harfle başlatılmıştır. Arapça ibareler, Arap harfleriyle gösterilmiş ve dipnotta bunların meali verilmiştir.

Dizin bölümünde; metnin gramatik dizini yapılmıştır. Madde başı olarak alınan kelimelerin anlamlandırılmasında kelimenin metin bağlamında kullanılan anlamı alınmıştır. Kelimelerin kökeni belirtilmiştir. Birleşik fiiller, ilgili madde başının altında verilmiştir.

Bu çalışmayı hazırlarken görüşlerinden faydalandığım, kaynaklara ulaşma noktasında yardımlarını gördüğüm değerli hocalarıma, özellikle bu süreçte bana rehber

olan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ayşe Nur SİR DÜNDAR'a teşekkür ve minnet duygularımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR VE YER İŞARETLER	xvi
METİNDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM YAZAR VE ESER HAKKINDA İNCELEME

1.1. AKAIT HAKKINDA BİLGİ	3
1.1.1. Akait Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı	3
1.1.2. Akait'in İlmî Kaynağı	3
1.1.3. Akait'in Tarihçesi	3
1.1.4. Edebî Tür Olarak Akait-nameler	6
1.2. ESER HAKKINDA BİLGİ	6
1.2.1. Eserin Konusu	6
1.2.2. Eserin Özeti	6
1.2.3. Eserin Nüshaları	7
1.3. YAZAR HAKKINDA BİLGİ	7
1.3.1. İsmail Nureddin Üsküdarî (Ebu'l-Yemen).....	7
1.3.2. Yazar ve Eserleri Hakkında Yapılan Çalışmalar.....	7
1.4. ESERDE GEÇEN HADİS VE DUALAR	8
1.4.1. Dualar	8
1.4.2. Hadis-i Şerif	10

1.5. ESERİN SÖZ VARLIĞI..... 10

İKİNCİ BÖLÜM İNCELEME

2.1. İMLA VE DİL ÖZELLİKLERİ 15

2.1.1. Hareke	15
2.1.2. Ünlülerin Yazımı	16
2.1.2.1. Düz Ünlülerin Yazılması	16
2.1.2.1.1. /a/ Ünlüsünün Yazılması	16
2.1.2.1.2. /e/ Ünlüsünün Yazılması	17
2.1.2.1.3. /ı/ ve /i/ Ünlülerinin Yazılması	17
2.1.2.2. Yuvarlak Ünlülerin Yazılması.....	18
2.1.2.2.1. /o/ ve /ö/ Ünlülerinin Yazılması	18
2.1.2.2.2. /u/ ve /ü/ Ünlülerinin Yazılması	18
2.1.3. Ünsüzlerin Yazımı.....	19
2.1.3.1. /p/ Ünsüzünün Yazılması.....	19
2.1.3.2. /ç/ Ünsüzünün Yazılması.....	20
2.1.3.3. /t/ Ünsüzünün Yazılması	20
2.1.3.4. /k/-/g/ Ünsüzlerinin Yazılması.....	21
2.1.3.5. /s/ Ünsüzünün Yazılması	21
2.1.3.6. /ñ/ Ünsüzünün Yazılması.....	22
2.1.4. Aynı Kelimenin Farklı Yazılması	23

2.2. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ 23

2.2.1. Ünlü Sistemi	23
2.2.1.1. Ünlü Değişimleri.....	23
2.2.1.1.1. /i/>/e/ ve /e/>/i/ Değişmesi	23
2.2.1.1.2. /u/>/ı/ ve /ü/>/i/ Değişmesi	26
2.2.1.2. Ünlü Türemesi	27
2.2.1.3. Ünlü Düşmesi	28
2.2.1.4. Birleşme.....	28
2.2.1.5. Ünlü Uyumu	28
2.2.1.5.1. İncelik-Kalınlık Uyumu.....	29
2.2.1.5.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	30
2.2.1.5.2.1. Kelime Tabanında Görülen Yuvarlaklaşmalar	31
2.2.1.5.2.2. Eklerde Görülen Yuvarlaklaşmalar.....	31

2.2.1.5.2.2.1. Eski Türkçeden Beri Yuvarlaklığını Devam Ettiren Ekler	31
2.2.1.5.2.2.2. Ünlüsü Sonradan Yuvarlaklaşmış Olan Ekler	32
2.2.1.5.2.2.3. Ses Düşmesiyle Meydana Gelen Yuvarlıklar	33
2.2.1.5.2.3. Kelime Tabanlarında Görülen Düzlükler	34
2.2.1.5.2.4. Eklerde Görülen Düzlükler	34
2.2.1.5.2.4.1. Eski Türkçeden Beri Düz Ünlü Taşıyan Ekler	34
2.2.1.5.2.4.2. Eski Türkiye Türkçesinde Düzleşen Ekler	34
2.2.2. Ünsüz Sistemi	34
2.2.2.1. Ünsüz Değişimleri	35
2.2.2.1.1. Tonlulaşma	35
2.2.2.1.1.1. /t/ > /d/ Değişmesi	35
2.2.2.1.1.2. /k/ > /g/ Değişmesi	35
2.2.2.1.1.3. /ç/ > /c/ Değişmesi	36
2.2.2.1.1.4. /p/ > /b/ Değişmesi	36
2.2.2.1.2. Sızıcılışma	36
2.2.2.1.2.1. /k/ > /h/ Değişmesi	36
2.2.2.1.2.2. /b/ > /v/ Değişmesi	36
2.2.2.1.2.3. /d/ > /d̡/ > /y/ Değişmesi	37
2.2.2.1.2.4. /g/ > /v/ Değişmesi	37
2.2.2.2. Ünsüz Benzeşimleri	37
2.2.2.2.1. C Sınıfı Ekler	37
2.2.2.2.2. D Sınıfı Ekler	42
2.2.2.2.3. G Sınıfı Ekler	39
2.2.2.3. Ünsüz Türemesi	39
2.2.2.4. Ünsüz Düşmesi	40
2.2.2.4.1. g/ğ Düşmesi	40
2.2.2.4.2. Orta Hecede -l- Düşmesi	40
2.2.2.4.3. /r/ Düşmesi	41
2.2.2.4.4. /v/ Düşmesi	41
2.2.2.4.5. /y/ Düşmesi	41
2.2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi	41
2.2.2.6. Hece Düşmesi	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

3.1. İSİM	43
3.1.1. Çokluk Eki	43
3.1.2. İyelik Ekleri	43

3.1.3. Aitlik Eki	44
3.1.4. Hâl Ekleri	44
3.1.4.1. Yalın Hâl	44
3.1.4.2. İlgi Hâli Eki: {+(n)Uñ}, {+(n)İñ}	45
3.1.4.3. Belirtme Hâli Eki: {+(y)I}, {+nI}, {+(I)ñ}, {+ñ}	45
3.1.4.4. Yönelme Hâli Eki: {+(y)A}	45
3.1.4.5. Bulunma Hâli Eki: {+dA}	46
3.1.4.6. Çıkma Hâli Eki: {+dAn}	46
3.1.4.7. Eşitlik Hâli Eki: {+CA}.....	46
3.1.4.8. Vasıta Hâli Ekleri: {+IA}, {+IIA}, {+y+IA}, {+y+IIA}	46
3.1.4.9. Yön Gösterme Hâli Ekleri: {+rA}, {+rU}	47
3.1.5. Soru Eki.....	47
3.1.6. İsim Türeten Ekler.....	47
3.1.6.1. İsimden İsim Türeten Ekler	47
3.1.6.2. Fiilden İsim Türeten Ekler.....	48
3.2. SIFAT	48
3.2.1. Niteleme Sıfatları	48
3.2.2. Belirtme Sıfatları	49
3.2.2.1. İşaret Sıfatları	49
3.2.2.2. Sayı Sıfatları	49
3.2.2.3. Soru Sıfatları.....	50
3.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları.....	50
3.3. ZAMİR	50
3.3.1. Şahıs Zamirleri	50
3.3.2. İşaret Zamirleri	51
3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri	52
3.3.4. Belirsizlik Zamirleri	52
3.3.5. Soru Zamirleri	53
3.3.6. Bağlama Zamirleri.....	53
3.4. ZARFLAR.....	54
3.4.1. Durum Zarfları	54
3.4.2. Zaman Zarfları.....	54
3.4.3. Yer-yön Zarfları	55
3.4.4. Miktar Zarfları.....	55
3.5. EDATLAR	55

3.5.1. Bağlama Edatı	55
3.5.1.1. Sıralama Edatları	55
3.5.1.2. Denkleştirme Edatları	56
3.5.1.3. Cümle Başı Edatları	56
3.5.1.4. Kuvvetlendirme Edatları	57
3.5.1.5. Cümle Bağlayıcılar	57
3.5.2. Son Çekim Edatları	57
3.5.3. Ünlem Edatları	58

3.6. FİİL.....58

3.6.1. Şahıs Ekleri.....	58
3.6.1.1. Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri	58
3.6.1.2. İyelik Kaynaklı Şahıs Ekleri.....	59
3.6.1.3. Emir Ekleri	60
3.6.2. Şekil ve Zaman Ekleri	60
3.6.2.1. Haber Kipleri	60
3.6.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	60
3.6.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	61
3.6.2.1.3. Geniş Zaman.....	62
3.6.2.1.4. Şimdiki Zaman	62
3.6.2.1.5. Gelecek Zaman	63
3.6.2.2. Dilek Kipleri	63
3.6.2.2.1. Emir Kipi	63
3.6.2.2.2. Şart Kipi.....	64
3.6.2.2.3. Gereklilik Kipi.....	65
3.6.2.2.4. İstek Kipi	65
3.6.3. Birleşik Çekimler	66
3.6.3.1. Hikâye.....	66
3.6.3.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi	66
3.6.3.1.2. İstek Kipinin Hikâyesi	66
3.6.3.2. Rivayet.....	67
3.6.3.3. Şart.....	67
3.6.3.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	67
3.6.3.3.2. Geniş Zamanın Şartı	67
3.6.4. Soru Eki	68
3.6.5. Cevher Fiil ve Bildirme Ekleri	68
3.6.5.1. Geniş Zaman.....	68
3.6.5.2. Görülen Geçmiş Zaman.....	68
3.6.5.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	69
3.6.5.4. Şart.....	69
3.6.6. Birleşik Fiiller.....	69
3.6.6.1. Birinci Unsuru İsim Olan Birleşik Fiiller	69
3.6.6.2. Birinci Unsuru Fiil Olan Birleşik Fiiller	70
3.6.6.2.1. Yeterlilik.....	70

3.6.6.2.2. Süreklilik	70
3.6.6.2.3. Tezlik	71
3.6.6.2.4. Yaklaşma	71
3.6.7. İsim-Fiiller	71
3.6.8. Sıfat-Fiiller	71
3.6.9. Zarf-Fiiller	72
3.6.10. Fiil Türeten Ekler	72
3.6.10.1. İsimden Fiil Türeten Ekler	72
3.6.10.2. Fiilden Fiil Türeten Ekler	73
3.6.10.2.1. Çatı Ekleri	73
3.6.10.2.1.1. Pasiflik ve Meçhullük Eki	73
3.6.10.2.1.2. Dönüştürülük Eki	73
3.6.10.2.1.3. İşteşlik Eki	73
3.6.10.2.1.4. Ettirgenlik eki	73
3.6.10.2.2. Fiilden Fiil Türeten Diğer Ekler	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM METİN

4.1. METNİN NEŞRİNDE İZLENEN YOLLAR	76
4.2. METİN	77
HAZĀ KĪTĀB-I ‘AĶĀİD-İ İSLĀM	77

BEŞİNCİ BÖLÜM DİZİN

5.1. DİZİN YAPILIRKEN İZLENEN YOLLAR	109
5.2. DİZİN	110
5.3. ÖZEL İSİMLER DİZİNİ	267
5.4. ARAPÇA TABİRLER DİZİNİ	272
SONUÇ	277
EKLER	279

KAYNAKÇA	324

DİZİN	331

KISALTMALAR VE YER İŞARETLER

Ar. : Arapça

bk. : bk

c. : cilt

Çev. : Çeviren

Far. : Farsça

H. : Hicri

Haz. : Hazırlayan

İnc. : İnceleyen

İbr. : İbranice

M. : Miladî

MBTS: Misalli Büyük Türkçe Sözlük

mec. : Mecaz

Rum. : Rumca

s. : Sayfa

Sır. : Sırpça

Soğd. : Soğdca

T. : Türkçe

TDK : Türk Dil Kurumu

TS : Türkçe Sözlük

vb. : ve benzeri

[] : Düşmüş, silik, okunmayan kısımlardaki onarımları gösterir.

+

 : İsim kök ve gövdelerine gelen ekleri gösterir.

-

 : Fiil kök ve gövdelerine gelen ekleri gösterir.

<

 : Kelimenin kaynağını gösterir.

- > : Kelimelerin yazılıştaki farklılıklarını ve seslerdeki değişimleri gösterir.
- ~ : Kelimenin değişik iki şeklini gösterir.

METİNDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

TEZ METNİ

GİRİŞ

Klasik Osmanlı Türkçesi dönemi, XVI. yüzyıldan başlayarak XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar süren bir dönemdir. Bu dönemde Arapça ve Farsça kelime ve terkipler yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Bu sebeple de yazı dilinin yapısı sade ve arı bir Türkçeden uzaklaşmıştır.

Osmanlı Türkçesini kendinden önceki ve sonraki dönemlerden ayıran en önemli unsur, dilin dış yapısıdır. Dış yapı, dilin içinde barındırdığı yabancı unsurlar için kullanılan bir terimdir. Osmanlı Türkçesinde kullanılan kelime ve ibarelerde, halk diline girmeyen yabancı unsurlar oldukça fazladır. Bu unsurlar, kelime seviyesini geçmiş ve söz dizimine de bulaşmıştır. Bu konuda Muharrem Ergin yaptığı tasnifte, Osmanlı Türkçesini yabancı unsurlar bakımından kendi içinde üç devreye ayırır (Ergin: 1998:18):

1) XV. asrın sonu ile XVI. asrın büyük bir kısmını içine alan ilk devre: Arapça ve Farsça unsurların Türkçeyi istilasının hızlandığı devredir.

2) XVI. yüzyılın sonunda XIX. asrın ortalarına kadar süren devre: Arapça ve Farsça unsurlar arasında Türkçenin adeta görünmez hale geldiği, oluşturulan üçlü suni dilin en yüksek noktasına ulaştığı dönemdir.

3) XIX. asrın ortalarından başlayıp XX. asrın başına kadar devam eden devre: Üçlü karışık dilin yavaş yavaş çözülmeye başladığı dilin sadeleşme yoluna girdiği dönemdir.

Hazā Kitāb-ı 'Aḳā'id-i İslām, H. 1169(1755-1756) yılında kaleme alınmıştır ve ikinci devreye dahil edilmektedir. Eser, yabancı unsurların en yoğun olduğu bu devrede yazılmasına ve türünün akait olmasına rağmen o dönemde yazılan eserlere kıyasla dili daha sadedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAZAR VE ESER HAKKINDA İNCELEME

1.1. AKAİT HAKKINDA BİLGİ

1.1.1. Akait Kelimesinin Sözlük ve Terim Anlamı

Akait, "düğümlmek" manasında Arapça "akd" kökünden türemiş olan "akîde" kelimesinin çoğul şeklidir. *Akîde* sözlükte: "Bir şeye inanarak bağlanış" (TS, 2005: 61) şeklinde tanımlanır. *Akait* kelimesinin bazı sözlüklerde ve kaynaklarda tanımı şu şekildedir:

TS'de kelime: "1. Bir dinin öğrenilmesi gereken inançlarının ve tapınma kurallarının tümü. 2. Bu kuralları toplayan kitap" (TS, 2005: 47) olarak tanımlanır.

BTS'de kelimenin terim olarak anlamı, "Akîdeler, inançlar. İslamiyet'in inanç ve iman esasları" (Doğan, 2003: 29) şeklindedir.

MBST'de: "1. İtikatlar, inanışlar. 2. Bir dinin inanç ve itikatla ilgili esaslarını inceleyen ilim dalı. 3. Bu ilme ait kitap" (Ayverdi, 2008:66) olarak geçer.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'ndeki Kılavuz'un "Akait" başlıklı makalesinde kelime: "İslam dininin temel kuralları, inanılması zaruri hükümleri, iman esasları" (1989: 212) şeklinde tanımlanır.

1.1.2. Akait'in İlmî Kaynağı

"İslam akaidinin ilk ve en önemli kaynağı Kur'an-ı Kerim, daha sonra da sahih hadislerdir. İslam akaidini oluşturan esaslar, Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde hiçbir yoruma mahal bırakmayacak şekilde açık, yalın ve sade olarak yer almıştır. Kur'an'da Allah'a, peygamberlerine, kitaplara, meleklerle, ahirete, kaza ve kadere iman konusuna temas eden ve yer yer ayrıntılı bilgiler veren birçok ayet vardır. Hadis kitaplarının "iman, enbiya, tevhid, cennet, cehennem, kader, kıyamet" gibi bölümlerinde, iman esaslarıyla ilgili çeşitli açıklamalar yer almaktadır. Bu sebeple de Kur'an ayetleri ile başta mütevatir hadisler olmak üzere sahih hadisler akaidin temel kaynaklarını teşkil eder" (Kılavuz, 1989: 212).

1.1.3. Akait'in Tarihçesi

Hz. Muhammed'in peygamberliği süresince vahyin gelişi sürdüğü için bu dönemde akait ilminin varlığından söz edilmemiştir. Asr-ı Saadet'te bütün konularda olduğu gibi itikadî konularda da sorusu olanlar Resulullah'a danışmıştır. Gerekli yanıtı

aldıkları için iç huzuruna kavuşmuşlardır. İslam dünyasında dinî konularla ilgili meselelerin aydınlatılmasında düşünce ayrılıkları başlamıştır. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in vefatıyla ortaya çıkan hilafet konusu Şîâ Mezhebinin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Daha sonra Hz. Ömer'in şehit edilmesi, Cemel Vakası ve Sıffin Savaşı gibi iç olaylar, adam öldürmek suretiyle büyük günah işleyen kimsenin iman bakımından durumu ve dolayısıyla iman ile küfrün sınırı, ayrıca insanın irade hürriyeti ve bu hürriyetin sınırları gibi çözümü güç bazı itikadî problemlerin ortaya çıkmasına ve bu konuda farklı fikirler ileri süren Mürcie, Haricîler, Kaderiyye, Mutezile gibi mezheplerin doğmasına sebep olmuştur. Bunların yanında fetihler sebebiyle Müslümanların farklı din ve kültürlerle sahip topluluklarla temas kurması, felsefenin İslam dünyasında yayılmaya başlaması gibi dış tesirler de akait konusunda farklı görüş ve ekollerin doğmasını kolaylaştırmıştır (Kılavuz, 1989: 213).

Asr-ı Saadet sonrasındaki yüzyıllarda akait çalışmaları genel itibariyle bidat ehlî olan mezheplerin akaitle ilgili söylediklerine cevap ve onları reddetmek amacıyla yazılan risalelerdir. Bu risaleler, akait konularını tamamen içeren eserler olmamakla birlikte hadis ve fıkıh âlimleriyle mutasavvıfların itikadî görüşlerini bildiren risalelerdir.

Sünni akaideye zemin hazırlayan telif faaliyetleri Hicri I. yüzyılda başlamıştır. Fakat bu ilk dönem eserleri, akait konularının tamamını ihtiva eden müstakil telifler olmaktan çok bidat fırkalarının reddini hedef alan çalışmalar mahiyetinde olup hadis ve fıkıh âlimleriyle mutasavvıfların itikadî görüşlerini yansıtan risaleler şeklindedir. Bu risaleler genellikle "Akîde", "Risâletü't-tevhid", "el-Fıkhü'l-ekber", "Kitâbü'l-asl", "Kitâbü'l-iman" gibi adlar almışlardır. Akaidi oluşturan esaslar, ancak IV. yüzyılda İmam Eşârî ve İmam Matüridî ile kurulan Sünni kelam içinde sistemleştirilmiştir (Kılavuz, 1989: 213).

Fakihlerden akaide dair ilk eser yazan ve eseri günümüze kadar ulaşan Ebu Hanife'dir. Ebu Hanife "el-Fıkhü'l-ekber", "el-Fıkhü'l-ebzat", "er-Risâle", "el-Âlim" "ve'l-müteallim" ve "el-Vasıyye" adlı beş eserinde akait meselelerinden bahsetmiştir. *"Bu risalelerde hâkim olan fikir; Kaderiyye, Mutezile, Mürcie, Cebriyye ve Havâric'in görüşlerini reddetmek ve doğru akîdeyi açıklamaktan ibarettir. İmam Şafî'nin, biri nübüvvetin sıhhati ve Berâhime'nin reddi, diğeri ehl-i bidatın tenkidine dair olmak üzere iki kitap yazdığı bilinmektedir. Ahmed b. Hanbel, Taberî ve Tahavî gibi âlimler,*

başta Buharî olmak üzere Darimî, Ebu Davud, İbn Mende gibi muhaddisler akait konularıyla da ilgilenmiş, bidat ehlini reddeden ve Sünnet akîdesini ortaya koyan risaleler yazmışlardır. Bu tür eserlerden yazma hâlinde veya basılmış olarak günümüze kadar ulaşanlar az değildir” (Kılavuz, 1989: 214).

Eşarî ve Matüridî ekollerinin kuruluşu ile Sünni akîdeden bahseden ilim kelami bir özellik kazanmıştır. Sayıları az da olsa daha çok Hanbelîlerin oluşturduğu selef âlimleri ve muhaddisler akait tarzında eser telifine devam etmişlerdir. Mesela İsmail b. Abdurrahman es-Sabunî'nin "Akîdetü's-selef" ve "ashabi'l-hadis"i, Beyhakî'nin "el-Esma ve's-sıfat" ve "el-İtikad"ı, İbn Kudame'nin "Lüm atü'l-itikad"ı sayılabilir. Müteahhir selef âlimlerinin öncüsü sayılan İbn Teymiyye de akaitle ilgili pek çok eser yazmış, ayrıca çeşitli eserlerinde akait konularına değinmiştir. Bunlar arasında özellikle "el-Akîdetü'l-Vasıtiyye" selef akidesinden bahseden bir risaledir. Bir diğer selef âlimi olan Şevkânî'nin de selef akidesine dair eserleri vardır. Çağdaş müelliflerden Seyyid Sabık'ın "el-Akâidü'l İslamiyye"si ile Abdurrahman Habeneke el-Meydanî'nin "el-Akîdetü'l-İslamiyye"si iman esaslarını anlatan akait tarzında eserlerdir (Ekşioğlu, 2012: 20).

Akait literatürü; İslamî ilimler içinde geniş yer alır. Müslüman halkın dinî hayatlarını belli seviyede düzenlemek amacıyla yazılan "ilm-i hâl kitapları" da ibadet, ahlak, helal-haram konuları yanında akait meselelerine de yer vermiş ve büyük kitlelerin bu alandaki ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Hadis kitaplarının pek çoğunda da akait konularıyla ilgili özel bölümler bulunmaktadır. "Kütüb-i Sitte", İmam Mâlik'in "el-Muvatta"ı ve Dârimî'nin "es-Sünen"i gibi yaygın hadis eserlerinde çeşitli bölümler akait konularına ayrılmıştır.

Akaitle ilgilenen İslamî ilimlerden biri de tasavvuttur. Akaitle ilgili konular, tasavvuf kitaplarında daha çok yazarının mezhebi doğrultusunda ele alınmıştır. Akait meselelerine yer veren tasavvuf eserlerine Kelâbâzî'nin "et-Taarruf li-mezhebi ehli't-tasavvuf"u, Hücvârî'nin "Keşfü'l-mahcûb"u, Kuşeyrî'nin "er-Risale"si, Gazzalî'nin "İhyâ-yı Ulûmi'd-dîn"i, İbnü'l-Arabî'nin "Fusûsü'l-hikem"i ve İmam Rabbânî'nin "Mektubât"ı örnek olarak verilebilir. İslam tarihi boyunca, özellikle eğitim ve öğretim çalışmalarında ezberleme kolaylığı sağlayan ve uzun süre hafızada kalabilen manzum

akait kitapları mutasavvıflar tarafından yazılmıştır. Bu kitaplar, İslamiyet'in öğretilmesi ve dinin halka benimsetilmesinde araç olarak kullanılmıştır.

1.1.4. Edebî Tür Olarak Akait-nameler

Türk edebiyatında dinî konulu manzum ve mensur eserler konu yanında şekil bakımından da benzerlik gösterirler. Bu manzumeler konularına göre akait-name, şefa-at-name, mirac-name, siyer-i nebi, esma-i hüsnâ, naat, münacat, tazarru-name, hilye, kırk hadis, maktel, menakıb-name, gazavat-name vb. şeklinde isimlendirilirler (Ekşioğlu, 2012: 22).

Bu türler içinde akait-nameler, imanın esaslarını anlatması yönünden diğer dinî türlerden ayrılır. Edebî bir tür olarak akait-nameler, İslam dininin hükümlerinden bahseder. Kaza-kader, cennet-cehennem, Kur'an-ı Kerim, melekler, peygamberler, kutsal kitaplar, mezhepler, ibadet ve önemi, kıyamet alametleri gibi muhtelif konular ele alınır. Manzum ve mensur olarak yazılmış şekilleri vardır.

1.2. ESER HAKKINDA BİLGİ

1.2.1. Eserin Konusu

Hazâ Kitâb-ı 'Aḳâid-i İslâm'da, dinin temel kural ve hükümlerini oluşturan iman esaslarından bahsedilmiştir. Ayrıca Allah'ın sıfatları, iman ve İslam'ın şartı, kutsal kitaplar, mezhepler, dört büyük melek, ibadet ve önemi, kıyamet alametleri gibi konulara da değinilmiştir.

1.2.2. Eserin Özeti

Besmele ile başlayan eser, imanın sıfatları ile devam eder. Sonrasında iman şartı, sebebi, hükmü ve rüknü, İslam'ın şartı, kabir soruları, iman ve nikâh tazeleme, abdestin şartı ve sünneti, guslün şartı ve sünneti, namazın şartı, rüknü, vacibi, sünneti ve müfsidi, ehl-i sünnet ve İmam-ı Azam mezhebi, dört büyük mezhep, İmam-ı Azam ve peygamberimizin hayatı, kalu bela, orucun şartı, Allah'ın sıfatları, dört büyük melek, dört büyük kitap, peygamberimizin ayı ikiye bölme ve miraç mucizeleri, kıyamet ve mahşer günü, kabir azabı, Allah'ın caiz, muhal ve vacip sıfatları, peygamberlerin caiz,

muhal ve vacip sıfatları, ehl-i sünnetten olmak için bilinmesi gereken on iki mesele ve kişiyi küfre düşüren ve dinden çıkaran sözler dile getirilmiştir.

Amentü, Ettahiyatü, Allahümme Salli ve Barik, Sübhaneke, Kunut (I), Kunut (II) ve Kunut (Şafii) duaları meali ile birlikte metinde verilmiştir.

1.2.3. Eserin Nüshaları

Hazā Kitāb-ı 'Aḳāid-i İslām'ın tek nüshası mevcuttur. Bu nüsha; Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz 4789 arşiv numarası ile yazmalar koleksiyonunda kayıtlıdır. Metinde ikinci sayfada 11, yetmiş birinci sayfada 14 ve diğer sayfalarda 13 satır bulunmaktadır. Akait 38 yaprak olup harekeli nesih ile yazılmıştır.

Nüshanın, müellif nüshası olduğu düşünülmektedir. Bunun sebebi eserin 71. sayfa, 14. satırında yer alan H. 1169 (1755-1756) tarihi ile müellifin ölüm tarihi olan H. 1182 (1768) tarihinin birbiriyle örtüşmesidir.

1.3. YAZAR HAKKINDA BİLGİ

1.3.1. İsmail Nureddin Üsküdarî (Ebu'l-Yemen)

Aslen Üsküdarlı olan ve daha sonra Medine-i Münevvere'ye yerleşip orada öğrenim gören İsmail Nureddin Üsküdarî, Meşâyih-ı Nakşibendi'nin büyükleri arasındadır. Yazdığı eserlerden de anlaşıldığı gibi hadisçiliği daha öne çıkmaktadır. *Sahîh-i Muslim* ile *Şifâ-i Şerîf*'i şerh etmiş, *Şihâb*'ı ihtisar etmiş ve daha başka faydalı eserler de yazmıştır. 1182/1768'de Medine-i Münevvere'de vefat ederek Bakî' Kabristanı'na defnedilmiştir (Ağırman, 2004: 489). Yazmış olduğu eserlerden biri de üzerinde çalıştığımız *Hazā Kitāb-ı 'Aḳāid-i İslām*'dır. Fakat ilgili kaynaklarda adı geçen eserden bahsedilmemiştir.

1.3.2. Yazar ve Eserleri Hakkında Yapılan Çalışmalar

İsmail Nureddin Üsküdarî ve eserleri üzerine yeterince çalışma yapılmadığı için bu din alimi hakkında fazla bilgi edinilememiştir. Şahsın isminin geçtiği çalışmalar şunlardır:

AĞIRMAN, Cemal (2004), "Tarih Ve Tabakat Kitaplarında Üsküdarî Nisbesiyle Anılıp Adından Söz Ettiren Üsküdarlı Bilginler", **II. Üsküdar Sempozyumu Bildiriler**, c. II, 12-14 Mart 2004, İstanbul, s. 485-512.

Bursalı Mehmet Tahir Efendi, (2016), “Şeyhler ve Mutasavvıflar”, **Osmanlı Müellifleri**, haz. Saraç, M. A. Yekta, Türkiye Bilimler Akademisi, c. I, Ankara, s. 125.

1.4. ESERDE GEÇEN HADİS VE DUALAR

1.4.1. Dualar

Amentü Duası

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ مَلَيْكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ مِنْ اللَّهِ
تَعَالَى أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Ben Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere; hayır ve şerrin Allah'ın yaratmasıyla olduğuna inandım. Öldükten sonra dirilmek de haktır. Ben şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şahadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve peygamberidir. (<http://www.namazsamani.net/turkce/amentu-duasi-anlami-okunusu.htm>)

Ettehiyyâtü Duası

لَتَحِيَّاتٍ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ
السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَرَسُولُهُ

Dil, beden ve mal ile yapılan bütün ibadetler Allah içindir. Ey Nebi! Allah'ın selam, rahmet ve bereketi senin üzerine olsun. Selam, bizim ve Allah'ın kullarının üzerine olsun. Ben şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şahadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve peygamberidir. (<https://www.namazsitesi.com/dualar/ettehiyyatu.html>)

Allahümme Salli Duası

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ
مَجِيْدٌ

Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed'in ümmetine rahmet eyle, şerefini yücelt. İbrahim'e ve İbrahim'in ümmetine rahmet ettiğin gibi. Şüphesiz övülmeye layık yalnız sensin, şan ve şeref sahibi de sensin. (http://www.namazsamani.net/turkce/allahumme-salli.htm)

Allahümme Barik Duası

لِّلّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى آلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ

Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed'in ümmetine hayır ve bereket ver. İbrahim'e ve İbrahim'in ümmetine verdiğin gibi. Şüphesiz övülmeye layık yalnız sensin, şan ve şeref sahibi de sensin. (http://www.namazsamani.net/turkce/allahumme-barik.htm)

Sübhâneke Duası

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالٰى جَدُّكَ وَلَا إِلٰهَ غَيْرُكَ

Allah'ım! Sen eksik sıfatlardan pak ve uzaksın. Seni daima böyle tenzih eder ve överim. Senin adın mübarektir. Varlığın her şeyden üstündür. Senden başka ilah yoktur. (http://www.namazsamani.net/turkce/subhaneke-duasi.htm)

Kunut (I) Duası

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَغِيْثُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَهْدِيْكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتُوْبُ اِلَيْكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِيْ

عَلَيْكَ وَنُثْنِيْ عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ

Allah'ım! Senden yardım isteriz, günahlarımızı bağışlamamı isteriz, razı olduğun şeylere hidayet etmeni isteriz. Sana inanırız, sana tövbe ederiz. Sana güveniriz. Bize verdiğin bütün nimetleri bilerek seni hayır ile överiz. Sana şükrederiz. Hiçbir nimetini inkâr etmez ve onları başkasından bilmeyiz. (http://www.namazsamani.net/turkce/kunut-dualari.htm)

Kunut (II) Duası

اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِلَيْكَ نُصَلِّي وَ نَسْجُدُ وَ اِلَيْكَ نَسْعٰى وَ نَحْفِدُ نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَ نَخْشٰى

عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ

Allah'ım! Biz yalnız sana kulluk ederiz. Namazı yalnız senin için kılarız, ancak sana secde ederiz. Yalnız sana koşar ve sana yaklaştıracak şeyleri kazanmaya çalışırız.

İbadetlerini sevinçle yaparız. Rahmetinin devamını ve çoğalmasını dileriz. Azabından korkarız, şüphesiz senin azabın kâfirlere ve inançsızlara ulaşır. (<http://www.namazsamani.net/turkce/kunut-dualari.htm>)

Kunut (Şafii) Duası

اَللّٰهُمَّ اهْدِنِيْ فِيْمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِيْ فِيْمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِيْ فِيْمَنْ تَوَلَّيْتَ،
وَبَارِكْ لِيْ فِيْمَا عَطَيْتَ، وَقِنِيْ شَرَّ مَا قَضَيْتَ، فَاِنَّكَ تَقْضِيْ وَلَا يُقْضَىٰ عَلَيْكَ،
وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ، وَلَا يَعْزُ مَنْ عَادَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ، فَلَكَ
الْحَمْدُ عَلَىٰ مَا قَضَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ اَللّٰهُمَّ وَأَتُوْبُ إِلَيْكَ وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

Allah'ım hidayet ettiklerinin arasında bana da hidayet et, afiyet verdiklerinin arasında bana da afiyet ver, sahip çıktıklarının arasında bana da sahip çık. Bana verdiklerini bereketli kıl. Beni kaza ve kaderinin şerrinden koru. Sen hükmedersin, kimse sana hükmedemez. Arka çıktığın hor olmaz. Rabbimiz mübarek ve yücesin. (<http://www.namazsamani.net/turkce/safi-kunut-dualari.htm>)

1.4.2. Hadis-i Şerif

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوْبَتِكَ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْكَ لَا اُحْصِيْ ثَنَاءً عَلَيْكَ اَنْتَ كَمَا اُثْنَيْتَ عَلٰی نَفْسِكَ

Allah'ım! Öfkenden rızana; cezandan affına sığınırım. Senden yine sana sığınırım. Sana övgüyü saymakla bitiremem. Sen kendini nasıl övdüysen öylesin. (<http://www.ilimdunyasi.com/hucetullahil-baliga/secde-sekli-ve-okunacak-dua-ve-zikirler/>)

1.5. ESERİN SÖZ VARLIĞI

Hazā Kitāb-ı ‘Aḳāid-i İslām’da yer alan deyimler, atasözleri, arkaik kelimeler ve beddua niteleliğindeki söz öbekleri anlatıma güç katmış ve anlatımı zenginleştirmiştir. Bunun yanında metin Müslüman halka İslam dininin kurallarını öğretmek amacıyla yazılmış olup didaktik bir özellik taşımaktadır. Metin didaktik olması sebebiyle tanım cümlelerine yer vermiştir: Kudret "her mümkün olanı yaradur, aşlā aña bir güçlük yokdur." 23/8, Hayāt, dā'im diri dimekdür 23/2, Başar ya'ni "her

yaratduğı nesneyi görür, ašlā görmedüğü nesne yokdur gerek gizlü ve gerek āşikāra olsun.” 23/6 Metnin bilgi vermek amacıyla yazılması dilinin sade ve anlaşılır olmasının sebeplerindendir.

Hazā Kitāb-ı ‘Aḳāid-i İslām söz varlığı açısından incelendiğinde, Klasik Osmanlı Türkçesinde yazılan diğer eserlerle bir nebze de olsa benzerlik göstermektedir. Arapça ve Farsça etkisi metinde de gözlenmiştir. Özellikle metnin dinî içerikli bir metin olması bu durumu kuvvetlendirmiştir. Metnin terminolojisinde, yaygın olarak kullanılan *āḥiret*, *Allāh*, *cehennem*, *cennet*, *ḳıyāmet*, *melek*, *Müslümān*, *resūl*, *secde*, *tevbe* gibi Arapça; *āb-dest*, *günāh*, *namāz*, *oruç* *peygāmbere* gibi Farsça kelimeler bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Metinde kullanılan terimlerle ilgili önemli özelliklerden biri de, Allah’ın zatî ve subutî sıfatlarının Arapça değil, Türkçe olarak verilmesidir. Zatî sıfatları için kullanılan vücut “Cenab-ı Hakk’ın varlığının ezelî olması”, kıdem “Cenab-ı Hakk’ın varlığının başlangıcı olmaması ve evvelinin asla bulunmaması”, beka “Cenab-ı Hakk’ın başlangıcı olmadığı gibi sonunun da olmaması”, vahdaniyet “Cenab-ı Hakk’ın biricik olması, eşinin ve benzerinin olmaması”, muhalefetün li’l-havadis “Cenab-ı Hakk’ın gelmiş ve gelecek olan kimseye benzememesi”, kıyam bi-nefsihi “Cenab-ı Hakk’ın hiçbir şeye ve hiç kimseye muhtaç olmaması” şeklindedir. Metinde vücut yerine *var ol-* 47/4, kıdem yerine *varlığınıñ evveli olma-* 47/3, beka yerine *varlığınıñ āhiri olma* 47/4, vahdaniyet yerine *zātında ve şıfātında ve ef’ālinde ikilik olma-* 48/10, muhalefetün li’l-havadis yerine *hiç bir nesneye benzeme-* 48/9 ve kıyam bi-nefsihi yerine *hiç bir tıracaḳ mekāna muhtāc olma-* 47/4 şeklinde Türkçe terimler kullanılmıştır. Subuti sıfatları için kullanılan hayat “Cenab-ı Hakk’ın hayatta diri bir şekilde olması”, ilim “Cenab-ı Hakk’ın her şeyi bilmesi”, semi “Cenab-ı Hakk’ın her şeyi işitmesi”, basar “Cenab-ı Hakk’ın her şeyi görmesi”, irade “Cenab-ı Hakk’ın dilediği her şeyi yaratması”, kudret “Cenab-ı Hakk’ın her şeye gücünün yetmesi”, kelam “Cenab-ı Hakk’ın hiçbir şeye ihtiyaç duymadan konuşması” ve tekvin “Cenab-ı Hakk’tan başka yaratıcının olmaması” şeklindedir. Metinde hayat yerine *diri olucı ol-* 49/4, ilim yerine *bilici olucu*

o 47/11, *semi* yerine *işidici olucı ol-* 47/12, *basar* yerine *görmesi ol-* 47/12, *irade* yerine *dileyici olucı ol-* 49/8, *kudret* yerine *güçlü olucı ol-* 47/13 ve *kelam söyleyici olucı ol-* 48/1 şeklinde Türkçe terimler kullanılmıştır. Bu durum, yazarın Türkçeye verdiği değeri göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Metinde deyim ve atasözünün kullanılması anlatımı akıcı ve güçlü kılmıştır. Metinde yer alan ve yazı dilinde bulunmayan '*akılda fikir olma-* 49/11 deyimini "mantıklı olmamak, mantığı kabul etmemek" şeklinde, *baş göziyle gör-* 30/13 deyimini "âlem-i halk gözünü kapatıp âlem-i Hak gözü açmak" şeklinde, *süre koş-* 10/2 deyimini "süre ver-" şeklinde, *fâl aldır-* 43/1 deyimini "fala baktır-" şeklinde, *kuṭṭā'-i tarīk ol-* 45/13 deyimini "yol kesmek" şeklinde ve *yerli yerine getir-* 9/9 deyimini "istenileni gerektiği gibi yapmak" şeklinde metnin bağlamından hareketle açıklanmıştır. Yazı dilinde yer alan *etegin yapış-* 60/13 deyimini "birinin koruyuculuğu altına girmek" şeklinde ve *Hūy insānuñ cānı altındadır* atasözü 62/11 "Huy, insan kişiliğin bir parçasıdır; kişi ile birlikte doğar, kişiliğin oluşumu ile birlikte oluşur ve artık ölünceye kadar sürüp gider." şeklinde açıklanmıştır.

Arkaik özellik taşıyan kelimelerin bulunması eseri önemli kılmaktadır. *Tarama Sözlüğü*'nde yer alan *ögürdi* 48/4 kelimesi "eş, birbirine alışmış canlılar" (1993: 125) ve *yarlıga-* kelimesi "günahı bağışlanmak, mağfiret olunmak" (1993: 236) şeklinde tanımlanmıştır. Metinde tespit edilen *ceremele-* 70/3 kelimesi "dolandırmak, kandırmak", *taḳlat-* 70/8 kelimesi "dolandırmak" ve *avıcılan* 62/5 kelimesi "avuç ile" şeklinde metnin bağlamından hareketle açıklanmıştır.

Metinde yazar tarafından kullanılan beddua niteliğindeki söz ve söz öbekleri anlatımı zenginleştirir. Bu sözler, kişiyi günaha sürüklemesi ve İslam dinince yasaklanması hususunda ele alınmıştır. Bunlar: "Ağzın ĩmānsız ḳapansun.", "Ḥaḳ tebāreke ve ta'ālā senüñ cānıñ ĩmānsız alsun.", "Ebedi'l-ābād cehennemden çıkma.",

"Gāvurluḡ üstünde alsun!", "Necāset ye", "Necāset yersin." ve "Necāset aḡzına olsun."dur.

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1. İMLA VE DİL ÖZELLİKLERİ

Eser harekeli nesihle yazılmıştır. Bununla birlikte yazımda ikilikler de görülür. Bu ikilikler; *bunlar/buñlar*, *cehd/ceht* gibi kelimelerde tespit edilmiştir.

Türkçe kelimelerin ünlüleri, bazen yalnız harekeyle bazen de harekenin yanında elif (ا), vav (و) ve ye (ي) ile karşılanmıştır. Metinde Türkçe kelime ve eklerin yazımında genellikle klişeleşmiş imla tercih edilmiştir. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında hata oldukça azdır.

2.1.1. Hareke

Üstün: Üzerinde bulunduğu ince harfleri /e/, kalın harfleri /a/ sesiyle okutur. Metinde bu kurala uygun biçimde üstün kullanıldığı görülmektedir.

أَچُوبُ	<i>açup</i>	24/5	أَغْجَلَرُ	<i>agaçlar</i>	29/9
بَشْ	<i>beş</i>	4/8	دَوَه	<i>deve</i>	36/9

Esre: Kelimelerin altında bulunarak eklendiği ince harfleri /i/, kalın harfleri ise /ı/ sesiyle okutur. Metinden tespit ettiğimiz örneklerden bazıları şunlardır:

الْثِنِّجِسِي	<i>altıncısı</i>	3/1	إِسْجَاقُ	<i>ısıcağ</i>	21/11
اِیْکِنِّجِسِي	<i>ikincisi</i>	3/6	اِیْمْدِي	<i>imdi</i>	2/5

Ötre: Bu hareke (و), üzerinde bulunduğu harfi kalın harflerde kalın bir /u/ sesiyle, ince harflerde /u/ ile /ü/ arası şeklinde nitelendirilebilen ince bir /ü/ sesiyle okutur. Arap alfabesinde /o/ ve /ö/ sesleri bulunmadığından Osmanlıcadaki /o/ ve /ö/ sesini karşılıkları da ötreyle sağlanır.

أُولُ	<i>ol</i>	3/6	يُوقْدُورُ	<i>yokdur</i>	55/10
دُورْدُنِّجِسِي	<i>dördüncüsü</i>	4/10	بَلْلُؤُ	<i>bellü</i>	56/5

Tenvin: Tenvin "nunlamak" demektir. Tecvid ilminde "ismin sonu nunlu" dur.

حَقَّأُ	<i>hakkan</i>	40/10	قَهْرُ	<i>kahren</i>	70/7

قَصْدًا	<i>kaşden</i>	9/10	سَهْوٍ	<i>sehven</i>	9/11

Cezim: Cezim, harflerin üzerine konan ve üzerinde bulunduğu harfi sakın okutan bir işarettir. İki harfi birbirine tutturmaya, birlikte okutmaya yarar.

غَيْرِي	<i>gayrı</i>	3/7	كَيْمَسَه	<i>kimse</i>	36/1
إِمْدِي	<i>imdi</i>	2/5	كِرْسَه	<i>girse</i>	3/7

Şedde: İki kez okunması gereken ünsüzün üstüne konulan işarettir.

بَلْلُو	<i>bellü</i>	56/5	اَللَّرِين	<i>ellerin</i>	6/13
اَلْلِي	<i>elli</i>	26/13	اِسِّي	<i>issi</i>	36/9

2.1.2. Ünlülerin Yazımı

Duman, ünlülerin yazımını şöyle ifade eder: "*Arapça ve Farsçada normal uzunluktaki ünlüler üstün, esre, ötre, denilen hareketlerle karşılanır, med harfleri denilen elif, vav, ye harfleri /a/, /u/, /i/ seslerinin uzunlarını karşılamak için kullanılır. Türkçede Arap harfli yazı sisteminde, vav, elif, ye harfleri bilinen ses değerlerinin yanında, iç ve son seslerde ünlüleri karşılamak için de kullanılır. Bu harflere son seste he de eklenir. Bu genel durumun yanında özellikle iç seslerde ünlüler hareketlerle de gösterilir. Metnin harekesiz olması durumunda ise söz konusu ünlüler için herhangi bir işaret kullanılmamış olur*" (2000: 20).

2.1.2.1. Düz Ünlülerin Yazılması

2.1.2.1.1. /a/ Ünlüsünün Yazılması

Ön seste /a/ ünlüsü genellikle (ا) harfi ile veya üstünlü elif (آ) ile karşılanmıştır:

اِجْغُوب	<i>açıgup</i>	37/6	أَدَى	<i>adı</i>	15/10
اَلْتِنْجِيسَى	<i>altıncısı</i>	3/1	أَعْجَلَر	<i>agaçlar</i>	29/9

İç seste /a/ ünlüsü genellikle üstün ve elif (ا) harfi ile bazen de hareke gösterilir:

أَرَأَيْتَ	<i>arasını</i>	7/6	خُورِلِمِشْ	<i>horlamış</i>	62/1
إِسْجَاقُ	<i>ısıcağ</i>	21/11	يَاثَمْسِي	<i>yatması</i>	39/10

Son seste /a/ ünlüsü genellikle he harfi bazen de üstün ve elif (ا) ile gösterilmiştir:

أَكَا	<i>aña</i>	12/11	قَالِسَه	<i>ķalsa</i>	32/11
اُولْسَه	<i>olsa</i>	32/2	صُكْرَه	<i>şoñra</i>	11/1

2.1.2.1.2. /e/ Ünlüsünün Yazılması

/e/ ünlüsü, /e/ ve /è/ şeklinde karşılanır. /è/ ünlüsü metinde birkaç örnek mevcuttur onun dışında /e/ sesi ile gösterilmiştir.

Ön seste /e/ ünlüsü genellikle üstünlü elif (ا) ile karşılanmıştır:

أَكْر	<i>eger</i>	12/4	أَلْ	<i>el</i>	21/7
أَلِّي	<i>elli</i>	26/13	أَيْلُوكْ	<i>eylük</i>	55/3

İç seste /e/ ünlüsü genellikle hareke ile gösterilmiştir:

بَشْ	<i>beş</i>	4/8	دِرْسَكْلَرِي	<i>dirsekler</i>	6/5
كَنْ	<i>gel</i>	64/12	كَرَكْ	<i>gerek</i>	9/10

Son seste /e/ ünlüsü genellikle he (ه) harfi ile gösterilmiştir:

بِلْمَدُوكِنَه	<i>bilmedügine</i>	3/7	أَرَه	<i>ere</i>	6/6
كُچْسَه	<i>geçse</i>	34/5	يَرَه	<i>yere</i>	4/5

2.1.2.1.3. /ı/ ve /i/ Ünlülerinin Yazılması

Ön seste /ı/ ve /i/ ünlüleri için genellikle elif-ye (اي) ve esre kullanılmıştır:

اِيْدِرْ	<i>ider</i>	12/13	اِيْكِي	<i>iki</i>	18/9

اِيْلَه	<i>ile</i>	10/3	اِيْنْدِرْدِي	<i>indirdi</i>	17/9

İç seste /ı/ ve /i/ ünlüleri için genellikle ye (ي) ve esre veya esre kullanılmıştır:

اِجْعُوب	<i>açıgup</i>	37/6	اَلْتِيْدُر	<i>altıdur</i>	19/4

اَلْلَرِيْن	<i>ellerin</i>	6/13	كَبِي	<i>gibi</i>	21/9

Son seste /ı/ ve /i/ ünlüleri göstermek için genellikle ye (ي) ve esre kullanılmıştır:

اَرَاْسِنِي	<i>arasını</i>	7/6	اِيْنْدِرْدِي	<i>indirdi</i>	17/9

اِسِّي	<i>issi</i>	36/9	يَاْتَمْسِي	<i>yatması</i>	39/10

2.1.2.2. Yuvarlak Ünlülerin Yazılması

2.1.2.2.1. /o/ ve /ö/ Ünlülerinin Yazılması

Ön seste /o/ ve /ö/ ünlüleri, elif-vav ve ötre (و) ile gösterilmiştir:

اَوْغُلَانْدَنْ	<i>oğlandan</i>	21/4	اَوْرُجُك	<i>orucuñ</i>	18/11

اَوْنْدَه	<i>önde</i>	19/11	اَوْيَلِيَه	<i>öyleye</i>	18/9

İç seste /o/ ve /ö/ ünlüleri vav ve ötre (و) bazen de hareke ile gösterilmiştir:

كُوْكْلَرِي	<i>gökleri</i>	20/7	قُوْرَقْمَقْدُر	<i>korqmağdur</i>	3/11

اَوْلُم	<i>ölüm</i>	36/6	طُيُوْقْلَرِكْ	<i>topuqların</i>	6/11

2.1.2.2.2. /u/ ve /ü/ Ünlülerinin Yazılması

Ön seste u/ ve /ü/ ünlüleri elif-vav ile birlikte ötre (و) ile gösterilmiştir:

اَوْجُنْدَنْ	<i>ucundan</i>	6/9	اَوْرُسَه	<i>ursa</i>	33/1

اَوْسُنْدَه	<i>üstde</i>	19/10	اَوَزْرَه	<i>üzre</i>	74/13

İç seste /u/ ve /ü/ ünlüleri vav ve ötre (و) bazen de hareke ile gösterilmiştir:

اَوْرُجُك	<i>orucuñ</i>	8/11	اَوْلُوْلُغُك	<i>ululuğuñ</i>	74/7

كُتُورُ مَكْدُرُ	getürmekdür	7/12	أَوْجُنْجُسِي	üçüncüsü	2/9

Son seste /u/ ve /ü/ ünlüleri vav ve ötre (و) ile karşılanmıştır:

أَدْلُو	adlu	32/1	دَيُو	deyü	29/8
مِثْلُو	mişillü	61/2	أُولُو	ulu	74/1

2.1.3. Ünsüzlerin Yazımı

"Türkçedeki /p/, /ç/, /g/, /ñ/ sesleri, Arap alfabesinde karşılık bulamadığı için Arap harfleriyle yazılmış metinlerimizde bu seslerin fonetiğini tespit etmek son derece güçtür" (Şahin, 2011: 39). *Hazā Kitāb-ı 'Aḳāid-i İslām*'da tespit edilen kelimeler aşağıda verilmiştir:

2.1.3.1. /p/ Ünsüzünün Yazılması

Metinde Türkçe kelimelerde geçen /p/ ünsüzü genellikle pe (پ) harfi ile karşılanmıştır. Bu ünsüzün yer aldığı Farsça kelimelerde de pe (پ) harfinin kullanıldığı görülür. Ancak {-(y)Up} zarf-fiil ekindeki /p/ ünsüzü her zaman be (ب) ile karşılanmıştır. Metinde bu ek, tarafımızca /p/ şeklinde okunmuştur.

Ön seste /p/ ünsüzünün yazılması:

پَرْمَغِيلَه	parmağıla	29/5	پَيَغْمَبَرْلِكْلَرِنَه	peygamberliklerine	51/7
پَكْ	pek	60/10	پِلَآوَجِيلَر	pilāvcılar	65/4

İç seste /p/ ünsüzünün yazılması:

طَپَان	tapan	70/13	تَبَه	tebe	33/6
طُپْرَاغِلَه	topragıla	8/10	طُپُوقْلَرِكْ	topuklarıñ	6/11

Son seste /p/ ünsüzünün yazılması:

كَلُوبْ	gelüp	31/1	إِثْمِيُوبْ	itmeyüp	3/8
طَپَاوُپْ	tapup	63/2	طُوتُوبْ	tutup	60/12

2.1.3.2. /ç/ Ünsüzünün Yazılması

Metinde genellikle /ç/ ünsüzünü karşılamak üzere çim (چ) harfi kullanılmıştır. Ön seste istisnasız olarak çim (چ) harfi ile yazılmıştır. İç seste, çim (چ) harfinin iki ünlü arasında kalarak cim (ج) harfi ile gösterildiği durumlar olmuştur. Son seste ise /ç/ sesinin /c/ sesi ile gösterildiği bir örneğe rastlanılmıştır.

Ön seste /ç/ ünsüzünün yazılması:

چَاغَرْمَدَن	<i>çağırmadan</i>	21/5	چَكِشُوب	<i>çekişüp</i>	53/3
چُوق	<i>çok</i>	30/6	چُقُور	<i>çukur</i>	32/5

İç seste /ç/ ünsüzünün yazılması:

اَعْجَلَر	<i>agaçlar</i>	29/9	اَوِجِيلَه	<i>avıcıyla</i>	61/13
اَوِجُنْدَن	<i>ucundan</i>	6/9	اَوِجُنْجِسِي	<i>üçüncüsü</i>	2/9

Son seste /ç/ ünsüzünün yazılması:

قِلِج	<i>kılıç</i>	54/5	قُوْچ	<i>koç</i>	37/10
مُحْتَاَج	<i>muhtâc</i>	12/12	اُورُچ	<i>oruç</i>	72/4

2.1.3.3. /t/ Ünsüzünün Yazılması

Metinde kalın sıradan ünlüyle başlayan kelimelerin ön sesinde yer alan /t/ ünsüzü tı (ط) ile, ince sıradan ünlüyle başlayan kelimelerin ön sesinde ise te (ت) ile karşılanmıştır. Aykırı bir duruma rastlanmamıştır. İç seste ve son seste ise /t/ ünsüzü te (ت) ile yazılmıştır.

Ön seste /t/ ünsüzünün yazılması:

طَمْلَه	<i>tımla</i>	26/5	طَاشْلَرَه	<i>taşlara</i>	20/13
تَبَه	<i>tebe</i>	33/6	تَر	<i>ter</i>	33/8

İç seste /t/ ünsüzünün yazılması:

قُورْتُولْدُوم	<i>kurtuldum</i>	44/12	اُوتُورُپ	<i>oturup</i>	8/3

أُورْتَة	<i>orta</i>	60/7	اُورْتَجَك	<i>örtecek</i>	8/12

Son seste /t/ ünsüzünün yazılması:

دُورْت	<i>dört</i>	60/10	قَاتْ	<i>kat</i>	20/5

2.1.3.4. /k/-/g/ Ünsüzlerinin Yazılması

Metinde ince sıradan /g/ için kef (ك), kalın sıradan /g/ için ise gayın (غ); ince sıradan /k/ için kef (ك), kalın sıradan /k/ için kaf (ق) işareti kullanılmıştır.

Ön seste /k/-/g/ ünsüzlerinin yazılması:

غَيْرِي	<i>gayrı</i>	3/7	كِنَة	<i>gine</i>	54/1

كِمْسِيَة	<i>kimseye</i>	12/12	قُورْقَمَقْدُرْ	<i>korqmaqdur</i>	3/11

İç seste /k/-/g/ ünsüzlerinin yazılması:

إِتْمَكَة	<i>itmege</i>	20/3	قَنْغِي	<i>kanğı</i>	53/7

قِلْمَقْدُرْ	<i>kılmaqdur</i>	4/9	كُوشْكَرْ	<i>köşkler</i>	37/4

Son seste /k/-/g/ ünsüzlerinin yazılması:

إِكِيلِيكْ	<i>ikilik</i>	47/7	أُولْشَمَقْ	<i>ulaşmaq</i>	51/6

2.1.3.5. /s/ Ünsüzünün Yazılması

Tarihî süreç boyunca metinlerde kalın sıradan kelimelerde sin (س) ve sad (ص) harflerinin sık sık aynı ünsüzü göstermekte kullanıldığı görülmektedir. Başlangıçta /s/ yi göstermekte bu harflerden birine üstünlük verilmezken sonraları sad (ص) kalın sıradan ünlülerle başlayan kelimelere, sin (س) ise ince sıradan ünlülerle başlayan kelimelere tahsis edilmiştir. İmla kalıplaşmasının daha ziyade görüldüğü ek sisteminde ise /s/ için sin harfi gelenek halini almıştır (Develi, 1998:100).

Metinde de genellikle ince sıradan için sin (س), kalın sıradan için sad (ص) işareti kullanılmıştır. Fakat سَارِجِغَنَة *sarıcıgına* 69/1 kelimesi, kalın sıradan olmasına rağmen sin (س) sesi ile gösterilmiştir. Nadir görülen bu durum Eski Anadolu

Türkçesinin etkisiyledir. Zira bu dönemde Uygur imlasının etkisiyle kalın sıradan ünlüler için sin (س) işareti kullanılmıştır.

Ön seste /s/ ünsüzünün yazılması:

صَاع	şag	10/10	صَارَى	şarı	22/13
سَرَّجَة	serçe	26/1	سِزْ	siz	38/11

İç seste /s/ ünsüzünün yazılması:

چِيلَهْسِزْ	çilesiz	69/5	كِمْسِيَه	kimseye	12/12
اِسْجَاقْ	ısıcağ	21/11	اِسْسَى	issi	36/9

Son seste /s/ ünsüzünün yazılması:

كَسْ	kes	66/3	پَسْ	pes	2/3

2.1.3.6. /ñ/ Ünsüzünün Yazılması

Türkçede kelimenin ön sesinde /ñ/ sesi bulunmaz. Sınırlı sayıda da olsa kelimenin iç sesinde ve ortasında bulunabilir. Ayrıca /ñ/ sesi, Türk dilinin tarihî ve çağdaş lehçelerinde en fazla değişime uğramış seslerinden olup tarihî metinlerde farklı işaretlerle gösterilmiştir. Türkologlar tarafından bu sesin imlâda [ŋ] ile gösterilmesi, Uygur imlâ özelliği; (kef) ile gösterilmesi ise Arap-Fars imlâ geleneği özelliği kabul edilmektedir (Akalin, 1998: 249-250).

Metinde ise /ñ/ sesi, kef (ك) harfi ile gösterilmiştir. Metinde bu sesin kullanıldığı kelimelerden bazıları aşağıda verilmiştir:

İç seste /ñ/ ünsüzünün yazılması:

دَكْلُو	deñlü	36/2	اُوْڭلَرْنِدَه	öñlerinde	26/2
صُوْرَة	soñra	11/1	تَكْرِي	Tañrı	5/1

Son seste /ñ/ ünsüzünün yazılması:

بِيْڭ	biñ	33/12	اَكْ	eñ	46/8

2.1.4. Aynı Kelimenin Farklı Yazılması

بۇلار	<i>bunlar</i>	11/7	بۇلار	<i>buñlar</i>	36/5
جَهْد	<i>cehd</i>	74/4	جَهْت	<i>ceht</i>	71/3

2.2. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Ünlü Sistemi

Metinde /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri kullanılmıştır. Varlığı kesin olarak kabul edilmemiş olan kapalı e ünlüsü ile yazılan birkaç kelime tespit edilmiştir.

2.2.1.1. Ünlü Değişmeleri

2.2.1.1.1. /i/>/e/ ve /e/>/i/ Değişmesi

Eski Türkçeden beri ön ve iç ses durumundaki /i/'lerin belli kelimelerde birinden diğerine geçişi söz konusudur (Duman, 1995: 174). Metinlerde i-e meselesi karışık olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı kelimenin hem e'li hem i'li şekillerinin bulunması bu iki sesi bünyesinde bulunduran ve sonradan i ve e şeklinde gelişme gösteren bir kapalı e'nin (é) varlığını düşündürmüştü de bu konuda yapılan çalışmalar bu değişimin hangi yönde olduğunu kesin olarak ortaya koyacak nitelikte değildir (Tulum, 1968: 38).

Metinde, kapalı e (é) ile yazıldığı tespit edilen birkaç kelime mevcuttur. Bunların dışındaki kelimeler, bazen sadece /i/'li veya sadece /e/'li şekilde kullanılmaktadır. Bazen de aynı kelimeler hem /i/'li hem de /e/'li şekilde yazılmaktadır. Bu şekilde yazılan kelimelerde /i/-/e/ konusunda henüz bir tercih yapılamadığı görülmektedir.

Metinde kapalı e (é) ile günümüzde /e/'li yazılan kelimeler:

dé-

دَیو dé-yü 29/8, 29/10, 44/13, 55/6.

Metinde kapalı e (é) ile günümüzde /i/'li yazılan kelimeler:

giy- كَیْدُكِي gey-dügi 45/8, 45/11.

Metinde /i/'li olup bugün yazı dilinde /e/'li kullanılan kelimeler şunlardır:

de-

di-se ديسه, *di-dükde* ديدؤكدە, *di-dügi* ديدؤگي; *di-diler* 17/11, 17/12; 52/9, 53/4, 59/2, 62/11, 62/12, 62/13, 64/2, 64/4, 64/5, 64/8, 64/11, 64/12, 64/13, 65/1, 65/2, 65/3, 65/5, 65/8, 65/9, 65/10, 65/11, 65/13, 66/3, 66/4, 66/5, 66/6, 66/9, 66/13, 67/2, 67/3, 67/4, 67/5, 67/11, 67/12, 68/3, 68/4, 69/2, 69/4, 69/8, 69/12, 70/1, 70/4.

demek ديمك < *dimek* 12/7, 13/10, 13/13, 16/8, 19/5, 52/4, 52/10, 63/6, 63/11, 70/7, 70/9, 74/9; *dimek-dür* ديمكدؤر; *dimek-dür* 9/3, 10/13, 11/2, 11/3, 11/4, 11/5, 13/13, 16/8, 17/13, 17/5, 19/5, 23/2, 52/5.

edin- ايدنمذن < *idin-meden* 62/9; *idin-mişler* 62/6.

etmek اتمكدؤر < *itmek-dür* 3/7, 3/12, 3/13, 4/2, 4/7, 6/10, 7/1, 7/2, 7/5, 7/6, 8/1, 8/6, 8/7, 8/9, 8/10, 8/11, 9/2, 9/5, 9/6, 14/2, 18/5, 18/3, 41/7, 41/9, 45/10, 53/11, 54/4, 54/7, 55/6; *itmeg-e* اتمكه *itmeg-e* 20/3, 20/5, 20/7, 45/5; *itmeg-i* اتمگي *itmeg-i* 53/12, 77/9; *itmeg-ile* اتمگله *itmeg-ile* 56/10.

ettir- ايتدؤرمدن < *itdür-meden* 43/1.

ettirmek ايتدؤرمك < *itdürmek* 41/10; *itdürmek-den* 43/2.

geri گري < *giri* 58/9; *girü* 20/7, 31/1.

ver- ويرسه < *vir-mişlerdür* 43/8, 44/13, 57/11; *vir-düğün* ويردؤگن < *vir-se* 34/6, 37/3, 37/4, 37/5; *vir-üp* ويرؤب *vir-üp* 21/1, 42/4, 42/7.

verici ويرچيلردؤر < *virici-lerdür* 25/7.

veril- ويرلشدور < *viril-mışdür*, *viril-se* 34/7, 34/8, 34/9.

vermek ويرمكدؤر < *virmek-dür* 4/10, 10/7, 11/7.

Metinde /e/'li olup bugün yazı dilinde /i/'li kullanılan kelimeler:

şimşek شمشك < *şemşek* 34/2.

Metinde hem /e/'li hem de /i/'li şekilde kullanılan kelimeler:

et(d)-

اِئْدُوْغْلَرِي *it-dügi* 57/1; اِئْدِيْسَه *it-diyse* 35/7; اِئْدِي *it-di* 66/8; اِئْدِر *id-er* 12/10; اِئْدُوْغْلَرِي *it-dükleri* 37/2.

اِئْمَزْلَر *et-mezler* 24/6.

gece

گَجه *gece* 21/12.

گِجه *gice* 22/8.

yer

يِرْده *yer-de* 8/10, 10/4, 10/5, 25/1, 52/9, 69/10, 69/12, 70/3; يِرْه *yer-e* 4/5, 20/3, 29/7; يِرْئِنْده *yer-inde* 22/5, 28/11, 37/12, 53/4.

يِرْئِنْده *yir-de* 69/11, 69/13; يِرْئِي *yir-i* 63/13; يِرْئِي *yir-leri* 20/6; يِرْئِنْده *yir-lerinden* 54/1.

yerli

يِرْلُو *yerlü* 10/6.

يِرْلُو *yirlü* 9/9.

Eserde geçen; *dé-, déyü, di-, dimek, idin-, itmek, itdür-, itdürmek, giri/girü, gey-, şemşek, vir-, virici, viril-* ve *virnek* kelimelerinin yazımda tek şekilleri mevcuttur. Bunlardan *dimek, idin-, itmek, itdür-, itdürmek, giri, vir-, virici, viril-* ve *virnek* kelimeleri /e/ > /i/ ses değişiminde /i/'yi *şemşek* ise /e/'yi tercih etmiş olup *dé-* ve *géy-* kapalı e (é) ile yazılmıştır.

de-, *et(d)*, *gece*, *yer* ve *yerli* kelimelerinin hem /i/'li hem de /e/'li şekilleri bulunmaktadır. Bu ikili kullanım metinde standart bir yazımın olmadığını ortaya koymaktadır.

2.2.1.1.2. /u/>/ı/ ve /ü/>/i/ Değişmesi

Klasik Osmanlı Türkçesinde dar-yuvarlak /u/-/ü/ sesleri ile yazılan bazı kelime ve ekler için dar yuvarlak ünlü kullanıldığı görülür. Klasik Osmanlı Türkçesinde de Eski Anadolu Türkçesinden süregelen şekliyle -düz-dar /ı/-/i/ sesleriyle- yazıldığı görülmektedir.

Yalnız /u/'lu veya yalnız /ü/'lü yazılan kelimeler:

altın < اَلْتُونُ *altun* 20/11, 20/12.

artık < اَرْتُوْكَ *artuḳ* 58/2.

denli < دَنْلُوْ *deñlü* 36/2.

gizli < كِزْلُوْ *gizlü* 23/6.

için < اِيْچُونُ için 36/6, 36/7, 36/8, 38/4, 38/5, 38/6, 38/12, 38/13, 44/11, 53/6, 60/5, 72/3, 75/10, 76/7; اِيْچُونْدُر içündür 72/5, 72/6.

irin < اِيْرُونْلَرْلَه *irün-lerle* 36/10.

kapı < قَابُولْرِكْ *ḳapu-ların* 39/2.

karşı < قَارْشُوْ *ḳarṣu* 8/3, 8/13, 54/5; قَارْشُوْ سِنْدَه *ḳarṣu-sında* 12/1.

kemlik < كَمْلُوْكِني *kemlüg-ini* 54/8-9.

Metinde hem /ı/-/u/'lu hem de /i/-/ü/'lü şekilde kullanılan kelimeler:

değil

دَكِلْ *degil* 59/7, 68/6, 71/1; دَكِلَمْ *degil-em* 45/5.

دَكُولَمْ *degül-em* 77/9.

deli

دَلِي *deli* 69/5.

دَلُو *delü* 69/4.

kendi

كَنْدِينِي *kendi-ni* 61/1.

كَنْدُونْدِير *kendü-dendir* 19/8, 21/10; كَنْدُونْزَة *kendü-ñize* 70/11; كَنْدُونْيِي *kendü-yi* 8/8, 12/2; كَنْدُونْيُو *kendü-yü* 46/1.

Eserdeki *altun*, *artuk*, *denlü*, *gizlü*, *içün*, *irün*, *kapu*, *karşu* ve *kemlük* kelimeleri /u/>/ı/-/ü/>/i/ ses değişiminden /u/-/ü/"yü tercih etmişlerdir; *değil*, *deli* ve *kendi* kelimelerinin ise ikili kullanımları mevcuttur.

2.2.1.2. Ünlü Türemesi

Türkçenin ses yapısına aykırı çift ünsüz taşıyan Arapça kelimelerde ünlü türemesi daha sık görülmektedir (akl<akıl, asl<asıl, ilm<ilim, fıkır<fıkr) (Özkan, 1995: 105). Bahsedilen durum metinde de mevcuttur. Bununla birlikte bir tane ön seste bir tane de son seste ünlü türemesi örneği mevcuttur.

Ön seste ünlü türemesi:

إِسْجَاق *ısıcaḳ* 21/11

İç seste ünlü türemesi:

عَجْزْدَنْ *ācizden* 20/4 عَقْل *‘aḳıl* 4/3

عَيْن *‘ayın* 46/8 عِلْم *‘ilim* 14/11

Son seste ünlü türemesi:

غَيْرِي *ḡayrı* 3/7

2.2.1.3. Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesi, kelime bünyesinden bir ünlünün bir ünlü sesin çeşitli sebeplerle kaybolması, seslendirilmesidir. Bu düşme, kelimenin başından, ortasından ve sonundan olabilir (Duman, 2000: 71). Metinde iç seste orta hecenin vurgusuzluktan kaynaklanan ünlü düşmesi örneğine rastlanılmıştır.

أَغْرَزْدَنْ	<i>ağzından</i>	7/11	أَيْرِمْمِيدُورْ	<i>ayrı mıdur</i>	16/7
بَكْذَمَكْدَنْ	<i>beñzemekden</i>	19/13	بُؤَيْنَى	<i>boyın</i>	36/9

2.2.1.4. Birleşme

Birleşmenin metindeki örnekleri şunlardır:

ancağ < ança+oğ: Namāzuñ müfsidlerı çokdur *ancağ* biz sekiziñ beyān idelüm 11/9.

böyle < bu+ ile: Böyle olduğuna inandum ve ĩmān getürdüm 39/13.

kimse < kim+ise: Allāhu ta‘ālā bilür, ğayrı *kimse* bilmez 42/8.

nesne < ne+ise+ne: Sekizincisi dişi arasından çıkan *nesneyi* yutmağdur 12/3.

şimdi < şu+imdî: Şimdi anlar ile ‘amel cā’iz degildür 27/9.

şol < şu+ol: Şol şeyi şerrinden kim seni kaçā eyledüñ ya‘nī hüküm eyledüñ 76/9.

2.2.1.5. Ünlü Uyumu

Bugün Türkçe kelimelerdeki ünlüler kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımından belirli bir uyum içerisinde bulunurlar. Kalınlık-incelik uyumu, Türkçenin her devrinde sağlam bir kaide olarak kendisini gösterir. İstisnaları çok az olup, bunların büyük bir kısmı son zamanlarda ortaya çıkmıştır. Hâlbuki düzlük-yuvarlaklık uyumunun kaide hâline gelebilmesi, ancak Osmanlıcanın sonlarında mümkün

olabilmiştir. Kalınlık-incelik uyumuna göre zayıf bir uyumdur (Karahana, 1994: 45). *Hazā Kitāb-ı ‘Aḳāid-i İslām*’da ünlü uyumu ile ilgili durum şöyledir:

2.2.1.5.1. İncelik-Kalınlık Uyum

Dil uyumu bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik bakımından birbirine uygun olmasıdır. Dil uyumu terimi için gramerlerde büyük ünlü uyumu, kalınlık-incelik uyumu, damak uyumu, dil benzeşmesi (Banguoğlu, 1995: 52) ve büyük vokaller kanunu (Deny, 1941: 138) terimleri de kullanılmıştır.

Ünlülerin sözcük içindeki incelik-kalınlık sırasına göre uyuma dayanan ve Eski Türkçeden beri varlığını korumuş olan damak uyumu, yabancı asıllı kelimeler ve bazı Türkçe kelime ve ekler hariç akaitte tamdır. Metinde de bu uyumun bazı istisnai durumlar hariç sağlandığı görülür:

{-AcAK}: *oḳunacaḳ* 10/4.

{+c(U)k}: *muñlacuḳ* 69/1, *mü’ezzincük* 69/8.

{+dAş}: *ḳarındaşları* 70/10.

{-dUK } : *batduḳdan* 78/7.

{+dUr}: *itmekdür* 8/7, *oḳumaḳdur* 9/5.

{-GIl}: *bilgil* 65/8, *olğıl* 2/6.

{+IIK}: *ikilik* 47/7, *yıllık* 33/12.

{-mAK}: *bilmek* 51/13, *olmaḡa* 52/12.

{-UK}: *bölük* 6/10, *şovuk* 21/11.

{-Up}: *başlayup* 6/9, *çeküp* 7/11.

Yabancı asıllı kelimelerin tabanı uyuma aykırı olsa da getirilen ek son hecedeki ünlünün kalınlık ve inceliğine uyum sağlamaktadır: ‘*özürsüz* 11/12, *peygamberliklerine* 51/7, *rūhum* 18/1, *şirkdür* 4/6, *taḥkīkdür* 28/3, *zātında* 47/7, *ziyādesin* 11/8.

Günümüzde kalınlık-incelik uyumuna uymayan *dahi* kelimesi metinde *daḥı* şeklinde olup uyum içindedir:

daḥı: Ve ḥükm-ü imān ol *daḥı* ikidür 4/4.

"bir" ve "az" kelimelerinin birleşimesinin bir sonucu olan biraz kelimesi kalınlık-incelik uyumuna tabi değildir:

biraz: Bilmezlik ile söylenen elfāz-ı küfürlerden *birazı* beyān olunur 63/11.

{-ken} eki de kalınlık-incelik uyumuna aykırıdır: *ṭururken* 63/2

"ile" edatı ekleşme sırasında kalınlık-incelik uyumuna uyar:

"ile" edatı: *cānıla* 21/9, *cehrile* 10/4, *eliyle* 11/10, *kanıla* 21/9, *mūcibile* 71/5, *yaratmağıla* 20/8.

2.2.1.5.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Korkmaz, dudak uyumunu; "*Türkçe kelimelerin ilk hecelerindeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre onu takip eden hecelerdeki ünlülerin, kelimenin ilk hecesi düz ünlülü ise düz, yuvarlak ünlülü ise dar yuvarlak veya geniş düz olarak gelmesi kuralı*" (1992: 104) şeklinde tanımlar. Dudak uyumu, damak uyumunun aksine tarihi seyir içinde uyuma girmesi daha geç olmuştur. Eski Türkçeden Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine kadar uyum tam değildir. Klasik Osmanlı Türkçesi dönemi içinde XVIII. yüzyılda uyuma girdiği bilinmektedir. *Hazā Kitāb-ı ‘Aḳāid-i İslām*, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında yazılmış olmasından dolayı henüz uyumun tam olmadığı tespit edilmiştir.

2.2.1.5.2.1. Kelime Tabanında Görülen Yuvarlaklaşmalar

a. Ses düşmesiyle meydana gelen yuvarlıklar

Eski Türkçeden beri gelişimini izleyebildiğimiz birden çok heceye sahip bazı kelimelerin sonlarındaki /-g/ ve /-ğ/ler, Batı Türkçesinin başlarından itibaren düşmüştür. Bu ünsüzlerden önceki düz ünlüler umumiyetle yuvarlaklaşmıştır (Demir, 2004: 294).

Metinde bu durumla ilgili bir örnek tespit edilmiştir:

kapu < kapığ "kapı": *kapularıñ* 39/2.

b. Dudak ünsüzleri /b/, /m/, /p/'nin tesiriyle meydana gelen yuvarlıklar

Metinde dudak ünsüzleri /b/, /m/, /p/'nin tesiriyle meydana gelen yuvarlaklaşmalar:

țamu "cehennem": *țamuda* 37/8.

c. Eski Türkçeden beri devam eden bir sebebe bağlı olmayan yuvarlıklar

altun "altın": *altun* 20/11.

bellü "belli": *bellü* 56/5.

karşu "karşı": *karşu* 8/3.

kendü "kendi": *kendü* 9/7.

2.2.1.5.2.2. Eklerde Görülen Yuvarlaklaşmalar

2.2.1.5.2.2.1. Eski Türkçeden Beri Yuvarlaklığını Devam Ettiren Ekler

Eski Türkçeden bu yana yuvarlaklığını devam ettiren ekler vardır. Metinde, bunların bazısı uyuma girerken bazısı yuvarlaklığını korumuştur.

Metinde yuvarlaklığını koruyan ekler:

{-dUk} sıfat-fiil eki : *didükleri* 17/2, *geldükde* 31/10, *itdükde* 8/1.

{-GUr} fiilden fiil yapma eki: *tırğurmasına* 47/5.

{-mur} fiilden isim yapma eki: *yağmur* 21/11.

{-sUn} emir teklik III. şahıs eki: *olsun* 9/10.

{-U} zarf-fiil eki: *diyü* 14/10, *emekleyü emekleyü* 34/4.

{-Uk} fiilden isim yapma eki: *artuk* 58/2, *bölüğünü* 6/10.

{-Ur} ettirgenlik eki: *toyurmaz* 65/2.

{-Ur} geniş zaman eki: *kalursañuz* 38/11, *olur* 5/8, *olurlar* 26/1.

Metinde hem yuvarlak hem düz ünlü taşıyan ekler:

{-dUr} ettirgenlik eki: *itdürmek* 41/10, *kaşuşdurmağdur* 11/11.

{-dIr} ettirgenlik eki: *aldırmağ* 41/9, *bildirdi* 17/7.

{+dUr} bildirme eki: *çoğdur* 11/9, *ğulıdur* 13/2, *meştürdur* 9/12.

{+dIr} bildirme eki: *degildir* 18/10, *kendüdendir* 20/8, *ğullarıdır* 29/12.

2.2.1.5.2.2.2. Ünlüsü Sonradan Yuvarlaklaşmış Olan Ekler

Metinde yuvarlaklığını koruyan ekler:

{+cUk} isimden isim yapma eki: *imāmcuğ* 69/8, *muñlacuğ* 69/1, *mü'ezzincük* 69/8.

{-dUkdA} zarf-fiil eki: *girdükde* 37/1, *itdükde* 64/4, *ğoduğda* 12/5, *olduğda* 36/1, *ğogrultduğda* 12/3.

{-U} fiilden isim yapma eki: *ğorğuşundan* 25/13.

{-Up} zarf-fiil eki: *başlayup* 6/9, *olmayup* 3/11, *yuyup* 8/12.

$\{-Uz\}$ çokluk bildirme I. şahıs eki: *kılaruz* 75/11, *olmazuz* 75/6, *unutmazuz* 75/6.

Metinde hem yuvarlak hem düz ünlü taşıyan ekler:

$\{+(U)m\}$ iyelik I. şahıs eki: *Allāhum* 73/4, *aşhābum* 42/7, *kitābum* 5/3.

$\{+(I)m\}$ iyelik I. şahıs eki: *mezhebim* 5/2, *peygamberim* 5/2, *şāhidim* 63/13.

$\{+(U)ñ\}$ II. tekil şahıs iyelik eki: *ayağlaruñ* 7/9.

$\{+(I)ñ\}$ II. tekil şahıs iyelik eki: *cānıñ* 67/1, *mālıñ* 68/6.

$\{-(U)ñUz\}$ II. çoğul şahıs iyelik eki: m ‘*azzablarıñuz* 38/10.

$\{-(I)ñIz\}$ II. çoğul şahıs iyelik eki: $\{-(U)ñUz\}$ II. çoğul şahıs iyelik eki:

$\{+(n)İñ\}$ ilgi hâli eki: *insānıñ* 63/1.

$\{+(n)Uñ\}$ ilgi hâli eki: *ayağlarınuñ* 6/11, *ta‘ālānuñ* 2/7.

$\{-dIm\}$ I. teklik şahıs görülen geçmiş zaman eki: *bildim* 22/11, *kıldım* 66/10.

$\{-dUm\}$ I. teklik şahıs görülen geçmiş zaman eki: *inañdım* 2/7, *getürdüm* 39/6, *kurtuldım* 45/13; *bildim* 22/11, *kıldım* 66/10.

2.2.1.5.2.2.3. Ses Düşmesiyle Meydana Gelen Yuvarlıklar

Olumlu anlamlı sıfat yapan ek, Eski Türkçede $\{+līg\}$, $\{+lig\}$ düz ünlülü ve iki şekilli idi. Daha sonra sonundaki /g/ ve /ğ/ sesleri düşünce Eski Anadolu Türkçesinde bu düşmenin etkisiyle ekin ünlüsü yuvarlaklaştı. Türkiye Türkçesinde, bu ek uyuma girmiştir. Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde ise ekin hem düz hem yuvarlak şekli mevcuttur. Metinde düz ünlülü hâli bulunsa da daha çok yuvarlak şekli tercih edilmiştir:

adlu 32/1, *‘bellü* 56/5, *mezheblü* 61/5, *mişillü* 61/2, *semerlü* 36/8; *ağıllı* 51/3, *vaķitli* 9/1.

2.2.1.5.2.3. Kelime Tabanlarında Görülen Düzlükler

Bugün yuvarlak ünlülü bazı kelimelerin o dönemde hâlâ uyuma girmeyerek düz ünlü taşıdığı görülmektedir: *avıcılan* 62/5.

2.2.1.5.2.4. Eklerde Görülen Düzlükler

2.2.1.5.2.4.1. Eski Türkçeden Beri Düz Ünlü Taşıyan Ekler

{+cI} isimden isim yapma eki: *bağlacılar* 42/9, *fâlcılara* 42/9.

{-dI} görülen geçmiş zaman III. şahıs eki: *aldı* 14/11, *buyurdu* 42/5, *oldı* 56/10.

{-ğII} II. şahıs emir kipi: *bilgil* 63/9, *olğıl* 2/6.

{+I} yükleme hali eki: *birini* 56/9, *mālını* 4/6.

2.2.1.5.2.4.2. Eski Türkiye Türkçesinde Düzleşen Ekler

{-(I)ş-} fiilden fiil yapma ekinin yardımcı ünlüsü: *erişmez* 26/8, *sevişmeye* 44/5.

{-mI} soru eki: *ayrı mıdur* 16/7, *bir midür* 16/7, *Müslimān mısın* 17/2.

{-sIn} II. tekil şahıs eki: *idersin* 76/10, *öğülmüşsin* 73/9.

2.2.2. Ünsüz Sistemi

Metni, bugünkü ünsüz sisteminden ayıran en önemli özellik /ñ/ damak ünsüzü ile sızıcı bir gırtlak ünsüzü olan /h/ sesini bulundurmasıdır.

2.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

2.2.2.1.1. Tonlulaştırma

Türkçede iki ünlü arasında kalan /p/, /ç/, /t/, /k/, /k/ ünsüzleri tonlulaştırarak /b/, /c/, /d/, /ğ/, /g/ seslerine döner. Metindeki tonlulaştırma örnekleri şu şekildedir:

2.2.2.1.1.1. /t>/d/ Değişmesi

Türkçe kelime başındaki /t/ ile /d/ meselesi karışıktır. Aslında /t/ olan bu sesin /d/ şeklinde gelişmesi, Eski Türkçe devresinin sonlarında başlamıştır (Timurtaş,1994: 57). Eski Türkçede başlayan bu durum, Klasik Osmanlı Türkçesinde de devam etmiştir. Metinde /t/ ile /d/ değişimi düzenli değildir.

Ön seste /t>/d/ değişmesi:

tımla 26/5, tığ- 19/12, tıgır 14/9, tıgırlı- 11/3, tıracak 47/4.

İç seste /t>/d/ değişmesi:

ardında 58/, *id-* 12/11, *yarad-* 26/6 .

2.2.2.1.1.2. /k>/g/ Değişmesi

Kelime başında bu ses değişikliğine bugün sadece Anadolu ağızlarında rastlanılmaktadır (Özkan, 1995: 107). Metinde son seste /k>/g/ değişimi yaşanmamış olup iç sesteki değişimin sebebi /k/'nin iki ünlü arasında kalarak tonlulaştırmıştır.

Ön seste /k>/g/ değişmesi:

gece 21/12, *geçen* 48/4, *gel-* 70/4, *gerçekdür* 28/10, *gerek* 9/10, *getür-* 37/12, *gey-* 48/5, *gibi* 21/9, *gir-* 19/12, *göbeline* 33/7, *gökde* 33/4, *görmek* 30/12.

İç seste /k>/g/ değişmesi:

itmege 20/3, *olduğına* 29/2, *parmağından* 29/4, *yaratmağa* 20/11.

2.2.2.1.1.3. /ç/>/c/ Değişmesi

Eski Türkçede bulunmayan /c/ ünsüzü, Eski Anadolu Türkçesinde /ç/ ünsüzünün tonlulaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Klasik Osmanlı Türkçesi devrinde de aynı şekilde varlığını devam ettirmiştir. Metinde ön seste ve son seste /ç/>/c/ değişmesi bulunmamaktadır. İç seste ise /ç/ sesinin iki ünlü arasında kalmasıyla değişim yaşanmıştır.

İç seste /ç/>/c/ değişmesi:

güci 47/9, *orucuñ* 4/10, *ucundan* 6/9.

2.2.2.1.1.4. /p/>/b/ Değişmesi

Metinde, bazı kelimelerde /b/'ler Eski Türkçede olduğu gibi /b/ şeklini devam ettirmektedir. Bugün olduğu gibi /p/'ye dönmemiştir (Özkan,1995: 106).

tebelerine 33/6.

2.2.2.1.2. Sızıcılışma

Süreksiz bir ünsüzün sürekli, sızıcı bir ünsüze veya akıcı bir ünsüzün sızıcı bir ünsüze dönüşmesi olayına sızıcılışma adı verilmektedir (Küçük, 2013:49). Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

2.2.2.1.2.1. /k/>/h/ Değişmesi

dahı<*taķı* 4/4.

2.2.2.1.2.2. /b />/v/ Değişmesi

Ön seste /b />/v/ değişmesi:

var<*bar* 42/2, *var*-<*bar*- 53/6, *vir*-<*ber*- 64/13.

Son seste /b />/v/ değişmesi:

sev-<*seb*- 40/1.

2.2.2.1.2.3. /d/ > /d̡/ > /y/ Değişmesi

İç seste /d/ > /d̡/ > /y/ değişmesi:

ayaḡ<adaḡ 9/4, *ayır-<adır-* 71/11, *uyu<udu-* 39/9.

Son seste /d/ > /d̡/ > /y/ değişmesi:

gey-<ked- 45/8.

2.2.2.1.2.4. /g/ > /v/ Değişmesi

şovu->soḡu-, *şovuk>soḡuk* 21/11.

2.2.2.2. Ünsüz Benzeşmeleri

Tekin, Eski Türkçede ünsüz uyumunun düzenli olmadığını söyler (2004: 265). Ergin ise; Eski Anadolu Türkçesinde eklerde uyumun bulunmadığını, uyumun Osmanlıcanın içinde belirmeye başladığını ifade eder. Ona göre bu uyum, muhtemelen XVI. yüzyıldan sonra ortaya çıkmış ve Osmanlıcanın sonlarına kadar gittikçe kuvvetlenerek Türkiye Türkçesinde Türkçeye tam olarak hâkim olmuştur (2009: 77).

"Türkçede, ünsüz benzeşmesine konu olan ekler ilk fonemlerine göre; "C Sınıfı Ekler", "D Sınıfı Ekler" ve "G Sınıfı Ekler" olmak üzere üç grupta incelenebilir. Bu ekler içinde en büyük sorunu "D Sınıfı Ekler" oluşturmaktadır. Çünkü, bu ekler Arap alfabesinde daima "dal" ile yazılmıştır ve bunların özellikle tonsuz tabanlardan sonra t'li şeklinin bulunup bulunmadığı meçhuldür. "C Sınıfı Ekler" içinde zaman zaman "çim" ile yazılan şekiller görülse de bu sınıfa giren ekler tonsuz tabanlardan sonra bir sorun oluşturur. "G Sınıfı Ekler", diğer iki sınıftaki eklere göre daha az sorunludur" (Kartallıoğlu, 2011: 528).

2.2.2.2.1. C Sınıfı Ekler

"Arap harfli imlada "C Sınıfı Ekler" genellikle "cim" harfi ile yazılırken yer yer "çim" ile yazıldıkları olmuştur. İmlada tonlulardan sonra daima /c/'li şekiller,

tonsuzlardan sonra daima /ç/'li şekiller gelmemiş ve düzensiz, keyfî bir yazım tarzı ortaya çıkmıştır." (Kartallıoğlu, 2011: 528)

{+cA} isimden isim yapma eki: *ardınca* 11/11, *böylece* 6/6, *nice* 19/7, *vakitlice* 9/1.

{+cAk} isimden isim yapma eki: *şūhtecek* 68/13.

{+cI} isimden isim yapma eki: *bağlacılara* 42/10, *dilencilerdür* 65/4, *fālcılara* 63/4, *olucı* 47/11, *pilāvcılar* 65/4.

{+cUk} isimden isim yapma eki: *imāmcuk* 69/8, *muñlacuk* 69/1, *mü'ezzincük* 69/8.

2.2.2.2.2. D Sınıfı Ekler

Klasik Osmanlı Türkçesindeki Arap harfli metinlerde "D Sınıfı Ekler" daima "dal" harfi ile yazılmıştır (Kartallıoğlu, 2011: 549).

{+dA} bulunma hâli eki: *altda* 19/11, *artda* 19/11, *geldükde* 31/11, *gökdedür* 25/1, *işde* 52/8, *kaldıkdā* 18/9.

{+dAn} çıkma hâli eki: *balçıkdan* 17/6, *beñzemekden* 19/13, *felekden* 66/10, *Hakdan* 13/2, *ve'l-cemā'atden*, 52/1 *yoğdan* 17/9.

{+dAş} isimden isim yapma eki: *karındaşları* 70/10

{-dI} görülen geçmiş zaman eki: *bitdi* 43/7, *itdiyse* 37/8, *tağlatdı* 70/8.

{-dUk} sıfat-fiil eki: *bağdukdan* 18/7, *itdüğine* 35/8, *yaratduğı* 19/3.

{-dUr} ettirgenlik eki: *itdürmeden* 43/1, *kağuşdurmağdur* 11/11; *kırğdırmamağ* 60/8, *yetişdirmek* 50/6.

{+dUr} bidirme eki: *çokdur* 11/9, *dördür* 6/8, *inmişdür* 27/3, *itmekdür* 3/8, *hakdur* 5/13, *okumakdur* 3/9.

2.2.2.2.3. G Sınıfı Ekler

"G Sınıfı Ekler, Arap harfli metinlerde ince tabanlardan sonra "kef" ile, kalın tabanlardan sonra "kaf" ve "gayın" ile yazılmaktadır. İnce tabanlardan sonra eki, /k/ veya /g/ şeklinde okumak tamamen bir yorum meselesidir. Bu tür tabanlarda ek, tonsuz tabanlardan sonra /k/; tonlu tabanlardan sonra /g/ şeklinde okunagelmıştır. İnce tabanlardan sonra kalıplaşan imla kalın tabanlardan sonra daha açık ipuçları vermektedir. Kalın tabanlarda ek, tonsuz ünsüzlerden sonra "kaf" ile; tonlu ünsüzlerden sonra "gayın" ile yazılmaktadır." (Kartallıoğlu, 2011: 564).

"G Sınıfı Ekleri"; {-GAn} fiilden isim yapma eki, {-GI} fiilden isim yapma eki ve {-GIn} fiilden isim yapma ekidir. Bu ekler, incelemeye tabi tuttuğumuz metinde tespit edilememiştir.

2.2.2.3. Ünsüz Türemesi

Ses türemesi düşme olayının aksine kelimeyi genişleten bir ses olayıdır. Eklemeyi kolaylaştırmak amacıyla (Şahin, 2011: 80) ünlü ile biten bir köke ünlü ile başlayan bir ek veya edat getirildiği zaman, arada /y/ yardımcı sesi meydana gelmektedir. İyelik eki {+I} ve {+sI}'dan sonra isim çekim eklerinden biri getirildiği zaman ise arada /n/ yardımcı sesi türemektedir. Bu hadiseler ünsüz türemesi denir.

Metindeki örnekleri:

/y/ yardımcı sesi: *'adlıyla* 35/13, *ağarıncaya* 19/3, *bilmeyen* 46/10, *göziyle* 30/10, *mes'eleyi* 53/9, *nesneye* 47/6, *olmayup* 57/12.

/n/ yardımcı sesi: *libāsını* 8/8, *mālını* 4/6, *muḳābelesinde* 75/4, *nī'metlerini* 75/6, *pādişāhına* 53/10, *parmaklarından* 29/4.

2.2.2.4. Ünsüz Düşmesi

Çeşitli ses hadiseleri dolayısıyla kök veya ekteki ünsüzlerden birinin düşmesidir.

2.2.2.4.1. g/ğ Düşmesi

Son seste: *diri<tirig* 23/2, *kapu<kapuğ* 39/2, *ulu<uluğ* 25/5.

Hece başında: *bellü<belgölüg* 56/5.

Şu eklerin bünyesinde bulunan /g/ ve /ğ/ sesleri düşmüştür:

{+IU}, {+IU<+IIğ} isimden isim yapma eki: *adlu* 32/1, *boynuzlu* 35/5, *dürlü* 22/10, *gizlü* 23/6, *güçlü* 47/13.

{+I}, {+I+(I)ğ} yükleme hâli eki: *a'zāsını* 7/12, *başını* 7/4; *şuçunı* 57/6.

{+A}} yönelme hâli eki: *ādemoğlanlarına* 24/11, *ağaçlara* 20/13, *baña* 17/2, *beglere* 70/5, *efendilere* 68/13.

{-An} sıfat-fiil eki: *ağan* 20/10, *çıkaranlar* 61/2, *diyen* 56/6, *geçen* 50/10, *gelen* 66/9, *getüren* 31/8.

2.2.2.4.2. Orta Hecede -I- Düşmesi

/I/ sesi, Batı Türkçesinden ilk zamanlarından beri düşmüştür. Metindeki örnekleri:

getür-< keltür- 2/8, 2/9, 2/10, 3/1, 3/2, 3/5, 3/6, 4/8, 5/12, 7/2, 9/9, 10/6, 13/3, 16/12, 17/1, 19/6, 19/7, 23/13, 24/1, 24/2, 25/3, 26/9, 26/11, 27/12, 28/1, 28/2, 29/1, 29/11, 31/6, 31/7, 31/8, 32/8, 32/9, 33/1, 37/12, 39/3, 39/6, 39/7, 39/13, 40/9, 40/11, 40/12, 41/2, 41/5, 68/12, 75/1.

otur-<oltur- 8/3, 25/1, 39/9.

2.2.2.4.3. /r/ Düşmesi

Metinde sadece bir örneği görülmektedir.

i- < er- 63/1, 68/6, 68/10.

2.2.2.4.4. /v/ Düşmesi

Son seste /v/ düşmesi:

şu (<şub<suv) 7/2, 7/11, 8/2, 8/4, 8/9, 8/10, 20/10, 20/13, 29/4, 36/9.

2.2.2.4.5. /y/ Düşmesi

Klasik Osmanlı Türkçesinde *ağaç, ırak, ılan, ılduz* gibi kelimeler /y/'sizdir. Metinde bir örneğine rastlanılır.

ağaç < yığaç 20/12, 20/13, 29/9.

2.2.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

issi < ısığ 36/9.

2.2.2.6. Hece Düşmesi

Hece düşmesinin metinde bir örneği tespit edilmiştir. "tur-" fiilinden ekleşmiş olan *durur* bildirme ve kuvvetlendirme eki metinde {+dUr} ve {+dIr} şeklindedir.

{+dUr} bildirme eki: *çokdur* 11/9, *getürmekdür* 3/6, *geymekdür* 8/13, *ikidür* 5/2, *hakdur* 5/13, *okumağdur* 3/9.

{+dIr} bildirme eki: *degildir* 18/10, *dörtür* 6/8, *inmişdür* 27/3, *işdir* 65/9, *itmekdür* 3/8, *yigirmidir* 47/2.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

3.1. İSİM

3.1.1. Çokluk Eki

{+lAr} çokluk eki: *ayağlarının* 6/11, *buñları* 41/9, *sözlerinde* 50/3, *şıfātların* 46/3; *peygamberler* 50/7, *zāhirlerin* 50/11.

3.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, bir şeye sahip olmayı belirtir.

Teklik I. Şahıs Eki: {+(U)m}, {+(I)m}

Metinde, ekin hem düz hem de yuvarlak şekli mevcuttur. Metinde ekin {+(I)m} daha çok gözlemlenmiştir. Tespit edilen örneklerden bazıları şunlardır: *aşhābum* 42/7, *kitābum* 5/3, *rūhum* 18/2; *haqqımı* 69/12, *mezhebim* 14/3, *şāhidim* 63/13.

Teklik II. Şahıs Eki: {+(I)ñ}

Ekin yardımcı ünlüsü metinde düz şekildedir, yuvarlak şekli bulunmamaktadır: *ağzın* 7/10, *ğazabından* 77/6, *kolların* 7/4, *mezhebin* 13/12.

Teklik III. Şahıs Eki: {+(I)}, {+sI}, {+sU}

Ek, Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde uyum dışıdır, sürekli düz ünlü taşımaktadır. Klasik Osmanlı Türkçesinde düz ünlülü olduğu görülür. Dönemin sonuna doğru uyuma girdiği tespit edilmiştir.

arasını 7/6, *babasının* 15/4, *karşusunda* 12/1, *kızının* 15/4, *namāzını* 59/2, *varlığı* 19/8; *korğusundan* 25/13, *şuçunı* 57/6.

Çokluk I. Şahıs Eki: {+(U)mUz}, {+(I)mIz}

Ekin yardımcı ünlüsü bir örnek hariç düz ünlü taşımaktadır: *peygamberlerimizüñ* 15/8, *Rabbimiz* 77/2, *üzerimize* 72/10; *teveccühümüz* 75/12.

Çokluk II. Şahıs Eki: {+(U)ñUz}, {+(I)ñUz}, {+(I)ñIz}

Ekin ünlüsü hem düz hem karışık yazılmıştır, standart yakalanamamıştır. Metinde ekin {+(I)ñIz} şekli daha yoğunluktadır. Ekin metindeki örnekleri şunlardır: *‘azāblarıñız* 38/10, *korğularıñız* 57/5, *şifātlarıñız* 47/2; *mu‘azzablarıñuz* 38/10; *zevküñüz* 38/5.

Çokluk III. Şahıs Eki: {+lArI}

Ek, teklik üçüncü şahıs iyelik eki {+(I)}'nin çokluk eki {+lAr} ile birleşmesinden oluşmuştur:

adlarını 61/3, *borçları* 70/6, *ellerini* 6/8, *hışımlarından* 59/1, *meleklerine* 2/9, *ni‘metlerine* 74/4.

3.1.3. Aitlik Eki

Aitlik eki {+kI}'nin metinde sadece {+ki}'li şekline rastlanır. Bu durum kalınlık-incelik uyumunu da bozmaktadır.

evvelkisi 14/6, *hakkındaki* 76/7, *şagımdaki* 64/8, *şolumdaki* 64/8.

3.1.4. Hâl Ekleri

İsimleri; isimlere, fiillere, edatlara bağlayan diğer kelimelerle ilişki kurarak isimlerin cümlede görev kazanmasını sağlayan eklerdir.

3.1.4.1. Yalın Hâl

İsmin ek almamış hâline denir. Kök ve tabanlarda olduğu kadar iyelik eki almış kelimelerde de söz konusudur. Metindeki örneklerden bazıları şunlardır:

aķçe 70/6, *‘avrat* 46/9, *ayak* 60/2, *İslām* 17/1, *ķarķu* 8/3, *oruç* 72/4, *siyāset* 55/1, *ķu* 8/10, *vakit* 4/9.

3.1.4.2. İlgi Hâli Eki: {+(n)Uñ}, {+(n)İñ}

İlgi hâli eki ünsüz ile biten isimlerde {+Uñ}, ünlü ile biten kelimelerde {+(n)Uñ}'dur:

Allāhu ta‘ālānuñ (emrini) 4/12, *bunuñ (emsāli)* 46/1, *ķatunumuñ (vekāletiyle)* 6/4, *ķızınıñ (adı)* 15/7, *namāzuñ (ķartı)* 8/5.

Allāh'ıñ (emri) 6/7, *buñlarıñ (emsāli)* 14/10, *namāzıñ (fārızı)* 10/6, niyyetiñ (evvel vakti) 18/7.

Teklik şahıs zamirlerinde ek {+Im}, {+Um}'dur: *benim (Allāh'ım)* 74/3, *benim (‘ibādetim)* 44/9, *benüm (iķim)* 43/7.

3.1.4.3. Belirtme Hâli Eki: {+(y)I}, {+nI}, {+(I)ñ}, {+ñ}

Ek, Eski Türkçedeki {+Iğ} yükeleme hâli ekinden /ğ/ sesinin düşmesi sonucunda oluştuğu kabul edilen /+I/ ekidir. Metindeki örnekleri şöyledir:

İmānı 3/4, *i‘tikādı* 55/4, *şıfātları* 46/10; *ķanını* 4/5, *mālını* 45/13; boynunuñ 7/8, (yedincisi namāzıñ ta‘dīl-i) *erkānlarıñ* 10/6, *günāhıñ* (yüklenüp) 34/4.

3.1.4.4. Yönelme Hâli Eki: {+(y)A}

Ek, Eski Türkçedeki {+ğA} ekinden gelmiştir. Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde {+(y)A} şeklinde tespit edilir. Ünlü ile biten kelimelerde araya yardımcı ses olarak /y/ girer. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

ağaçlara 20/13, *ağçeye* 68/5, *baña* 17/2, *ere* 6/6, *fâlcılara* 42/9, *fesâda* 57/4, *kişiye* 66/1, *kitâba* 62/13, *mîzâna* 41/4, *öyleye* 18/8.

3.1.4.5. Bulunma Hâli Eki: {+dA}

Metinde ekin ünsüz uyumuna uymadığı tespit edilmiştir:

adamda 12/5, *amelde* 12/11, *gökdedür* 25/1, *ibâdedte* 12/8, ‘*i’tikâdda* 5/4, *namâzda* 12/2, *rükû‘da* 11/1, ‘*vaqtinde* 22/11, *yerinde* 22/5.

3.1.4.6. Çıkma Hâli Eki: {+dAn}

Metinde ekin ünsüz uyumuna uymadığı gözlenmiştir:

‘*azâbından* 3/10, *belinden* 17/9, *burnundan* 7/11, *Cebrâ’il’den* 15/1, *cenâbından* 5/12, *ğazabından* 3/10, *renkden* 21/6.

3.1.4.7. Eşitlik Hâli Eki: {+CA}

Eski Türkçede {+çA} şeklinde olan eşitlik hâli ekinin kullanılışında bugünkünden farklı bir durum yoktur (Özkan, 1995:116). {+çA} eşitlik hâl eki metinde ünsüz uyumuna uymamaktadır:

ardınca 11/11, *böylece* 6/6, *nice* 19/7, *vaqitlice* 9/1.

3.1.4.8. Vasıta Hâli Ekleri: {+IA}, {+IIA}, {+y+IA}, {+y+IIA}

Metinde ekin {+IA}, {+IIA}, {+y+IA} ve {+y+IIA} şeklinde dört farklı yazımı vardır:

cân-ıla 21/9, *kân-ıla* 21/9, *toprağ-ıla* 8/10, *yaratmağ-ıla* 20/8; *dilemesi-yle* 40/2, *emri-yle* 37/13; *şun‘-ıyla* 9/7, *tağdîr-iyle* 39/8; *şu-yıla* 8/9; *hürîler-le* 38/3, *yılanlar-la* 36/9.

3.1.4.9. Yön Gösterme Hâli Ekleri: {+rA}, {+rU}

"Eski Türkçeden bu yana gelen ve Türkiye Türkçesinde kalıplaşmış birkaç kelime kullanılarak işlek bir durum eki görünümü vermeyen bu ekin Eski Türkçedeki {+ġArU} biçimi, Eski Anadolu Türkçesinde /ğ/ sesinin düşmesi sonucunda {+ArU} biçiminde kullanılmıştır." (Şahin, 2011: 54) Bunun yanında {+rU} ve {+rA} ekleri de yön göstermek amacıyla kullanılmıştır.

berī 17/4, *giri* 58/, *girü* 20/7, *şoñra* 11/1, *üzere* 6/3.

3.1.5. Soru Eki

Soru ekinin ünlüsü metinde düzdür: *ayrı mıdur* 16/6, *bir midür* 16/9.

3.1.6. İsim Türeten Ekler

3.1.6.1. İsimden İsim Türeten Ekler

{+An}: *oğlandan* 21/4.

{+cAk}: *şūhtecek* 69/1.

{+CI}: *fālcılar* 41/7.

{+CIk}, {+CUk}: *emīrcik* 69/3, *imāmcuk* 69/8.

{+dAş}: *karındaş* 71/6.

{+(I)ncI}, {+(U)ncU}: *altıncısı* 3/2, *toğuzuncusu* 7/6.

{+IIk}, {+IUk}: *birliğine* 2/7, *cennetliksiz* 55/9, *kulluk* 43/13, *varlığınıñ* 47/3, *yıllık* 33/13.

{+IU}, {+II}: *adlu* 32/1, *boynuzlu* 35/5, *mezheblü* 61/5, *vaqitli* 9/1.

{+sIz}: *boynuzsız* 35/5, *īmānsız* 36/4, *mekānsız* 30/12.

3.1.6.2. Fiilden İsim Türeten Ekler

{-AcAk}: *söylenecek* 69/10, *turacak* 47/4.

{-Ak}: *yatağı* 31/2.

{-Am}: *tuşamdan* 60/9.

{-I}: *ayrı* 16/7, *yazı* 12/1.

{-k}: *büyük* 26/3, *şovuk* 21/11, *uzak* 58/11.

{-mAk}: *almağ* 11/13, *kaçmağdur* 5/1, *yumağdur* 6/12.

{-mur}: *yağmur* 21/11.

{-U}: *korğularınız* 57/4.

{-UcI}: *olucı* 49/5.

{-(U)k}, {-(ı)k}: *artuğ* 58/2, *bozuğ* 60/13, *bölük* 6/10, *yıkık* 60/3.

{-(U)m}: *ölüm* 36/6.

{-(y)IcI}: *olıcıdur* 76/2, *söyleyici* 49/9.

3.2. SIFAT

3.2.1. Niteleme Sıfatları

İsimlerin niteliklerini bildiren sıfatlardır.

‘acāib (nesneler) 30/7, *āhir* (vaḳti) 18/7, *ara* (yerinde) 28/11, *beñzer* (nesnelerden) 22/13, *dürlü dürlü* (‘azāblarla) 36/11, *dürlü dürlü* (mu‘azzablarla) 36/11, *evvel* (vaḳti) 18/9, *fāsıḳ* (kullarından) 35/11, *ğarā’ib* (nesneler) 30/7, *īmānsız* (kāfirleri)

36/4, *lāyık* (yerlerde) 12/8, *müstehak* (yerlerde) 12/8, *semerlü* (kaçırırlar) 36/8, *ulu* (melekleri) 25/6.

3.2.2. Belirtme Sıfatları

3.2.2.1. İşaret Sıfatları

Metinde geçen işaret sıfatları "bu, şol, ol, o" dur. Nesneleri işaret yoluyla bildirir.

bu: *bu* (dört çihār-ı yārlar) 56/4, *bu* (dört mezheb) 14/9, *bu* (ervāhlar) 17/10, *bu* (giceler) 22/8, *bu* (nesnelerden) 12/5, *bu* (şartlardan) 9/10, *bu* (tağları) 20/11, *bu* (yağmurlar) 22/9, *bu* (yeller) 22/10.

şol: *şol* (şey) 76/7.

ol: *ol* (ādem) 51/13, *ol* (‘amel) 13/10, *ol* (cemā‘ati) 59/1, *ol* (dört meleklerüñ) 25/8, *ol* (i‘tikād) 13/9, *ol* (kimse) 65/8, *ol* (meyyiti) 62/1, *ol* (nürdan kürsilerüñ) 25/12, *ol* (‘ulemānuñ) 53/9, *ol* (zamāndan) 17/13.

o: *o* (minvāl) 34/1.

3.2.2.2. Sayı Sıfatları

Nesneleri sayı bakımından belirtir. Metinde asıl sayı sıfatının ve üleştirme sayı sıfatının örnekleri bulunurken kesir sayı sıfatınınve sıra sayı sıfatının örneği yoktur:

Asıl sayı sıfatları: *beş* (vakit) 57/8, *bir* (kerre) 6/8, *dört* (mezheb) 14/9, *iki* (def‘a) 7/3, *iki* (ellerin) 10/9, *on* (şuhuf) 27/2, *üç* (kerre) 11/3, *yedi* (kat) 20/5.

Üleştirme sayı sıfatları: *birer* (kerre) 26/3, *birer* (kürsileri) 25/11, *üçer* (def‘a) 7/11.

3.2.2.3. Soru Sıfatları

İsimleri yer, zaman, sayı ve nitelik bakımından belirtili hale konması isteğini soru yoluyla ifade eden sıfatlardır. Metinde de soru sıfatı kullanılmıştır ve örnekleri şunlardır: *ne* (‘amel) 13/9, *ne* (i’tikād) 13/8, *ne* (şekil) 33/13.

3.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Nesneleri belirsizlik olarak ifade ederler. *bir* (*ādemo*) 4/5, *bir* (*gicenüñ*) 30/3, *bir* (*kurı yer*) 7/12, *bir* (*melek*) 26/6, *cümle* (‘ālem) 12/10, *cümle* (*imāmlaruñ*) 15/7, *her* (*āvāzı*) 23/4, *her* (*nesnelere*) 16/12, *hiç* (*bir nesneye*) 48/9, *hiç* (*kimse*) 42/5.

3.3. ZAMİR

Zamirler, ismi işaret ya da temsil yoluyla karşılayarak ismin yerine geçerler.

3.3.1. Şahıs Zamirleri

İsmin yerini şahıs zamirleri yoluyla tutan zamir çeşididir.

Teklik I. şahıs zamiri

ben: *ben* bilürem ve haber virirüm 12/13, *ben* dağı kabül itdüm 6/5, *baña* neler itdi 66/8, *beni* fażlıñla ve raḥmetiñle mağfired eyle 45/6, *beni* hidāyet eyle 76/4, *benden* ğayrı *hiç* kimse bilmez 42/5, *benim* için mübārek eyle 76/7.

Teklik II. şahıs zamiri

sen: *sen* bilürsün 64/5, *sen* Müslimān mısın 17/2, *saña* ve senüñ resülüne ĩmān getürürüz 75/1, *seni* taşdıķ itmişler 29/13, *seni* tenziye ideriñ 74/2, *senden* ğayrı Allāh yokdur 74/8, *senden* mağfired taleb iderim 77/3.

Teklik III. şahıs zamiri

ol: *ol* cümle ‘āleme hüküm ider 12/10, *ol* dağı ben buñları işlemezim dise 66/5, *ol* kimseye muhtāc degildür 12/12, *anı* Allāhu ta‘ālā qurı balçıqdan hālīk eylemişdür 12/4, *anı* ara yirlerinden soralar 54/1, *anuñ* kulı ve mañlūqıdur 12/10, *anuñ* namāzını kılmazuz 59/3.

Çokluk I. şahıs zamiri

biz: *biz* *anuñ* namāzını kılmazuz 59/3, *biz* dağı bu dört çihār-ı yāri mertebeleri ile severüz 15/11, *bize* böylece bilmek lāzımdur 26/8, *bizüm* üzerimize olsun 72/10.

Çokluk II. şahıs zamiri

siz: *siz* ebedi’l-ābād tamuda qalursañuz 38/11, bilün ve müjde olsun *size* 38/1, *sizi* yokdan var iden Rabb’iñüz kimdür 17/10, *siziñ* için ölüm yokdur 38/11, *sizüñ* için ebedi’l-ābād qalsa gerek 38/4, *sizüñ* zevküñüz dükenmez ve dükenür degildür 38/5.

Çokluk III. şahıs zamiri

anlar: *anlar* ile ‘amel cā’iz degildür 27/9, *anlar* yemezler ve içmezler 24/6, *anlar* yerinde тұrur 22/5, *anlaruñ* aldıkları aqçe zulmen ve qahrendür 70/7.

3.3.2. İşaret Zamirleri

İsimlerin yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir. Metinde tespit edilen işaret zamirleri "bu, şu, ol" dur.

bu: *bu* Allāhu ‘azīmü’ş-şānuñ vācib olan şıfātluñ ve muḥāl olan şıfātluñ ve cā’iz olan şıfātlarını bildirür 47/4, *bunda* Hāq tebāreke ve ta‘ālānuñ kudreti ve hikmeti çokdur 26/7, *bunlar* muhtažardur ziyādesin añlayanlar ziyād ider 11/8, *buñları* inkār itmekdür 41/10, *bunlaruñ* emşāli gibi dürlü dürlü ‘azāblarla ve mu‘azzablarla bu kāfirlere ‘azāblar ve mu‘azzablar olunsa gerekdür 36/11, *buñların* gitdügi yoldur 14/10.

şu: baķ *şunuñ* sarıcıǵına 69/1.

ol: *ol* daħı Cenāb-ı Rabbi ta‘ālānuñ meşıyyetindedür 58/8, *ol* daħı ikidür 4/4.

3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri

Metinde kendi~kendü dönüşlülük zamiri kullanılmıştır.

kendi nefsim virdüm 6/5, fī-zamānede *kendini* ‘ulemā kıyāfetine koyup ben ‘ulemāyım diyü halkı aldayup ve yoldan çıkaranlar çok oldı. 61/2; *kendüyi* ve libāsını necāset-i ğalīzeden ve necāset-i hafīfeden pāk itmekdür 8/9, *kendü* zāt-ı şerīfine lāyık şıfātlar kim mutaşşıfdur 23/2.

3.3.4. Belirsizlik Zamirleri

İsimlerin yerini belirsizlik yoluyla tutan zamirlerdir.

biri/birin: namāz kılan adamda bu nesnelerden *biri* bulunursa bi’l-cümle namāzı fāsıd olur 12/5, er olsun ‘avrat olsun bu şartlardan *birin* gerek kaçden ve gerek sehven terk eylese kılduğı namāz namāz olamaz 9/10, cemī‘ yaratduğı eşyālarıñ *birisine* beñzemekden münezzehdür 19/13.

birbiri/birbirine: *birbiri* ardınca ‘özürsüz öksürmekdür 11/12, *birbirine* uymasa *birbiriyle* çeküşüp ‘inād itseler 53/3.

cümle: *cümleden* ziyāde korķa 45/4, *cümleñ* ceddı oldur 28/4, Cenāb-ı Hāk’dan her ne getürdiyse ve her ne haber virdiyse *cümlesi* hākdur 13/2, *cümlesinden* kendünizi hıfız idesiz 70/11.

her biri: *her biri* ol nūr deryālarından çıkarlar 26/4, *her biri* ol nūrdan kürsilerüñ üzerinde oturlar 25/12, *her birine* emir ider 26/2.

her kim: *her kim* dünyāda ne itdiyse itdüğine göre anda bolsa gerek 35/8, *her kim* ki İslām pādişāhına beddu‘ā eyler 53/12.

hîç kimse: benden ğayrı *hîç kimse* bilmez 42/5.

kimi: *kimi* rükū‘da ve *kimi* sücūdda ve *kimi* ‘ibādetdedür 24/13, *kimi* dizine dek ve *kimi* göbeline dek ve *kimi* boynuna dek ve *kimi* tebesine dek ter içinde kılsalar gerekdür 33/7.

kimse: *kimse* hüküm idemez 12/11, *kimsenüñ* zerre kadar ğayrı ve zerre kadar şerri zāyi‘ olmasa gerek 34/12, *kimseye* muhtāc degildür 12/12.

3.3.5. Soru Zamirleri

İsimlerin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir. Şahıslar için *kim*, nesneler için *ne* soru zamiri kullanılmıştır:

kim: anı *kim* kılar 65/9, kılardım ammā çokdur *kim* kılar 65/10.

ne: *ne* dimekdür 13/13, *ne* gerekdür 32/7, *ne* olursa 51/7, *ne* virdi 64/13.

3.3.6. Bağlama Zamirleri

Bağlama zamirleri kim ve ki'dir. Bu zamirler "ki o" anlamında kullanılır.

ki: bildüm *ki* Allāhu ta‘ālā vardur 22/6, dise *ki* hūy insānuñ cānı altındadır 62/11, eyit *ki* kazā ve kader, ğayr ve şer Allāhu ta‘ālānuñ kazāsıyla ve taqđiriyle ve dilemesiyledür 39/7, buyurdı *ki* "ümmetim, aşġābum! Ben ğa'îbi bilmem, ğa'îbi ancak Allāhu ta‘ālā bilür 42/8.

kim: imdi bildim *kim* Allāhu ta‘ālā birdür 22/11, şorsalar *kim* ne nedir 19/4, yedi kat gökler *kim* vardur anlar yerinde тұrur 22/5. yedincisi beş vaķit namāzı vaķitli ve vaķitlice kılmākdur *kim* farz-ı ‘ayn olduĝını bilmekdür 9/1.

3.4. ZARFLAR

"Yön, zaman, tarz, sebep, miktar, vasıta ve sebep bildirerek yüklemi tamamlayan cümle unsuru, zarftır." (Karahana, 1995: 57) Zarflar, sözdiziminde "yüklem" ve "özne" gibi aslî öge sayılamasalar da, cümlelerin anlamını tamamlayan son derece önemli tümleçlerdir.

3.4.1. Durum Zarfları

Yaptığımız eylemlerin, hareketlerin durumu, hâli hakkında bilgi veren zarftır.

böyle: İki birbiriyle *böyle* mücadele idüp çekişseler 53/5.

böylece: hemân bize *böylece* bilmek lâzımdır 26/8.

pek: haramdan ihtirâz idüp *pek* şakına 46/2.

yine: iki ellerin kulakları berâber *yine* kaldırmakdır 10/9.

3.4.2. Zaman Zarfları

Yaptığımız eylemlerin, hareketlerin yapılma zamanını gösteren sözcükler zaman zarfı olarak adlandırılır.

bir gicenüñ azında: *bir gicenüñ azında* Kâ'be-yi şerîfden Kudüs-i şerîfe gelmişdür 30/3.

dek: tâ öyleye üç sâ'at kalıncaya *dek* niyyet itmek câ'izdür 18/8.

gice ve gündüz: ben *gice ve gündüz* 'ibâdet ve tâ'at eylerim 44/11.

imdi: *İmdi* bu cümle eşyâları Allâhu ta'âlânüñ kulu ve ma'hlûkıdır 22/1.

şoñra: gün batıduktan *şoñra* niyyetiñ evvel vakti girür 18/7.

şimdi: *şimdi* anlar ile 'amel câ'iz degildür 27/9.

3.4.3. Yer-yön Zarfları

Yaptığımız eylemlerin, hareketlerin yerlerini bildiren zarflardır.

girü: bi-izni'llâhi ta'âlâ *girü* gelüp 31/1.

üstüne: *üstüne* kar ve yağmur yağmaz 21/11.

üzerinde: ol nürdan kürsilerüñ *üzerinde* otururlar 25/12.

3.4.4. Miktar Zarfları

Yaptığımız eylemlerin, hareketlerin miktar ve sayısını bildiren zarflardır.

biraz: evvelkisi istincâ itdükde *biraz* gezinmek 8/8.

ol kadar: *ol kadar* kılsalar gerek 33/9.

3.5. EDATLAR

Tek başlarına anlamları olmayan, başka kelimelerle öbekleşerek değişik ve yeni anlam ilgileri kuran, birlikte kullanıldıkları kelimelere cümlede anlam ve görev kazandıran kelimelere edat denir.

3.5.1. Bağlama Edatı

Muharrem Engin: "*Kelimedен küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri biçim ve anlam yönünden birbirine bağlayıp, onlar arasında bir irtibat kuran*" (2009: 352) sözlere bağlama edatı der. Metinde tespit edilen bağlama edatları aşağıda verilmiştir:

3.5.1.1. Sıralama Edatları

ve: bilüñ beni *ve* 'ibâdeti baña eylegün 17/12, dilile ikrâr itdüm *ve* qalbile taşdıķ itdüm 13/4, inandum *ve* ĩmân getürdüm 26/9.

ve dahı: pes imdi ĩmānı *ve dahı* ĩslām'a mütē'allik mühim ve ehven olan farz-ı 'ayınları muhtaşar beyān idelüm 2/4, şükrüni bildirdi *ve dahı* döñeli ervāhları Ādem 'aleyhi's-selāmuñ belinden indirdi 17/8.

3.5.1.2. Denkleştirme Edatları

Birbirine denk olan ve birbirinin yerine geçebilecek olan unsurları bağlar.

veyā: ayda bir kerre *veyā* yılda bir kerre kılarım 65/12, üçler, yediler, kırklar ve Hacı Bektāş Velī *veyā* hāzretlerini sen yetiş dise ve i'tikād iderse tecdīd-i ĩmān ve tecdīd-i nikāh lāzım olur 64/10.

veyāhūd: her mümkün olanı işlemek *veyāhūd* işlememektür 49/13.

3.5.1.3. Cümle Başı Edatları

Anlam bakımından cümleleri birbirine bağlayan edatlardır.

ammā: Hāq tebāreke ve ta'ālā hayrı işleyenden rāzī olur ve sever *ammā* şerri sevmesiyle ve dilemesiyle ve rāzī olmasıyla degildür 40/4.

eger: *eger* benden küfür ve şirik ve hūṭā ve 'işyān şadır oldıysa cümlesinden tevbe itdüm ve rücū' itdüm 5/9.

içün: bid'at olur varup bir 'ulemāya danışmadukları *içün* 53/6.

tā: gün batdukdan soñra niyyetiñ evvel vakti girür, *tā* öyleye üç sā'at kalıncaya dek niyyet itmek cā'izdür 18/7.

ya'nī: evvelkisi istincā itmekdür *ya'nī* cevāhir-i a'zāsını necāset-i ġalīzeden ve necāset-i hafīfeden pāk itmekdür 8/6.

3.5.1.4. Kuvvetlendirme Edatları

da: *zīrā* ehl-i sünnet ve'l-cemā'atiñ bir i'tikādı *da* budur 54/6.

dağı: bu ervāhlar *dağı* "kālū belā" didiler 17/10, ve hüküm-ü İmān ol *dağı* ikidür 4/4.

3.5.1.5. Cümle Bağlayıcılar

ki: bildüm *ki* Allāhu ta'ālā vardır 22/6, eyit *ki* kazā ve kader hayr ve şer Allāhu ta'ālānuñ kazāsiyla ve taqdīriyle ve dilemesiyledür 39/7.

kim: yedincisi beş vakit namāzı vakitli ve vakitlice kılmakdur *kim* farz-ı 'ayn olduğunu bilmekdür 9/1, imdi bildim *kim* Allāhu ta'ālā birdür 22/11.

3.5.2. Son Çekim Edatları

Görevleri itibari ile hâl eklerine benzeyen isimlerden sonra gelerek birlikte olduğu isim unsuru ile cümlenin öteki unsurları arasında çeşitli ilişkiler kuran edatlardır.

-a/-e degin: imdi bu zikir olunanlar bu araya gelince *degin* her mü'min ve muvaḥḥid olanuñ ve mü'minenüñ üzerine eger er olsun ve gerek 'avrat olsun bunları böylece bilmek farz-ı 'ayndur 51/10.

çün: ḥarāmdur anuñ-*çün* hakkını aldı demek küfürdür 70/7.

-dan/-den berī: sen ne zamāndan *berī* Müslimānsın 17/4, ol zamāndan *berī* Müslimānam demekdür 17/13.

gibi: evvelki *gibi* büyük olurlar 26/3, puṭa ṭapan Naşrānī *gibi* olur 70/13.

içün: gusül için niyyet itmekdür 8/1, sizüñ *içün* dünyāya çıkmak yokdur 38/6.

ile: Allāhu ta‘ālānuñ varlığı bizüm gibi *etile kanıla cānıla tenile vücūdıla* degildür 21/10, *dilile* ikrār itdüm ve *kalbile* taşdıķ itdüm 13/4.

ilen: bundan soñra Hāķ tebāreke ve ta‘ālā *ilen* mekāndan münezzeħ olduğı halde niteliksiz Allāhu ‘azimü’ş-şānı müşāhede idüp 31/8.

üzere : şuyı sünnet *üzere* döküp isrāf itmemekdür 8/4.

3.5.3. Ünlem Edatları

Bazı edatlar, çağırma ve seslenmeleri, his ve heyecanları; korku, sevinç, keder, ıstırap, nefret, hayıflanma, şaşkınlık, acıma gibi ruh hâllerini; yasaklama, tasdik, red, gösterme, sorma gibi anlatım biçimlerini ifade ederler (Ergin, 2009: 349). Bu edatlara ünlem edatı denir.

yā: saña *yā* Rabbi 75/3, *yā* Muḥammed! Hāķ Resül'sin 29/8, *yā* Resūlu'llāh dise 64/4.03

3.6. FİİL

Fiiller anlamlı olan ancak çekime girmeden kullanılmayan bağımlı unsurlardır. Çekimsiz olarak kullanılmayan fiiller, çekime girmek için bazı eklerle kullanırlar. Bu eklerle işletme eki denir. Türkçede fiil işletme ekleri kip, zaman ve kişi ekleridir.

3.6.1. Şahıs Ekleri

3.6.1.1. Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri

Teklik I. şahıs eki: {-(y)Am}

bilürem 12/13, *kılarām* 65/11.

Teklik II. şahıs eki: {-sIn}

idersin 76/10, *ögülmüşsin* 74/1.

Teklik III. şahıs eki: Ø

söyler 23/9.

Çokluk I. şahıs eki: {-Uz}

göriyürüz 62/3, kılmazuz 59/3, olmazuz 75/6.

Çokluk II. şahıs eki: {-sIz}

idesiz 75/11.

Çokluk III. şahıs eki: {-lAr}

beklerler 25/2, kılsalar 36/6, şorsalar 40/11.

3.6.1.2. İyelik Kaynaklı Şahıs Ekleri**Teklik I. şahıs eki: {-m}**

getürdüm 3/9, itdüm 5/10, virdüm 6/5.

Teklik II. şahıs eki: {-ñ}

getürdüñ 19/7, inandüñ 24/1.

Teklik III. şahıs eki: Ø

aldı 14/11, eyledi 17/6, virdi 17/7.

Çokluk I. şahıs eki: {-k}, {-k}

Ekin örneği metinde bulunmamaktadır.

Çokluk II. şahıs eki: {-ñUz}

kılsañuz 38/2, kalursañuz 38/11.

Çokluk III. şahıs eki: {-lAr}

çıkmayalar 54/5, kıllalar 58/11, soralar 54/1.

3.6.1.3. Emir Ekleri

Teklik II. şahıs eki: Ø, {-ğıl}, {-gil}

bilgil 63/9, *olğıl* 2/2.

Teklik III. şahıs eki: {-sUn}

ķalsun 67/4, *ķapansun* 66/13, *olsun* 9/10.

3.6.2. Şekil ve Zaman Ekleri

3.6.2.1. Haber Kipleri

3.6.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Metinde ek hem{-dI} hem de {-dU} şeklinde tespit edilmiştir.

Teklik I. şahıs eki: {-dI-m}, {-dU-m}

aldım 69/11, *ķıldardım* 65/10; *inañdum* 2/7, *ķurtuldum* 44/13.

Teklik II. şahıs eki: {-dU-ñ}

bulduñ 65/1, *getürdüñ* 20/7, *inanduñ* 20/7, *olduñ* 77/1.

Teklik III. şahıs eki: {-dI}

aldı 14/11, *buyurdı* 42/5, *ķalmadı* 61/4, *oldı* 56/10

Çokluk I. şahıs eki: {-dU-ķ}

Metinde çokluk I. şahıs ekiyle çekimli fiil bulunmamaktadır.

Çokluk II. şahıs eki: {-dI-ñUz}, {-dU-ñUz}

Metinde çokluk II. şahıs ekiyle çekimli fiil bulunmamaktadır.

Çokluk III. şahıs eki: {-dI-lAr}

bozdılar 61/3, *didiler* 17/11.

Olumsuzu

Metinde sadece teklik III. şahıs ekinin olumsuzu bulunmaktadır.

buyurmadı 62/8, *kalmadı* 61/4.

3.6.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Ek, daha önceki dönemlerde hep düz şekilde iken Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde uyuma girmeye başladığı görülür. Metnimizde de uyumaya girmeye başladığı tespit edilmiştir.

Teklik I. şahıs eki: {-mİş-Am}

Metinde teklik I. şahıs eki bulunmamaktadır.

Teklik II. şahıs eki: {-mİş-sIn}

Metinde teklik II. şahıs ekine rastlanılmamıştır.

Teklik III. şahıs eki: {-mİş}, {-mUş}

bilmiş 66/10, *dimiş* 42/1, *horlamış* 62/1, *itmiş* 65/5; *kavuşmuşdur* 28/8, *olmuş* 54/12, *öğülmüşsin* 73/9.

Çokluk I. şahıs eki: {-mİş-Uz}

Metinde çokluk I. şahıs ekiyle çekimli fiil bulunmamaktadır.

Çokluk II. şahıs eki: {-mİş-sİñİz}

Metinde çokluk II. şahıs ekiyle çekimli fiil bulunmamaktadır.

Çokluk III. şahıs eki: {-mİş-lAr}

eylemişlerdür 29/11, *itmişler* 29/13, *virmişlerdür* 43/8.

Olumsuzu

getürmemiş 68/12, *inanmamış* 42/10, *olmamışdur* 31/1, *virmemişdür* 53/13.

3.6.2.1.3. Geniş Zaman

Fiilin bildirdiği işin her zaman yapıldığını ifade eder.

Teklik I. şahıs eki: {-Ar-Am}, {-Ur-Am}, {-Ur-Um}, {-Ar-Um}

bilürüm 12/7; iderüm 12/8; kılarım 65/11; şığınuram 77/6.

Teklik II. şahıs eki: {-r-sIn}, {-Ar-sIn}, {-Ur-sIn}

bilürsin 64/5; idersin 76/10; yersin 67/11.

Teklik III. şahıs eki: {-Ar}, {-Ur}

buyurur 42/4, olunur 25/5, olur 66/10, yaradur 26/6; kılar 65/3.

Çokluk I. şahıs eki: {-Ar-Uz}

kılaruz 75/11, korkaruz 76/1, umaruz 75/13.

Çokluk II. şahıs eki: {-r-sIz}, {-Ur-sIz}

Metinde çokluk II. şahıs ekiyle çekimli fiil bulunmamaktadır.

Çokluk III. şahıs eki: {-Ar-lAr}, {-Ur-lAr}, {-r-lAr}

çıkarlar 26/4, talarlar 26/3; olurlar 26/1; işlerler 60/4.

Olumsuz

açıkmazlar 24/6, çıkmaz 57/3, olmaz 21/12, toğmaz 25/4, toyurmaz 65/1, unutmazuz 77/6, yağmaz 21/11.

3.6.2.1.4. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman kavramı Türkçenin ilk yazılı belgelerinden itibaren Türkçenin her dönemlerinde farklı birçok ekle ifade edilmiştir. "EAT döneminde -r, -Ir, -Ar geniş zaman ekleri daha önceki dönemlerde olduğu gibi şimdiki zaman ve geniş zaman işlevleriyle kullanılmış olmakla beraber, -makta, -mekte; -a, -e; -ga, -ge ekleri hususi olarak şimdiki zaman ifade etmiştir. EAT'nin ilk dönemlerinde az sayıdaki örnekte zarf-fiil eki yardımıyla birleşerek fiil olarak kullanılan -a yorur yapısı, 16. yüzyıldan itibaren

ekleşmeye başlayarak -yor<-yori<-yorır şekilleriyle ve gelişimiyle günümüz Türkiye Türkçesine kadar gelmiştir (Gülensoy, 1995: 283). Şimdiki zaman eki {-yor} Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde gelişmiştir. Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde yazılan metnimizde ise bir örnekte eke rastlanır. Bu da ekin oluşmaya başladığını göstermektedir.

göriyoruz: görüyoruz fî-zamānda ḥalk buña mübtelādur 62/3.

3.6.2.1.5. Gelecek Zaman

Klasik Osmanlı Türkçesinde gelecek zaman eki, Eski Anadolu Türkçesinde ortaya çıkan ve daha sonraki dönem eserlerinde seyrek olarak rastlanan {-IsAr} gelecek zaman eki ve zamir kokenli kişi ekleriyle oluşturulmaktadır. Türkiye Türkçesinde kullanılan {-AcAk} gelecek zaman ekinin yazı dilinde kullanılışı 17. yüzyıla rastlar. (Yılmaz, 2002: 483) Fakat o dönemde de zaman eki değil sıfat-fiil eki durumundaydı. Metinde hem {-IsAr} hem de {-AcAk} gelecek zaman ekine rastlanmaz.

3.6.2.2. Dilek Kipleri

3.6.2.2.1. Emir Kipi

Fiilin ifade ettiği hareketin emir yoluyla tasarlandığını dile getirir.

Teklik II. şahıs eki: {-ğıl}, {-gil}

bilgil 63/8, *olğıl* 2/6.

gel 65/12, 65/7.

Teklik III. şahıs eki: {-sUn}

ķalsun 67/4, *ķapansun* 66/13, *olsun* 9/10.

Çokluk II. şahıs eki:

Metinde çokluk II. şahıs ekiyle çekimli fiil bulunmamaktadır.

Çokluk III. şahıs eki: {-sun-lAr}

Metinde örneğine rastlanılmamıştır.

Olumsuzu

Metinde emir kipinin olumsuzu bulunmamaktadır.

3.6.2.2.2. Şart Kipi

Fiilin ifade ettiği hareketi bir şarta bağlayan kiptir.

Teklik I. şahıs eki: {-sA-m}

Metinde örneğine rastlanılmamıştır.

Teklik II. şahıs eki: {-sA-ñ}

Metinde örneğine rastlanılmamıştır.

Teklik III. şahıs eki: {-sA}

bolsa 34/11, eylese 9/11, gelse 20/3, kalsa 32/11, şorsa 32/2, olursa 12/4, ursa 23/8.

Çokluk I. şahıs eki: {-sA-k}

Metinde örneği tespit edilememiştir.

Çokluk II. şahıs eki: {-sA-ñUz}

kalasañuz 38/3, kalursañuz 38/2.

Çokluk III. şahıs eki: {-sA-lAr}

geçseler 34/2, gitseler 33/3, kalsalar 33/4, şorsalar 13/5, olsalar 31/9.

Olumsuzu

bilmeşe 68/11, kalmasa 32/10, kılmasa 58/9, olmasa 34/13, uymasa 53/3.

3.6.2.2.3. Gereklilik Kipi

Fiilin ifade ettiği hareketin gerekliliğini bildiren kiptir. Gereklilik kipi müstakil bir ek yerine {-sA gerek} ve {-mAk gerek} ile karşılanmaktadır.

-mAk gerek: Allāhu ta‘ālādan bilmek gerek 66/12, filān köy filān ādemi taqlatdı demek gerekdür 70/10.

-sA gerek: arş-ı a‘lāya gitsek gerek 35/3, benī insān ve sā’ir maḥlūkat ölse gerekdür 32/9, ḥaqqını alsa gerek 35/6, iki melek gelse gerekdür 32/1.

Olumsuzu

aşlā cān getüren kimse ḫalmasa gerekdür 32/10.

zerre ḫadar şerri zāyi‘ olmasa gerek 34/13

3.6.2.2.4. İstek Kipi

"İstek kipleri, fiilin ifade ettiği hareketin istek yoluyla tasarlandığını anlatan bir kiptir. {-A} ekini kullanır." (Şahin, 2011: 69) {-AvUz} eki de Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait istek bildiren bir ek olmakla birlikte 17. yüzyılın sonuna kadar kullanılmıştır. Metinde istek kipinin çekimi {-A} eki ile yapılmış olup {-AvUz} eki kullanılmamıştır.

Teklik I. şahıs eki: {-Aym}, {-Ayım}

Metinde örneğine rastlanılmamıştır.

Teklik 2. şahıs eki: {-AsIn}, {-AsUn}

Metinde örneğine rastlanılmamıştır.

Teklik 3. şahıs eki: {-A}

eyleye 43/11, kıla 58/2, ḫorḫa 45/4, ola 45/8, oliña 46/7.

Çokluk I. şahıs eki: {-AlUm}

gidelüm 64/12, idelüm 2/5, kılalum 59/2.

Çokluk II. şahıs eki: {-AsInIz}, {-AsUnUz}

Metinde çokluk II. şahıs ekiyle çekimli fiil bulunmamaktadır.

Çokluk III. şahıs eki: {-A-lAr}

bulalar 58/12, *eyleyeler* 54/15, *kaçınalar* 62/9, *kılalar* 58/11.

Olumsuzu

çıkmayalar 54/5, *konuşmaya* 44/5, *sevişmeye* 44/5, *söylemeye* 46/12.

3.6.3. Birleşik Çekimler

3.6.3.1. Hikâye

3.6.3.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi

Metinde örneğine sadece teklik I. ve III. şahıs eklerinde rastlanır:

Teklik I. şahıs eki:

kıldım 65/10.

Teklik III. şahıs eki:

iderdi 59/4, *öldirirdi* 59/4.

Olumsuzu

olmazdı 63/3, *olmazlardı* 63/5.

3.6.3.1.2. İstek Kipinin Hikâyesi

Sadece olumsuz örneği görülür.

Olumsuzu

olmaya idi 63/1.

3.6.3.2. Rivayet

Metinde birleşik çekimlerde rivayet örneğine rastlanılmamıştır.

3.6.3.3. Şart

3.6.3.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Merinde örneği III. şahıs teklik ve çoklukta tespit edilmiştir.

Teklik III. şahıs eki:

getürdiyse 5/12, oldıysa 5/10, getürdiyse 5/13.

Çokluk III. şahıs eki:

oldılarsa 13/8.

3.6.3.3.2. Geniş Zamanın Şartı

Örneğine teklik III. şahıs ve çokluk II. şahıs ve III. şahısta rastlanılır.

Teklik III. şahıs eki:

bulunursa 12/5, eylerse 33/13, gelürse 3/4, iderse 45/1, inanursa 41/11, olursa 12/4.

Çokluk II. şahıs eki:

kalursañuz 38/11.

Çokluk III. şahıs eki:

dirlerse 25/5.

Olumsuzu

dimezse 56/12, olmazsa 35/12.

3.6.4. Soru Eki

Fiil çekiminde soru ekinin örneğine rastlanılmamıştır.

3.6.5. Cevher Fiil ve Bildirme Ekleri

Tek başına belirli bir anlamı olmayan diğer yardımcı fiiller gibi türetmeye elverişsiz olan ve eklendiği kelimeye *ol-* fiiline yakın bir anlam veren yardımcı fiildir. Cevher fiilinin geniş zaman ekine bildirme eki denir.

Metinde tespit edilen ek fiil çekimleri:

3.6.5.1. Geniş Zaman

Metinde genel olarak tespit edilen örnekler geniş zamana aittir. Daha ziyade teklik III. şahıs çekimlerinde rastlanır.

Teklik I. şahıs eki

degilem 45/5, *Müslimānam* 17/13.

Teklik II. şahıs eki

ādemsin 65/2, *Müslimānsın* 17/4, *Resūlsın* 29/8, *sensin* 17/11.

Teklik III. şahıs eki

altıdur 2/6, *budur* 13/11, *buradandur* 26/6, *haṭādur* 16/5, *kılmaḳdur* 4/9, *Muṣṭafādur* 5/2, *oldur* 28/4, *ṭurmakdur* 9/4, *vardur* 12/9, *yumaḳdur* 7/9; *degildir* 18/10, *kendüdendir* 19/8, *ḳullarıdır* 29/12, *münezzehdir* 19/9, *sañadır* 75/9.

3.6.5.2. Görülen Geçmiş Zaman

Metinde ek fiilin görülen geçmiş zaman ile çekimlenen örneğine rastlanmamıştır.

3.6.5.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Metinde ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman ile çekimlenen örneğine rastlanmamıştır.

3.6.5.4. Şart

Metinde çokluk III. şahıs çekiminde bir örneğe rastlanmıştır: *yogısa* 58/13.

3.6.6. Birleşik Fiiller

3.6.6.1. Birinci Unsuru İsim Olan Birleşik Fiiller

"eyle-, et-, kıl-, ol-" asıl yardımcı fiillerdir. Bu yardımcı fiiller isimlerin sonuna gelerek onları geçişli veya geçişsiz yapar. *et-*, *kıl-*, *eyle-* ile yapılanlar geçişli, *ol-* ile yapılanlar geçişsizdir.

eyle-: *emir eylese* 33/9, *halk eyledi* 17/6, *hüküm eyler* 22/2, *ıkrār eylemişlerdür* 29/10, *kabül eyleyeler* 53/9, *kulluk eyleye* 43/13, *mağfıret eyle* 45/6, *terk eylese* 9/11.

it-: *‘amel ideler* 71/8, *‘azîz idemez* 76/13, *beyân idelüm* 2/5, *delîl idemez* 76/12, *hâlik iden* 40/8, *hüküm ider* 12/10, *kıfâyet ider* 64/6, *livâta iderdi* 59/5, *manî‘ ideler* 62/10, *secde iderüz* 75/11, *terk iden* 57/10.

kıl-: *namâz kılmakdur* 4/9, *tevellî kıl* 76/6.

ol-: *âgâh olğıl* 2/6, *fâsid olur* 12/6, *halk olmuşdur* 24/3, *hâşır olur* 44/7, *ihtirâz oluna* 43/3, *müjde olsun* 38/1, *müyesser olmuşdur* 30/12, *naķil olundı* 14/4, *şadır oldıysa* 5/9, *vâcib olan* 48/2.

Metinde aslında yardımcı fiil olmayıp Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerle birleşerek anlam bakımından kaynaşıp birleşik fiil meydana getiren kelime grupları bulunmaktadır.

aç-: *göz açup* 24/5.

al-: *hakkını aldı* 70/4.

aldır-: *fāl aldırmadan* 43/1.

at-: *bağla atanlar* 41/8.

eriş-: *'akıllar erişmez* 26/7.

getür-: *īmān getürdüm* 2/8.

olun-: *beyān olunur* 63/10.

söyle-: *yalan söylemeye* 45/9.

uğra-: *ziyāna uğraması* 39/11.

vir-: *hayra virdiyse* 5/12.

3.6.6.2. Birinci Unsuru Fiil Olan Birleşik Fiiller

Asıl fiile zarf-fiil ekiyle bağlanan tasviri fiillerdir. Fiillerden birincisi asıl fiil, ikincisi birinci fiili tasvir eden, açıklayan tasviri fiildir.

3.6.6.2.1. Yeterlilik

Yeterlilik anlamı *bil-* fiili ile sağlanır. Metinde yeterlilik fiilinin örneğine rastlanılmamış olup olumsuz gözlemlenmiştir.

idemez A12/11, *olamaz* 10/12.

3.6.6.2.2. Süreklilik

Bu gruba giren tasvir fiilleri esas fiilin $\{-(y)A\}$, $\{-(y)-I\}$ veya $\{-(y)-Ip\}$ zarf-fiil biçimleri üzerine *dur-*, *gel-*, *kal-*, *gör-*, *koy-* yardımcı fiillerinin getirilmesi ile oluşturulur (Korkmaz, 2014: 716).

Metinde süreklilik fiilinin örneği tespit edilememiştir.

3.6.6.2.3. Tezlik

Tezlik anlamı "ver-" fiili ifade edilir. Metinde tezlik fiilinin örneği tespit edilememiştir.

3.6.6.2.4. Yaklaşma

"yaz-" fiili yaklaşma ifadesi için kullanılır. Metinde örneği mevcut değildir.

3.6.7. İsim-Fiiller

Fiillerin isim şeklini alabilmesi için {-mA}, {-Iş}, {-mAk} eklerinden birini alması gerekir.

{-mA}: *almasında* 45/8, *şatmasında* 45/9, *yazması* 45/3.

{-mAk}: *aldırmağ* 40/9, *atmağı* 62/6, *itdürmek* 40/10, *kaldırmağdur* 10/9, *oğumağdur* 3/9, *olmağdur* 47/3, *şaymağı* 77/9, *yaratmağıla* 20/8, *yumağdur* 7/10.

3.6.8. Sıfat-Fiiller

Zaman ve hareket bildirerek nesneleri niteleyen kelimelerdir.

{-An}: *ağl ve bālig olan* 46/8, *cā'iz olan* 46/5, *ehven olan* 2/4, *kalan mezhebler* 16/4, *kalan şeyi* 43/10, *namāz kılan* 9/9

{-dUk}, {-dIk}: *aldıkları akçe* 70/6, *dedükleri vakitte* 52/2, *didükleri kavli* 52/11, *kodukları vakitte* 62/4, *olundukları nesneleri* 50/5, *söyledükleri mes'eleler* 53/3.

{-AcAk}: *cehrile okunacak yerde* 10/4, *dimecek yerde* 69/13, *hiç bir turacak mekāna* 47/5, *iḥfā ile okunacak yerde* 10/4, *söz söylenecek yerde* 69/10.

{-mIş}: *yaradılmış eşyâlarda* 19/12.

3.6.9. Zarf-Fiiller

Hareket kavramını bünyelerinde bulundurarak yüklemi cümlede çeşitli açılardan tamamlayan eklerdir.

{-dUkdA}: *toğrultdukda* 11/3, *girdükde* 37/1, *itdükde* 64/4, *girdükde* 31/11, *oldukda* 36/1, *geldükde* 31/10.

{-ken}: *tururken* 63/2.

{-mAdAn}: *görmeden* 41/2, *örtmeden* 61/5.

{-(y)IncA}: *ağarıncaya* 19/3, *başıncaya* 18/10, *çıkmayınca* 62/13, *gelince* 51/9, *kalıncaya* 18/8, *ölmeyince* 62/12.

{-(y)U}: *deyü* 29/8, *emekleyü* 34/4, *kablayü* 7/5.

{-(y)Up}: *açup* 24/5, *başlayup* 6/9, *çıkarup* 14/1, *gelüp* 29/4, *idüp* 30/5, *toğup* 19/2, *yuyup* 7/12, *yüklenüp* 34/4.

3.6.10. Fiil Türeten Ekler

3.6.10.1. İsimden Fiil Türeten Ekler

{+A-}: *beñze*- 48/9, *dile*- 20/2, *uğra*- 39/11, *yarlığa*- 43/10.

{+dA-}: *alda*- 61/2.

{+lA-}: *başla*- 6/9, *ceremele*- 70/13, *emekle*- 34/4.

{+lAn-}: *guşşalan*- 21/5, *yellen*- 68/3, *yüklen*- 34/4.

3.6.10.2. Fiilden Fiil Türeten Ekler

3.6.10.2.1. Çatı Ekleri

Çatı ekleri, fiilin çatısını meçhullük ve pasiflik, dönüşlülük, işteşlik, ettirgenlik bakımından değiştirir.

3.6.10.2.1.1. Pasiflik ve Meçhullük Eki

{-(I)l-}, {-(U)l-}: *görül-* 35/3, *kurul-* 34/10, *öğül-* 74/1; *tartılsa* 34/10, *virilse* 34/7, *yaradıl-* 19/12.

3.6.10.2.1.2. Dönüşlülük Eki

{-(I)n-}, {-(U)n-}: *bulun-* 8/10, *görün-* 24/11, *olun-* 14/4; *geyin-* 21/2, *idin-* 62/9, *kaçın-* 62/9, *kılın-* 58/2, *şıgın-* 77/5.

3.6.10.2.1.3. İşteşlik Eki

{-(I)ş-}: *eriş-* 26/8, *seviş-* 44/5.

3.6.10.2.1.4. Ettirgenlik eki

{-ar-}, {-er-}: *çıkār-* 14/1.

{-dİr-}, {-dUr-}: *aldır-* 41/9, *atdır-* 43/2, *bildir-* 17/7, *indir-* 17/9, *yetişdir-* 51/1; *itdür-* 41/10, *kavuşdur-* 11/11, *öldür-* 4/5.

{-gUr-}: *turgur-* 47/5.

{-t-}: *akıt-* 29/4, *eyit-* 13/6, *toğrult-* 11/3.

{-Ur-}: *toğur-* 25/4, *toyur-* 65/1.

3.6.10.2.2. Fiilden Fiil Türeten Diğer Ekler

{-(l)r-}: *segird-* (<seg-(i)r-d) 34/3.

{-y-}: *toy-* 65/1.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİN

4.1. METNİN NEŞRİNDE İZLENEN YOLLAR

1. Metnin transkripsiyonunda metindeki yazım esas alınmıştır.
2. Metinde müellif tarafından hatalı yazıldığı düşünülen kelimeler düzeltilerek metin tamiri yapılmış ve bunlar dipnotta belirtilmiştir.
3. Metinde eksik yazılan harflerin tamiri yapılmış ve ilgili kelimelerde köşeli ayraç "[]" kullanılmıştır.
4. Metinde yer alan dualar, hadisler ve Arapça ibareler Arap alfabesi ile yazılıp mealleri dipnotta verilmiştir.
5. Metnin daha anlaşılır olması amacıyla noktalama işaretlerine yer verilmiştir.
6. Metinde özel isimlerin ilk harfi yazım kurallarına uyularak büyük yazılmıştır.

4.2. METİN

[2]

HAZĀ KİTĀB-I ‘AĶĀİD-İ İSLĀM

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ¹

^{2 3} اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهٖٓ وَسَلَّمَ صَحْبِهٖٓ اَجْمَعِينَ² Pes imdi ⁴ ĩmānı ve İslām'a mütē'allik mühim ve ehven olan farz-ı ⁵ ‘ayınları muhtaşar beyān idelüm, inşā'llāhu ta‘ālā. Pes imdi ⁶ bilgil ve āgāh olğıl. Şıfāt-ı ĩmān altıdur: Evvelkisi ⁷ اَمَنْتُ بِاللّٰهِ⁷ Ma'nāsı: "Ben Allāhu ta‘ālānuñ birliğine ve varlığına inañdum ⁸ ve ĩmān getürdüm." İkincisi وَمَلَأْنِيْكَ⁹ "ve ben Allāhu ta‘ālānuñ ⁹ meleklerine inandum ve ĩmān getürdüm." Üçüncüsü وَكُتِبَ¹⁰ "ve ben Allāhu ta‘ālānuñ kitāblarına inandum ve ĩmān getürdüm." ¹¹ Dördüncüsü وَرُسُلِهِ¹¹ "ve ben Allāhu ta‘ālānuñ peygamberlerine [3] ¹ inandum ve ĩmān getürdüm." Beşincisi وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ² "ben yevmi'l-kıyāmete inandum ve ĩmān getürdüm." Altıncısı وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ³ "ve dağı kazā ve ⁴ kader, hayır ve şer kim her ne gelürse Allāhu ta‘ālānuñ ⁵ geldüğine inandum ve ĩmān getürdüm." Ve şart-ı ĩmān ⁶ ol dağı altıdur: Evvelkisi ġa'ĩben ĩmān getürmekdür. İkincisi ⁷ ġa'ĩbi Allāhu ta‘ālādan ġayrı kimse bilmedüğine i'tikād ⁸ itmekdür. Üçüncüsü Allāhu ta‘ālānuñ raḥmetinden ümīdün kaṭı' ⁹ itmeyüp dāi'mā Allāhu ta‘ālānuñ raḥmetüñi okumağdur. Dördüncüsü ¹⁰ Allāhu ta‘ālānuñ ‘azābından ve ġazabından emīn olmayup ¹¹ dāi'mā Allāhu ta‘ālādan korkmağdur. Beşincisi وَالْإِعْتِقَادُ حَلَالٌ حَلَالٌ^{3 12} ya'nī "ḥelālu ḥelāl i'tikād itmekdür."

¹ "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adı ile (başlamak)."

² "Alemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Salat ve selām efendimiz Muhammed'in ve ailesinin ve arkadaşlarının hepsinin üzerine olsun."

³ "Helallerin helal olduğuna inandım."

Altıncısı ¹³ حَرَامٌ حَرَامًا ⁴ وَالْإِعْتِقَادُ ya'nî "ḥarāmu ḥarām i'tikād [4] ¹ itmekdür." Ve rükn-ü ĩmān ikidür: Evvelkisi diliyle ² ikrār, ikincisi qalbiyle taşdıķ itmekdür. Ve sebep-i ³ ĩmān ikidür: Evvelkisi 'aql-ı delıldür, ikincisi naql-i ⁴ delıldür. Ve hük-m-ü ĩmān ol dağı ikidür: ⁵ Evvelkisi bir ādemi nā-ḥaķ yere öldürüp qanını yere dökme ⁶ -mekdür. İkincisi bir ādemiñ mālını ve rızqını ve ehlini ve ev ⁷ -lādını ve 'ırzını ḥıfz itmekdür. Ve şartı'l-İslām ⁸ beşdür: Evvelkisi kelimeyi şahādet getürmektir, ikincisi beş ⁹ vaķit namāz kılmāķdur, üçüncüsü ramażān-ı şerīf o ¹⁰ -rucuñ tutmaķdur, dördüncüsü zekavāt virmekdür, beşincisi ¹¹ ḥacca gitmekdür. Ve levāzım-ı ĩmān ikidür: Evvelkisi emr-i ma'rūf, ¹² ikincisi nehy-i münkerdür ya'nî evvelkisi Allāhu ta'ālānuñ ¹³ emrini tutmaķdur, ikincisi Allāhu ta'ālānuñ nehyinden [5] ¹ kaçmaķdur. Su'āl-i qabir on ikidür: Rabbim Tañrı ta'ālā ² -dur, peygamberim Ḥazret-i Muḥammedü'l-Muştafā'dur, dīnim dīn-i ³ İslām'dur, kitābum Qur'ān-ı 'azīmü's-şāndur, kıblem Kā'be-yi ⁴ şerīfdür, i'tikādda mezhebim ehl-i sünnet ve'l-cemā'atdır, ⁵ 'amelimde mezhebim İmām-ı A'zam mezhebidür, zürriyetüm ⁶ Ḥazret-i Ādem 'aleyhi's-selāmdur, milletim millet-i İslām, ⁷ el-ḥamdü'lillāhi. ⁸ Tecdīd-i ĩmān böyle olur: "Yā Rabbi! Eger benden küfür ve ⁹ şirik ⁶ ve ḥaṭā ve 'iştān şadır olduysa cümlesinden ¹⁰ tevbe itdüm ve rücu' itdüm, dīn-i İslām'ı qabul itdüm.¹¹ Yā Rabbi! Peygamberim Ḥazret-i Muḥammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām ¹² senüñ cenābından her ne getürdiyse ve her ne ḥaber ¹³ virdiye cümlesi ḥaķdur inandum, diliyle ikrār itdüm [6] ¹ ve qalbiyle taşdıķ itdüm."

Tecdīd-i nikāḥ dağı ³ böyle olur: ² 7 أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Allāh'ın emri üzere ve Peygamber 'aleyhi's-selām ⁴ -mıñ sünneti üzere ve İmām-ı A'zam

⁴ " Haramların haram olduğuna inandım. "

⁵ "Muhammed'in ümmetiyim, müminim, gerçek müslümanım."

⁶ Şirik: Şirik 5/9.

⁷ "Şahitlik ederim ki Allah'tan başka İlah yoktur ve yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed, Allah'ın kulu ve elçisidir."

mezhebi üzere hatu ⁵ -numuñ vekāletiyile kendi nefsim virdüm, ben dahı qabül ⁶ itdüm." İmdi ere ve ‘avrata bunları böylece bilüp ⁷ ve öğrenmek farz-ı ‘ayındur. Āb-destiñ şartı dördür: ⁸ Evvelkisi bir kerre yüzüñ yumağdur. İkincisi ellerini tırnakları ⁹ ucundan başlayup dirseklerini geçinceye dek bir kerre yumağ ¹⁰ -dur. Üçüncüsü başıñ dört bölüğünüñ bir bölüğünü mesih itmekdür. ¹¹ Dördüncü ayaklarınıñ tırnakları ucundan topuklarını geçinceye ¹² dek bir kerre yumağdur. Āb-destiñ sünneti on birdür: Evvelkisi ¹³ üç def’a ellerin bileklerine dek yumağdur. İkincisi misvāk [7] ¹ tutmağdur. Üçüncüsü ağzına üç def’a mazmaza itmekdür. ² Dördüncüsü şuyı burnuna üç def’a istinşāk itmekdür. ³ Beşinci yüzünü birden ziyāde iki def’a yumağdur. ⁴ Altıncı kollarıñ birden ziyāde iki def’a yumağdur. Yedincisi ⁵ başını qablayı mesih itmekdür. Sekizincisi kollarına ⁶ ve boynunuñ mesih itmekdür. Toğuzuncısı ellerünüñ parmakları arasını ⁷ ve şağalını ve ayaklarınıñ parmakları arası hilāllemekdür. ⁸ Onuncısı her ‘uzuvunu üçer def’a yumağdur. On birincisi ⁹ ayaklarıñ birden ziyāde iki def’a yumağdur. Ğuslūñ ¹⁰ şartı üçdür: Evvelkisi ağzıñ mübālağa üç def’a yumağdur. ¹¹ İkincisi burnundan şuyı üç def’a çeküp ağzından ¹² getürmekdür. Üçüncüsü cevāhir-i a‘zāsını yuyup aślā bir qurı ¹³ yer qalmamağdur. Ğuslūñ sünneti beşdür: Evvelkisi istincā [8] ¹ itdükde biraz gezinmek. İkincisi ğusül için niyyet itmekdür. ² Üçüncüsü ğusül için āb-dest almağdur. Dördüncüsü şuyı ³ sağından dökmeğdür. Beşincisi kıbleye karşı oturup ⁴ ve şuyı sünnet üzere döküp isrāf itmemekdür. Namāzuñ ⁵ şartı on beşdür, sekizi şart yedisi rükündür. Şartıñ ⁶ evvelkisi istincā itmekdür ya’nī cevāhir-i a‘zāsını necāset-i ⁷ ğalīzeden ve necāset-i hafīfeden pāk itmekdür. İkincisi ⁸ kendüyi ve libāsını necāset-i ğalīzeden ve necāset-i hafīfe ⁹ -den pāk itmekdür. Üçüncüsü pāk şuyıla āb-dest almağdur, ¹⁰ şu bulunmadığı yerde pāk toprağıla teyemmüm itmekdür. Dördüncüsü ¹¹ namāz kıldığı mekânı pāk itmekdür. Beşincisi setrü’l-‘avretdür ¹² ya’nī “avret yerine

örtecek kadar libās geymekdür." ¹³ Altıncısı kıbleyi bilmekdür ya'nī kıbleye karşı тұрмақdur. [9] ¹ Yedincisi beş vakit namāzı vakitli ve vakitlice kılmakdur kim farz-ı ² 'ayn olduğunu bilmekdür. Sekizincisi niyyet itmekdür. Rükünün ³ evvelkisi iftitāh tekbīridür ya'nī "Allāhu ekber" dimekdür. İkincisi ⁴ ayak üzere kıyām тұрмақdur. Üçüncüsü, ⁸ kır'aat ya'nī ⁵ "Kur'ān okumaқdur." Dördüncüsü rükū' itmekdür. Beşincisi ⁶ secde itmekdür. Altıncısı ka'de-i āhirede teşehhüd miқdārı ⁷ oturmaқdur. Yedincisi namāza kendü şun'ıyla girüp ⁸ ve kendü sun'ıyla çıқmaқdur ya'nī namāzuñ farzını ve vācibini ⁹ ve sünnetini ve müsteḥābını yirlü yerine getürmekdür. Namāz kılan kişi ¹⁰ er olsun 'avrat olsun bu şartlardan birin gerek kaşden ¹¹ ve gerek sehven terk eylese kılduğı namāz namāz olamaz. ¹² Kütübü'l-fetāvada meştürdur, münkeri kāfirdür. Namāzuñ vācibleri ¹³ sekizdür: Evvelkisi Fātiḥa okumaқdur ya'nī Fātiḥa dört āyet miқdā [10] ¹ -rı süre koşmaқdur. İkincisi ka'de-i ūlāda teşehhüde ² oturmaқdur. Üçüncüsü ka'de-i āhirede āhir-i taḥiyyātı ³ okumaқdur. Dördüncüsü Kur'ānu 'azīmü's-şānı ihfā ile o ⁴ -kunacaқ yerde ihfā ile okumaқdur. Beşincisi cehrile o ⁵ -kunacaқ yerde cehrile okumaқdur. Altıncısı Kunūt du'āsın ⁶ okumaқdur. Yedincisi namāzıñ ta'dīl-i erkānlarıñ yerlü ⁷ yerine getürmekdür. Sekizincisi sağına ve şoluna selām ⁸ virmekdür. Namāzuñ sünnetleri on dördür: Evvelkisi ⁹ iki ellerin kulaқları berāber yine kaldırmaқdur. İkincisi ¹⁰ sağı elini şol eli üzerine koмақdur. Üçüncüsü iki ¹¹ ellerini göbegi altına koмақdur. Dördüncüsü Sübhāneke o ¹² -kumaқdur. Beşincisi e'ūzu okumaқdur. Altıncısı besmele ¹³ okumaқdur. Yedincisi āmīn dimekdür. Sekizincisi iftitāh [11] ¹ tekbīrinden soñra olan tekbīrler.

⁸ Üçüncüsü : Dördüncüsü 9/4.

Toğuzuncısı rükū'da üç kerre سُبْحَانَ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ⁹ dimekdür. Onuncısı rükū'dan ³ belini toğrultdukda رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ ¹¹ dimekdür. On birincisi dimekdür. On ikicincisi başını ⁵ secdeye kodukda üç kerre سُبْحَانَ رَبِّيَ أَعْلَى dimekdür. ⁶ On üçüncüsü taḥiyyātda iki ellerin dizlerine berāber komaqdur. ⁷ On dördüncüsü sağ ve şolına selām virmekdür. Bunlar ⁸ muḥtaẓardur ziyādesin añlayanlar ziyād ider. Namāzuñ ⁹ müfsidleri çokdur ancak biz sekiziñ beyān idelüm: Evvelkisi ¹⁰ 'amel-i keşīrdür ya'nī "namāzı içinde iken iki eliyle ferācesin ¹¹ düzüp kavuşdurmaqdur." İkincisi üç def'a birbiri ardınca ¹² 'özürsüz öksürmekdür. Üçüncüsü kākaka ile gülmekdür. Dör ¹³ -düncüsü namāz içinde selām almak ile dünyā kelāmı söyle [12] ¹ -mekdür. Beşincisi karşıusunda yazı okumaqdur. Altıncısı ² namāz içinde 'özürsüz yürümekdür. Yedincisi namāzda kendüyi ³ 'özürsüz kıbleden boynunu döndürmekdür. Sekizincisi dişi ⁴ arasından çıkan nesneyi yutmaqdur eger noḥūd ⁵ kadar olursa namāz kılan adamda bu nesnelerden biri bulunursa bi'l-cümle ⁶ namāzı fāsīd olur. **Beyāmī ṣahādet** ⁷ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ya'nī ma'nāsı dimek olur kim: "Ben bilürüm ve ⁸ ṣahādet iderüm kim 'ibādette lāyık ve müsteḥaḳ yerlerde ve ⁹ göklerde ma'būd ḥaḳ yoqdur illā'llahu ta'ālā vardır. ¹⁰ Cümle 'ālem anuñ kulu ve maḥlūkıdır. Ol cümle 'āleme ḥüküm ¹¹ ider, aña kimse ḥüküm idemez. Cümle 'ālem aña muḥtaḳdur. Ol ¹² kimseye muḥtaḳ degildür." ¹³ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ "ve ben bilürem ve ḥaber virirüm. Ṣahādet iderüm kim Ḥaẓret-i [13] ¹ Muḥammed 'aleyhi's-selāmı Ḥaḳ ta'ālānuñ Ḥaḳ peygamberidür ve re ² -sülidir ve 'abdidür ve kulıdır. Cenāb-ı Ḥaḳ'dan her ne ³ getürdiyse ve her ne ḥaber viridiyse cümlesi ḥaḳdur. İnan ⁴ -dum, dilile ikrār itdüm ve ḳalbile taṣdīḳ itdüm, ḥaḳdur." ⁵ Eger şorsalar i'tiḳādda mezhebiñ ne mez ⁶ -hebdür? Eyit kim ehl-i sünnet ve'l-cemā'at

⁹ "Büyük olan Rabb'im her türlü kusurdan uzaktır."

¹⁰ "Allah, kendisine hamd edenleri işitir."

¹¹ "Hamd, Allah içindir."

mezhebidür. ⁷ ehl-i sünnet ve'l-cemā'at mezhebi nedür? Eyit kim peygamber 'aleyhi's-şalātu ⁸ ve's-selāmu ve ālihi ve aşhābı her ne i'tikād üzere oldıarsa ⁹ ve her ne 'amel üzerine oldıarsa ben dağı ol i'tikād ü ¹⁰ -zerine ve ol 'amel üzerineyin demek olur. Ehl-i sünnet ¹¹ ve'l-cemā'at mezhebi budur. Eger şorsalar 'amelde mezhebiñ ¹² ne mezhebidür? Eyit kim mezhebim İmām-ı A'zam mezhebidür. ¹³ Eger şorsalar İmām-ı A'zam mezhebi demek ne dimekdür? Eyit kim [14] ¹ İmām-ı A'zam Hāzretleri kitāblardan çıkarup ve kitāblara ² yazdığı mes'eleler ile 'amel itmekdür ve dağı İmām-ı A'zam ³ Hāzretleri'ne uymağdur. 'Amelde mezhebim İmām-ı A'zam dimenüñ ⁴ ma'nası budur kim nakıl olundı. Eger şorsalar i'tikādda ⁵ mezheb kaçdur? Eyit kim i'tikādda mezheb birdür. Eger şorsalar ⁶ 'amelde mezheb kaçdur? Eyit kim dördtür: Evvelkisi İmām-ı A'zam ⁷ mezhebidür. İkincisi İmām-ı Şāfi'ī mezhebidür. Üçüncüsü İmām-ı ⁸ Mālik mezhebidür. Dördüncüsü İmām-ı Aḥmed Ḥanbelī mezhebidür. ⁹ Bu dört mezheb üzerine olanlar ḥağdur ve toğridur. ¹⁰ Mezheb diyü bunlarıñ gitdüğü yoldur. Eger şorsalar İmām-ı ¹¹ A'zam 'ilmi kimden aldı? Eyit kim İmām-ı Ḥammād'dan. İmām-ı ¹² Ḥammād, İmām-ı 'Alkama'dan. İmām-ı 'Alkama, ibni Me'sūd'dan. İbni Me'sūd, ¹³ Hāzret-i Resül 'aleyhi's-şalātu ve's-selāmdan ve Hāzret-i [15] ¹ Resül 'aleyhi's-şalātu ve's-selām, Hāzret-i Cebra'il'den. ² Hāzret-i Cebra'il ma'lüm vaḥye-i müvekkel melekdür. Eger şorsalar ³ İmām-ı A'zam Hāzretleri'nüñ adı nedür? Eyit kim Nu'mān'dur. ⁴ Babasınıñ adı Şābit'dür, Şābit'üñ babası Ḥürmüz'dür. Ḥürmüz'üñ ⁵ babası Tāvūs'dur. Tāvūs'üñ babası Hārünü'r-reşid, ⁶ Hārünü'r-reşid'üñ babası Nüşü'r-revān'dur. Vilāyetinüñ ⁷ adı Kūfe'dür, kızınıñ adı Ḥanīfe'dür ve cümle imāmlaruñ ⁸ ā'zamıdur. Ve bizüm peygamberlerimizüñ dört ism-i şerifi var ⁹ -dur: Biri Muḥammed biri Muştafa biri Aḥmed biri Maḥmūd, ¹⁰ şalla'llahu ta'ālā 'aleyhi ve sellem. Babasınıñ adı 'Abdu'llāh'dur, ¹¹ 'Abdu'llāh'üñ babası 'Abdü'l-muṭṭalib'dür. 'Abdü'l-muṭṭalib'üñ

babası ¹² Hâşim'dür, Hâşim'ün babası 'Abdü'l-menâf'dur. Vâlidelerinün ¹³ adı Âmine Hatûn ve üç oğulları vardır: Kâsım, 'Abdu'llâh, [16] ¹ İbrâhîm. Ve dört kızları vardır: ¹²Fâţîmatü'z-zehrâ ve Zeyneb ² ve Ruķiyye ve Ümmü Gülşüm. İ'tikâdda mezhebim ehl-i sünnet ³ ve'l-cemâ'at mezhebidür. Ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at mezhebi haķdur, ⁴ kalan mezhebler bâtıldur. 'Amelde mezhebim İmâm-ı A'zam mezhebidür. ⁵ İmâm-ı A'zam mezhebi şevâbdur; kalan mezhebler haţâdur, şevâb ⁶ olmaķda ihtimâli vardır. Eger şorsalar İmân ve İslâm bir ⁷ midür ayrı mıdır? Eyit kim İmân ve İslâm birdür ya'nî İmân ⁸ demek İslâm dimekdür. Ehl-i sünnet katında eger şorsalar ⁹ dîn ve millet bir midür ayrı mıdır? Eyit kim dîn ve millet birdür. ¹⁰ Eger şorsalar İmân ve İslâm, dîn ve millet didükleri ¹¹ nedür? Eyit kim Hâzret-i Peyğamber 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâmuñ ¹² Cenâb-ı Haķ'dan getürdüğü her nesnelere Haķ ta'âlânuñ murâdı ¹³ üzere ve Peyğamber 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâmuñ murâdı üzere [17] ¹ inanup İmân getürmekdür. İmân ve İslâm, dîn ve millet ² didükleri budur. Eger şorsalar sen Müslimân mısın? ³ Eyit ki ¹⁴ قَالُوا بَلَىٰ ¹³ الْحَمْدُ لِلَّهِ حَقًّا مِّنْكُمْ Eger şorsalar sen ne zamândan ⁴ berî Müslimânsın? Eyit kim ¹⁴ قَالُوا بَلَىٰ dan berî Müslemânam. ⁵ Eger şorsalar قَالُوا بَلَىٰ ne dimekdür? Eyit kim Haķ tebâreke ve ta'âlâ, ⁶ Âdem 'aleyhi's-selâm döñeli qurı balçıkdan haķ eyledi ⁷ ve necât virdi ve cân virdi ve şükrünü bildirdi ⁸ ve dağı dükeli ervâhları Âdem 'aleyhi's-selâmuñ belinden ⁹ indirdi. ¹⁵ اَلَسْتَبِيرُ بِكُمْ didi ya'nî "sizi yokdan var ¹⁰ iden Rabb'inüz kimdür" didi. Bu ervâhlar dağı ¹¹ قَالُوا بَلَىٰ didiler ya'nî " bizi yokdan var iden Rabb'imiz sensin" ¹² didiler. Bilüñ beni ve 'ibâdeti baña eylegün didi. Ol ¹³ zamândan berî Müslimânam dimekdür. Eger şorsalar sen ne [18] ¹ zamândan berî Müslimânsın? Eyit kim rûhum yaradılaldan berî ² Müslimânam. Eger şorsalar orucuñ şartı kaçdur? Eyit kim dördür: ³ Evvelkisi

¹² Fâşîmatü'z-zehrâ: Fâşîmatü'z-zuhrâ 16/1.

¹³ "Allah'a hamd olsun ki gerçek müslümanım."

¹⁴ "Dediler ki: Bilakis (Rabbimizsin)."

¹⁵ "Ben sizin Rabbiniz değil miyim? "

niyyet itmekdür. İkincisi niyyetiñ evvel vaqtini ve āhir ⁴ vaqtini bilmekdür. Üçüncüsü orucuñ evvel vaqtini, āhir vaqtini ⁵ bilmekdür. Dördüncüsü imsāk itmekdür ya'nī yemeden ve içmeden ⁶ berī olmağdur. Eger şorsalar niyyetiñ evvel vaqti ve āhir vaqti ⁷ nedir? Eyit kim gün batdıktan soñra niyyetiñ evvel vaqti girür, ⁸ tā öyleye üç sā'at kalıncaya dek niyyet itmek cā'izdür. ⁹ Öyleye iki sā'at kaldıkda niyyetiñ āhir vaqti girür, ¹⁰ tā gün batıncaya dek niyyet itmek cā'iz degildir. Eger şorarsalar ¹¹ orucuñ evvel vaqti ve āhir vaqti nedür? Eyit kim orucuñ evvel ¹² vaqti şubh-u şādıkdur ya'nī yemeden ve içmeden berī olup ¹³ imsāk itdükden soñra orucuñ evvel vaqti girür, [19] ¹ tā gün batıncaya dek ve gün batdıktan soñra orucuñ ² āhir vaqti girür tā şubh-ı şādık toğup gökler kenārı ³ ağıncaya dek. Eger şorsalar şıfāt-ı ĩmān kaçdur? Eyit kim ⁴ altıdur. Şorsalar kim ne nedir? Eyit kim evvelkisi ⁵ أَمِنْتُ بِاللّٰهِ demek ne dimekdür? Eyit kim "Allāhu ta'ālānuñ birliğine ve varlığına ⁶ inanup ĩmān getürmekdür." Eger şorsalar Allāhu ta'ālānuñ ⁷ birliğine ve varlığına nice inanduñ ve ĩmān getürdüñ? Eyit kim ⁸ Allāhu ta'ālā vardur, varlığı kendüdendir. İbtidāsı ve intihāsı ⁹ yokdur, zamāndan ve mekāndan münezzehdir. Birdür, şerīki ¹⁰ ve nazīri yokdur. Sağda ve solda degildir, üstde ve ¹¹ altda degildir; artı ve önde degildir. Kādir kayyūmdur, cemī' ¹² yaratılmış eşyālarda Allāhu ta'ālāya beñzer yokdur ve Allāhu ¹³ ta'ālā cemī' yaratduğı eşyālaruñ birisine beñzemekden münezzehdir. [20] ¹ Cemī' yaratduğı maḥlūka ol hüküm ider, aña kimse hüküm ² idemez. Diledüğü nesneler vücūda gelür ve dilemedüğü nesneler ³ vücūda gelmez. Hep dünyā kā'inātı bir yere gelse bir şey itmege ⁴ kādir degüldür. 'Acizden berīdür, eger dilerse bu yedi ⁵ kat yerleri ve yedi kat gökleri bir anda yok itmege ⁶ kādirdür ve dağı dilerse bu yedi kat yirleri ve yedi ⁷ kat gökleri bir anda girü var itmege kādirdür. Bir siñecik ⁸ kanadını yaratmağıla bu yedi kat gökleri ve yedi kat yer ⁹ -leri yaratmak aña birdür. Hiç aña bir iş güç gelmez. 'Acizden ¹⁰ berīdür, fā'il-i muḥtārdur.

Eger dilerse bu akan şuları ¹¹ altun ve gümüş yaratmağa kâdirdür ve bu taşları ve taş ¹² -
 ları, ağaçları altun ve gümüş yaratmağa kâdirdür. ¹³ Ve dilerse taşlar ve taşlara ve
 ağaçlara ve akan şu [21] ¹ -lara dil ve lisân virüp söyletmege kâdirdür. Ve yemeden ² ve
 içmeden ve açılmadan ve şuşamadan ve geymeden ve geyinmeden ³ ve kuşanmadan ve
 toğmadan ve toğurmadan ve 'avratdan ⁴ ve oğlandan ve kızdandan ve yatmadan ve
 uyumadan ve uyanmadan ⁵ ve çağırmadan ve bağırmadan ve hasta olmadan ve
 guşşalanmadan ⁶ ve renkten, şüretten ve şekilden ve başdan ve gözden ⁷ ve kulağ ve
 ağız ve dilden ve burun ve el ve ayağdan bu kim ⁸ beñzer nesnelerden münezzehdür;
 berîdür. İmdi Allāhu ta'ālā ⁹ vardır, Allāhu ta'ālānuñ varlığı bizüm gibi etile kanıla
 cānıla ¹⁰ tenile vücūdıla degildür; varlığı kendüdendir. İmdi Allāhu ¹¹ ta'ālānuñ üstüne
 kar ve yağmur yağmaz ve şovuk ve ısıcak ¹² olmaz ve gece ve gündüz olmaz, ay ve yıl
 geçmez. İmdi ¹³ Allāhu ta'ālānuñ üstüne yaz u kış geçmez, vakit ve zamān [22] ¹
 geçmez. İmdi bu cümle eşyaları Allāhu ta'ālānuñ kuli ve maḥlū ² -kıdır. Bu cümle
 yaratduğı eşyalara ol hüküm eyler, aña kimse ³ hüküm idemez. İmdi Allāhu ta'ālā
 vardır, Allāhu ta'ālānuñ ⁴ varlığına ve birliğine delîlim budur kim bu yedi kat yerler ⁵
 ve yedi kat gökler kim vardır, anlar yerinde тұrur aṣlā ⁶ kıdılamaz. Bildüm ki Allāhu
 ta'ālā vardır, Allāhu ta'ālānuñ var ⁷ -lığına delîlim budur. İmdi Allāhu ta'ālā birdür ve
 Allāhu ta'ālā ⁸ -nuñ birliğine daḥi delîlim budur kim bu giceler ve bu gündüz ⁹ -ler ve
 bu karlar ve bu yağmurlar ve bu yazlar ve bu kışlar ve bu ¹⁰ yeller ve bu yıldızlar ve
 dürlü dürlü yemişler ve bunlar zamānında ¹¹ vakitli vaḳtinde olur. İmdi bildim kim
 Allāhu ta'ālā birdür. ¹² İmdi Allāhu ta'ālā renkten münezzehdür ya'nī al kırmızı ve
 yeşil ¹³ ve şarı ve siyāh ve mavi ve bunlara beñzer nesnelerden ve [23] ¹ renklerden
 münezzehdür. Kendü zāt-ı şerīfine lāyık şıfātlar kim ² muttaşıfdu, ḥayāt "dā'im diri
 dimekdür." Ve 'ilim ya'nī "cemī' ³ yaratduğı şeyi bilür, aṣlā bilmedügi nesne yokdur." ⁴

Semī‘ ya‘nī "her āvāzı işidür, aşlā işitmediği nesne ⁵ yoktur." Başar ya‘nī "her yarattığı nesneyi görür, aşlā ⁶ görmediği nesne yoktur gerek gizlū ve gerek āşīkāra ⁷ olsun." İrādet ya‘nī "dilediği nesneyi yaradur, dilemediği ⁸ nesne vücūda gelmez." Kudret "her mümkün olanı yaradur, aşlā ⁹ aña bir güçlük yoktur." Mütakellim ya‘nī "Söyler līkin söyle ¹⁰ -mesi diliyle ve lisānıla ve harfile ve sūkūnıla ve vücūdıla ¹¹ degildir." Hayāt, ‘ilm, semī‘, başar, irādet, kudret, kelām ¹² tekvīndür. İmdi Allāhu ta‘ālānuñ birliğine ve varlığına böylece ¹³ inandum ve ĩmān getürdüm. İkincisi وَمَلَكُوتِهِ "Allāhu ta‘ālā [24] ¹ -nuñ meleklerine inandum ve ĩmān getürdüm." Eger şorsalar Allāhu ² ta‘ālānuñ meleklerine nice ĩmān getürüp inanduñ? Eyit kim ³ Allāhu ta‘ālānuñ melekleri nūrdan halk olmuşdur, anlar Allāhu ⁴ ta‘ālānuñ kulları ve maḥlūkıdır. Anlar Allāhu ta‘ālānuñ ⁵ emriyle ‘amelleridür ve anlar Allāhu ta‘ālāya göz açup yumunca ⁶ ‘isyān etmezler ve anlar yemezler ve içmezler ve açılmazlar ve şu ⁷ -şamazlar toğmazlar ve toğurmazlar ve anlarda erkeklik ⁸ ve dişilik olmaz. Ve anlar ‘avratdan ve oğlandan ve ⁹ kıزدan ve cimā‘dan berīdür ve Allāhu ta‘ālāya ‘āsī olmaz ¹⁰ -lar ve günāhkār olmazlar. Anlar yaradıldığı hayātda āde ¹¹ -moğlanlarına görünmezler ve ādemoğlanları daḥı yara ¹² -dıldığı hayātda görmezler ve anlaruñ kimi kıyāmda ve ¹³ kimi rükū‘da ve kimi sūcūdda ve kimi ‘ibādetdedür ve kimi [25] ¹ daḥı yerde ve kimi daḥı gökdedür. Büyükçe bu minvāl ² üzerine tā kıyāmet ḥāşır olunca dek beklerler. Allāhu ta‘ālānuñ ³ meleklerine böylece inanup ve ĩmān getürdüm. Eger şorsalar ⁴ Allāhu ta‘ālānuñ melekleri toğmaz ve toğurmaz dirler ya nereden ⁵ ḥālik olunur dirlerse eyit kim Allāhu ta‘ālānuñ dört ulu ⁶ melekleri vardur, anlar melekleruñ peygamberleridür ⁷ ve muḥarreblerdür ya‘nī bu melekler ḥaber viricilerdür. Cinden ⁸ ve melekden peygamber olmaz. Ol dört melekleruñ biri Ḥazret-i ⁹ İsrāfīl, biri Ḥazret-i Mīkā’il, biri Ḥazret-i Cebrā’il, biri ¹⁰ Ḥazret-i ‘Azrā’il’dür. Bu dört ulu melekleruñ nūrdan ¹¹ birer

kürsîleri vardır ve nûrdan birer deryâları var ¹² -dur ve her biri ol nûrdan kürsîlerüñ üzerinde otu ¹³ -rurlar. Allāhu ta‘ālānuñ korkusundan ditreye ditreye [26] ¹ serçe kadar olurlar. Ve bundan sonra Hâk tebâreke ve ta‘ālā ² her birine emir ider, ol önlerinde olan deryâlara birer ³ kerre talarlar. Allāhu ta‘ālānuñ emriyle yine evvelki gibi büyük ⁴ olurlar ve her biri ol nûr deryâlarından çıkarlar. Her ⁵ bir yününden düşen tamlalardan Hâk tebâreke ve ta‘ālā bir ⁶ melek yaradur, meleklerüñ hâlik olunması buradandır. ⁷ Bunda Hâk tebâreke ve ta‘ālānuñ kudreti ve hikmeti çokdur, ‘ağıllar ⁸ erişmez. Hemân bize böylece bilmek lâzımdur. Üçüncüsü ⁹ وَ كُتِبَ "ve dahı Allāhu ta‘ālānuñ kitâblarına inandum ve ĩmân getürdüm." ¹⁰ Eger şorsalar Allāhu ta‘ālānuñ kitâblarına nice inanduñ ¹¹ ve ĩmân getürdüñ? Eyit kim gökden yüz dört pâre kitâb ¹² inmişdür. On şuhuf Hâzret-i Ādem ‘aleyhi’s-selâma inmiş ¹³ -dür ve elli şuhuf Şīt ‘aleyhi’s-selâma inmişdür ve o [27] ¹ -tuz şuhuf Hâzret-i İdrīs ‘aleyhi’s-selâma inmişdür ² ve on şuhuf Hâzret-i İbrâhîm ‘aleyhi’s-selâma inmişdür. ³ İncîl Hâzret-i Īsâ ‘aleyhi’s-selâma inmişdür. Zebûr ⁴ Hâzret-i Dâvud ‘aleyhi’s-selâma inmişdür. Tevrât Hâzret-i ⁵ Mûsa ‘aleyhi’s-selâma inmişdür. Qur’ānu ‘azîmü’s-şân ¹⁶ Hâzret-i ⁶ nûr-ı Muhammedü’l-Muştafâ ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selâma inmişdür. ⁷ Qur’ân-ı ‘azîm az az yigirmi üç yılda tamâm olmuşdur. Bu kitâb ⁸ -laruñ hükmünü Qur’ân-ı ‘azîmü’s-şân nesih itmişdür. Şimdi ⁹ anlar ile ‘amel câ’iz degildir. Qur’ân-ı ‘azîmü’s-şân cümleden mûhare ¹⁰ inmişdür, nesihden ve tebdîlden berîdür. Hüküm tâ kıyâmete dek ¹¹ Qur’ân-ı ‘azîmü’s-şânındur. Ammâ bu kitâblar haqdur ve Hâk kelâ ¹² -mıdır. Allāhu ta‘ālānuñ kitâblarına böylece inandum ve ĩmân ¹³ getürdüm. Dördüncüsü ¹⁴ وَ رُسُلِهِ "ve dahı Allāhu ta‘ālānuñ peygamber [28] ¹ -lerine inandum ve ĩmân getürdüm." Eger şorsalar Allāhu ta‘ālānuñ ² peygamberlerine nice inanduñ ve ĩmân getürdüñ? Eyit kim ³ evvel Hâzret-i Ādem ‘aleyhi’s-selâmdur, anı

¹⁶ Qur’ānu ‘azîmü’s-şân: Qur’ānu ‘azîmü 27/5.

Allāhu ta‘ālā ⁴ kırı balçıkdan hālik eylemişdür. Cümleñ ceddi oldur. ⁵ Āhiri āhir zamān peygamberi Hāzret-i Muḥammedü'l-Muşṭafā şallā'lahu ⁶ ta‘ālā ‘aleyhi ve sellemdür. Melekden degildür ve cinden ⁷ degildür, beşerīdür ve insāndur ve ‘Arab cinsindendür. ⁸ İnsi ve cinne peygamber gönderilmişdür, cümle peygamberlerüñ efḍalidür ⁹ ve cümle peygamberlerüñ serdārıdur ve āhir zamān peygamberidür. ¹⁰ Bundan şoñra bir dahı peygamber gelmez ve gelmek dahı olmaz. ¹¹ Şerī‘ati kıyāmete dek bākīdür. Bu ikisinüñ ara yerinde ¹² ne kadar peygamberler geldiye cümlesi ḥaḳdur ve cümlesinüñ ¹³ sözi gerçekdür ve muḥaḳḳaḳdur ve taḥḳīḳdür. Allāhu ta‘ālānuñ [29] ¹ peygamberlerine böylece inanup ĩmān getürdüm. Āhir zamān ² peygamberlerinüñ Hāḳ Resūl olduğuna ve cümleñ serdārı ³ olduğuna ve cümleñ efḍali olduğuna şāhidim ve delīlim ⁴ budur kim mübārek parmağından şular akıtmışdur ve ay gelüp ⁵ mübārek ḳoynuna girmişdür ve mübārek parmağıla ⁶ ayı işāret idüp iki pāre itmişdür. Bir parçası bir ḳoy ⁷ -nundan ve bir parçası bir ḳoynundan çıkup yine bir yere ⁸ ḳavuşmuşdur. “Yā Muḥammed! Hāḳ Resūl'sın.” deyü şahādet ⁹ eylemişdür ve ağaḳlar ve hayvānlar ve taşlar: “Hāḳ Resūl'sın ¹⁰ ve āhir zamān peygamberi sensin.” deyü şahādet ve iḳrār eylemişler ¹¹ -dür. Yā Muḥammed! Saña inanup ve ĩmān getürenler Hāḳ tebāreke ve ¹² ta‘ālānuñ şālih ve mü'min ḳullarıdır, saña inanup ve seni ¹³ taşḍīḳ itmişler. Hāḳ tebāreke ve ta‘ālānuñ sevmediği ve rāzī [30] ¹ olmadığı kāfirler ve mübtedi‘lerdür. Ve Hāzret-i Muḥammed ‘aleyhi’s ² -şalātu ve’s-selām cümleñ efḍali olduğuna bir şā ³ -hidüm dahı budur kim bir gicenüñ azında Kā‘be-yi şerīfden ⁴ Ḳudūs-i şerīfe gelmişdür ve cümle peygamberlere imām olmuşdur ⁵ ve yedinci göklere çıkup ‘arşı ve kürsī ziyāret idüp ⁶ cenneti ve cehennemi ziyāret idüp dahı çok ‘acāib ⁷ ve ġarā‘ib nesneler müşāhede ve ziyāret itmişdür. ⁸ Ve bundan şoñra Hāḳ tebāreke ve ta‘ālā ilen mekāndan münezzeḥ ⁹ olduğu ḥalde niteliksiz Allāhu ‘azimü’ş-şānı müşāhede ¹⁰ idüp Hāḳ tebāreke

ve ta‘ālā ilen tekellüm itmişdür. Ammā bizüm ¹¹ Peyğamberimiz ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām Hâk tebâreke ve ta‘ālâyı ¹² baş göziyle mekânsız görmek ancak aña müyesser olmuşdur. ¹³ Ğayrı peyğamberler Tañrı ta‘ālâyı baş göziyle görmek müyesser [31] ¹ olmamışdur. Ve bundan soñra bi-izni’llâhi ta‘ālâ girü gelüp ² mübârek yațağı şovumadan yațağına girmişdür. Ve bizüm ³ Peyğamberlerimiz¹⁷ ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selâmuñ mu‘cizâtları çokdur ⁴ ve cümle peyğamberlerüñ efďalidür ve ümmeti cümle peyğamberlerüñ ümmet ⁵ -lerinden efďaldür, el-ğamdü’lillâh. Beşincisi وَالْيَوْمَ الْآخِرِ "ve dağı ⁶ yevmi’l-kıyâmete inandum ve ĩmân getürdüm." Eger şorsalar ⁷ yevmi’l-kıyâmete nice inanduñ ve ĩmân getürdüñ? Eyit kim dünyâ ⁸ fânîdür, âhîret bâķîdür. Cümle cân getüren benî insândan ⁹ ve sâ’ir maħlûķat olsalar gerekdür. Bu yedi ķat gökler ¹⁰ ve yedi ķat yerler zamânı ve vaķti geldükde helâķ olsalar ¹¹ gerekdür ve bundan soñra benî insân ķabre girdükde rûħ ¹² gelüp yine bedene girse gerekdür. Allâhu ta‘ālâ emriyle yine ¹³ dirilse gerekdür. Sağında ve şolunda Münker ve Nekîr [32] ¹ adlu iki melek gelse gerekdür. Tañrı’dan ve peyğamberden ve ² dînden şorsa gerekdür. Tañrı’dan, peyğamberden ve dînden ³ cevâb virenüñ ķabri cennet bağçelerden bir bağçe ⁴ olsa gerekdür. Tañrı’dan ve peyğamberden cevâb virmeyenüñ ⁵ ķabri cehennem çukurlarından bir çukur olsa gerekdür. ⁶ Ve bundan soñra vaķti ve zamânı geldükde Hâzret-i İsrâfîl ⁷ ‘aleyhi’s-selâm emir olur ne gerekdür? Hâzret-i İsrâfîl ⁸ ‘aleyhi’s-selâm bir şûr ursa gerekdür. Cümle cân getüren ⁹ benî insân ve sâ’ir maħlûķat ölse gerekdür. Aşlâ cân ¹⁰ getüren kimse ķalmasa gerekdür ve bu dünyâ bir zamân cânı ¹¹ ķalsa gerekdür ve bundan soñra vaķti ve zamânı geldükde ¹² Hâk tebâreke ve ta‘ālâ İsrâfîl ‘aleyhi’s-selâm dirilüp ¹³ emir itse gerekdür. Hâzret-i İsrâfîl ‘aleyhi’s-selâm bir şûr [33] ¹ dağı ursa gerekdür. Cümle cân getüren benî insân ve sâ’ir ² maħlûķat yine dirilse

¹⁷ Peyğamberimiz 31/3.

gerekdür. Enbiyâ ve evliyâ, ‘ulemâ,³ şulehâ ve şühedâ ve gâzîler ‘arş-ı a‘lâya gitseler gerek ve bundan⁴ sonra kalan hâlâyık kabirlerinde ‘uryân gözleri gökde kıalsalar⁵ gerekdür. Ve bundan sonra Hâk tebâreke ve ta‘âlâ emir idüp gün⁶ tebelerine bir mil kadar yakın inse gerek kimi topuğuna dek⁷ ve kimi dizine dek ve kimi göbeğine dek ve kimi boynuna dek⁸ ve kimi tebesine dek ter içinde kıalsalar gerekdür. Hâk tebâreke⁹ ve ta‘âlâ ne zamâna dek emir eylerse ol kadar kıalsalar gerek.¹⁰ Ve bundan sonra vahtı ve zamânı geldükde Hâk tebâreke ve ta‘âlâ¹¹ emir idüp cehennemiñ üzerine şırât köprüsi kurlusa¹² gerek. Kıldan incedür ve kılıçdan keskindür. Üç biñ yıllık¹³ yol olsa gerekdür. Hâk tebâreke ve ta‘âlâ ne şekil emir eyler [34]¹ -se cemî‘ maḥlûkât anuñ üzerinden o minvâl üzerine² geçseler gerekdür. Kimi şemşek gibi ve kimi yıldırım gibi ve kimi³ yel gibi ve kimi segirdür at gibi ve kimi segirdür âdem gibi ve kimi⁴ daḥı arkasına günâhıñ yüklenüp emekleyü emekleyü⁵ geçse gerek. Ve bundan sonra Hâk tebâreke ve ta‘âlâ emr idüp⁶ mü‘minlerüñ ve muṭî‘lerüñ defterleri virse gerekdür, kâfirlerüñ⁷ defterleri virilse gerekdür. Ve mü‘minlerüñ ve muṭî‘lerüñ defterleri⁸ sağından virilse gerekdür ve kâfirlerüñ defterleri şolundan⁹ virilse gerekdür. Ve bundan sonra Hâk ta‘âlâ emir idüp¹⁰ terâzi ve mîzân kurlusa gerekdür. Ḥayır ve şer tartılsa gerek¹¹ zerre kadar ḥayır iden bolsa gerek ve zerre kadar şer iden¹² daḥı bolsa gerek. Kimsenüñ zerre kadar ḥayrı ve zerre¹³ kadar şerri zâyi‘ olmasa gerek kimsenüñ kimsede zerre [35]¹ kadar şerri zâyi‘ olmasa gerek. Kimsenüñ kimsede zerre² kadar ḥakkı kalmasa gerek. Ve bundan sonra Hâk tebâreke ve ta‘âlâ³ emir idüp cemî‘ yaratduğı maḥlûkuñ muḥâsebesi göröl⁴ -se gerek. ‘Âdil ve ‘adâlet olsa gerek. Kimsenüñ kimsede⁵ aslâ ḥakkı kalmasa gerek boynuzsız koyun boynuzlu koyundan⁶ ḥakkını alsa gerek. Aslâ bir kimseye zulüm olmasa gerek⁷ ve Hâk ta‘âlâ zulümden münezzehdür, her kim dünyâda ne itdiyse⁸ itdüğüne göre anda bulsa gerek. Ve bundan sonra Hâk

ta‘ālā ⁹ rāzī olduğu mü’min ve muṭī‘ ve şālīḥ kullarūn diledüğünü ¹⁰ muḥāsebesin alup bī-hisāb cennete kosa gerek ve fāsık ¹¹ kullarından diledüğünü enbiyādan ve evliyādan ve ‘ulemādan ve ¹² şüleḥādan ve şühedādan ve ġāzīlerden şefā‘at olmazsa ¹³ Ḥaḳ tebāreke ve ta‘ālā ‘adlıyla cehenneme koyup yatsa gerek. [36] ¹ Günāhı tamām olduğda çıkup yine cennete girse gerek. ² Zerre deñlū īmān ile giden cehennemde qalmasa gerek çıkup ³ yine cennete girse gerek. Bundan şoñra Ḥaḳ tebāreke ve ta‘ālā ⁴ emir idüp īmānsız kāfirleri ve kāfirlerūn ‘aşılerini ⁵ Ḥaḳ ta‘ālā ‘adliyle cehenneme kosa gerek ve bunlar ebedi’l-ābād ⁶ cehennemde qalsalar gerek. Ve anlar içün ölüm yoqdur ve anlar ⁷ içün necāt yoqdur ve anlar içün dünyāya çıkmāq yoqdur. ⁸ Ve anlar içün cehennemiñ içinde semerlū qaṭırlar gibi ‘aḳreblerle ve ⁹ beserek deve boynı gibi yılanlarla ve issi şularla ve qaṭrān ¹⁰ -larla ve qanlarla ve irünlerle ve zehir zaḳḳūmlarla ve bun ¹¹ -larūn emşāli gibi dürlü dürlü ‘azāblarla ve mu‘azzablarla ¹² bu kāfirlere ‘azāblar ve mu‘azzablar olunsa gerekdür. Ve bu kā ¹³ -firlerūn ‘azābları ve mu‘azzabları dükenmez ve dükenür degildür. [37] ¹ Ve bundan şoñra ehl-i cennet ve ehl-i sa‘ādet cennete girdükde ² Ḥaḳ ta‘ālā dünyāda itdükleri ‘amellerine göre dereceler ³ ve şevāblar virse gerekdür ve ḥūrīler ve ġılmānlar, ḥulle ⁴ -ler virse gerek ve köşkler ve sarāylar ve yemeler ve içmeler ⁵ ve dürlü dürlü ta‘āmlar virse gerek. Ammā bunlarıñ yemeleri ⁶ açığup yeme gibi degildür ve içmeleri şuşayup içme gibi ⁷ degildür. Ve bundan şoñra zerre qadar īmānla giden ebedi’l-ābād ⁸ tamuda qalmayup çıkup bi-izni’llāh cennete girse gerek. ⁹ Ve bundan şoñra ehl-i cennet cennete ve ehl-i cerhennem cehenneme gir ¹⁰ -dükde Ḥaḳ tebāreke ve ta‘ālā emriyle ölümü bir қоç şüretinde ¹¹ ve dünyāyı bir қоca қarı şüretinde ḥālīḳ idüp cennet ¹² ve cehennemiñ ara yerinde getürse gerek. Ve bundan şoñra Ḥaḳ tebāreke ¹³ ve ta‘ālā emriyle bir melek nidā idüp çağırsa gerekdür kim [38] ¹ “Ey ehl-i cennet ve ey ehl-i sa‘ādet! Bilūñ ve müjde olsun ² size kim bu cennetūñ içinde ebedi’l-

ābād kalsañuz gerek.³ Bu hūrīlerle ve bu ğilmānlarla ve bu hullelerle ve köşler ve bu sarāylar⁴ ve bu yemeler ve bu içmeler sizün için ebedi'l-ābād kalsa gerek.⁵ Bu sizün zevküñüz dükenmez ve dükenür degildir. Ve sizün için⁶ ölüm yokdur ve sizün için dünyāya çıkmak yokdur.” Ve bundan⁷ sonra bir melek dağı nidā idüp çağırırsa gerekdür kim “Ey⁸ kâfirler ve ey müşrikler! Bilün āgāh oluñ. Hāḡ tebāreke ve ta‘ālā⁹ dünyāda sizün itdüğüñüz ‘ameliñüze göre cezāñızı virdi.¹⁰ Bu sizün ‘azāblarıñız ve mu‘azzablarıñız dükenmez ve dağı¹¹ dükenür degildir. Siz ebedi'l-ābād tamuda kalsañuz¹² siziñ için ölüm yokdur ve sizün için necāt¹³ yokdur ve siziñ için dünyāya çıkmak yokdur.” Bundan sonra [39]¹ ölümi ve dünyāyı helāk itse gerek ve bundan² sonra cennetiñ ve cehennemiñ kapularıñ kapayup ebedi'l-ābād kalsalar³ gerek. Yevmi'l-kıyāmete böylece inanup ve ĩmān getürdüm.⁴ Altıncısı

و بِالْقَدَرِ خَيْرُهُ وَ شَرُّهُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى "kaza ve kader,⁵ hayır ve şer her ne gelürse Allāhu ta‘ālādan geldüğine inan⁶ -dum ve ĩmān getürdüm." Eger şorsalar kaza ve kader, hayır⁷ ve şerre nice inananup ĩmān getürdüñ? Eyit ki kaza ve kader,⁸ hayır ve şer Allāhu ta‘ālānuñ kazasıyla ve taḡdīriyle ve di⁹ -lemesiyledür ya‘nī insānuñ yatması, uyuması, oturması,¹⁰ yemesi ve içmesi ve yürümesi ve acıḡması ve şuşaması¹¹ ve ğuşşalanması ve zarar ve ziyāna uğraması Hāḡ ta‘ālānuñ¹² kazasıyla ve taḡdīriyledir ve dilemesiyledür. Böyle oldu¹³ -ğuna inandum ve ĩmān getürdüm. Ve dağı Hāḡ tebāreke ve ta‘ālā [40]¹ hayrı diler ve rāzī olur ve sever ve dağı Hāḡ ta‘ālā hayrı² dilemesiyle ve rāzī olmasıyla ve sevmesiyle levḡ-i maḡfūza yazmasıyla³ ve taḡdīr itmesiyledür. Hāḡ tebāreke ve ta‘ālā⁴ hayrı işleyenden rāzī olur ve sever ammā şerri sevme⁵ -siyle ve dilemesiyle ve rāzī olmasıyla degildir. Ve şerri⁶ işleyenden rāzī olmaz ve sevmez muḡır olup şerri işle⁷ -yene hāliḡ ider. Ammā hāliḡ itmesi, sevmesi ve dilemesi ile⁸ ve rāzī olması ile degildir. Ancak hāliḡ iden Allāhu ta‘ālādan⁹ hayır ve şerri Allāhu ta‘ālādan geldüğine böylece

inandum ve ĩmān ¹⁰ getürdüm. Hakkān şart-ı ĩmān ol dağı altıdur: Evvelkisi ğa'ıbe ¹¹ inanup ĩmān getürmekdür. Eger şorsalar ğa'ıbe nice inan ¹² -duñ ve ĩmān getürdüñ? Eyit ki Allāhu 'azimü's-şānı görmeden ¹³ ve mekāndan munezzeh olduğı hāde şeriki ve naziri olmaduğı [41] ¹ hāde ibtidası ve intihāsı olmaduğı hāde kadir ve kayyūm ² olduğı hāde görmeden inandum ve ĩmān getürdüm. Ve kabre ³ girmege ve rūh gelüp bedene girmege ve munker nekır ⁴ gelmesine ve su'al itmesine ve şırāta ve mizāna hayır ve şerre ⁵ tartılacağına cennet ve cehenneme görmeden inandum ve ĩmān ⁶ getürdüm. İkincisi ğa'ıbi Allāhu ta'alā bilür ve ğayrı kimse ⁷ bilmez diyü i'tikād itmekdür ya'nı fālcılar ve muneccimler ve remmeller ⁸ ve bakla atanlar ve Qur'an'a meşveret idenler ğa'ıbi bilmez diyü ⁹ inanmağdur ya'nı bunları inkār itmekdür ya'nı fāl aldırmağ ¹⁰ ve remil itdürmek ve bakla atdırmağ ve Qur'an'a meşveret ¹¹ itdürmek cā'izdür diyü inanursa inanan ve edenüñ ¹² dīni ve nikāhı gider, tecdīd-i ĩmān ve tecdīd-i nikāh lāzım ¹³ olur. İmdi ĩmān ve İslām'ı olan mü'min ve muvaḥḥid [42] ¹ bu aşıl nesneleri itmez ve itdürmez ve inanmaz. Zīrā Allāhu ² ta'alādan ğayrı ğa'ıb bilür var dimiş olur. Hağ tebā ³ -reke ve ta'alānuñ ḥabibi Muḥamedü'l-Muṣṭafā 'aleyhi's-şalātu ⁴ ve's-selāma ḥaber virüp Allāhu ta'alā buyurur kim: "Ğa'ıbi ancağ ⁵ ben bilürüm" diyü buyurdı. "Benden ğayrı hıç kimse ⁶ bilmez" diyü buyurdı. Ḥazret-i Resül 'aleyhi's-selām ⁷ dağı ḥaber virüp buyurdı ki: "Ümmetim, aşḥābum! Ben ğa'ıbi ⁸ bilmem, ğa'ıbi ancağ Allāhu ta'alā bilür; ğayrı kimse bilmez" ⁹ diyü ümmetine ḥaber virdi. İmdi fālcılara ve muneccimlere ve bakla ¹⁰ -cılara inananlara Allāhu ta'alāya ve peygamberine inanmamış ¹¹ olur. Zīrā ğa'ıbi Allāhu ta'alā: "Ben bilürim benden ğayrı ¹² kimse ğa'ıb bilmez" diyü buyurdı. Ve Peyğamber ¹³ 'aleyhi's-şalātu ve's-selām: "Ğa'ıbi ben bilmem, ğa'ıbi ancağ Allāhu ta'alā bilür" [43] ¹ diyü ḥaber virdi. İmdi fāl aldırmadan ve remil itdürmeden ² ve bakla atdırmağdan ve Qur'an'a meşveret itdürmekden ³ ziyāde şaḫınup ihtirāz oluna. Zīrā

Allāhu ta‘ālānuñ ⁴ emrine ve peygamber ‘aleyhi’s-selāmuñ kavline maḥālîfdür. Üçüncüsü ⁵ Allāhu ta‘ālānuñ rahmetinden ümîdüñ katı‘ itmemekdür. Dā’imā ⁶ Allāhu ta‘ālānuñ rahmetüñ ummakdur ya’nî günāh itmek ile ⁷ benüm işim bitdi diyü rahmetden kesmek küfürdür, diyü ‘ulemā ⁸ cevāb virmişlerdür. İmdi bir ādem günāh itmek ile ve fesād ⁹ itmek ile Tañrı ta‘ālānuñ rahmetinden ümîdüñ kesmek ¹⁰ olmaz. Allāhu ta‘ālā küfri ve şirki yarlıgamaz kalan şeyi yar ¹¹ -lıgar. İmdi bir ādem günāhdan ve fesāddan tevbe ve rücū ¹² eyleye, bir dahı itmemeye niyyet ve ‘eziyet idüp ‘ilm-i ḥālî ¹³ öğrenüp ve dā’im Rabb’ine itā‘at ve kulluk eyleye. [44] ¹ Ammā bir ādem dā’im günāh işlerüm yine tevbe eylerim diyü ² böyle günāh işlemeğe muşır olsa İmānsız gitmeğe sebep ³ olur diyü ‘ulemā cevāb virmişdür. Günāh işlemekden ⁴ gayet ḥazer eyleye ve ḥavf idüp fesād ehliyle қо ⁵ -nuşmaya ve sevişmeye. Zîrā anuñ ile ma‘ān ḥaşır olur. ⁶ Dā’imā şālihlerle konuşup sevişe. Zîrā şālihlerle ⁷ konuşan şālihlerle ḥaşır olur. Dördüncüsü Allāhu ta‘ālā ⁸ -nuñ ‘azābından ve ḡazabından emîn olmamakdur dā’imā Allāhu ⁹ ta‘ālādan korkmakdur ya’nî bir mü’min benim ‘ibādetim çokdur ¹⁰ ve okumam ve yazmam çokdur ve ehl-i takvāyım ve ehl-i tertîbim ¹¹ ben gice ve gündüz ‘ibādet ve tā‘at eylerim, benim için ḥavf ¹² ve ḥaşıyyet yokdur ve ben bundan böyle kurtuldum ¹³ derse ‘ulemā küfürdür, deyü cevāb virmişlerdür. [45] ¹ İmdi bir ādem ne kadar ‘ibādet ve tā‘at iderse ve ne kadar ² şālih ve mütedeyyin, ehl-i takvā, [ehl-i] ¹⁸ tertîb olursa ne kadar ³ okuyup ve yazması olursa Ḥaḡ tebāreke ve ta‘ālādan ⁴ ḥavfını kesmeyüp ve cümleden ziyāde ḡorḡa ve diye kim: ⁵ "Yā Rabbi! Ben saña lāyık ‘ibādet itmeğe ḡadır degilem. Yā Rabbi! ⁶ Beni faẓlıñla ve rahmetiñle maḡfîret eyle " diyü Rabb’ine tazẓarru‘ ⁷ ve niyāz eyleye. Beşincisi وَالْإِعْتِقَادُ حَلَالٌ حَلَالٌ ya’nî ⁸ "bir ādem dā’imā yedügi ve geydügi ḥelāl ola ya’nî almasında ⁹ ve şatmasında yalan söylemeye ḥelāl-i ḥelāl i’tikād eyleye." ¹⁰

¹⁸ Ehl-i tertîb: Tertîb 45/2.

Altıncısı **وَإِلَّاعِتْقَادُ حَرَامٍ حَرَامًا** ya'nî "haramu haramu i'tikād ¹¹ itmekdür ya'nî yedügi ve içdügi ve geydügi ve kuşandügi ¹² nesneler haram olmaya ve yalan söylemeye ve hamır içmeye ve livāta ¹³ itmeye ve zinā itmeye ve kuttā'-i tarīk olmaya, ya'nî halkıñ mālını [46] ¹ cebren ve kahren almaya ve bunun emşali olan nesnelerden kendüyü ² hıfız eyleye ve haramdan ihtirāz idüp pek şakına. Bābu 'aķāid ³ ya'nî bu Allāhu 'azīmü'ş-şānuñ vācib olan şifātluñ ⁴ ve muḥāl olan şifātluñ ve cā'iz olan ⁵ şifātlarını bildirür

⁷ ¹⁹ بِ سَمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَالْوَسْطَةُ عَلَيْهِمَا ⁶ bundan soñra ma'lūm ⁸ olıña. Eñ evvel farz-ı 'ayn olan her 'aql ve bālig olan ⁹ kimsenüñ üzerine gerek er olsun ve gerek 'avrat ¹⁰ olsun Allāhu ta'ālā hakkında bilmesi vācib olan şifātları ¹¹ ve muḥāl olan şifātları ve cā'iz olan şifātları bilmekdür. ¹² Kezalik peygamberler hakkında daḥı vācib olan şifātları ve muḥāl ¹³ olan şifātları ve cā'iz olan şifātları bilmekdür. Bu şifātları [47] ¹ böylece bilmeyen kimsenüñ ĩmānı şaḥīḥ degildir. Pes imdi Allāhu ² ta'ālā hakkında bilmesi vācib olan şifātlarıñız yigirmidir: Evvelkisi ³ var olmaķdur. İkincisi varlığınıñ evveli olmamaķdur. Üçüncüsü ⁴ varlığınıñ āhiri olmamaķdur. Dördüncüsü hıç bir tıracak ⁵ mekāna muḥtāc olmamaķdur ve bir kimsenüñ tırgurmasına ⁶ muḥtāc olmamaķdur. Beşincisi Allāhu ta'ālā hıç bir nesneye ⁷ beñzememekdür. Altıncısı zātında ve şifātında ve ef'ālinde ikilik ⁸ olmamaķdur. Yedincisi işitmesi olmaķdur. Sekizincisi görmesi ⁹ olmaķdur. Tokuzuncusu güci olmaķdur. Onuncusu dilemesi olmaķ ¹⁰ -dur. On birincisi söylemesi olmaķdur. On ikincisi diri ¹¹ olucı olmaķdur. On üçüncüsü bilici olucu olmaķdur. On dördüncüsü ¹² işidici olucı olmaķdur. On beşincisi güci olucı olmaķdur. ¹³ On altıncısı güçlü olucı olmaķdur. On yedincisi dile [48] ¹ -yici olucı olmaķdur. On sekizincisi ²⁰ söyleyici olucı

¹⁹ " Esirgeyen ve bağıslayan Allah'ın adıyla. Alemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Salât ve selâm efendimiz Muhammed'in ve ailesinin ve arkadaşlarının hepsinin üzerine olsun."

²⁰ On sekizincisi: Yigirmincisi 48/1.

olmaqdur. İşte ² Allāhu ta‘ālā hakkında vācib olan şifātlar bunlardur zīrā bu ³ şifātlar Allāhu ta‘ālāda bulunmamağ ‘ağılda fikir olunmaz. Ve muḥāl ⁴ olan şifātlar daḥı yigirmidür, ögürdi geçen şifātların ⁵ zıddıdır: Evvelkisi var olmağ vācib olmamağ muḥāl. İkincisi ⁶ varlığınıñ evveli olmamağ vācib, olmağ muḥāl. Üçüncüsü var ⁷ -lığınıñ āhiri olmamağ vācib, olmağ muḥāl. Dördüncüsü hīç bir tu ⁸ -racak mekāna muḥtāc olmamağ vācib, olmağ muḥāl. Beşincisi Allāhu ⁹ ta‘ālā hīç bir nesneye beñzememek vācib, beñzemek muḥāl. Altıncısı ¹⁰ zātında ve şifātında ve ef‘ālinde ikilik olmamağ vācib, ¹¹ olmağ muḥāl. Yedincisi diri olmağ vācib, olmamağ muḥāl. ¹² Sekizincisi bilmesi olmağ vācib, olmamağ muḥāl. Tokuzuncusu ¹³ işitmesi olmağ vācib, olmamağ muḥāl. Onuncusu görmesi [49] ¹ olmağ vācib, olmamağ muḥāl. On birincisi gücü olmağ ² vācib, olmamağ muḥāl. On ikincisi dilemesi olmağ vācib, ³ olmamağ muḥāl. On üçüncüsü söylemesi olmağ vācib, olmağ ⁴ -mağ muḥāl. On dördüncüsü diri olucı olmağ vācib, olmağ ⁵ -mağ muḥāl. On beşincisi bilici olucı olmağ vācib, olmamağ muḥāl. ⁶ On altıncısı işidici olucı olmağ vācib, olmamağ muḥāl. On yedincisi ⁷ gücü olucı olmağ vācib, olmamağ muḥāl. On sekizincisi güçlü ⁸ olucı olmağ vācib, olmamağ muḥāl. On tokuzuncusu dileyici olmağ ⁹ vācib, olmamağ muḥāl. Yigirmincisi söyleyici olucı olmağ vācib, olmağ ¹⁰ -mamağ muḥāl. İşte Allāhu ta‘ālā hakkında muḥāl olan şifātlar ¹¹ daḥı bunlardur. Zīrā bu şifātlar Allāhu ta‘ālāda bulunmağ ‘ağılda ¹² fikir olunmaz. Allāhu ta‘ālā hakkında cā’iz olan şifātlar daḥı ¹³ her mümkün olanı işlemek veyāḥūd işlememekdür: Allāhu ta‘ālā [50] ¹ diledüğine şevāb vermek gibi veyāḥūd vermemeğ gibi ve ² diledüğine ‘azāb itmek yāḥūd itmemeğ gibi. Peyğamberler ³ hakkında daḥı vācib şifātlar dördür: Evvelkisi cemī‘ sözlerinde ⁴ toğrı ve gerçek olmağ. İkincisi zāhirlerin ve bātınlarnıñ ḥarāmdan ⁵ ve mekrūhdan şaklamak. Üçüncüsü hep emr olundukları ⁶ nesneleri ādemoğlanlarına yetişdirmek. Dördüncüsü peyğamber ⁷ -ler sā’ir

nâsdan ‘akıllı olmak. İşte peygamberler hakkında vâ⁸ -cib olan şifâtlar bunlardır. Zîrâ bu şifâtlar peygamberlerde⁹ bulunmamak ‘akılda fikir olunmaz. Ve muhâl olan şifâtlar dağı¹⁰ öğürdi geçen şifâtların zıddıdır: Evvelkisi sözlerinde¹¹ toğrı olmak vâcib, olmamak muhâl. İkincisi zâhirlerin¹² ve bâtınların harâmdan ve mekrûhdan şaklamak vâcib,¹³ şaklamamak muhâl. Üçüncüsü hep emir oldukları nesne [51]¹ -leri âdem oğlanlarına yetiştirmek vâcib, yetiştir² -memek muhâl. Dördüncüsü peygamberler sâ’ir nâsdan ‘akıllı³ olmak vâcib, olmamak muhâl. İşte peygamberler hakkında muhâl⁴ olan şifâtlar bunlardır. Zîrâ bu şifâtlar peygamberlerde⁵ bulunmak ‘akılda fikir olunmaz. Câ’iz olan şifâtlar dağı⁶ bunlardır: Peygamberlere hastalık ulaşmak ve fağîrlik ulaşmak⁷ ve bunların emşâli her ne olursa peygamberliklerine zarar⁸ virmez ancak şevâbları ve dereceleri artar ve ziyâde olur.⁹ İmdi bu zikir olunanlar bu araya gelince degin her mü’mîn ve muvaḥḥid¹⁰ olanın ve mü’mînenün üzerine eger er olsun ve gerek¹¹ ‘avrat olsun bunları böylece bilmek farz-ı ‘ayndur.¹² Ve bundan şoñra bir âdem ehl-i sünnet ve’l-cemâ’atden olmağa¹³ on iki mes’ele bilmek lâzımdır kim hattâ ol âdem [52]¹ ehl-i sünnet ve’l-cemâ’atden ola. On iki mes’elenün evvelkisi İmânında² istiṣnâ itmemekdür ya’nî sen Müslimânsın dedükleri vakitte³ الْحَمْدُ لِلَّهِ حَقًّا مُؤْمِنًا diye, inşâ’llâh dimeye. Zîrâ⁴ inşâ’llâh demek, İmânda şendür. Zîrâ inşâ’llâh⁵ dimenün ma’nası: "Ya olur ya olmaz" dimekdür. İmdi⁶ her mümin İmân-İslâm huşûşında inşâ’llâhu⁷ lafzıyla söylemeye, bundan pek ihtirâz idüp şakına.⁸ Ammâ gayrı huşûşda ve gayrı işde ve gayrı maşlaḥatda⁹ inşâ’llâh dise zararı yokdur ve nice yerde inşâ’llâh¹⁰ demek belki vâcibdür. Hemân İmân ve İslâm huşûşında inşâ’llâh¹¹ dimeye. Her şeyi niyyete râci’dür didükleri kavli za’îfdür.¹² İkincisi İmânında mücâdele itmemekdür. Zîrâ İmân ve İslâm¹³ huşûşında mücâdele itmek harâmdur ve ehl-i bid’at olur. [53]¹ Ya’nî bir mü’mîn bir mes’ele söylese ve bir mü’mîn dağı bir gayrı² mes’ele söylese ve ikisinin dağı

söyledükleri mes'ele ³ -ler birbirine uymasa birbiriyle çeküşüp 'inād itseler kim ⁴ senüñ söyledüğün mes'ele yerinde degildür dise, ikisi ⁵ birbiriyle böyle mücādele idüp çekişseler ikisi dahı ehl-i ⁶ bid'at olur varup bir 'ulemāya danışmadukları içün. ⁷ Ammā ikisi dahı varup bir 'ulemāya danışup her kaçığı ⁸ -sınuñ zabtı itdügi mes'ele yerinde ise ikisi dahı ⁹ ol 'ulemānuñ söyledügi mes'eleyi kabül eyleyeler. Üçüncüsü ¹⁰ İslām pādişāhına beddu'ā itmemek zīrā İslām pādişāhına ¹¹ beddu'ā itmek büsbütün 'āleme beddu'ā itmekdür. İmdi şer'-i ¹² İslām pādişāhına beddu'ā itmegi izin virmemişdür. Her kim ki ¹³ İslām pādişāhına beddu'ā eyler ise aña şer'an ta'rīr ve tenbih [54] ¹ ideler. Eger tutmayup gine iderse anı ara yirlerinden soralar, ² zīrā İslām pādişāhına beddu'ā itmek büsbütün 'āleme ³ zararı vardır. İslām pādişāhına du'ā itmek büsbü ⁴ -tün 'āleme hayır du'ā itmekdür. İslām pādişāhı ne kadar zālīm ⁵ olursa kılıç ile karşı çıkmayalar hemān du'ā eyleyeler. ⁶ Zīrā ehl-i sünnet ve'l-cemā'atın bir i'tikādı da budur ya'nī İslām ⁷ pādişāhına hayır du'ā itmekdür. Zīrā añun zālīm olması ⁸ halkın fi'lidür. Dördüncüsü Hāzret-i Resülü ekrem ⁹ 'aleyhiş-şalātu ve's-selāmuñ aşhāblarınun kemlüğünü söylememekdür. ¹⁰ Her kim Resül 'aleyhi's-selāmuñ aşhāblarınun dā'imā ¹¹ medhini iderse ol ādem ehl-i sünnet ve'l-cemā'atden ¹² olmuş olur. Ammā Resülü'llāh'ın aşhābları hakkında ¹³ şer'e muhālif söz söylerse ol ādeme şer'an ta'rīr, [55] ¹ şedīd ve siyāset ideler ve muşir olursa şer'an ² hakkında geleler. İmdi her ādeme lāzımdur kim Resülü'llāh'ın ³ aşhāblarını dā'imā eylük ile medhi ideler zīrā ⁴ ehl-i sünnet ve'l-cemā'atın bir i'tikādı da budur. Beşincisi Hāzret-i ⁵ Ebū Bekire's-şiddik raḍiya'llāhu 'anh mertebesine yetişür bir ⁶ evliyā dahı yokdur deyü i'tikād itmekdür. Zīrā bu dört ⁷ çihār-ı yāruñ şevābına ve fazīletine yetişür yokdur. Bu ⁸ dört çihār-ı yarı peygamberimiz Resül 'aleyhi's-selām: ⁹ "Siz cennetliksiz" diyü haber virmişlerdür. Gayrı evliyā ¹⁰ -larda bunların fazīletine yetişür yokdur ve biz dahı ¹¹ bu dört çihār-ı yarı

mertebeleri ile severüz. Evvelkisi ¹² Hâzret-i Ebû Bekire's-şiddîkî rağıya'llâhu ta'âlâ 'anh hâzretleridür. ¹³ İkincisi Hâzret-i 'Ömer rağıya'llâhu 'anh hâzretleridür. [56] ¹ Üçüncüsü Hâzret-i 'Oşman rağıya'llâhu 'anh hâzretleridür. ² Dördüncüsü Hâzretler-i 'Alî kerrema'llahu veche ve rağıya'llâhu 'anh ³ hâzretleridür. Peyğamber aleyhi's-şalâtu ve's-selâmuñ cennet ⁴ -liksiz diyü haber virdükleri çokdur ammâ bu dört çihâr-ı ⁵ yârlar bellü ve ma'rûf ve meşhûrdur. İmdi ⁶ i'tikâd-ı ehl-isünnet ve'l-cemâ'atden olanlar bu dört çihâr-ı yâruñ ⁷ mertebesine yetişür evliyâ ve 'ulemâ yokdur diye, vardur ⁸ diyenleri mâni' eyleyeler. İ'tikâd-ı ehl-i sünnet ve'l-cemâ'atüñ biri ⁹ budur. Altıncısı ehl-i kıbleden birini tenfir itmemekdür ya'nî ¹⁰ bir âdemi günâh itmegile gâvur oldu dimemekdür. Zîrâ âdem ¹¹ günâh itmek ile ve fısıq itmek ile ve âdem öldürmek ile ¹² ve zinâ itmek ile gâvur olmaz. Mâdemki helâl dimezse ¹³ ammâ bir âdem ne kadar şâlih ve ne kadar mü'min olursa ağzından [57] ¹ küfür ve şirki şadır olursa itdüğü 'ibâdet gider ² tekrâr tecdîd-i imân ve tecdîd-i nikâh lâzım olur. İmdi ³ âdem günâh itmek ile dînden çıkmaz. Tevbe idüp pişmân ⁴ olursa ammâ fışka ve fesâda muşir olursa korkularınıñ ⁵ küfrine sebep ola. İmdi fışk-ı fesâd iden âdemler fi'l-hâl ⁶ suçunu fikir idüp günâhına tevbe eyleye. Zîrâ tevbeye tâhir ⁷ olunmaz. Ehl-i sünnet-i ve'l-cemâ'atüñ bir i'tikâdı da budur. Yedincisi ⁸ beş vakit namâzı cemâ'atile kılmakdır. Zîrâ beş vakit namâzı ⁹ cemâ'atile kılmak peygamberimizüñ sünnetidür, sünnet-i mü'ekkededür. ¹⁰ Hattâ cemâ'ati terk iden âdemüñ şahâdeti maqbûl degildür ¹¹ diyü 'ulemâ cevâb virmişlerdür. Câmi' ve mescid evine yakın ¹² olup ve aşlâ 'özri olmayup da namâzı cemâ'at ile evinde ¹³ kılsa da ol âdemüñ şahâdeti maqbûl degildür diyü cevâb [58] ¹ virilmişdür. İmdi her mü'min ve muvaḥḥid beş vakit namâzı cemâ'atile ² kıla ve cemâ'atle kılınan namâzuñ sevâbı artuk ve çok olur. ³ İmdi beş vakit namâzı cemâ'at ile kılmasına sâ'î ve müdâvemet oluna. ⁴ Sekizincisi şâlih imâmuñ ve fâsık imâmuñ ardında namâz ⁵ kılmak

cā'izdür diye ammā şālih imāmuñ ardında kılinan namāzuñ ⁶ şevābı fāsık imāmuñ ardında kılinan namāz gibi degildür. Şālih imā ⁷ -muñ ardında kılinan namāzuñ şevābı ve fāzileti çokdur. İmdi ⁸ fāsık imāmuñ ardında kılinan namāz cā'izdür ammā mekrūhdur. ⁹ İmdi cā'iz i'tikādı olduğda giri mekrūhdur diyü kılmasa ¹⁰ nesne lāzım gelmez. İmdi mü'min ve muvaḥḥid olanlar şālih imāmuñ ¹¹ ardında namāz kıllalar, şālih imām ne kadar uzak olursa ara ¹² -yup bulalar. Eger 'özri yogısa ehl-i sünnet ve'l-cemā'atūñ ¹³ bir i'tikādı da budur. Toḳuzuncısı bir ādem ölse ammā fāsık [59] ¹ ölse ḥışımlarından bir ādem gelse ol cemā'ati çağırır: ² "Gelūñ filān kimse öldi; namāzını kıllalum" dise. Ve ol ³ cemā'at diseler kim: "Biz anuñ namāzını kılmazuz. Zīrā ol ādem ⁴ günāh iderdi ve ādem öldürürdi fesād idüp zinā ⁵ ve livāṭa iderdi ve fāsıkdur anuñ-çün namāzını kılmazuz" diseler, ⁶ ol ādemler ehl-i bid'at olurlar. Zīrā fāsık ādemūñ namāzını ⁷ kılmak cā'izdür. Eger ol ādem bī-namāz degil ise zīrā Rabbi ⁸ ta'ālā bilür. Ol ādem maḥālda gitdügin ve ol daḥı Cenāb-ı ⁹ Rabbi ta'ālānuñ meşiyetindedür. Dilerse fazlıyla cennetine ¹⁰ ḳor, dilerse 'adlıyla cehennemine ḳor. Günāhı kadar yanup ¹¹ tamām olduğda bi-izni'llāhi çıkup cennetine girür. ¹² Ehl-i sünnet-i ve'l-cemā'atiñ bir i'tikādı da budur. Onuncısı çıplak ¹³ ayak üzerine mesih cā'iz degildür ve cā'izdür dimeye. Zīrā [60] ¹ çıplak ayak üzerine mesih itmek Kızılbaşlar'a maḥşūşdur. ² İmdi çıplak ayak üzerine mesih itmek ehl-i sünnet ve'l-cemā' ³ -tūñ i'tikādı degildür. Zīrā Kızılbaş āyet-i kerīme yañlış ⁴ ve esre ilen okur ve daḥı sünnetiñ muḥālifūñ işlerler. ⁵ İhānet için ve daḥı şaḳalınıñ altını tırāş itmek ve şaḳa ⁶ -lını tuṭamdan eksik kırḳmak ve şaḳalı inceldüp iki ⁷ yanlaruñ ve şaḳalınıñ orta yerini tırāş itmek ve bıyığını ⁸ kırḳdırmamak. Bunlar, hep Kızılbaş fi'lidür. Zīrā sünnetūñ ⁹ muḥālifidür. Bunlardan biri bir ādemde bulunursa ol ¹⁰ ādem Kızılbaş fi'liñ işlemiş olur. Eger i'tikād eylerse ¹¹ Kızılbaş olur, eger bilmezlik ile iderse tevbe ve istiḡfār ¹² idüp 'ulemānuñ etegine pek

yapışup tutup ögrene ¹³ ve ol ‘ulemā dahı bozuk ve yıkık mezheblerden olmaya. Zīrā [61] ¹ fī-zamānede kendini ‘ulemā kıyāfetine koyup ben ‘ulemāyım diyü ² halkı aldayup ve yoldan çıkarırlar çok oldu. Bu mişillü ³ ādemler ‘ulemā efendilerün adlarını bozdılar. Şimdi anuñ-çün ⁴ ‘ulemāya ri‘āyet ve hürmet kalmadı. Zīrā nücüm-ı fālcılar ve ⁵ remeller ve müneccimler ve bozuk mezheblü şüret oğrısı ⁶ murayiler çok oldu. Bunların şerrinden Rabbi ta‘ālā ümmet-i ⁷ Muḥammed'i hıfız eyleye. İmdi mü‘min ve muvaḥḥid olan ehl-i ⁸ sünneti ‘ulemāsını arayup ve bulup ta‘zīm ve tekrīm ⁹ ideler ve andan bilmedüğü nesneleri öğreneler. İmdi ¹⁰ çıplak ayak üzerine mesih cā’iz degildür, ehl-i sünnet ve'l-cemā‘atün ¹¹ bir i‘tikādı da budur. On birincisi dahı budur kim ¹² bir meyyiti mezāra kōdukları vakit üstini tahta ilen ört ¹³ -meden avıcıyla yāḥūd kürek ile meyyitiñ üzerine toprak [62] ¹ atarsa ehl-i bid‘at olur. Zīrā ol meyyiti horlamış ² olur ve hem sünnetiñ muḥālifidür ve hem kefare fī‘lidür. Zīrā ³ bir kitābda yeri yokdur. Göriyoruz fī-zamānda ⁴ halk buña mübtelādur, meyyiti mezāra kōdukları vakitte ⁵ üstünü örtmeden avıcılan yāḥūd kürek ilen meyyitiñ ⁶ üzerine toprak atmağı ‘ādet idinmişler. Bu ḥod sünnetiñ ⁷ muḥālifidür ve Peygamber ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām idün ⁸ diyü buyurmadı, aṣlā bir kitābda yeri yokdur. Bunı itmeden ⁹ ve ‘ādet idinmeden pek şaḥınup kaçınalar ve işleyeni dahı ¹⁰ māni‘ ideler. Ehl-i sünnet ve'l-cemā‘atün bir i‘tikādı da budur. ¹¹ On ikincisi bir ādem bir ādeme dise ki: "Ḥūy insānuñ cānı ¹² altındadır, insān ölmeyince ḥūyundan geçmez" dise ve "cān ¹³ çıkmayınca ḥūy çıkmaz" dise ehl-i bid‘at olur. Zīrā kitāba [63] ¹ muḥālifidür. İnsāniñ ḥūyı tebdīl olur olmaya idi bir zimmī ² puṭa ṭapup ṭururken ve şirk-i küfür ve delāletde iken Ḥaḳ ³ ta‘ālā hidāyet idüp İslām ile müşerref olmazdı. ⁴ Ve dahı şarāb içenler, zinā ve livāṭa idenler ḥūylarından geçüp ⁵ tevbe ve istiğfār idüp tāib ve ṭāhir olmazlardı. İmdi ⁶ ḥūy cānuñ altındadır, insān ölmeyince

hüyundan geçmez demek ⁷ ehl-i bid'at sözüdür. Zîrâ hidâyete muhâlifdir. İmdi ehl-i ⁸ sünnet ve'l-cemâ'atün bir i'tikâdı da budur.

Beyân-ı küfür: Bilgil kim ⁹ küfür sözler çokdur ancak halkın lisânında meşhûr olan ¹⁰ ve bilmezlik ile söylenen elfâz-ı küfürlerden birazı beyân olunur. ¹¹ Evvelen Allâh ve Resûl şâhidim olsun demek küfürdür. Zîrâ ¹² peygamberi ğa'îb bilür demiş olur. Bir kimse yer gök ¹³ şâhidim olsun, dise küfürdür. Zîrâ yiri ve göği ğa'îb [64] ¹ bilür demiş olur. Bir kimse gökde Allâh'ın melekleri şâhidim ² olsun dise küfürdür. Zîrâ Allâh'ın melekleri ğa'îb bilür ³ demiş olur, anlar ise ğa'îb bilmezler. Bir kimse namâz kılup ⁴ el kaldurup du'â itdükte: "Yâ Rabbi, yâ Resûlu'llâh!" dise ⁵ ya'nî hâlimi sen bilürsin dise küfürdür. Zîrâ yâ Allâh ⁶ didüğü kifâyet ider, yâ Resûlu'llâh didüğü şirkdür. ⁷ Ammâ Allâhu ta'âlâ şâhidim olsun ve baña müvekkel olan şa ⁸ -ğımdaki ve şolumdaki melekler şâhidim olsun dise küfür ⁹ degildür ve zararlı yokdur. Bir kimse bir hâcet²¹ istedüğü, ¹⁰ "Üçler, yediler, kırklar ve Hacı Bektâş Velî veyâ hazretlerini ¹¹ sen yetiş" dise ve i'tikâd iderse tecdîd-i îmân ve tecdîd-i ¹² nikâh lâzım olur. Bir kimse "Gel 'ilme gidelüm." dise. Ol ¹³ dahı dise kim, "Alîm saña ne virdi veyâ 'ilimden ne fâ'ide [65] ¹ bulduñ veyâhûd 'ilim karnın toyurmaz." dise veyâhûd ² "Bire âdem ne şekil âdemsin?" dise veyâhûd "Ben 'ilmi bilmem ³ ve sevmem." dise veyâhûd "İlim okuyanları sevmem." dise ⁴ veyâhûd "Anlar kuzgunlardur ve pilâvcılar ve dilencilerdür." ⁵ dise istihzâ itmiş olur. Bu cümle sözlerün birini bir âdem ⁶ söylese küfürdür ve bu sözleri diyen âdeme tecdîd-i îmân ⁷ ve tecdîd-i nikâh lâzım olur. Bir kimse bir kimseye: "Gel, âdem ⁸ namâz kıl!" dise. Ol kimse: "Ben namâz kılmam." dise veyâ ⁹ -hûd "Namâz kılmağ ağır işdir." veyâhûd "Anı kim kılar?" dise ¹⁰ veyâhûd "Kıldım ammâ çokdur kim kılar?" dise veyâhûd ¹¹ "Günde bir kerre kılarım veyâhûd üç günde bir kılarım."

²¹ Hâcet: Câcet 64/9.

dise ¹² veyāhūd "Ayda bir kerre veyā yılda bir kerre kılarım" veyāhūd "her ¹³ namāz kıldıkça zarar ve ziyān çok olur." dise bu söz [66] ¹ -lerūn cümlesi küfürdür. İmdi bunları söyleyen ādeme ² tecdīd-i īmān ve tecdīd-i nikāh lāzım olur. Bir kimse ³ bir kimseye: "Gel, tırnağın kes ve bıyığını kırk." dise veyāhūd ⁴ "Başını tıraş itdür. Zīrā bunlar sünnetdür." dise. Ol dağı: ⁵ "Ben bunları işlemezim." dise bu söz dağı küfürdür. ⁶ Dise kim: "Bu dünyā qadīmīdür ve ezelīdür." dise bu söz dağı ⁷ küfürdür. Zīrā Allāhu 'azimū's-sāndan gayrı qadīm vardır ⁸ demiş olur. Bir kimse: "Bu felek ve bu dünyā baña neler itdi?" ⁹ dise bu söz dağı küfürdür. Zīrā kendüye gelen zarar ¹⁰ ve ziyān dünyādan ve felekden bilmiş olur. Bunlar ise bir ¹¹ şeye qādir degillerdür; kişiyeye hayır ve şerri, fā'ide ve zarar ¹² her ne olursa Allāhu ta'ālādan bilmek gerek. Bir kimse bir ¹³ ādeme dise kim: "Ağzın īmānsız qapansun." dise veyāhūd [67] ¹ "Haq tebareke ve ta'ālā senūn cānīn īmānsız alsun." veyāhūd ² "Ebedi'l-ābād cehennemden çıkma." dise bu sözler dağı küfürdür. ³ Bir kimse bir ādeme: "Bire hey kāfır!" dise. Ve ol dağı aña: "Gāvur ⁴ sensin!" dise veyāhūd "Gāvurluk üstünde qalsun!" ⁵ dise ikisine dağı tecdīd-i īmān ve tecdī-i nikāh lāzım ⁶ olur. Zīrā birbirlerinin küfürlerine rızā virmiş olurlar. ⁷ Bir kimse bir ādeme gāvur didükde gāvur sensin dimeye ⁸ ve üstünde qalsun dimeye kim küfrine rızā virmiş olmaya. ⁹ İmdi ādem sen haṭā itdūn, ben gāvurlığı qabūl itmem; var ¹⁰ sen tecdīd-i īmān ve tecdī-i nikāh eyle diye. Bir ādem bir ādeme: ¹¹ "Necāset ye." dise veyāhūd "Necāset yersin." dise ¹² veyāhūd "Necāset ağzına olsun." dise bu sözler bi'l-ittifāq ¹³ küfürdür. Bir kimse bir kimsenūn ağzına veyāhūd burnuna [68] ¹ veyāhūd gözüne veyāhūd kulağına cimā' lafzıyla sögse ² bu dağı bi'l-ittifāq küfürdür. Bir kimse bir ādeme: "Burnuna ³ yelleneyim!" dise bu dağı küfürdür. Bir ādem bir ādeme: "Akçesiz ⁴ ādem ādem degildür ve ādem hisābında degildür." dise bu dağı ⁵ küfürdür. Zīrā Hāzret-i 'Īsā 'aleyhi's-selām yedi akçeye ⁶ mālīn degil idi, öyle olunca Hāzret-i 'Īsā

‘aleyhi’s⁷ -selām istihfāf itmiş olur. İmdi insānuñ şerefi⁸ ĩmān ve ĩslām ve dīn iledür. Bir kimse peygamberlerüñ⁹ evveli Hāzret-i Ādem ‘aleyhi’s-selām ve āhiri āhır zamān¹⁰ peygamberi Hāzret-i Muḥammed ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām idügün¹¹ bilmesey ol ādem daḥı Müslimān degildür. Zīrā peygamberlere inanup¹² ĩmān getürmemiş olur, ol ādeme tecdīd-i ĩmān ve tecdīd-i nikāḥ¹³ lāzım olur. Bir ādem şūḥte efendilere istihzānı şūḥte [69]¹ -cek veyāḥūd muñlacuḳ veyāḥūd baḳ şunuñ sarıcığına² veyāḥūd baḳ şunuñ kıyāfetcigine dise bu sözler bi’l-ittifāḳ³ küfürdür. Bir ādem bir emīre istihfāfen emīrcik veyāḥūd⁴ emīrlery delü olur veyāḥūd çilesiz olur dise bu söz⁵ -ler daḥı küfürdür. Zīrā peygamber ‘aleyhi’s-selāma deli ve çilesiz⁶ dimiş olur. Bir ādem cāmi‘-i şerīfe istihfāfen cāmi‘cik⁷ veyāḥūd mescid-i şerīfe mescidcik veyāḥūd imām efendilere⁸ imāmcuḳ ve mü’ezzīn efendilere mü’ezzīncük dise bu söz⁹ -lerüñ cümlesey küfürdür. Ve daḥı bir ādem Besmele-yi şerīfi söz¹⁰ söylenecek yerde söylesey bu daḥı küfürdür ve daḥı¹¹ filān ādemden rüşvet aldım dimecek yerde ḥaḳḳımı aldım¹² dise bu söz daḥı küfürdür. Daḥı filānu yerde ve filān¹³ şubaşı filān ādemy ceremeledy dimecek yerde filān ādemden [70]¹ voyvoda ve şubaşı geldi ḥaḳḳuñ aldı dise bu söz² daḥı küfürdür veyāḥūd paşalar ve begler filān köy filān³ ādemy ceremeledy dimecek yerde yāḥūd paşa ve beg köyden⁴ yāḥūd filān ādemden geldi ḥaḳḳını aldı dise bu söz⁵ -ler daḥı küfürdür. Zīrā ol ādemlerüñ paşalara ve beglere ve⁶ voyvodalara borçları yokdur. Anlaruñ aldıkları akçe⁷ zulmen ve ḳahrendür ve ḥarāmdur anuñ-çün ḥaḳḳını aldı demek⁸ küfürdür. İmdi paşa ve begler ve voyvoda ve şubaşı geldi,⁹ filān köy filān ādemy taḳlatdy demek gerekdür. İmdi¹⁰ mü’mīn ve muvaḥḥid olan dīn ḳarındaşları bu sözlerüñ¹¹ cümlesinden kendünizy ḥıfız idesiz zīrā bir ādem bu¹² sözlerüñ biriny ḳaşd idüp söylesey gerek er gerek¹³ ‘avrat ĩmānı gider, puṭa ṭapan Naşrānī gibi olur. نَعُوْزُ بِاللّٰهِ²² [71]

²² "Allah'a sığınırız, Allah korusun"

¹ Elfāz-ı küfür çoktur. Bir bir yazmak mümkün değil bu kadarca ² muhtaşar beyân olundu. Bunları hıfız idüp kemâl-ı mertebe ³ ahlâdıkdan sonra havfı olan mü'min ziyâde ceht ve sâ'î ⁴ idüp kendüye fâ'ide olanla 'amel idüp zarar olandan ⁵ kaçar. Bu risâlenün içinde olan mesâ'il-i dîniyye zabtı ⁶ oluna, Hâk mesâ'illerdür. İmdi mü'min karındaşlar bu risâleyi ⁷ okuyup öğren ve ehl-i evlâdlarına ve mü'min karındaşlara ⁸ ve bilmeyenlere öğreder ve mücibile 'amel ideler. Okuyup 'amel ⁹ idenün ve bu risâle-yi dîniyyeyi cemi' idenün ve üstadını ¹⁰ Hâk tebâreke ve ta'âlâ cümle ümmet-i Muhammed ile şer'î şer'-i şerîfden ¹¹ ayırmayup ve 'âkıbetlerin hayır eyleye ve âhır nefesde hüsn ü hâtime ¹² ihsân eyleye ve hisâbsız cennete giren kullarından eyleye. ¹³ Āmīn yā Rabbi'l-ālemin. ¹⁴ 1169 [72] ¹ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ "ibâdet kavline zikir ve tesbîh ve tevhîd gibi ³ Allâh için mahşûş ve sâbitdür." ya'nî وَالصَّلَوَاتُ "ibâdet-i ⁴ bedeniyye oruç tutmak ve hacc itmek ve namâz kılmak gibi Allâh ⁵ içündür." ya'nî وَالطَّيِّبَاتُ "ibâdet mālına şadağa ⁶ ve zekevât Allâh içündür." لَسَلَامٌ ya'nî "Allâhu ta'âlânun ⁷ selâmi" عَلَيْكَ "senün üzerine olsun." ⁸ أَيُّهَا النَّبِيُّ "Ey Allâh'un nebîsi" وَرَحْمَةُ اللَّهِ "Allâhu ta'âlânun rahmeti" ⁹ وَبَرَكَاتُهُ "bereketi" senün üzerine olsun. ¹⁰ لَسَلَامٌ Resûl Hâzreti buyurdi: "Selâmu lînâ bizüm üzerimize ¹¹ olsun." عَلَى عِبَادِ اللَّهِ "Ben şahâdet iderim ma'bûd bi'l-hâk olmağa. İlâhî bu kadar [73] ¹ illâ'llahu ta'âlâ vardır." عَبْدُهُ "taḥkîkân Muhammed 'aleyhi's-selâm" ² أَنَّ مُحَمَّدًا "şahâdet iderim" وَأَشْهَدُ "Allâh'un ³ kulıdır." وَرَسُولُهُ "Resûlühü daḥı resûlidür."

Du'â-yı Şalavât: ⁴ اَللّٰهُمَّ "Ey benim Allâh'um!" صَلِّ "Sen şalavât eyle" ⁵ عَلَى مُحَمَّدٍ "Hâzret-i Muhammed üzerüne" ⁶ وَآلِ مُحَمَّدٍ "Hâzret-i Muhammed'in âli üzerüne."

"Hâzret-i İbrâhîm üzerüne" ⁷ عَلَى إِبْرَاهِيمَ "Sen şalavât itdü -gin gibi" كَمَا صَلَّيْتَ

sen ⁹ "İnək" taḥkīkan "Hāzret-i ibrāhīm'ün āli üzerüne." ve عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ⁸ عَلَى مُحَمَّدٍ "sen mübarek eyle" daḥı بَارِكْ ¹⁰ "Ulu pādīšāhsın." مَجِيدٌ "öğülmüşsin," حَمِيدٌ "Hāzret-i Muḥammed üzerüne" ¹¹ daḥı وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ¹² "Muḥammed āli üzerüne."

"Hāzret-i İbrāhīm üzerüne" ¹³ عَلَى إِبْرَاهِيمَ "Mübarek eyledüğün gibi" كَمَا بَارَكْتَ

"öğülmüşsin," ¹ [74] "Taḥkīkan" نَكَّ "İbrāhīm'ün āli üzerüne." daḥı وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ "öğülmüşsin," ² "ulu pādīšāhsın." Şenā ve istifāḥ سُبْحَانَكَ "seni tenziye ideriñ saña lāyık ³ olmayan nesnelerden." Ey benim Allāh'ım! ⁴ اللَّهُمَّ "senüñ ni'metlerine şükür idüp cehd itmek" ile ⁵ وَتَبَارَكَ daḥı "alākadār olup maḥlūkāt şıfātından münezzeh oldı." ⁶ وَلَا إِلَهَ "senüñ ululuğuñ ve 'azametüñ" جَدُّكَ ⁷ "alā, yüce" daḥı وَتَعَالَى "senüñ ismiñ" اسْمُكَ daḥı "Senden ⁸ ğayrı Allāh yokdur." Cümle maḥlūkuñ ḥālīķi sensin ve benim daḥı ⁹ 'ibādetüm sañadur demek olur.

Du'ā-yı Kūnūd: ¹⁰ اللَّهُمَّ "Ey benim Allāh'um!" إِنَّا نَسْتَعِينُكَ "Biz senden yardım taleb ¹¹ iderüz tā'at üzerüne." وَ نَسْتَغْفِرُكَ ¹² "Senden yarlığanmak taleb iderüz günāhlarmuzdan." وَ نَسْتَهْدِيكَ ¹³ "Senden hidāyet taleb iderüz şırāṭ-ı müstaḥīm üzre." ¹ [75] وَ نَتُوبُ إِلَيْكَ ² "Saña ve senüñ resülüne Īmān getürürüz." وَ نُوْمِنُ بِكَ ³ "Biz tevekkül iderüz." وَ نَتَوَكَّلُ ⁴ "Saña yā Rabbi." وَنُنِيبِي عَلَيْكَ ⁵ "Cemī' virdüğün ni'metler muḳābelesinde saña şenā idüp medḥ iderüz." وَ نَكْفُرُكَ ⁶ "Saña şükür iderüz" ve نَكْفُرُكَ ⁷ "Biz tārḥı iderüz," وَ نَتْرُكَ ⁸ "Biz terki iderüz," وَ نَخْلَعُ ⁹ "Saña fişķ-ı fücūr üzre olanları." Ey benim Allāh'um! اللَّهُمَّ ya'nī "İbādetimüz sañadır, senden ¹⁰ ğayrıya degildür." وَ لَكَ ¹¹ "Biz نُصَلِّيُ "Senüñ içün"

namāz kılaruz" وَ نَسْجُدُ dağı "Secde iderüz." ¹² ve "وَ إِلَيْكَ نَسْعَى" İbādetimüz sañadur, ğayra degildir." وَ نَحْفِدُ dağı "Teveccühümüz ¹³ sañadur." Biz senüñ rahmetiñ umaruz." إِنَّ عَذَابَكَ "Taḥkīkan ² senüñ "Senüñ 'azābından korkaruz," [76] ¹ وَ نَخْشَى عَذَابَكَ 'azābın" اِهْدِنِي "Baña hidāyet eyle." "Dağı beni hidāyet ⁵ وَ عَافِنِي "Hidāyet itdügün kimseler gibi." فِيمَنْ هَدَيْتَ ⁴ eyle." فِيمَنْ تَوَلَّيْتُ "Dağı beni ⁶ tevellī kıl." وَ تَوَلَّيْتُ "Afvı itdügün kimseler gibi." فِيمَنْ عَافَيْتَ "Tevellī itdügün kimseler gibi." ⁷ وَ بَارِكْ لِي "Benim içün mübārek eyle." فِيمَا أُعْطَيْتَ "Şol şey ḥaqqındaki ⁸ sen ā'ṭā ve iḥsān eyledüñ." وَ قِنِي "Beni ḥıfız eyle." ⁹ Şol şeyi şerrinden kim seni ḳazā eyledüñ ya'nī ḥüküm eyledüñ." ¹⁰ إِنَّهُ taḥkīkan "Sen ḳَضِي ḥüküm idersin." ¹¹ وَ لَا يُقْضَى عَلَيْكَ "Senüñ üzerüñe ḥüküm olunmaz." إِنَّهُ taḥkīkan şān ¹² budur." كَيْفَ أَيْدِلُ "Kimse delīl idemez." Sen velī ¹³ itdügün "Kimse 'azīz idemez," Yüce olduñ, ² Ey bizüm Rabb'imiz! "Alā olduñ." ³ اَسْتَغْفِرُكَ "Senden mağfıret taleb iderim," Taḥkīkan" ⁵ ben وَبِمَعَاْفَاتِكَ "Gāzabından" مِنْ سَخَطِكَ ⁶ "Senüñ rızā-yı şerīfine." بِرِضَاكَ "Şıgınuram" اَعُوذُ dağı "Senüñ mu'ā ⁷ -fātiñe şıgınuram." مِنْ عُقُوبَتِكَ ⁸ "Uḳūbetiñden" Yā Rabbi ⁹ ben iḥşā²³ idüp şaymağa ḳādir degülem," سنَا اِتْمَعِ ¹⁰ "Senā itmegi" ¹¹ اَنْتَنْتَيْتَ "Sen şenā itdügün gibi" ¹² كَعْدُ زَاتِ-يْ شَرِيفِ ¹³ "Kendü zāt-ı şerīfñ ¹³ üzerine."

²³ iḥşā: aḥşā 77/9.

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİZİN

5.1. DİZİN YAPILIRKEN İZLENEN YOLLAR

1. Dizin yapılırken alfabetik sıra dikkate alınmıştır.
2. Özel isimler ve Arapça ibareler için ayrı dizin oluşturulmuştur.
3. Metinde fiil köklerini ve bunlardan sonra gelen çekim eklerini göstermek için eksi (-) işareti, isim köklerinden sonra gelen çekim eklerini göstermek için artı (+) işareti kullanılmıştır.
4. Aynı kelimelerin farklı yazım şekilleri tespit edilip ayrı ayrı madde başı yapılmış ve diğer yazım şekillerine göndermede bulunulmuştur.
5. İncelemeye tabii tutulan kelimelerin kökenleri parantez içinde kısaltma şeklinde gösterilmiştir.
6. Türkçe kelimelerin kök ve gövdeleri belirlenip madde başı olarak ele alınmıştır. Çok anlamlı kelimelere sıra numaraları verilip metnin bağlamına uygun şekilde anlamları belirtilmiş ve sonrasında metinden örnekler verilmiştir.
7. Kelimelerin *et-*, *kıl-*, *ol-*, *eyle-* gibi yardımcı fiillerle oluşturduğu birleşik fiiller tespit edilip anlamları ile birlikte metinde geçtiği yerler belirtilmiştir.
8. Deyimler belirtilerek anlamları verilmiştir.
9. Kelimelerin metin içerisinde kaç kez kullanıldığı [=] işareti içerisinde belirtilmiştir.

5.2. DİZİN

-A-

āb-dest (Far.): Müslümanların, belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh etme yoluyla yaptıkları arınma.

ā. +iñ 6/7, 6/12

ā. *a/-* Birtakım dinî inançlar için gerekli temizliği yapmak abdest yoluyla arınmak 8/2, 8/9

[=4]

‘abdi (Ar.): Köle, kul.

‘a. +dür 13/2

[=1]

‘acā’ib (Ar.): Acayip, sağduyuya, göreneğe, olağana aykırı.

‘a. 30/6

[=1]

acı(ğ)-: Acıkmak, yemek yeme gereksinimi duymak.

a. -ması 39/10

a. -mazlar 24/6

a. -up 37/6

[=3]

‘āciz (<Ar. acz): Aciz, güçsüz.

‘a. +den 20/4, 20/9

[=2]

aç-: Açmak, bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.

a. -up (göz a. -up) 24/5

[=1]

acığma: Acıkmak işi.

a. +dan 21/2

[=1]

ad: Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam.

a. +ı 15/3, 15/4, 15/7, 15/10, 15/13

a. *+larını boz-* İtibarını kaybetmek 61/3

[=7]

‘**adālet** (Ar.): Adalet, yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması.

‘a. 35/4

[=1]

adam (<Ar. ādem): İnsan.

a. +da 12/5

[=1]

‘**adāvet** (Ar.): Düşmanlık.

‘a. *it-* Düşmanlık etmek 77/1

[=1]

ādem (<Ar. ādem< İbr.): İnsan, insanoğlu, adam.

ā. 34/3, 43/8, 43/11, 44/1, 45/1, 45/8, 51/12, 51/13, 54/11, 56/10, 56/11, 56/13, 57/3, 58/13, 59/1, 59/3, 59/4, 59/7, 59/8, 60/10, 62/11, 65/2, 65/5, 65/7, 67/9, 67/10, 68/3, 68/4, 68/11, 68/13, 69/3, 69/6, 69/9, 70/11

ā. +de 60/9

ā. +den 69/11, 69/13, 70/4

ā. +e 54/13, 55/2, 62/11, 65/6, 66/1, 66/13, 67/3, 67/7, 67/10, 68/2, 68/3, 68/12

ā. +i 4/5, 56/10, 69/13, 70/3, 70/9

ā. +iñ 4/6

ā. +ler 57/5, 59/6, 61/3

ā. +lerüñ 70/5

ā. +sin 65/2

ā. +üñ 57/10, 57/13, 59/6

[=65]

ādemoğlanları İnsan adı verilen yaratıkların hepsi.

ā. 24/11

ā. +na 24/10, 50/6, 51/1

[=4]

‘**ādet** (Ar.): Âdet, toplum bilimi, görenek, alışkanlık.

‘ā. *idin-* Alışkanlık haline getirmek 62/6, 62/9

[=2]

‘**ādil** (Ar.): Adil, adaletle iş gören, adaletli.

‘ā. *ol-* Eşit davranmak 35/4

[=1]

‘**adl** (Ar.): Doğruluk.

‘a. +iyle 35/13, 36/5, 59/10

[=3]

adlu: Adlı, adlandırılan.

a. 32/1

[=1]

‘afv (Ar.): Suçunu bağışlama.

‘a. +ı *it-* Suçunu bağışlamak 76/5

[=1]

ağaç: Ağaç, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.

a. +lar 29/9

a. +lara 20/13

a. +ları 20/12

[=3]

āgāh (Far.): Ağah, bilgili, uyanık.

ā. *ol-* Bilgilenmek 2/6, 38/8

[=2]

ağar-: Ağarmak, aydınlanmak.

a. -incaya 19/3

[=1]

ağır: Ağır, siddetli, çok.

a. 65/9

[=1]

ağız: Ağız, yüzde avurtlarla iki çene arasında ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye ve besinleri almaya yarayan boşluk.

a. 21/7

a. +ıñ 7/10

a. +ına 7/1, 67/12, 67/13

a. +ından 7/11, 56/13

a. +ın *īmānsız kapan-* İmansız olarak ölmek 66/13

[=8]

āhīr (Ar.): Ahir, son.

ā. 18/3, 18/4, 18/6, 18/9, 18/11, 19/2, 28/5, 28/9, 29/1, 29/10, 68/9, 71/11

ā. +i 28/5, 68/9

ā. **-i taḥiyyāt** Son oturuş 10/2

ā. +i *ol-* Sonu olmak 48/7

ā. +i *olma-* Sonu olmamak 47/4, 48/7

[=18]

āhire (Ar.): Son.

ā. +de (ka‘de-i ā. +de) 9/6, 10/2

[=2]

āhiret (Ar.): Ahiret, ölümden sonraki gidilecek olan alem, öteki dünya.

ā. 31/8

[=1]

ak-: Akmak, bir yerden bir yere doğru girmek.

a. -an 20/10, 20/13

[=2]

‘akāid (Ar.): Akait, bir dinin öğrenilmesi gereken inançlarını ve kurallarını konu edinen kitap.

‘a. 46/3

[=1]

akçe: Küçük gümüş para.

a. 70/6

a. +ye 68/5

[=2]

akçesiz: Parası olmayan, yoksul.

a. 68/3

[=1]

‘ākıbet (Ar.): Akıbet, bir iş veya durum için son, sonuç.

‘ā. +leriñ 71/11

[=1]

‘ak(ı)l (<Ar. ‘akl): Düşünme, anlama, kavrama ayarlama melekesi.

‘a. +da 48/3, 51/5

‘a. -ı **delīl** Önergeleri akla dayanan delildir 4/3

‘a. +da *fikir olma*- Mantığa uymamak 49/11, 50/9

‘a. +lar *eriş*- Bir şeyi kavrayabilmek, ne olduğunu anlayabilmek 26/7

‘a. ve *bāliğ ol*- Ergenliğe girmek 46/8

[=7]

‘akıllı: Doğruyu yanlıştan, iyiyi kötünden ayırabilme yeteneği olan.

‘a. *ol*- Aklını iyi kullanmak 50/7, 51/2

‘a. *olma*- Aklını iyi kullanmamak 51/3

[=3]

akıt-: Akıtmak, akıp gitmesini sağlamak, akmasına yol açmak.

a. -mışdur 29/4

[=1]

‘akreb (Ar.): Akrep; akreplerden, sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, kıvrık ve kalkık kuyruğunda ağılı bir iğnesi bulunan bir böcek.

‘a. +lerle 36/8

[=1]

al-: I. Öğrenmek, bilgi edinmek.

a. -dı 14/11

a. -up 35/10

II. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

a. -dıkları 70/6

III. Satın almak.

a. -masında 45/8

a. -maya 46/1

IV. Sağlamak, elde etmek.

a. -dı (hakını a. -dı) 70/4, 70/7

a. -dı (hakkuñ a. -dı) 70/1

a. -dım (hakımı a. -dım) 69/11

a. -sa (hakını a. -sa) 35/6

V. Kabul etmek.

a. -dım (rüşvet a. -dım) 69/11

VI. Ölüm sebebiyle ayrılmak.

a. -şun (imānsız a. -şun) 67/1

[=12]

al: Kanın rengi, kızıl, kırmızı.

a. 22/12

[=1]

āl (Ar.): Aile, evlat.

ā.+i 73/8, 73/11

[=2]

a‘lā (Ar.): Yüksek.

a. +ya (‘arş-ı a. +ya) 33/3

[=1]

‘alā (Ar.): Üst, üzere.

‘a. 74/6

‘a. o/- Üzerine olmak 77/2

[=2]

‘alākādār (Ar.): Alakadar, ilgili, ilişkili.

‘ā. o/- İlgilenmek 74/5

[=1]

alda-: Aldatmak, kandırmak, oyun etmek.

a. -yup 61/2

[=1]

aldır-: Aldırmak, fala baktırmak.

a. -madan (fāl a. -madan) 43/1

[=1]

aldırmaḵ: Fala baktırmak.

a. (fāl a.) 41/9

[=1]

‘ālem (Ar.): Dünya , cihan.

‘ā. 12/10, 12/11

‘ā. +e 12/10, 53/11, 54/2, 54/4

[=6]

‘alīm (Ar.): Âlim, çok bilen.

‘a. 64/13

[=1]

Allāh (Ar.): Allah, Tanrı.

A. 6/3, 63/11, 64/1, 64/2, 64/5, 72/3, 72/4, 72/6, 72/8, 73/2, 73/4, 74/3, 74/8, 74/10, 75/9, 76/3, 77/4

Allāhu ta‘ālā 2/7, 2/8, 2/10, 2/11, 3/4, 3/7, 3/8, 3/9, 3/10, 3/11, 4/12, 4/13, 19/5, 19/6, 19/8, 19/12, 21/8, 21/9, 21/10, 21/13, 22/1, 22/3, 22/6, 22/7, 22/11, 22/12, 23/12, 23/13, 24/1, 24/3, 24/4, 24/5, 24/9, 25/2, 25/4, 25/5, 25/13, 26/3, 26/9, 26/10, 27/12, 27/13, 28/1, 28/3, 28/13, 31/12, 39/4, 39/5, 39/8, 40/8, 40/9, 41/6, 42/1, 42/4, 42/8, 42/10, 42/11, 42/13, 43/3, 43/5, 43/6, 43/10, 44/7, 44/8, 46/10, 47/1, 47/6, 48/2, 48/3, 48/8, 49/10, 49/11, 49/12, 49/13, 64/7, 66/12, 72/11, 72/6, 72/8

[=96]

almak: Almak ile deyim.

a. (selām a.) 11/13

a. +dur (ābdest a. +dur) 8/2, 8/9

[=3]

alt: Bir şeyin yere bakan yanı, aşağı.

a. +da 19/11

a. +ına 10/11

a. +ındadır 63/6

a. +ındadır (hūy insānuñ cānı a. +ındadır) 62/11

a. +ını 60/5

[=5]

altı: Beş sayısından sonra gelen sayının adı.

a. +dur 2/6, 3/6, 19/4, 40/10

[=4]

altıncı: Beşinciden sonra gelen sıra sayı sıfatı.

a. 7/4

a. +sı 3/2, 3/12, 8/13, 9/6, 10/5, 10/12, 12/1, 39/4, 45/10, 47/7, 47/13, 48/9, 49/6, 56/9

[=15]

altun: Parlak sarı renkli, kolay işlenebilen, havadan sudan etkilenmeyen, çok yüksek değerli bir element.

a. 20/11, 20/12

[=2]

‘amel (Ar.): Dinî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket.

‘a. 13/10, 27/9

‘a. +de 13/11, 14/3, 14/6, 16/4

‘a. +imde 5/5

‘a. +iñüze 38/9

‘a. +leridür 24/5

‘a. +lerine 37/2

‘a. -i keşîr Namazı bozan davranışlardan biridir 11/10

‘a. *id-* İnançları doğrultusunda hareket etmektir 14/2, 71/4, 71/8

‘a. *üzerine ol-* Dinî emirleri yerine getirmek üzere olmak 13/9

[=16]

āmīn (Ar.): "Ya Rab, dualarımızı kabul eyle" anlamındaki ifade.

ā. 10/13, 71/13

[=2]

ammā (Ar.): Ama, fakat, lakin, ancak.

a. 27/11, 30/10, 37/5, 40/4, 40/7, 44/1, 46/7, 52/8, 53/7, 54/12, 56/4, 56/13, 57/4, 58/5, 58/8, 58/13, 64/7, 65/10

[=18]

ancak: Yalnız, sadece gibi sınırlama bildiren bağlaç.

a. 11/9, 30/12, 40/8, 42/4, 42/8, 42/13, 51/8, 63/9

[=8]

añla-: Anlamak; bir sözün, sözcüğün, bir simgenin, bir olay, olgu ya da davranışın ne demek olduğunu, neyi gösterdiğini kavramak.

a. -dıkdan 71/3

a. -yanlar 11/8

[=2]

ara: İki yeri, iki nesneyi, iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, açıklık, boşluk.

a. 28/11, 37/12, 54/1

a. +sından 12/4

a. +sını 7/6, 7/7

a. +ya 51/9

[=7]

ara-: Aramak, birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.

a. -yup 58/11, 61/8

[=2]

‘Arab (Ar.): Arap, Orta Doğu ile Kuzey Afrika'nın büyük bir bölümünde yaşayan halk ve bu halkın soyundan olan kimse.

‘A. 28/7

[=1]

art(d): Art, arka, geri.

a. +da 19/11

a. +ında 58/4, 58/5, 58/6, 58/7, 58/8, 58/11

[=7]

ardınca: Hemen ardı sıra, arkasından.

a. 11/11

[=1]

arka: Öne, ön yüze karşıt olan yan.

a. +sına 34/4

[=1]

‘arş (Ar.): İslam inanışına göre göklerin en yükseği, dokuzuncu gök, Tanrı'nın katı.

‘a. +ı 30/5

‘a. -ı a‘lā Gökyüzünün en üst katı 33/3

[=2]

art-: Artmak, eskisinden daha çok olmak, çoğalmak.

a. -ar 51/8

[=1]

artuk: Artık, daha çok, daha fazla.

a. ol- Çok olmak 58/2

[=1]

aşhāb (Ar.): Sahip, sahabe.

a. +ları 54/12

a. +larını 55/3

a. +larınıñ 54/9, 54/10

a. +um 42/7

[=5]

aşıl (Ar.): Bir şeyin kendisi, örnek, kopya karşıtı.

a. 42/1

[=1]

‘āsī (Ar.): Asi, baş kaldıran, isyan eden.

‘ā. +lerini 36/4

‘ā. ol- İsyen etmek 24/9

[=2]

aşlā (Ar.): Hiçbir zaman, hiçbir şekilde, katiyen.

a. 7/12, 22/5, 23/3, 23/4, 23/5, 23/8, 32/9, 35/5, 35/6, 57/12, 62/8

[=11]

āşikār (Far.): Belli, meydanda, açık.

ā. +a ol- Ortaya çıkmak 23/6

[=1]

at: Atgillerden, binek hayvanı olarak kullanılan, arabaya, çifte koşulan, gücünden yararlanan memeli hayvan; erkeğine beygir, dişisine kısırak denir.

a. 34/3

[=1]

at-: I. Atmak, bir cismi bir yöne doğru fırlatmak.

a. -arsa (toprak a. -arsa) 61/13

II. Fala baktırmak.

a. -anlar (bakla a. -anlar) 41/8

[=2]

a‘tā (Ar.): Bağışlama, bahşış.

ā. ey/le- Bağışlamak 76/8

[=1]

atdırmak: Fala baktırmak.

a. (bakla a.) 41/10

a. +dan (bakla a. +dan) 43/2

[=2]

atmak: Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak .

a. +ı (toprak a. +ı) 62/6

[=1]

āvāz (Far.): Avaz, yüksek ses, nara.

ā. +ı 23/4

[=1]

avic: Avuç, elin parmak uçlarıyla bilek arasındaki iç bölümü, apaz, hapaz, koşam.

a. +ılan 62/5

a. +ıyla 61/13

[=2]

‘avrat(d) (Ar.): Kadın.

‘a. 70/13

‘a. +a 6/6

‘a. +dan 21/3, 24/8

‘a. *o/-* Kadın olmak 9/10, 46/9, 51/11

[=7]

‘avret (Ar.): Edep yeri.

‘a. 8/12

[=1]

ay: I. Art arda gelen iki yeni ay arasında geçen süre.

a. 21/12

a. +da 65/12

II. Dünya'nın uydusu olan gök cismi, kamer, mah, meh.

a. 29/4

a. +a 29/5

[=4]

ayak: Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.

a. 9/4, 59/13, 60/1, 60/2, 61/10

a. +dan 21/7

a. +larınuñ 6/11, 7/7

a. +laruñ 7/9

[=9]

āyet (Ar.): Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri.

a. 9/13

a. -i kerīme Kur'an-ı Kerim'in her bir cümlesi 60/3

[=2]

‘ay(1)n (Ar.< ‘ayn): Bir şeyin eşi, kendisi.

‘a. (farz-ı ‘a. olan) 46/8

‘a. (farz-ı ‘a. olduğunu) 9/1

‘a. +dur (farz-ı ‘a. +dur) 6/7, 51/11

‘a. +ları (farz-ı ‘a. +ları) 2/4

[=5]

ayır-: Ayırmak, birbirinden uzaklaştırmak.

a. -mayup 71/11

[=1]

ayrı: Başka, başka türlü.

a. 16/7, 16/9

[=2]

az: Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik.

a. 27/7

a. +ında 30/3

[=2]

a‘zā (Ar.): Aza, vücut parçası, organ.

a. +sını (cevāhir-i a. +sını) 7/12, 8/6

[=2]

‘azāb (Ar.): Azap, büyük sıkıntı, eziyet.

‘a. +ın 76/2

‘a. +ından 3/10, 44/8, 76/1

‘a. +lar 36/12

‘a. +ları 36/13

‘a. +larıñız 38/10

‘a. +larla 36/11

‘a. *it-* Eziyet etmek 50/2

‘a. *itme-* Eziyet etmemek 50/2

[=10]

‘aẓamet (Ar.): Ululuk, büyüklük.

‘a. +üñ 74/7

[=1]

a‘ẓamī (Ar.): Azami, en çok, en büyük.

ā. +dür 15/8

[=1]

‘azīz (Ar.): Aziz, muhterem, sayın, sevgili.

‘a. *id-* Muhterem etmek 76/13

[=1]

-B-

bāb (Ar.): Bölüm.

b. -u ‘akaid Akait bölümü 46/3

[=1]

baba: Çocuğu olan erkek.

b. +sı 15/4, 15/5, 15/6, 15/11, 15/12

b. +sinuñ 15/4, 15/10

[=7]

ba‘de (Ar.): Sonra.

b. 46/7

[=1]

bağçe (Far.): Bağçe; sebze, meyve, çiçek veya ağaç yetiştirilen yer.

b. 32/3

b. +lerinden 32/3

[=2]

bağırma: Bağırmak işi.

b. +dan 21/5

[=1]

bak-: Bakmak, bakışı bir şey üzerine çevirmek.

b. 69/1, 69/2

[=2]

bākī (Ar.): Tanrı, daimi, kalıcı.

b. +dür 28/11, 31/8

[=2]

bakla (Ar.): Baklagillerden, yurdumuzun her yerinde yetiştirilen, yeşil kabuklu ve taneli bir bitki.

b. at- Bakla ile fala bakmak 41/8

b. atdır- Bakla ile fala baktırmak 41/10, 43/2

[=3]

baklacı: Falcı.

b. +lara 42/9

[=1]

balçık: İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur, mil.

b. +dan 17/6, 28/4

[=2]

bālīg (Ar.): Balığ, erişmiş, vasıl olmuş.

b. ('aql ve b. olan) 46/8

[=1]

başar (Ar.): Göz, görme.

b. 23/5, 23/11

[=2]

baş: İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser.

b. 30/12

b. +dan 21/6

b. +ını 7/5, 66/4

b. +ınuñ 6/10

b. göziyle gör- Kalp gözüyle görmek 30/13

b. +ını secdeye ko- Başını secdeye koymak 11/5

[=7]

başla-: Başlamak, bir işe girişmek, harekete geçmek.

b. -yup 6/9

[=1]

bat-: Batmak, Dünya'nın dönüşü dolayısıyla ufkun altına inmek.

b. -dıkdan 19/1

b. -dukdan 18/7

b. -incaya 18/10, 19/1

[=4]

bātıl (Ar.): İnançlar bakımından gerçek olmayan, boş, beyhude.

b. +dur 16/4

[=1]

bâṭın (Ar.): İç, iç yüz, gizli.

b. +larıñ 50/12

b. +aruñ 50/4

[=2]

beddu‘ā (Far.+Ar.): Beddua, ilenç.

b. *eyle-* İlenmek 53/13

b. *it-* Beddua etmek 53/11, 53/12, 54/2

b. *itme-* Beddua etmemek 53/10

[=6]

beden (Ar.): Canlı varlıkların maddi bölümü, vücut.

b. *+e gir-* Bedene girmek 31/12, 41/3

[=2]

bedeniyye (Ar.): Bedene mensup, vücutla ilgili.

b. (‘ibādet-i b.) 72/3

[=1]

beg: Bey, küçük bir toplumun veya küçük bir devletin başkanı.

b. 70/3

b. +ler 70/2, 70/8

b. +lere 70/5

[=4]

bekle- : Beklemek, bir iş oluncaya değin bir yerde kalmak, durmak.

b. -rler 25/2

[=1]

bel: İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm.

b. +inden 17/8

b. +ini 11/3

[=2]

belki (Far.): İhtimal, umulur, olabilir.

b. 52/10

[=1]

bellü: Belli, açık, aşikâr.

b. 56/5

[=1]

ben: Ben, teklik birinci şahıs zamiri.

b. 2/7, 2/8, 2/10, 2/11, 3/2, 6/5, 12/7, 12/13, 13/9, 42/5, 42/7, 42/11, 42/13, 44/11, 44/12, 45/5, 61/1, 65/2, 65/8, 66/5, 67/9, 72/13, 77/5, 77/8, 77/9

b. +den 5/8, 42/5, 42/11

b. +i 17/12, 45/6, 76/4, 76/5, 76/8

b. +im 44/9, 44/11, 73/4, 74/3, 74/8, 74/10, 75/9, 76/3, 76/7, 77/4

b. +üm 43/7

baña (Yönelme hâli)

b. 17/12, 64/7, 66/8, 76/3

[=48]

benî (Ar.): Oğullar.

benî âdem Ademoğulları, insanlar.

b. 31/8, 31/11, 32/9, 33/1

[=4]

beñze- : Benzemek, iki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak.

b. -memek 48/9

b. -memekdür 47/7

b. -r 19/12, 21/8, 22/13

[=5]

beñzemek: İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak.

b. 48/9

b. +den 19/13

[=2]

berāber (Far.): Birlikte, bir arada.

b. 10/9, 11/6

[=2]

bereket (Ar.): Bolluk, gürlük, ongunluk.

b. +i 72/9

[=1]

berî: I. Edat -den bu yana.

b. 17/4, 17/13, 18/1

II. Bu uzaklıkta bulunan.

b. +dür 20/4, 20/10, 21/8, 24/9, 27/10

b. ol- Uzak olmak 18/6, 18/12

[=12]

beserek: Tüylü ve damızlık erkek deve.

b. 36/9

[=1]

besmele (Ar.): "Esirgeyen ve bağışlayan Tanrı'nın adı ile" anlamına gelen ve bir işe başlarken söylenilen Arapça bismillahirrahmanirrahim sözünün kısaltması.

b. 10/12

b. -i şerîf Çok şerefli olan besmele 69/9

[=2]

beş: Dörtten sonra gelen sayının adı.

b. 4/8, 9/1, 57/8, 58/1, 58/3

b. +dür 4/8, 7/13, 8/5

[=9]

beşerî (Ar.): İnsanoğlu ile ilgili.

b. +dür 28/7

[=1]

beşinci: Beş sayısının sıra sıfatı, sırada dördüncüden sonra gelen.

b. 7/3

b. +si 3/1, 3/11, 4/10, 8/3, 8/11, 9/5, 10/4, 10/12, 12/1, 31/5, 45/7, 47/6, 47/12, 48/8, 49/5, 55/4

[=17]

beyân (Ar.): Bildirme.

b. -ı küfür Küfretmek 63/8

b. -ı şahâdet Şehadet etmek 12/6

b. *id-* Beyan etmek 2/5, 11/9

[=6]

bıyık: Üst dudak üzerinde çıkan kıllar.

b. +ını 60/7, 66/3

[=2]

bi- (Ar.): Başlarına eklendiği zaman kelimeleri -e haline getirir; ile, için manalarını vererek Farsçadaki be- edatıyla aynı işi görür.

b. -cümle Hep, bütün, hepsi 12/5

b. -ittifak İttifak ile 67/12, 68/2, 69/2

b. *-hak ol-* Hakkıyla olmak 72/13

[=5]

bî- (Far.): -sız, -maz [Farsça kelimelerin başına getirilir].

b. -hisâb Hesapsız 35/10

b. -namāz Namazsız 59/7

[=2]

bid'at (Ar.): Peygamber zamanından sonra dinde meydana çıkan şey.

b. (ehl-i b.) 63/7

b. (ehl-i b. olur) 52/13, 53/6, 62/1, 62/13

b. (ehl-i b. olurlar) 59/6

[=6]

bil-: I. Bilmek, bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

b. -dim 22/11

b. -düm 22/6

b. -gil 2/6, 63/8

b. -irüm 42/5

b. -medügi 23/3, 61/9

b. -medübine 3/7

b. -mem 42/8, 42/13, 65/2

b. -mese 68/11

b. -mesi 46/10, 47/2, 48/12

b. -meyen 47/1

b. -meyenlere 71/8

b. -mez 41/7, 41/8, 42/6, 42/8, 42/12

b. -mezler 64/3

b. -üñ 17/12, 38/1, 38/8

b. -üp 6/6

b. -ür 23/3, 41/6, 42/2, 42/8, 42/13, 59/8, 63/12, 64/1, 64/2

b. -ürem 12/13

b. -ürim 42/11

b. -ürsin 64/5

b. -ürüm 12/7

II. İnanmak.

b. -miş ol- Bilmiş olmak 66/10

[=41]

bildir- : Bildirmek, herhangi bir konuda bilgi vermek.

b. -di (şükrüni b. -di) 17/7

b. -ür 46/4

[=2]

bilek: Elle kolun, ayakla bacağın birleştiği bölüm.

b. +lerine 6/13

[=1]

bilici: Allah'ın her şeyi bilmesi, bilgisinin her şeye yetmesi anlamındaki sıfatıdır.

b. 47/11, 49/5.

[=2]

bilmek: Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

b. 26/8, 51/11, 51/13, 66/12

b. +dür 8/13, 9/2, 18/4, 18/5, 46/11, 46/13

[=10]

bilmezlik: Bilmeme durumu, bilgisizlik.

b. 60/11, 63/10

[=2]

biñ: Bin, dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

b. 33/12

[=1]

bir I. Bir (belirsizlik sıfatı).

b. 4/5, 4/6, 7/12, 20/3, 20/7, 20/9, 23/9, 26/5, 30/3, 32/5, 32/8, 32/10, 35/6, 37/10, 37/11, 37/13, 38/7, 43/8, 43/11, 43/12, 44/1, 44/9, 45/1, 45/8, 47/4, 47/5, 47/6, 48/7, 48/9, 51/12, 53/1, 53/6, 53/7, 54/6, 55/4, 55/5, 56/10, 56/13, 57/7, 58/13, 59/12, 60/9, 61/11, 61/12, 62/3, 62/8, 62/10, 62/11, 63/1, 63/8, 63/12, 64/1, 64/3, 64/9, 64/12, 65/5, 65/7, 66/2, 66/3, 66/8, 66/11, 66/12, 66/13, 67/3, 67/7, 67/10, 67/13, 68/2, 68/3, 68/8, 68/13, 69/3, 69/6, 69/9, 70/11

II. Bir (sayı sıfatı).

b. 6/10, 20/5, 29/6, 29/7, 32/3, 33/6, 59/1

III. Bir (Ortaklaşa olan, müşterek).

b. 16/6, 16/9

b. +dür, 16/7, 16/9,

IV. Bir (sayı adı).

b. 30/2, 32/13

b. +den 7/3, 7/4, 7/9

b. +dür 6/12, 14/5, 19/9, 20/9, 22/7, 22/11

b. +in 9/10

bir bir Olduğu gibi, tam tamına, eksiksiz olarak

b. 71/1

bir kere Bir defa olarak

b. 6/8, 6/9, 6/12, 65/11, 65/12

[=124]

biraz: Bir parça, azıcık.

b. 8/1

b. +ı 63/10

[=2]

birbiri: Karşılıklı olarak bir diğeri.

b. 11/11, 67/6

b. +ne 53/3

b. +yle 53/3, 53/5

[=5]

bire (Rum.): "Ey, hey" anlamındaki söz.

b. 65/2, 67/3

[=2]

birer: Herkese bir.

b. 25/11, 26/2

[=2]

biri: Herhangi birisi.

b. 12/5, 15/9, 25/8, 25/9, 25/12, 26/4, 56/8, 60/9

b. +ne 26/2

b. +ni 56/9, 65/5, 70/12

b. +sine 19/13

[=18]

birinci : Bir sayısının sıra sıfatı.

b. +si 7/8, 11/4, 47/10, 49/1, 61/11

[=5]

birlik: Tek, bir olma durumu, vahdaniyet.

b. +ine 2/7, 19/5, 19/7, 22/4, 22/8, 23/12

[=6]

bit-: Bitmek, sona ermek.

b. -di 43/7

[=1]

biz: Birinci çokluk şahıs zamiri.

b. 11/9, 55/10, 59/3, 74/10, 75/2, 75/7, 75/10, 75/13

b. +e 26/8

b. +i 17/11

b. +üm 15/8, 21/9, 30/10, 31/2, 72/10, 77/2

[=16]

bol-: Olmak.

b. -sa 34/11, 34/12, 35/8

[=3]

borç: Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para veya başka bir şey.

b. +ları 70/6

[=1]

boynuzlu: Boynuzu olan (hayvan).

b. 35/5

[=1]

boynuzsız: Boynuzu bulunmayan ya da olmayan (hayvan).

b. 35/5

[=1]

boyun : Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

b. +ı 36/9

b. +una 7/5, 33/7

b. +unı 12/3

[=4]

boz-: Bozmak, kötü duruma getirmek.

b. -dılar 61/3

[=1]

bozuk: Bozulmuş olan.

b. 60/13, 61/5

[=2]

bölük: Bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım.

b. +ini 6/10

b. +ünün 6/10

[=2]

böyle: Bunun gibi, buna benzer.

b. 5/8, 6/3, 39/12, 44/2, 44/12, 53/5

[=6]

böylece: Tam böyle, bu biçimde.

b. 6/6, 23/12, 25/3, 26/8, 27/12, 29/1, 39/3, 40/9, 47/1, 51/11

[=10]

bu: I. Bu (işaret sıfatı).

b. 9/10, 12/5, 12/9, 14/9, 17/10, 20/4, 20/6, 20/8, 20/10, A 20/11, 22/1, 22/2, 22/4, 22/8, 22/9, 22/10, 25/1, 25/7, 25/10, 27/7, 27/11, 28/11, 31/9, 32/10, 36/12, 38/2, 38/3, 38/4, 38/5, 38/10, 42/1, 46/3, 46/13, 48/2, 49/11, 50/8, 51/4, 51/9, 55/6, 55/7, 55/11, 56/4, 56/6, 61/2, 62/6, 65/5, 65/6, 65/13, 66/5, 66/6, 66/8, 66/9, 67/2, 67/12, 69/2, 69/4, 69/8, 69/12, 70/1, 70/4, 70/10, 70/11, 71/1, 71/5, 71/6, 71/9, 72/13

II. Bu (işaret zamiri).

b. 21/7, 68/2, 68/3, 68/4, 69/10

b. +dur 13/11, 14/4, 17/2, 22/4, 22/7, 22/8, 29/4, 30/3, 54/6, 55/4, 56/9, 57/7, 58/13, 59/12, 61/11, 62/10, 63/8, 76/12

b. +ña 62/4

b. +nda 26/6

b. +ndan 26/1, 28/10, 30/8, 31/1, 31/11, 32/6, 32/11, 33/3, 33/5, 33/10, 34/5, 34/9, 35/2, 35/8, 36/3, 37/1, 37/7, 37/9, 37/12, 38/6, 38/13, 39/1, 44/12, 46/7, 51/12, 52/7

b. +nı 62/8

b. +nlar 11/7, 22/10, 36/5, 60/8, 66/4, 66/10

b. +nlara 22/13

b. +nlardan 60/9

b. +nlardır 48/2, 49/11, 50/8, 51/4, 51/6

b. +nları 6/6, 41/9, 51/11, 66/1, 66/5, 71/2

b. +nlarıñ 14/10, 37/5, 55/10

b. +nlarıñ 36/10, 51/7, 61/6

b. +nuñ 46/1

b. +radandır 26/6

[=160]

bul-: Bulmak, arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak.

b. -alar 58/12

b. -up 61/8

[=2]

bulun-: Bulunmak, bulma işine konu olmak.

b. -maduğı 8/10

b. -mamağ 48/3, 50/9

b. -ursa 12/5, 60/9

[=5]

bulunmak: Bulma işine konu olmak

b. 49/11, 51/5

[=2]

burun: Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.

b. 21/7

b. +una 7/2, 67/13, 68/2

b. +undan 7/11

[=5]

buyur-: Buyurmak, bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek.

b. -dı 42/5, 42/6, 42/7, 42/12, 72/10

b. -madı 62/8

b. -ur 42/4

[=7]

büsbütün: Tamamen, tamamıyla.

b. 53/11, 54/2, 54/3

[=3]

büyük: Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan.

b. *ol-* Büyük olmak 26/3

[=1]

büyükçe: Biraz büyük.

b. 25/1

[=1]

-C-

cā'iz (Ar.): Cayız; din, yasa, töre vb. bakımdan işlenmesinde, yapılmasında sakınca olmayan, yapılıp işlenmesine izin verilen.

c. 18/10, 27/9, 58/9, 59/13, 61/10

c. +dür 18/8, 41/11, 58/5, 58/8, 59/7, 59/13

c. *ol-* Yapılmasında sakınca bulunmamak 46/4, 46/11, 46/13, 49/12, 51/5

[=16]

cāmi' (Ar.): Cami, Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer.

c. 57/11

c. **-i şerīf** Şerefli, yüce cami 69/6

[=2]

cāmi'cik: Küçük cami.

c. 69/6

[=1]

cān (Far.): İnsan ve hayvanlarda yaşamayı sağlayan ve ölümle vücuttan ayrılan madde dışı varlık.

c. +ı 32/10

c. +ı (hūy insānuñ c. +ı altındadır) 62/11

c. +ıla 21/9

c. +ıñ 67/1

c. +uñ 63/6

c. *getür*- Can getirmek 31/8, 32/8, 32/9, 33/1

c. *vır*- Ölmek 17/7

c. *çıkmayınca hūy çık*- İnsanı alışkanlıklarından, huylarından vazgeçirmek mümkün değildir 62/13

[=11]

cebren (Ar.): Zorla.

c. 46/1

[=1]

cedd (Ar.): Dede, büyükbaba, ata.

c. +i 28/4

[=1]

cehennem (Ar.): Dinî inanışlara göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer, tamu.

c. 32/5

c. (ehl-i c.) 37/9

c. +de 36/2, 36/6

c. +den 67/2

c. +e 35/13, 36/5, 37/9, 41/5

c. +i 30/6

c. +ıñ 33/11, 36/8, 37/12, 39/2

c. +ine 59/10

[=15]

cehr (Ar.): Yüksek sesle söyleme.

c. +ile 10/4, 10/5

[=2]

ceht(d) (Ar.): Çaba, çabalama.

c. *id*- Çabalamak 71/3

c. it- Çabalamak 74/4

[=2]

cem' (Ar.): Toplama, yığma.

c. id- Bir araya getirmek 71/9

[=1]

cemā'at (Ar.): Cemaat, bir imama uyup namaz kılan kişiler.

c. 57/12, 58/3, 59/2

c. +den 24/9

c. +i 57/10, 59/1

c. +ile 57/8, 57/9, 58/1

c. +le 58/7

[=10]

cemī' (Ar.): Bütün, hep, cümle.

c. 19/11, 19/13, 20/1, 23/2, 34/1, 35/3, 50/3, 75/4

[=8]

Cenāb (Ar.): "Şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, Hazret.

C. -ı Hâk 13/2, 16/12

C. -ı Rabbi ta 'ālā 59/8

[=3]

cennet (Ar.): Dinî inanışlara göre imanlı, dünyada iyi işler yapmış kimselerin öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behişt.

c. 32/3, 37/11, 41/5

c. (ehl-i c). 37/1, 37/9, 38/1

c. +e 35/10, 36/1, 36/3, 37/1, 37/8, 37/9

c. +e (hısâbsız c. +e giren kullarından eyleye) 71/12

c. +i 30/6

c. +iñ 39/2

c. +ine 59/9, 59/11

c. +üñ 38/2

[=18]

cennetlik: Öldükten sonra yerinin cennet olacağı sanılan, hayırlı işler yapan kimse.

c. +siz 55/9, 56/3

[=2]

ceremele-: Kandırmak.

c. -di 69/13, 70/3

[=2]

cevāb (Ar.): Cevap, yanıt.

c. *vîr*- Cevaplamak 32/3, 32/4, 43/8, 44/3, 44/13, 57/11, 57/13

[=7]

cevāhir (Ar.): *mec.* İnsan vücudu.

c. **-i a'zā** İnsan bedeninin tümü 7/12, 8/6

[=2]

cezā (Ar.): Uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım.

c. +ñızı 38/9

[=1]

cimā' (Ar.): Çiftleşme, cinsel ilişki.

c. 68/1

[=1]

cin (Ar.): Dinî inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık. *bk. cinn*

c. +den 25/7, 28/6

[=1]

cinn: *bk. cin*

c. +e 28/8

[=1]

cins (Ar.): Soy, kök, asıl.

c. +indendür 28/7

[=1]

cümle (Ar.): Bütün, hep.

c. 12/10, 12/11, 15/7, 22/1, 22/2, 28/8, 28/9, 30/4, 31/4, 31/8, 32/8, 33/1, 65/5, 71/10, 74/8

c. +den 27/9, 45/4

c. +nüñ 28/4, 29/2, 29/3, 30/2

c. +si 5/13, 13/3, 28/12, 66/1, 69/9

c. +sinden 5/9, 70/11

c. +sinüñ 28/12

[=31]

-Ç-

çağır-: Çağırarak, birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek.

ç. -sa 37/13, 38/7, 59/1

[=3]

çağırma: Çağırarak işi.

ç. +dan 21/5

[=1]

çek-: Çekmek.

ç. -üp 7/11

[=1]

çekiş-: Çekişmek, ağız kavgası etmek. *bk. çeküş-*

ç. -seler 53/5

[=1]

çeküş-: *bk. çekiş-*

ç. -üp 53/3

[=1]

çık-: I. Bir sebeple bulunduğu yerden ayrılmak.

ç. -an 12/4

ç. -arlar 26/4

ç. -ma 67/2

ç. -mayınca (cân ç. -mayınca hūy çıkmaz) 62/13

ç. -maz (dīnden ç. -maz) 57/3

ç. -up 29/7, 30/5, 36/1, 36/2, 37/8, 59/11

II. Karşı gelebilmek, boy ölçüşmek.

ç. -mayalar (karşu ç. -mayalar) 54/5

[=12]

çık-: Çıkarmak, birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak çıkmasına sebep olmak.

ç. -up 14/1

[=1]

çıkmaç: Bir sebeple bulunduğu yerden ayrılmak.

ç. 36/7, 38/6, 38/13

ç. +dur 9/8

[=4]

çıplak: Üstünde bulunması gereken giysi, örtü vb. bulunmayan.

ç. 59/12, 60/1, 60/2, 61/10

[=4]

çihār (Far.): Dört.

ç. -1 yār Dört halife 55/7, 55/8, 55/11, 56/4, 56/6

[=5]

çilesiz: Utanmaz, ahlaksız kimse.

ç. 69/5

ç. ol- Ahlaksız olmak 69/4

[=2]

çok: I. Çok (sıfat olarak).

ç. 30/6

II. Çok (isim olarak).

ç. +dur 11/9, 26/7, 31/3, 44/9, 44/10, 56/4, 58/7, 63/9, 65/10, 71/1

ç. ol- Artmak 58/2, 61/2, 61/6, 65/13

[=15]

çukur: Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer.

ç. 32/5

ç. +larından 32/5

[=2]

-D-

da: Da, de, dahi.

d. 54/6, 55/4, 57/7, 57/12, 57/13, 58/13, 59/12, 61/11, 62/10, 63/8

[=10]

dahı I. Dahi, da, de.

d. 3/6, 4/4, 6/2, 6/5, 13/9, 17/8, 17/10, 20/6, 22/8, 24/11, 25/1, 26/9, 27/13, 30/3, 31/5, 34/4, 34/12, 38/10, 39/13, 40/1, 40/10, 42/7, 43/12, 46/12, 48/4, 49/11, 49/12, 50/3, 50/9, 51/5, 53/2, 53/5, 53/7, 53/8, 55/10, 60/4, 60/13, 64/13, 66/4, 68/11, 76/5, 76/7

II. Ayrıca, bundan başka.

d. 3/3, 14/2, 28/10, 30/6, 33/1, 38/7, 51/1, 55/6, 60/5, 63/4, 67/3, 67/5, 69/10, 72/8, 72/9, 72/11, 73/3, 73/5, 73/8, 73/11, 73/13, 74/11, 75/1, 75/2, 75/4, 75/6, 75/11, 76/4, 77/2, 77/3

III. Dolayısıyla, bağlı olarak.

d. 73/1, 73/10, 74/4, 74/5, 74/7, 74/8, 74/13, 75/10, 75/12, 77/6, 77/8

IV. Daha fazla, çok.

d. 74/6, 75/7

V. Bile.

d. 59/8, 62/9, 66/5, 66/6, 66/9, 67/2, 68/2, 68/3, 68/4, 69/5, 69/12, 70/2, 70/5
[=106]

dā'im (Ar.): Daima.

d. 23/2, 43/13, 44/1
[=3]

dāi'mā (Ar.): Daima, her vakit, sürekli olarak.

d. 3/9, 3/11, 43/5, 44/6, 44/8, 45/8, 54/10, 55/3
[=8]

danış-: Danışmak, bir iş için bilgi veya yol sormak, görüş almak.

d. -madukları 53/6
d. -up 53/7
[=2]

de-: Demek, söylemek.

d. -rse 44/13
d. -yü 29/8, 29/10, 44/13, 55/6
[=5]

def'a (Ar.): Defa, kez, kere.

d. 6/13, 7/1, 7/2, 7/3, 7/4, 7/8, 7/9, 7/10, 7/11, 11/11
[=10]

defter (Ar.): Genellikle hafif bir kapak içerisinde, yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kağıt yaprakları.

d. +leri 34/6, 34/7, 34/8
[=4]

degil: Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime. *bk. degül*

d. 59/7, 68/6, 71/1
d. +dir 18/10
d. +dür 12/12, 19/10, 19/11, 21/10, 23/11, 27/9, 28/6, 28/7, 36/13, 37/6, 37/7, 38/5, 38/11, 40/5, 40/8, 47/1, 53/4, 57/10, 57/13, 58/6, 59/13, 60/3, 61/10, 64/9, 68/4, 68/11, 75/10, 75/12
d. +em 45/5
d. +lerdür 66/11
[=36]

degin: Değın, dek.

d. 51/9

[=1]

degül: *bk. degil*

d. +em 77/9

[=1]

dek: Bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin.

d. 6/9, 6/12, 6/13, 18/8, 18/10, 19/1, 19/3, 25/2, 27/10, 28/11, 33/6, 33/7, 33/8, 33/9

[=16]

ḍelālet (Ar.): Kılavuzluk, aracılık.

ḍ. +de 63/2

[=1]

deli: Aklını yitirmiş olan, mecnun. *bk. delü*

d. 69/5

[=1]

delīl (Ar.): Delil, insanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz.

d. +dür ('aql-ı d. +dür) 4/3

d. +dür (naql-ı d. +dür) 4/3

d. +im 22/4, 22/7, 22/8, 29/3

d. *id-* Delil etmek 76/12

[=7]

delü: *bk. deli*

d. *ol-* Aklını kaybetmek 69/4

[=1]

deñlü: "Kadar" anlamında üstünlük derecesini belirten bir söz.

d. 36/2

[=1]

derece (Ar.): Bir süreç içindeki durumlardan her biri, basamak, aşama, rütbe, mertebe.

d. +ler 37/2

d. +leri 51/8

[=2]

deryā (Far.): Deniz.

d. +lara 26/2

d. +ları 25/11

d. +larından 26/4

[=3]

deve: Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan.

d. 36/9

[=1]

di-: Demek, söylemek.

d. -di 17/9, 17/10, 17/12

d. -diler 17/11, 17/12

d. -dügi 64/6

d. -dükde 67/7

d. -dükleri 16/10, 17/2, 52/2, 52/11

d. -mecek 69/11, 69/13, 70/3

d. -memekdür 56/10

d. -menün 14/3, 52/5

d. -meye 52/3, 52/11, 67/7

d. -meyeye 59/13

d. -mezse 56/12

d. -rler 25/4

d. -rlerse 25/5

d. -se 52/9, 53/4, 59/2, 62/11, 62/12, 62/13, 64/2, 64/4, 64/5, 64/8, 64/11, 64/12, 64/13, 65/1, 65/2, 65/3, 65/5, 65/8, 65/9, 65/10, 65/11, 65/13, 66/3, 66/4, 66/5, 66/6, 66/9, 66/13, 67/2, 67/3, 67/4, 67/5, 67/11, 67/12, 68/3, 68/4, 69/2, 69/4, 69/8, 69/12, 70/1, 70/4

d. -seler 59/3, 59/5

d. -ye 45/4, 52/3, 56/7, 58/5, 67/10

d. -yen 65/6

d. -yenleri 56/8

d. -yü 14/10, 41/7, 41/8, 41/11, 42/5, 42/6, 42/9, 42/12, 43/1, 43/7, 44/1, 44/3, 45/6, 55/9, 56/4, 57/11, 57/13, 58/9, 61/1, 62/8

d. -miş ol- Demiş olmak 42/2, 63/12, 64/1, 64/3, 66/8, 69/6

[=108]

dil: I. Tat alma organı.

d. +den 21/7

d. +ile 13/4

d. +iyle 4/1, 5/13, 23/10

II. İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bidirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan.

d. vir- Konuşmasını sağlamak 21/1

[=6]

dile-: I. Dilemek, birinden bir şeyin yapılmasını istemek.

d. -mesi 40/7, 47/9, 49/2, 49/3

d. -mesiyle 40/5

d. -mesiyle (hayrı d. -mesiyle) 9/12, 39/8, 40/13

d. -r (hayrı d. -r) 40/1

II. Kendi düşünce, görüş ve isteğini yapmak.

d. -dügi 20/2, 23/7

d. -dügine 50/1, 50/2

d. -düğini 35/11

d. -düğünü 35/9

d. -medügi 20/2, 23/7

d. -mesiyle (hayrı d. -mesiyle) 39/8, 39/12, 40/1

d. -rse 20/4, 20/6, 20/13, 59/9, 59/10

[=25]

dilenci : Geçimini dilenerek sağlayan kimse.

d. +lerdür 65/4

[=1]

dileyici: Allah'ın isteği ile her şeyin emele gelebileceğini anlatan sıfatıdır.

d. 48/1, 49/8, 49/9

[=3]

dimek: Demek, söylemek.

d. 12/7, 13/10, 13/13, 16/8, 19/5, 52/4, 52/10, 63/6, 63/11, 70/7, 70/9, 74/9

d. +dür 11/2, 11/3, 11/4, 11/5, 13/13, 16/8, 17/13, 17/5, 19/5, 23/2, 52/5

d. +dür (Allāhu-ekber d. +dür) 9/3

d. +dür (āmīn d. +dür) 10/13

[=25]

dīn (Ar.): Din; Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet.

d. 16/9, 16/10, 17/1, 68/8, 70/10

d. +den 32/2

d. +i 41/12

d. +im 5/2

d. -i İslām İslam dini 5/10, 5/2

d. +den çık- Mensubu olunan dinden ayrılıp, kurallarını çiğnemek 57/3

[=13]

dīniyye (Ar.): Dinle ilgili olan.

d. (mesā'il-i d.) 71/5

d. +yi (risāle-yi d. +yi) 71/9

[=2]

diri: Allah'ın yaşadığını anlatan sıfattır. Ancak O'nun hayatı yaratılmışlarınkine benzemez ve sonsuz ve sınırsızdır.

d. 23/2, 47/11, 48/11, 49/4, 49/5

[=5]

diril-: Dirilmek, öldüğü sanılan şey canlanmak.

d. -se 31/13, 33/2

d. -üp 32/12

[=3]

dirsek: Kol ile ön kol arasındaki eklemin arka yanı.

d. +lerini 6/9

[=1]

diş: Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri .

d. +i 12/3

[=1]

dişilik: Dişi cinsten olma durumu.

d. *ol-* Dişi olmak 24/8

[=1]

ditre-: Titremek.

d. *-ye ditreye* Titreyerek 25/13

[=1]

diz: Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer.

d. +ine 33/7

d. +lerine 11/6

[=2]

dök-: I. Dökmek, akıtmak.

d. -memekdür 4/5

II. Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri bulundukları kaptan başka bir yere boşaltmak.

d. -üp 8/4

[=2]

dökmek: Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri bulundukları kaptan başka bir yere boşaltmak.

d. +dür 8/3

[=1]

döñ-: Dönmek, geri gelmek, geri gitmek.

d. -eli 17/6, 17/8

[=2]

döndürmek: Dönmesini sağlamak.

d. +dür 12/3

[=1]

dördüncü: Dört sayısının sıra sıfatı, sırada üçüncüden sonra gelen.

d. +si 2/11, 3/9, 4/10, 6/11, 7/2, 8/2, 8/10, 9/5, 10/3, 10/11, 11/7, 11/12, 14/8, 18/5, 27/13, 44/7, 47/4, 47/11, 48/7, 49/4, 50/6, 51/2, 54/8, 56/2

[=24]

dört(d): Dört sayısının adı.

d. 6/10, 9/13, 14/9, 15/8, 16/1, 25/5, 25/8, 25/10, 26/11, 55/6, 55/8, 55/11, 56/4, 56/6

d. +dür 6/7, 10/8, 14/6, 18/2, 50/3

[=19]

du‘ā (Ar.): Dua, Tanrı'ya yalvarma.

d. + sın (Kunūt d. +sın) 10/5

d. -yı Kūnūd Kunut duası 74/9

d. -yı Şalavāt Salavat duası 73/3

d. *eyle*- Dua etmek 54/5

d. *it*- Dua etmek 54/3, 64/4

[=6]

düken-: Tükenmek, bitmek, sona ermek.

d. -mez 36/13, 38/5, 38/10

d. -ür 36/13, 38/5, 38/11

[=6]

dünyā (Ar.): Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü.

d. 20/3, 31/7, 32/10, 66/6, 66/8

d. +da 35/7, 37/2, 38/9

d. +dan 66/10

d. +ya 36/7, 38/6, 38/13

d. +yı 37/11, 39/1

d. kelāmı söyle- Dünya işlerinden konuşmak 11/13

[=15]

dürlü: Türlü, çok çeşitli özellikleri olan, çeşit çeşit.

d. 36/11, 37/5

d. dürlü Türlü türlü 22/10

[=3]

düş-: Düşmek, yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.

d. -en 26/5

[=1]

düz-: Düzmek, düzeltmek.

d. -üp (ferācesin d. -üp) 11/10

[=1]

-E-

ebed (Ar.): Sonu olmayan gelecek zaman.

ebedi'l-ābād Sonsuz dünya 36/5, 38/2, 38/4, 38/11, 39/2, 67/2

[6]

ef'āl (Ar.): İşler, ameller.

e. +inde 47/7, 48/10

[=2]

efḍal (Ar.): Daha faziletli.

e. +dür 31/5

e. +idür 28/8, 31/4

e. *+i ol-* Daha faziletli olmak 29/3, 30/2

[=5]

efendi (Rum.): Günümüzde bey unvanından farklı olarak özel adlardan sonra kullanılan ikinci derecede bir unvan.

e. +lere 68/13, 69/7, 69/8

e. +lerüñ 61/3

[=4]

eger (Far.): Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

e. 5/8, 12/4, 13/5, 13/6, 13/11, 13/13, 14/4, 14/5, 14/10, 15/2, 16/6, 16/8, 16/10, 17/2, 17/3, 17/5, 17/13, 18/2, 18/6, 18/10, 19/3, 19/6, 20/4, 20/10, 24/1, 25/3, 26/10, 28/1, 31/6, 39/6, 40/11, 51/10, 54/1, 58/12, 59/7, 60/10, 60/11

[=37]

ehl (Ar.): Ehil, usta.

e. +ini 4/6

e. +iyle 44/4

e. **-i bid'at** İslamın genel kurallarına uymayan kimse veya topluluk 63/7

e. **-i cennet** Cennetlik olanlar 37/1, 37/9, 38/1

e. **-i cerhennem** Cehennemlik, günahkâr olan kimseler 37/9

e. **-i kıble** Müslümanlar 56/9

e. **-i sa'âdet** Mutlu olan kimseler 37/1, 38/1

e. **-i sünnet** Peygamberimizle sahabelerine itikat ile uyanlar 16/8, 52/7, 61/7

e. **-i takvâ** Dine bağlı kimseler 44/10, 45/2

e. **-i tertîb** Farz olan beş vakit namazı, arada fasıla vermeden muntazam olarak kılanlar 44/10

e. *-i bid'at ol-* Din kurallarına uymamak 52/13, 53/6, 59/6, 62/1, 62/13

e. *-i sünnet vel-cemâ'atden ol-* Peygamberimizin sünnetine uyan kullardan olmak 51/12

e. *-i tertîb ol-* Beş vakit namazı vakitlice kılmak 45/2

[=25]

ehven (Ar.): Zararı az, zararsız.

e. *ol-* Zararsız olmak 2/4

[=1]

eksik: Bir bölümü olmayan, noksan, na-tamam.

e. 60/6

[=1]

el: Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.

e. 21/7

e. +i 10/10

e. +ini 10/10

e. +iyle 11/10

e. +lerin 6/13, 10/9, 11/6

e. +lerini 6/8, 10/11

e. +lerünün 7/6

e. *kaldur-* Elini dua etmek için kaldırmak 64/4

[=11]

elfāz (Ar.): Kelimeler, sözler.

e. -ı küfür Küfür sözler 63/10, 71/1

[=2]

elli: Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı .

e. 26/13

[=1]

emekle-: Emeklemek, dizler ve eller üzerinde yürümek.

e. -yü emekleyü Emekleyerek 34/4

[=1]

emîn (Ar.): Emin, güvenli ve şüphesi olmayan.

e. *olma-* Güvenmemek 3/10, 44/8

[=2]

emir (Ar.< emr): Buyruk, komut.

e. 32/7, 50/5, 50/13

e. +i 6/3

e. +ine 43/4

e. +ini 4/13

e. +iyle 24/5, 26/3, 31/12, 37/10, 37/13

e. -i ma'rûf İyiliği emretme 4/11

e. *eyle-* Buyurmak 33/9, 33/13

e. *id-* Emir etmek 26/2, 33/5, 33/11, 34/9, 35/3, 36/4

e. *it-* Emir etmek 32/13

[=22]

emîr (Ar.): Araplarda ve bazı Müslüman ülkelerde bir kavim, şehir veya ülkenin başı.

e. 69/3

e. +ler 69/4

[=2]

emîrcik: "Küçük emir" anlamında küçümseme bildiren söz.

e. 69/3

[=1]

emsâl (Ar.): Benzer, eş, denk.

e. +i 36/11, 51/7

e. *+i ol-* Benzeri olmak 46/1

[=3]

eñ: Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime.

e. 46/8

[=1]

enbiyā (Ar.): Nebiler, kendilerine kitap indirilmemiş peygamberler.

e. 33/2

e. +dan 35/11

[=2]

er: Erkek.

e. 70/12

e. +e 6/6

e. *ol-* Erkek olmak 9/10, 46/9, 51/10

[=5]

eriş-: Erişmek, anlamak, aklına yatmak.

e. -mez ('ağıllar e. -mez) 26/7

[=1]

erkān (Ar.): Bir topluluğun ileri gelenleri, büyükler.

e. + larıñ (ta'dīl-i e. +larıñ) 10/6

[=1]

erkeklik: Erkek olma durumu.

e. *ol-* Erkek olmak 24/7

[=1]

ervāh (Ar.): Ruhlar.

e. +lar 17/10

e. +ları 17/8

[=2]

esre (Ar.): Arap harfli metinlerde bir ünsüzün "ı, i" seslerinden biriyle okunacağını gösteren işaret, kesre.

e. 60/4

[=1]

eşyā (Ar.): Türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesneler.

e. +lara 22/2

e. +larda 19/12

e. +ları 22/1

e. +larıñ 19/13

[=4]

et: İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka.

e. +ile 21/9

[=1]

et-: Etmek, eylemek, yapmak.

e. -mezler 24/6

[=1]

etek(g): Bedenin belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi.

e. *+ine yapış-* Yalvarmak 60/12

[=1]

ev: Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı.

e. +inde 57/12

e. +ine 57/11

[=2]

evlād (Ar.): Evlat, bir kimsenin oğlu veya kızı, çocuk.

e. +ını 4/6

e. + larına (ehl-i e. +larına) 71/7

[=2]

evliyā (Ar.): Ermiş.

e. 33/2, 55/5, 56/7

e. +dan 35/11

e. +larda 55/9

[=5]

evvel (Ar.): İlk, başlangıç, önce.

e. 18/3, 18/4, 18/6, 18/7, 18/11, 18/13, 28/3, 46/8

e. +i 68/9

e. *+i ol-* Öncesi olmak 48/6

e. *+i olma-* Öncesi olmamak 47/3, 48/6

[=13]

evvelen (Ar.): Birinci, ilk olarak.

e. 63/11

[=1]

evvelki: Önce olan, önceki.

e. 26/3

e. +si 2/6, 3/6, 4/1, 4/3, 4/5, 4/8, 4/11, 4/12, 6/8, 6/12, 7/10, 7/13, 8/6, 9/3, 9/13, 10/8, 11/9, 14/6, 18/3, 19/4, 40/10, 47/2, 48/5, 50/3, 50/10, 52/1, 55/11

[=28]

ey: Seslenme sözü.

e. 38/1, 38/7, 38/8, 72/8, 73/4, 74/3, 74/10, 75/9, 76/3, 77/2, 77/4

[=12]

eyit-: Söylemek.

e. 13/6, 13/7, 13/12, 13/13, 14/5, 14/6, 14/11, 15/3, 16/7, 16/9, 16/11, 17/3, 17/4, 17/5, 18/1, 18/2, 18/7, 18/11, 19/3, 19/4, 19/5, 19/7, 24/2, 25/5, 26/11, 28/2, 31/7, 39/7, 40/12

[=29]

eyle-: Etmek, eylemek, yapmak.

e. (hıfız e.) 76/8

e. (hidāyet e.) 76/3, 76/4

e. (mağfıret e.) 45/6

e. (mübārek e.) 73/10, 76/7

e. (şalavat e.) 73/4

e. (tecdīd-i ĩmān e.) 67/10

e. (tecdīd-i nikāh e.) 67/10

e. -di (halk e. -di) 17/6

e. -dügün (mübārek e. -dügün) 73/12

e. -dün (ā'tā e. -dün) 76/8

e. -dün (hüküm e. -dün) 76/9

e. -dün (ihsān e. -dün) 76/8

e. -dün (kazā e. -dün) 76/9

e. -mişdür (hālīk e. -mişdür) 28/4

e. -mişdür (şahādet e. -mişdür) 29/8

e. -mişlerdür (ikrār e. -mişlerdür) 29/10

e. -mişlerdür (şahādet e. -mişlerdür) 29/10

e. -r (beddu'ā e. -r) 53/13

e. -r (hüküm e. -r) 22/2

e. -rim ('ibādet e. -rim) 44/11

e. -rim (tā'at e. -rim) 44/11

e. -rim (tevbe e. -rim) 44/1

e. -rse (emir e. -rse) 33/9, 33/13

e. -rse (i'tikād e. -rse) 60/10

e. -se (terk e. -se) 9/11

e. -ye (hayır e. -ye) 71/11

e. -ye (hazer e. -ye) 44/4

e. -ye (hıfız e. -ye) 46/2, 61/7

e. -ye (hisābsız cennete giren kullarından e. -ye) 71/12

e. -ye (i'tikād e. -ye) 45/9

e. -ye (ihsān e. -ye) 71/12

- e. -ye (iṭā‘at e. -ye) 43/13
 e. -ye (kulluḡ e. -ye) 43/13
 e. -ye (niyāz e. -ye) 45/7
 e. -ye (rücū‘ e. -ye) 43/11
 e. -ye (taẓẓarru‘ e. -ye) 45/6
 e. -ye (tevbe e. -ye) 43/11, 57/6
 e. -yeler (du‘ā e. -yeler) 54/5
 e. -yeler (ḡabūl e. -yeler) 53/9
 e. -yeler (mani‘ e. -yeler) 56/8
 [=46]

eylūk: İyilik, yardım.

e. 55/3

[=1]

ezelī (Ar.): Tanrı bilgisi, Tanrı gücü, öncesiz.

e. +dür 66/6

[=1]

‘eziyet (Ar.): Eziyet, zulüm, sıkıntı veya güçlük.

‘e. *id-* Zulmetmek 43/12

[=1]

-F-

fā‘ide (Ar.): Fayda, yarar.

f. 66/11

f. bul- Yarar sağlamak 64/13

f. ol- Yararı olmak 71/4

[=3]

fāi‘1 (Ar.): İşleyen, yapan.

f. -i muḡtār İsteddiğini yapmakta serbest olan 20/10

[1]

faḡīrlık: Yoksulluk.

f. 51/6

[=1]

fāl (Ar.): Geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak amacıyla oyun kağıdı, kahve telvesi, el ayası vb. şeylere bakarak anlam çıkarma.

f. aldır- Fal baktırmak 41/9, 43/1

[=2]

fālcı: Fala bakmayı kendine geçim yolu yapan kimse.

f. +lar 41/7

f. +lar (nücūm-ı f. +lar) 61/4

f. +lara 42/9

[=3]

fānī (Ar.): Fani, ölümlü, gelip geçici.

f. +dür 31/8

[=1]

farz (Ar.): Müslümanlıkta, özrü olmadıkça yapılması zorunlu, yapılmaması günah sayılan ibadet.

f. +ını 9/8

f. -ı ‘ayın Her Müslümanın yerine getirmesi lazım olan farz 2/4, 6/7, 51/11

f. -ı ‘ayn ol- Farz olmak 9/1, 46/8

[=6]

fāsık (Ar.): Allah'ın emirlerini tanımayan, sapkın, günah işleyen.

f. 35/10, 58/4, 58/6, 58/8, 58/13, 59/6

f. +dur 59/5

[=7]

fāsīd (Ar.): Kötü, fena.

f. ol- Kötü olmak 12/6

[=1]

Fātiḥa (Ar.): Kur'an-ı Kerim'in birinci suresi.

F. 9/13

[=1]

fazīlet (Ar.): Erdem, iyi huy, güzel vasıf.

f. +i 58/7

f. +ine 55/7, 55/10

[=3]

faẓl (Ar.): İyilik, fazilet.

f. +ıñla 45/6

f. +ıyla 59/9

[=2]

felek (Ar.): Dünya, gökyüzü, sema.

f. 66/8

f. +den 66/10

[=2]

ferāce (Ar.): Hırka, elbise.

f. +sin düz- Feracesini düzeltmek 11/10

[=1]

fesād (Ar.): Kötülük.

f. 44/4

f. (fışk-ı f. iden) 57/5

f. +a 57/4

f. +dan 43/11

f. id- Kötülük etmek 59/4

f. it- Kötülük etmek 43/8

[=6]

fis(ı)k (Ar.< fışk): Hak yolundan çıkma, Allah'a karşı isyan etmek.

f. +a 57/4

f. it- Hainlik yapmak 56/11

f. -ı fesād id- Hainlik yapmak 57/5

f. -ı fücūr üzre ol- Hainlik üzere olmak 75/8

[=4]

fī (Ar.): İçinde, [evvelce] tarihin başına konurdu.

f. -zamān Geçmiş zaman 62/3

f. -zamāne Geçmiş zaman 61/1

[=2]

fikir (Ar.< fikr): Düşünce.

f. id- Düşünmek 57/6

f. olun- Düşünülmek 48/3, 49/12, 50/9, 51/5

[=5]

fī'1 (Ar.): Fiil, iş, amel.

f. +idür 54/8, 60/8, 62/2

f. +iñ 60/10

[=4]

filān (Ar.): Falan.

f. 59/2, 69/11, 69/12, 69/13, 70/2, 70/4, 70/9

f. +u 69/12

[=11]

fücūr (Ar.): Günah, zina, sapıklık.

f. (fışk-ı f. üzre olanları) 75/8

[=1]

-G-

ġa'ib (Ar.): Kayıp, görünmeyen, gizli.

ġ. 42/2, 42/12, 63/12, 63/13, 64/2, 64/3

ġ. +e 40/10, 40/11

ġ. +i 3/7, 41/6, 41/8, 42/4, 42/7, 42/8, 42/11, 42/13

[=17]

ġalīze (Ar.): *ter.* Kelime anlamı "kaba, ağır" olan kelime abdesti bozan katı kuralları anlatmak için kullanılır.

g. + den (necāset-i ġ. +den) 8/6, 8/8

[=2]

ġarā'ib (Ar.): Tuhaf, şaşılacak şeyler.

ġ. 30/7

[=1]

ġāvur (Far.< gebr): Gavur, Müslüman olmayan, imansız.

g. 67/3, 67/7

g. *ol-* Dinden çıkmak 56/10, 56/12

[=5]

ġāvurluġ(ġ): Gavurluk, Müslüman olmama. *bk. ġāvurluġ*

g. +ı 67/9

[=1]

ġāvurluġ: *bk. ġāvurluġ*

g. *üstünde ħal-* Bir gavura yakışan hareketlere devam etmek 67/4

[=1]

ġayet (Ar.): Geyet, son derece.

ġ. 44/4

[=1]

ġayr (Ar.): Ayrı, başka.

ġ.+a 75/12

[=1]

ġayrı: Başka, diğer.

ġ. 3/7, 30/13, 41/6, 42/2, 42/5, 42/8, 42/11, 52/8, 53/1, 5/9, 66/7, 74/8

ġ. +ya 75/10

[=15]

ġaẓab (Ar.): Gazap, hiddet, öfke, kızgınlık.

ğ. +ından 3/10, 44/8, 77/6

[=3]

ğāzī (Ar.): Müslümanlıkta düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse.

ğ. +ler 33/3

ğ. +lerden 35/12

[=2]

gece: Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman.

bk. gice

g. 21/12

[=1]

geç-: I. Bir yeri aşmak, ilerlemek.

g. -en 48/4, 50/10

g. -inceye 6/9, 6/11

g. -mez 21/12, 21/13, 22/1, 62/12,

g. -se 34/5

g. -seler 34/2

II. Bırakmak, vazgeçmek.

g. -mez 63/6

g. -üp 63/4

[=12]

gel-: I. Varmak, bir yere ulaşmak.

g. 64/12, 65/7, 66/3

g. -di 70/1, 70/4, 70/8

g. -düğüne 3/5, 39/5, 40/9

g. -en 66/9

g. -ince 51/9

g. -mesine 41/4

g. -mişdür 30/4

g. -se 20/3, 32/1, 59/1

g. -üñ 59/2

g. -ürse 3/4, 39/5

II. Belli bir süre dolmak.

g. -dükde (vaḳti g. -dükde) 31/10, 32/6, 32/11, 33/10

g. -dükde (zamānı g. -dükde) 31/10, 32/6, 32/11, 33/10

III. Kendine yapılan herhangi bir davranış veya durumu karşılamak.

g. -eler (ḥaḳḳından g. -eler) 55/2

IV. Olmak.

g. -mez (güç g. -mez) 20/9

g. -mez (lâzım g. -mez) 58/10

V. Doğmak, yaratılmak.

g. -diyse 28/12

g. -mez 28/10

g. -mez (vücūda g. -mez) 20/3, 23/8

g. -ür (vücūda g. -ür) 20/2

VI. Dönmek, geri gelmek.

g. -üp (girü g. -üp) 31/1, 31/12, 41/3

[=39]

gelmek: Doğmak, yaratılmak.

g. 28/10

[=1]

gerçek: Doğru olan şey, hakikat.

g. +dür 28/13

g. ol- Doğru olmak 50/4

[=2]

gerek: Herhangi bir şeyin yapılabilmesi için şart olan.

g. 9/10, 9/11, 23/6, 33/3, 33/6, 33/9, 33/12, 34/5, 34/10, 34/11, 34/12, 34/13, 35/1, 35/2, 35/4, 35/5, 35/6, 35/8, 35/10, 35/13, 36/1, 36/2, 36/3, 36/5, 36/6, 37/4, 37/5, 37/8, 37/12, 38/2, 38/4, 39/1, 39/3, 46/9, 51/10, 66/12, 70/12

g. +dür 31/9, 31/11, 31/12, 31/13, 32/1, 32/2, 32/4, 32/5, 32/7, 32/8, 32/9, 32/10, 32/11, 32/13, 33/1, 33/2, 33/5, 33/8, 33/13, 34/2, 34/6, 34/7, 34/8, 34/9, 34/10, 36/12, 37/3, 37/13, 38/7, 70/9

[=72]

getür-: I. Getirmek, alıp gelmek.

g. -diyse 5/12, 13/3

g. -dügi 16/12

g. -se 37/12

II. Bazı kelimelerle birleşik fiil yapar.

g. -düm (îmān g. -düm) 2/8, 2/9, 2/10, 3/1, 3/2, 3/5, 23/13, 24/1, 25/3, 26/9, 27/12, 28/1, 29/1, 31/6, 39/3, 39/6, 39/13, 40/9, 41/2, 41/5

g. -dũñ (îmān g. -dũñ) 19/7, 26/11, 28/2, 31/7, 39/7, 40/12

g. -en (cān g. -en) 31/8, 32/8, 32/9, 33/1

g. -enler (îmān g. -enler) 29/11

g. -memiş (îmān g. -memiş) 68/12

g. -üp (îmān g. -üp) 24/2

g. -ürüz (îmān g. -ürüz) 75/1

[=38]

getürmek: I. Alıp gelmek, getirmek.

g. +dür 7/12

II. Bazı kelimelerle birleşik fiil yapar.

g. +dür (îmān g. +dür) 3/6, 17/1, 19/6, 40/11

g. +dür (yerlü yerine g. +dür) 10/6

g. +dür (yirlü yerine g. +dür) 9/9

g. +tir (kelimeyi şahâdet g. +tir) 4/8

[=8]

gey-: Giymek, örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek.

g. -dügi 45/8, 45/11

[=2]

geyinme: Giyinmek işi.

g. +den 21/2

[=1]

geyme: Giyme, giymek işi.

g. +den 21/2

[=1]

geymek: Giymek, örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek.

g. +dür 8/12

[=1]

gezinmek: Eğlenmek, vakit geçirmek için gezmek, dolaşmak, seyran etmek.

g. 8/1

[=1]

gibi: Gibi, benzeri, ...e benzer.

g. 21/9, 26/3, 34/2, 34/3, 36/8, 36/9, 36/11, 37/6, 50/1, 50/2, 58/6, 72/2, 72/4,
73/7, 73/12, 76/4, 76/5, 76/6, 77/11

[=24]

gice: *bk. gece*

g. 44/11

g. +ler 22/8

g. +nüñ 30/3

[=3]

ġilmān (Ar.): Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar.

ğ. +lar 37/3

ğ. +larla 38/3

[=2]

gine: Yine, bir daha, tekrar, gene. .

g. 54/1

[=1]

gir-: I. Dışarıdan içeriye geçmek.

g. -dükde 37/1, 37/9

g. -mişdür 29/5, 31/2

g. -se 36/1, 36/3, 37/8

g. -ür 19/2, 59/11

II. Girişmek, başlamak.

g. -üp 9/7

g. -ür 18/7, 18/9, 18/13

III. Ölmek.

g. -dükde (kabile g. -dükde) 31/11

IV. Yeni bir duruma geçmek, dönüşmek.

g. -en (hisabsız cennete g. -en kullarından eyleye) 71/12

g. -se (bedene g. -se) 31/12

[=16]

giri: Geri, arka, bir şeyin sonra gelen bölümü. *bk. girü*

g. 58/9

[=1]

girmek: I. Yeni bir duruma geçmek, dönüşmek.

g. +e (bedene g. +e) 41/3

II. Ölmek.

g. +e (kabile g. +e) 41/2

[=2]

girü: *bk. giri*

g. 20/7

g. *gel-* Geri gelmek 31/1

[=2]

git-: Gitmek, bir yere doğru yönelmek.

g. -dügi 14/10

g. -dügin 59/8

g. -seler 33/3

[=3]

gitmek: I. Bir yere doğru yönelmek.

g. +dür 4/11

II. Ölmek.

g. +e (îmânsız g. +e) 44/2

[=2]

gizli: Gizli, görünmez, belli olmaz bir durumda olan.

g. ol- Görünmez olmak 23/6

[=1]

göbek: İnsan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk.

g. +i 10/11

g. +ine 33/7

[=2]

gök(g): İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman, feza.

g. 63/12

g. +de 33/4, 64/1

g. +dedür 25/1

g. +den 26/11

g. +i 63/13

g. +ler 19/2, 22/5, 31/9

g. +lerde 12/9

g. +lere 30/5

g. +leri 20/5, 20/7, 20/8

[=14]

gönderil-: Gönderilmek, gönderme işi yapılmak veya gönderme işine konu olmak.

g. -mişdür 28/8

[=1]

gör-: Görmek, göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

g. -iyürüz 62/3

g. -meden 40/12, 41/2, 41/5

g. -medügi 23/6

g. -mesi 47/8, 49/1

g. -mezler 24/12

g. -ür 23/5

[=7]

göre: Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince.

g. 35/8, 37/2, 38/9

[=3]

görmek: Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

g. 30/12

g. (baş göziyle g.) 30/13

[=2]

görül-: Görülmek, göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek.

g. -se 35/3

[=1]

görün-: Görünmek, görülür duruma gelmek.

g. -mezler 24/11

[=1]

göz: Görme organı, basar.

g. +den 21/6

g. +iyle 30/12

g. +iyle (baş g. +iyle görmek) 30/13

g. +leri 33/4

g. +üne 68/1

g. aç- Göz açmak 24/5

[=6]

guşşalan-: Hüzünlenmek, üzüntü duymak.

ğ. -ması 39/11

[=1]

guşşalanma: Gussalanmak işi.

ğ. +dan 21/5

[=1]

ğus(ü)l (<Ar. ġusl): Boy abdesti.

ğ. 8/1, 8/2

ğ. +üñ 7/9, 7/13

[=4]

güç: Güç, kuvvet.

g. +i 47/12, 49/7

g. gel- Zor gelmek 20/9

g. +i ol- Güçlü olmak 47/9, 49/1, 49/2

[=6]

güçlü: Gücü olan, kuvvetli.

g. 47/13, 49/7, 49/8

[=3]

güçlük: Zorluk.

g. 23/9

[=1]

gülmek: İnsanların, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurma eylemi.

g. +dür 11/12

[=1]

gümüş: Parlak, beyaz renkte, kolay işlenir bir element.

g. 20/11, 20/12

[=2]

gün: I. Güneş.

g. 18/7, 18/10, 19/1, 33/5

II. Yer yuvarlağının kendi eksenini etrafında bir kez dönmesiyle geçen yirmi dört saatlik süre.

g. +de 65/11

[=7]

günâh (Far.): Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış.

g. +dan 43/11

g. +ı 36/1, 59/10

g. +ıñ 34/4

g. +ına 57/6

g. +larmuzdan 74/12

g. *id-* Günah etmek 59/4

g. *it-* Günah etmek 43/6, 43/8, 56/10, 56/11, 57/3

g. *işle-* Günah işlemek 44/1, 44/2, 44/3

[=15]

günâhkâr (Far.): Günah işlemiş, günahlı.

g. *ol-* Günahkâr olmak 24/10

[=1]

gündüz: Günün sabahdan akşama kadar süren aydınlık bölümü.

g. 21/12, 44/11

g. +ler 22/8

[=3]

-H-**haber** (Ar.): Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık.

h. +i 25/7

h. *vir-* Haber vermek 12/13, 13/3, 42/4, 42/7, 42/9, 43/1, 55/9, 56/4

[=9]

habīb (Ar.): Sevgili.

h. +i 42/3

[=1]

hacc (Ar.): Genellikle tek tanrılı dinlerde kutsal olarak tanınan yerlerin, o dinden olanlarca yılın belli aylarında ziyaret edilmesi.

h. 72/4

h. +a 4/11

[=2]

hācet (Ar.): Herhangi bir şey için gerekli olma, ihtiyaç, gereklilik, lüzum.

h. 64/9

[=1]

hafīfe (Ar.): *ter.* Anlamı "hafif" olan kelime, abdesti bozan esnek kuralları anlatmak için kullanılır.

h. +den (necāset-i h. +den) 8/7, 8/8

[=2]

haḳk (Ar.): I. Hak, doğruluk.

h. +ı 35/2, 35/5

h. *+ımı al-* Hakkımı almak 69/11h. *+ını al-* Hakkını almak 35/6, 70/4, 70/7h. *+uñ al-* Hakkını almak 70/1

II. Allah, Tanrı.

H. 5/13, 12/9, 13/1, 13/3, 13/4, 14/9, 16/3, 27/11, 28/12, 29/2, 29/8, 29/9, 71/6

Haḳ ta‘ālā 13/1, 16/12, 34/9, 35/7, 35/8, 36/5, 37/2, 39/11, 40/1, 63/2

Haḳ tebāreke ve ta‘ālā 17/5, 26/1, 26/5, 26/7, 29/11, 29/13, 30/8, 30/10, 30/11, 32/12, 33/5, 33/8, 33/10, 33/13, 34/5, 35/2, 35/13, 36/3, 37/10, 37/12, 38/8, 39/13, 40/3, 42/2, 45/3, 67/1, 71/10

Haḳ Resūl 29/8, 29/9

[=59]

haḳkan (Ar.): Doğrusu.

h. 40/10

[=1]

hakkında: İlgili olarak, üzerine.

h. 46/10, 46/12, 47/2, 48/2, 49/10, 49/12, 50/3, 50/7, 51/3, 54/12

h. +ki 76/7

h. +n *gel-* Zor bir işi başarmak 55/2

[=12]

hāl (Ar): Durum, vaziyet.

h. +de 40/13, 41/1, 41/2

h. +imi 64/5

h. +in ('ilm-i h.+in) 43/12

[=6]

ha'lāyık (Ar): Halayık, kadın köle, cariye.

h. 33/7

[=1]

halk (Ar): I. İnsanlar, insanlardan bir bölük.

h. 62/4

h. +ı 61/2

h. +ıñ 45/13, 54/8, 63/9

II. Yaratma, yaratılma.

h. *eyle-* Yaratmak 17/6

h. *id-* Yaratmak 40/7

h. *ol-* Yaratılmak 24/3

[=8]

hamır (Ar): Hamur, unun su veya başka sıvılarla yoğrulmuş durumu.

h. 45/12

[=1]

harām (Ar.): Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan.

h. +dan 46/2, 50/4, 50/12

h. +dur 52/13, 70/7

h. -u **harām** Haram olan şeyler 3/13, 45/10

h. *olma-* Haram olmak 45/12

[=8]

harf (Ar.): Dildeki bir sesi gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlerden her biri, kod.

h. +ile 23/10

[=1]

ḥasta (Far): Rahatsız, sayrı.

ḥ. olma- Hasta olmak 21/5

[=1]

ḥastalık: Rahatsızlık, dert, sayrılık, illet, maraz.

ḥ. 51/6

[=1]

ḥāşır (Ar.): Cem eden, toplayan.

ḥ. ol- Toplanmak 25/2, 44/5, 44/7

[=3]

ḥaşıyyet (Ar.): Haşiyet, korku, ürperti.

ḥ. 44/12

[=1]

ḥat (Ar.< ḥatt): Çizgi, satır, yazı.

ḥ. +ıma (ḥüsn-ü ḥ. +ıma) 71/11

[=1]

ḥaṭā (Ar.): Yanlış.

ḥ. 5/9

ḥ. +dur 16/5

ḥ. it- Yanlış yapmak 67/9

[=3]

ḥattā (Ar.): Bile, hem de.

ḥ. 51/13, 57/10

[=2]

ḥatun (Ar.): Kadın, eş.

ḥ. +umuñ 6/4

[=1]

ḥavf (Ar.): Korku, korkma.

ḥ. 44/11

ḥ. +ı ol- Korkusu olmak 71/3

ḥ. +ını kes- Korkmamak 45/4

ḥ. id- Korkmak 44/4

[=4]

hayāt (Ar.): Yaşam.

ḥ. 23/11

h. +da 24/10, 24/12

[=3]

ḥayır (<Ar. ḥayr): İyi, yarar.

ḥ. 3/4, 34/10, 39/5, 39/6, 39/8, 40/9, 41/4, 66/11

ḥ. +ı 34/12

ḥ. *du'ā it*- Hayır dua etmek 54/4, 54/7

ḥ. *eyle*- Hayır eylemek 71/11

ḥ. *id*- Hayır etmek 34/11

ḥ. *+a vir*- Hayra vermek 5/12

ḥ. *+ı dile*- Hayır dilemek 40/1

ḥ. *+ı işle*- Hayır işlemek 40/4

[=16]

ḥayvān (Ar.): Duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık.

h. +lar 29/9

[=1]

ḥaz̤er (Ar.): Sakınma, çekinme.

ḥ. *eyle*- Sakınmak 44/4

[=1]

ḥaz̤ret (Ar.): Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan.

ḥ. +i 16/11, 72/10

ḥ. +leri 14/1

ḥ. +leridür 55/13, 56/1, 56/3

ḥ. +lerine 14/3

ḥ. +lerini 64/10

ḥ. +lerinüñ 15/3

[=9]

helāk (Ar.): Ölme, öldürme, yok etme, yok olma.

h. *it*- Yok etmek 39/1

h. *olsa*- Yok olmak 31/10

[=2]

ḥelāl (Ar.): Yapılması din kurallarınca uygun olan, yasaklanmamış.

ḥ. 56/12

ḥ. *ol*- Helal olmak 45/8

[=2]

hem (Far.): Aynı zamanda, üstelik, ayrıca.

h. 62/2

[=1]

hemān (Far.): Hemen, derhal, çabucak.

h. 26/8, 52/10, 54/5

[=3]

hep (Far.): Tamam, büsbütün.

h. 20/3, 50/5, 50/13, 60/8

[=4]

her (Far.): Her, bütün, her bir.

h. 3/4, 5/12, 7/8, 13/2, 13/3, 13/8, 13/9, 16/12, 23/4, 23/5, 23/8, 25/12, 26/2, 26/4, 35/7, 39/5, 46/8, 49/13, 51/7, 51/9, 52/6, 52/11, 53/7, 53/12, 54/10, 55/2, 58/1, 65/12, 66/12

[=32]

hey: Seslenmek veya ilgi ve dikkat çekmek için söylenen bir söz.

h. 67/3

[=1]

hıfız (Ar.): Koruma.

h. eyle- Korumak 46/2, 61/7, 76/8

h. id- Korumak 70/1, 71/2

h. it- Korumak 4/7

[=6]

hışım (Far.): Kızgınlık, öfke.

h. +larından 59/1

[=1]

hîç (Far.): Hiç, katiyen, asla.

h. 20/9, 42/5, 47/4, 47/6, 48/7, 48/9

[=6]

hidāyet (Ar.): Doğru yola girme, hakka sevk etmek.

h. 74/13

h. +e 63/7

h. eyle- Hakka sevk etmek 76/3, 76/4

h. id- Hakka sevk etmek 63/3

h. it- Hakka sevk etmek 76/4

[=6]

hikmet (Ar.): Tanrı'nın insanlar tarafından anlaşılamayan amacı.

h. +i 26/7

[=1]

hilâllemek: Abdest alırken, el ve ayak parmakları ile sakalın ve kadınlarda sık saçların arasına ıslak parmaklarını sokarak hareket ettirmek.

h. +dür 7/7

[=1]

hısâb (Ar.): Hesap, sayma.

h. +ında 68/4

[=1]

hısâbsız: Hesabsız, hesabı tutulmayan.

h. cennete giren kullarından eyle- Sorgusuz sualsiz cennete giren kullarından eylemek 71/12

[=1]

hod (Far.): Kendi, bizzat.

h. 62/6

[=1]

horla- (Far.+T.): Horlamak, hor görmek.

h. -mış ol- Horlamış olmak 62/1

[=1]

hulle (Ar.): Medeni Kanun'un kabulünden önce, kocasından üç kez boşanan kadının, yine eski kocasıyla evlenebilmesi için yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikâh edilmesi.

h. +ler 37/3

h. +lerle 38/3

[=2]

hūrî (Ar.): Huri, cennette yaşadığına inanılan dişi varlık.

h. +ler 37/3

h. +lerle 38/3

[=2]

huşûş (Ar.): Konu, madde.

h. +da 52/8

h. +ında 52/6, 52/10, 52/13

[=4]

hūy (Far.): İnsanın yaratılış ve ruh özelliklerinin bütünü, mizaç, tabiat.

h. 63/6

h. (cân çıkmayınca h. çıkmaz) 62/13

h. +ı 63/1

h. +larından 63/4

h. +undan 62/12, 63/6

h. insānuñ cānı altındadır Huy, insan kişiliğin bir parçasıdır; kişi ile birlikte doğar; kişiliğin oluşumu ile birlikte oluşur ve artık ölünceye kadar sürüp gider.

Kimse onu değiştiremez 62/11

[=7]

hüküm (<Ar. hükm): Hüküm, emir, komuta.

h. 27/10

h. +üni 27/8

h. -ü imān İmanın hükmü 4/4

h. eyle- Emir eylemek 22/2, 76/9

h. id- Emir etmek 12/10, 12/11, 20/1, 22/3, 76/10

h. ol- Emir olmak 76/11

[=11]

hürmet (Ar.): Saygı.

h. 61/4

[=1]

hüsn (Ar.): Hüsün, güzellik.

h. -ü hātime Güzel son (imanlı ölüm) 71/11

[=1]

-İ-

‘ırz (Ar.) Irz, şan, şeref, namus.

‘ı. +ını 4/7

[=1]

ısıcak: Sıcak.

ı. ol- Sıcak olmak 21/11

[=1]

-İ-

i-: İmek ek fiili, cevheri fiil.

i. -di 63/1, 68/6

i. -dügün 68/10

[=3]

‘ibādet (Ar.): İbadet, bir dinin buyruklarını yerine getirme.

‘i. 57/1, 72/2, 72/5

‘i. + dedür 24/13

‘i. +i 17/12

‘i. +im 44/9

‘i. +imüz 75/9, 75/12

‘i. +te 12/8

‘i. +üm 74/9

‘i. **-i bedeniyye** Beden ile yapılan ibadetler 72/3

‘i. *eyle-* İbadet eylemek 44/11

‘i. *id-* İbadet etmek 45/1

‘i. *it-* İbadet etmek 45/5

[=14]

ibn (Ar.): Oğul, oğlu.

i. +i 14/12, 14/12

[=2]

ibtidā (Ar.): Evvel, başlangıç.

i. +sı 19/8

i. *+sı ol-* Evveli olmak 41/1

[=2]

iç: Bir şeyin içerisi, iç kısım.

i. +inde 11/10, 11/13, 12/2, 33/8, 36/8, 38/2, 71/5

[=7]

iç-: İçmek.

i. -dügi 45/11

i. -enler (şarāb i. -enler) 63/4

i. -mesi 39/10

i. -meye 45/12

i. -mezler 24/6

[=5]

için: Özgü, ayrılmış anlamında kullanılan söz. *bk. için*

i. 8/1, 8/2

[=2]

içme: İçmek işi.

i. 37/6

i. +den 18/5, 18/12, 21/2

i. +ler 37/4, 38/4

i. +leri 37/6

[=7]

içün: *bk. için*

i. 36/6, 36/7, 36/8, 38/4, 38/5, 38/6, 38/12, 38/13, 44/11, 53/6, 60/5, 72/3, 75/10, 76/7

i. +dür 72/5, 72/6

[=18]

idin-: Edinmek, iktisap etmek.

i. -meden (âdet i. -meden) 62/9

i. -mişler ('âdet i. -mişler) 62/6

[=2]

iftitāḥ (Ar.): Açmak, başlamak, fethetmek.

i. 9/3, 10/13

[=2]

ihānet (Ar.): Hıyanet, hainlik.

i. 60/5

[=1]

ihfā (Ar.): Saklamak, gizlemek.

i. 10/3, 10/4

[=2]

iḥsān (Ar.): İyilik etme, iyi davranma.

i. *eyle*- İyilik yapmak 71/12, 76/8

[=2]

iḥtimāl (Ar.): Olabilirlik, olasılık.

i. +i 16/6

[=1]

iḥtirāz (Ar.): Sakınmak, çekinmek, kaçınmak.

i. *id*- Geri durmak 46/2, 52/7

i. *olun*- Sakınılmak 43/3

[=3]

iken: Esnasında, ... -dığı/-diği hâlde, ... -dığı/-diği zaman.

i. 11/10, 63/2

[=2]

iki: I. İki (sayı sıfatı).

i. 7/3, 7/4, 7/9, 10/9, 10/10, 11/6, 11/10, 18/9, 29/6, 32/1, 51/13, 52/1, 60/6

i. *pāre it*- İki parça etmek 29/6

II. İki (iki sayısı).

i. +dür 4/1, 4/3, 4/4, 4/11, 5/1

i. +si 53/4, 53/5, 53/7, 53/8

i. +sine 67/5

i. +sinüñ 28/11, 53/2

[=25]

ikilik: İki değişik kullanımı veya uygulaması olma durumu.

i. 48/10

i. *olma*- Allah'ın bir benzerinin olmaması 47/7, 48/10

[=3]

ikinci: İki sayısının sıra sıfatı.

i. +si 2/8, 3/6, 4/2, 4/3, 4/6, 4/8, 4/12, 4/13, 6/8, 6/13, 7/11, 8/1, 8/7, 9/3, 10/1, 10/9, 11/4, 11/11, 14/7, 18/3, 23/13, 41/6, 47/3, 47/10, 48/5, 49/2, 50/4, 50/11, 52/12, 55/13, 62/11

[=31]

ikrār (Ar.): Saklamayıp doğruca söyleme, açıkça söyleme.

i. *eyle*- Açıkça söylemek 29/10

i. *it*- Açıkça söylemek 3/4, 4/2, 5/13

[=4]

ilāhī (Ar.): Tanrı ile ilgili olan, tanrısal.

i. 72/13

[=1]

ile: İle, beraber, sebebiyle, dolayısıyla. *bk. ilen*

i. 10/3, 10/4, 11/12, 11/13, 14/2, 27/9, 36/2, 40/7, 40/8, 43/6, 43/8, 43/9, 44/5, 54/5, 55/3, 55/11, 56/11, 56/12, 57/3, 57/12, 58/3, 60/11, 61/13, 63/3, 63/10, 71/10, 74/4

i. +dür 68/8

[=30]

ilen: İle. *bk. ile*

i. 30/8, 30/10, 60/4, 61/12, 62/5

[=5]

ilhāk (Ar.): İlave etmek, eklemek.

i. 76/2

[=1]

‘ilim (<Ar. ‘ilm): Okumakla veya görmek ve dinlemekle veya ihsan-ı Hak'la elde edilen malumat.

‘i. 23/11, 65/1, 65/3

‘i. +den 64/13

‘i. +e 64/12

‘i. +i 14/11, 65/2

‘i. -i **hāl** İbadet usullerini, din kaidelerini bildiren kitap 43/12

[=7]

imām (Ar.): Cemaate namaz kıldırان kimse.

i. 58/11, 69/7

i. +laruñ 15/7

i. +uñ 58/4, 58/5, 58/6, 58/8, 58/10

i. *ol-* İmam olmak 30/4

[=8]

imāmcuk: "Küçük imam" anlamında kullanılan ve küçümseme bildiren kelime.

i. 69/8

[=1]

īmān (Ar.): İnanç.

ī. 16/6, 16/7, 16/10, 17/1, 36/2, 41/13, 52/6, 52/10, 52/12, 68/8

ī. (hük-m-ü ī.) 4/4

ī. (levāzım-ı ī.) 4/11

ī. (rük-n-ü ī.) 4/1

ī. (sebeb-i ī.) 4/2

ī. (şıfāt-ı ī.) 2/6, 19/3

ī. (şart-ı ī.) 3/5, 40/10

ī. (tecdīd-i ī.) 5/8, 41/12, 57/2, 64/11, 65/6, 66/2, 67/5, 68/12

ī. (tecdīd-i ī. eyle) 67/10

ī. +da 52/4

ī. +ı 2/4, 47/1, 70/13

ī. +ında 52/1, 52/12

ī. +la 37/7

ī. *getür-* İman getirmek 2/8, 2/9, 2/10, 3/1, 3/2, 3/5, 3/6, 17/1, 19/6, 19/7, 23/13, 24/1, 24/2, 25/3, 26/9, 26/11, 27/12, 28/1, 28/2, 29/1, 29/11, 31/6, 31/7, 39/3, 39/6, 39/7, 39/13, 40/9, 40/11, 40/12, 41/2, 41/5, 68/12, 75/1

[=69]

īmānsız: İnançsız.

ī. 36/4

ī. *a/-* Allah'ın insanların canını imansız alma durumu 67/1

ī. *gıt-* İnançsız ölmek 44/2

[=3]

imdi: Şimdi.

i. 2/3, 2/5, 6/6, 21/8, 21/10, 21/12, 22/1, 22/3, 22/7, 22/11, 22/12, 23/12, 41/13, 42/9, 43/1, 43/8, 43/11, 44/13, 45/1, 47/1, 51/9, 52/5, 53/11, 55/2, 56/5, 57/2, 57/5, 58/1, 58/3, 58/7, 58/9, 58/10, 60/2, 61/7, 61/9, 63/5, 63/7, 66/1, 67/9, 68/7, 70/8, 70/9, 71/6

[=63]

imsāk (Ar.): Oruca başlama zamanı.

i. *it*- Oruç açmak 18/5, 18/13

[=2]

in-: İnme, yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

i. -mişdür 26/12, 26/13, 27/1, 27/2, 27/3, 27/4, 27/5, 27/6, 27/10

i. -se 33/6

[=11]

‘inād (Ar.): İnat, bir konuda direnme, diretme, direnme.

i. *it*- İnat etmek 53/3

[=1]

inan-: I. Bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek.

i. -an 41/11

i. -anlara 42/10

i. -dum 2/7, 2/9, 2/10, 3/1, 13/3, 24/1, 26/9, 27/12, 28/1, 40/9

i. -dum (yevmi’l-kıyāmete i. -dum) 3/2, 31/6

i. -duñ 19/7, 24/2, 26/10, 28/2, 31/7, 40/11

i. -maz 42/1

i. -up 17/1, 25/3, 29/1, 29/11, 29/12, 39/3, 39/7, 40/11, 68/11

i. -ursa 3/5, 5/13, 39/5, 39/13, 41/2, 41/5, 41/11

II. İman etmek.

i. -dum 23/13

i. -mamış 42/10

i. -up 19/6

[=40]

inanmak: Bir şeyi doğru olarak benimsemek.

i. +dur 41/9

[=1]

ince: Kendi cinsinden olanlara göre dar ve kalınlığı az olan.

i. +dür 33/12

[=1]

incelt-: İnceltmek, ince duruma getirmek.

i. -üp 60/6

[=1]

İncîl (Ar.): Hz. İsa'ya indirilen kutsal kitap.

İ. 27/3

[=1]

indir-: İndirmek, yaratmak.

i. -di 17/9

[=1]

inkār (Ar.): Yaptığını, söylediğini yadsıma.

İ. *it-* Yadsımak 41/9

[=1]

ins (Ar.): İnsan.

i. +i 28/8

[=1]

insān (Ar.): Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı.

i. 31/11, 32/9, 33/1, 62/12, 63/6

i. +dan 31/8

i. +dur 28/7

i. +ıñ 63/1

i. +uñ 39/9, 68/7

i. +uñ (hūy i. +uñ cānı altındadır) 62/11

[=11]

inşā'llāh (Ar.): "Eğer Allah isterse, Allah nasip ederse" anlamında kullanılan söz.

i. 52/3, 52/4, 52/6, 52/9, 52/10

[=5]

intihā (Ar.): Son, nihayet.

i. +sı 19/8

İ. *+sı olma-* Sonu olmamak 41/1

[=2]

irādet (Ar.): İrade, istek.

i. 23/11

[=1]

irün: İrin, cerehat.

i. +lerle 36/10

[=1]

ise: İse, olunca, olursa, -diği için.

i. 53/8, 53/13, 59/7, 64/3, 66/10

[=5]

isim (<Ar. ism): Ad.

i. +iñ 74/6

i. **-i şerîf** Mübarek ve şerefli isim 15/8

[=2]

İslām (Ar.): İslam; Hz. Muhammed'in yaydığı din, Müslümanlık.

İ. 2/4, 4/6, 5/2, 5/6, 5/10, 16/6, 16/7, 16/8, 16/10, 17/1, 41/13, 52/6, 52/10, 52/12, 53/10, 53/12, 53/13, 54/2, 54/3, 54/4, 63/3, 68/8

[=22]

isrāf (Ar.): Gereksiz yere para, zaman, emek harcama, savurganlık.

i. *itme*- İsrâf etmemek 8/4

[=1]

issi: Yakıcı ve bunaltıcı sıcak, ısı.

i. 36/9

[=1]

iste-: İstemek, arzulamak.

i. -dügi 64/9

[=1]

istiftāh (Ar.): Siftah etmek, başlamak.

i. 74/2

[=1]

istiğfār (Ar.): Allah'tan günahını bağışlamasını istemek.

i. *id*- Tövbe etmek 60/11, 63/5

[=2]

istihfāf (Ar.): Küçük görme.

i. +en 69/3, 69/6

i. *it*- Küçük görmek 68/7

[=3]

istihzā (Ar.): Alay etme.

i. +nı 68/13

i. *it*- Alay etmek 65/5

[=2]

istincā (Ar.): Pislikten temizlenme.

i. it- Temizlemek 7/13, 8/6

[=2]

istinşāk (Ar.): Abdest veya gusül esnasında buruna üç defa su çekmek.

i. it- Burnuna su çekmek 7/2

[=1]

istiṣnā (Ar.): Bir kimse veya bir şeyi benzerlerinden ayrı tutma.

i. itme- Ayırmamak 52/2

[=1]

‘isyān (Ar.): İtaatsizlik, emre karşı gelmek.

‘i. etme- Karşı gelmemek 24/6

[=1]

iş: Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma.

i. 20/9

i. +de 52/8

i. +dir 65/9

i. +im 43/7

[=4]

işāret (Ar.): Anlam yükletilen şey, anlamlı iz, im.

i. id- İşaret etmek 29/6

[=1]

işidici: Allah’ın her şeyi duyması manasındaki sıfattır ve O’nun duyması yaratılmışların işitmesine benzemez.

i. olucı ol- Allah’ın her şeyi duyması 47/12, 49/6

[=2]

işit(d)-: Duymak.

i. -medügi 23/4

i. -ür 23/4

[=2]

işitme: İşitmek işi, duyma.

i. +si 47/8

i. +si ol- Duymak 48/13

[=2]

işle-: İşlemek, yapmak, etmek.

i. -memekdür 49/13

- i. -mezim 66/5
- i. -rler 60/4
- i. -rüm (günāh i. -rüm) 44/1
- i. -yenden (ḥayrı i. -yenden) 40/4
- i. -yenden (şerri i. -yenden) 40/5
- i. -yene (şerri i. -yene) 40/6
- i. -yeni 62/9
- i. -miş ol- İşlemiş olmak 60/10

[=9]

işlemek: Y yapmak, etmek.

- i. 49/13
- i. +den (günāh i. +den) 44/3
- i. +e (günāh i. +e) 44/2

[=3]

işte: Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha, ahacık.

- i. 48/1, 49/10, 50/7, 51/3

[=4]

it(d)-: Etmek, eylemek, yapmak.

- i. -di 66/8
- i. -diyse 35/7
- i. -dügi 57/1
- i. -dügi (zabtı i. -dügi) 53/8
- i. -dügin ('adāvet i. -dügin) 77/1
- i. -dügin ('afvı i. -dügin) 76/5
- i. -dügin (şalavāt i. -dügin) 73/6
- i. -dügin (şenā i. -dügin) 77/11
- i. -dügin (tevelli i. -dügin) 76/6
- i. -dügine 35/8
- i. -dügün (hidāyet i. -dügün) 76/4
- i. -dügün (velī i. -dügün) 76/12
- i. -dügünüz 38/9
- i. -dükde (du'ā i. -dükde) 64/4
- i. -dükde (istincā i. -dükde) 7/13
- i. -dükden (imsāk i. -dükden) 18/13
- i. -dükleri 37/2
- i. -düm (ikrār i. -düm) 5/13, 13/4

- i. -düm (ķabūl i. -düm) 5/10, 6/5
- i. -düm (rücū' i. -düm) 5/10
- i. -düm (taşdıķ i. -düm) 6/1, 13/4
- i. -düm (tevbe i. -düm) 5/10
- i. -dūñ (ħaṭā i. -dūñ) 67/9
- i. -dür (tırāş i. -dür) 66/4
- i. -eler ('amel i. -eler) 71/8
- i. -eler (mani' i. -eler) 62/10
- i. -eler (medħi i. -eler) 55/3
- i. -eler (siyāset i. -eler) 55/1
- i. -eler (ta'rīr i. -eler) 53/13, 54/13
- i. -eler (ta'zīm i. -eler) 61/8
- i. -eler (tekrīm i. -eler) 61/8
- i. -eler (tenbīh i. -eler) 53/13
- i. -eler (şedīd i. -eler) 55/1
- i. -elüm (beyān i. -elüm) 2/5, 11/9
- i. -emez ('azīz i. -emez) 76/13
- i. -emez (delīl i. -emez) 76/12
- i. -emez (ħüküm i. -emez) 12/11, 20/1, 22/3
- i. -en (fışķ-ı fesād i. -en) 57/5
- i. -en (ħālīķ i. -en) 40/8
- i. -en (ħayır i. -en) 34/11
- i. -en (terk i. -en) 57/10
- i. -en (var i. -en) 17/9, 17/11
- i. -en (şer i. -en) 34/11
- i. -enler (livāṭa i. -enler) 63/4
- i. -enler (meşveret i. -enler) 41/8
- i. -enler (zinā i. -enler) 63/4
- i. -enüñ ('amel i. -enüñ) 71/8
- i. -enüñ (cemi' i. -enüñ) 71/9
- i. -er (emir i. -er) 26/2
- i. -er (ħalk i. -er) 40/7
- i. -er (ħüküm i. -er) 12/10, 20/1
- i. -er (ķifāyet i. -er) 64/6
- i. -er (ziyaṭ i. -er) 11/8
- i. -erdi (günāh i. -erdi) 59/4

- i. -erdi (livāṭa i. -erdi) 59/5
- i. -erdi (zinā i. -erdi) 59/4
- i. -erim (ṭaleb i. -erim) 77/3
- i. -erim (tevbe i. -erim) 77/4
- i. -eriñ (tenziye i. -eriñ) 74/2
- i. -eriñ (şahādet i. -eriñ) 73/1, 72/13
- i. -erse 54/1, 60/11
- i. -erse (‘ibādet i. -erse) 45/1
- i. -erse (i‘tiḳād i. -erse) 64/11
- i. -erse (medḥini i. -erse) 54/11
- i. -erse (ṭā‘at i. -erse) 45/1
- i. -ersin (hüküm i. -ersin) 76/10
- i. -erüm (şahādet i. -erüm) 12/8, 12/13
- i. -erüz 75/5
- i. -erüz (secde i. -erüz) 75/11
- i. -erüz (ṭaleb i. -erüz) 74/10, 74/12, 74/13
- i. -erüz (ṭarḥı i. -erüz) 75/7
- i. -erüz (terki i. -erüz) 75/7
- i. -erüz (tevbe i. -erüz) 75/2
- i. -erüz (tevekkül i. -erüz) 75/2
- i. -erüz (şükür i. -erüz) 75/5
- i. -esiz (hıfız i. -esiz) 70/11
- i. -meden 62/8
- i. -mem (kabül i. -mem) 67/9
- i. -memege 43/12
- i. -memek (‘azāb i. -memek) 50/2
- i. -memek (beddu‘ā i. -memek) 53/10
- i. -memekdür (isrāf i. -memekdür) 8/4
- i. -memekdür (istiṣnā i. -memekdür) 52/2
- i. -memekdür (ḳat‘i i. -memekdür) 43/5
- i. -memekdür (mücādele i. -memekdür) 52/12
- i. -memekdür (tenfīr i. -memekdür) 56/9
- i. -mesi (ḥālīḳ i. -mesi) 40/7
- i. -mesine (su’āl i. -mesine) 41/4
- i. -mesiyledür (taḳdīr i. -mesiyledür) 40/3
- i. -meye (livāṭa i. -meye) 45/12

- i. -meye (zinā i. -meye) 45/13
- i. -meyüp (kaṭı' i. -meyüp) 3/8
- i. -mez 42/1
- i. -miş (istihfāf i. -miş) 68/7
- i. -miş (istihzā i. -miş) 65/5
- i. -mişdür (iki pāre i. -mişdür) 29/6
- i. -mişdür (nesih i. -mişdür) 27/8
- i. -mişdür (tekellüm i. -mişdür) 30/10
- i. -mişdür (ziyāret i. -mişdür) 30/7
- i. -mişler (taşdıḳ i. -mişler) 29/13
- i. -se (emir i. -se) 32/13
- i. -se (helāk i. -se) 39/1
- i. -seler ('inād i. -seler) 53/3
- i. -üñ 62/7
- i. -üp ('amel i. -üp) 71/4
- i. -üp ('eziyet i. -üp) 43/12
- i. -üp (ahşā i. -üp) 77/9
- i. -üp (ceht i. -üp) 71/3
- i. -üp (emir i. -üp) 33/5, 33/11, 34/9, 35/3, 36/4
- i. -üp (emr i. -üp) 34/5
- i. -üp (fesād i. -üp) 59/4
- i. -üp (fikir i. -üp) 57/6
- i. -üp (hālīḳ i. -üp) 37/11
- i. -üp (havf i. -üp) 44/4
- i. -üp (hıfız i. -üp) 71/2
- i. -üp (hidāyet i. -üp) 63/3
- i. -üp (ihṭirāz i. -üp) 46/2, 52/7
- i. -üp (istiḡfār i. -üp) 60/11, 63/5
- i. -üp (işāret i. -üp) 29/6
- i. -üp (kaşd i. -üp) 70/12
- i. -üp (mücādele i. -üp) 53/5
- i. -üp (müşāhede i. -üp) 30/9
- i. -üp (nidā i. -üp) 37/13, 38/7
- i. -üp (niyyet i. -üp) 43/12
- i. -üp (sā'ī i. -üp) 71/3
- i. -üp (şenā i. -üp) 75/4

i. -üp (tevbe i. -üp) 57/3, 60/11, 63/5

i. -üp (ziyâret i. -üp) 30/5, 30/6

i. -üp (şükür i. -üp) 74/4

[=153]

itâ‘at (Ar.): Söz dinleme, buyruğa uyma.

i. *eyle*- Boyun eğmek 43/13

[=1]

itdûr-: Ettirmek, etme işini yaptırmak.

i. -mez 42/1

[=1]

itdûrmek: Ettirmek, etme işini yaptırmak.

i. (meşveret i.) 41/10

i. (remil i.) 41/10

i. +den (meşveret i. +den) 43/2

[=3]

i‘tikâd (Ar.): İtikat, inanma.

i. 13/9

i. +da 5/4, 13/5, 14/4, 14/5, 16/2

i. +ı 54/6, 55/4, 57/7, 58/9, 58/13, 59/12, 60/3, 61/11, 62/10, 63/8

i. *eyle*- İnanmak 45/9, 60/10

i. *it(d)*- İnanmak 3/7, 3/12, 3/13, 41/7, 45/10, 55/6

i. *üzerine ol*- İnaç üzerine olmak 13/8

[=27]

itmek: Etmek, yapmak, eylemek.

i. 72/4

i. (‘azāb i.) 50/2

i. (beddu‘ā i.) 53/11, 54/2

i. (cehd i.) 74/4

i. (du‘ā i.) 54/3

i. (fesād i.) 43/8

i. (fısıķ i.) 56/11

i. (günāh i.) 43/6, 43/8, 56/11, 57/3

i. (mesiḥ i.) 60/1, 60/2

i. (mücādele i.) 52/13

i. (niyyet i.) 18/8, 18/10

i. (tırāş i.) 60/5, 60/7

- i. (zinā i.) 56/12
 i. +dür ('amel i. +dür) 14/2
 i. +dür (beddu'ā i. +dür) 53/11
 i. +dür (ḥayır du'ā i. +dür) 54/4, 54/7
 i. +dür (ḥıfız i. +dür) 4/7
 i. +dür (i'tikād i. +dür) 3/7, 3/12, 3/13, 41/7, 45/10, 55/6
 i. +dür (ikrār i. +dür) 4/2
 i. +dür (imsāk i. +dür) 18/5
 i. +dür (inkār i. +dür) 41/9
 i. +dür (istincā i. +dür) 8/6
 i. +dür (istinşāk i. +dür) 7/2
 i. +dür (mażmaża i. +dür) 7/1
 i. +dür (meşhi i. +dür) 6/10, 7/5, 7/6
 i. +dür (niyyet i. +dür) 8/1, 9/2, 18/3
 i. +dür (pāk i. +dür) 8/7, 8/9, 8/11
 i. +dür (rükū' i. +dür) 9/5
 i. +dür (secde i. +dür) 9/6
 i. +dür (taşdīk i. +dür) 4/2
 i. +dür (teyemmüm i. +dür) 8/10
 i. +e 20/3
 i. +e ('ibādet i. +e) 45/5
 i. +e (var i. +e) 20/7
 i. +e (yoğ i. +e) 20/5
 i. +i (beddu'ā i. +i) 53/12
 i. +i (şenā i. +i) 77/9
 i.+ile (günāh i. +ile) 56/10
 [=57]

izin (<Ar. izzn): Bir şey yapmak için verilen veya alınan müsaade.

i. *virme*- İzin vermemek 53/12

[=1]

-K-

Ka'be (Ar.): Mekke'de bulunan, Müslümanlarca kible olarak kabul edilen kutsal toprak.

K. 5/3, 30/3

[=2]

kabir (<Ar. kabr): Mezar.

ķ. (su'āl-i ķ.) 5/1

ķ. +i 32/3, 32/5

ķ. +lerinde 33/4

ķ. +e *gîr*- Ölmek 31/11, 41/2

[=6]

ķabla- : Kaplamak, çepeçevre sarmak, kuşatmak.

ķ. -yu 7/5

[=1]

ķabûl (Ar.): Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma.

ķ. *eyle*- Kabul eylemek 53/9

ķ. *it*- Kabul etmek 5/10, 6/5

ķ. *itme*- Kabul etmemek 67/9

[=4]

ķaç: Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan söz.

ķ. +dur 14/5, 14/6, 18/2, 19/3

[=4]

ķaç-: Kaçmak, uzak durmak.

ķ. -ar 71/5

[=1]

ķaçın- : Kaçınmak, herhangi bir işi yapmaktan veya özverili davranmaktan geri durmak, imtina etmek.

ķ. -alar 62/9

[=1]

ķaçmak: Uzak durmak.

ķ. +dur 5/1

[=1]

ķadar (Ar.): Kadar, denli, miktar.

ķ. 8/12, 12/9, 28/12, 33/6, 33/9, 34/11, 34/12, 34/13, 35/1, 35/2, 37/7, 45/1, 45/2, 54/4, 56/13, 58/11, 59/10, 72/13

ķ. (serçe ķ. olurlar) 26/1

ķ. (noħud ķ. olursa) 12/4

[=23]

ķadarca: Bu kadar, denli.

ķ. 71/1

[=1]

ķa'de (Ar.): Bir kere oturma, oturuş.

ķ. -i āhire Son oturuş 9/6, 10/2

ķ. -i ūlā İlk oturuř 10/1

[=3]

ķader (Ar.): Yazgı.

ķ. 3/4, 39/4, 39/6, 39/7

[=4]

ķadīm (Ar.): Başlangıcı olmayan, eski, ezeli.

ķ. 66/7

[=1]

ķadīmī (Ar.): Eskiden beri, öteden beri var olan, daimī.

ķ. +dür 66/6

[=1]

ķādir (Ar. < ķadr): Değer, kıymet, itibar.

ķ. 19/11, 20/4, 45/5, 66/11, 77/9

ķ. +dür 20/6, 20/7, 20/11, 20/12, 21/1

ķ. ol- kadir olmak 41/1

[=11]

ķāfir (Ar.): Tanrı'nın varlığını ve birliğini inkar eden kimse.

k. 67/3

k. +dür 9/12

k. +ler 30/1, 38/8

k. +lere 36/12, 76/2

k. +leri 36/4

k. +lerüñ 34/6, 34/8, 36/4, 36/12

[=11]

ķahķa (Ar. < ķahķaha): Kahkaha, yüksek sesle gülme.

ķ. 11/12

[=1]

ķahren (Ar.): Zorla.

ķ. 46/1

ķ. +dür 70/7

[=2]

ķā'ināt (Ar.): Evren, dünya.

k.+ı 20/3

[=1]

ķal-: I. Geriye kalmak, herhangi bir durumda bulunmak.

- ķ. -an 16/4, 16/5, 33/4, 43/10
 ķ. -dıkda 18/9
 ķ. -ıncaya 18/8
 ķ. -madı 61/4
 ķ. -mamaķdur 7/13
 ķ. -masa 32/10, 35/2, 35/5, 36/2
 ķ. -mayup 37/8
 ķ. -sa 32/11, 38/4
 ķ. -salar 33/4, 33/8, 33/9, 36/6, 39/2
 ķ. -sañuz 38/2
 ķ. -şun 67/8
 ķ. -ursañuz 38/11

II. Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak.

- ķ. -dıkda 18/9
 ķ. -ıncaya 18/8

III. Kalmak, geriye kalmak, herhangi bir durumda bulunmak anlamlarında yardımcı fiil olarak kullanılır.

- ķ. -şun (gāvurluķ üstünde ķ. -şun) 67/4
 [=24]

ķaldırmaķ: Yukarı doğru hareket ettirmek.

- ķ. +dur 10/9
 [=1]

ķaldur-: Kaldırmak, yukarı doğru hareket ettirmek.

- ķ. -up (el ķ. -up) 64/4
 [=1]

ķalp (Ar.): Göğsün orta boşluğunda, iki akciğer arasında, vücudun her yanından gelen kirli kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ, yürek.

- ķ. +ile 13/4
 ķ. +iyle 4/2, 6/1
 [=3]

ķan: Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı.

- ķ. +ıla 21/9
 ķ. +ını 4/5
 ķ. +larla 36/10

[=3]

kanat: Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ.

ķ. +ını 20/8

[=1]

kanğı: Hangi.

ķ. +sınıñ 53/7

[=1]

kaŋa-: Kapamak, bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek.

ķ. -yup 39/2

[=1]

kaŋan- : Kapanmak, kapalı duruma gelmek.

ķ. -şun (ağzın ĩmānsız ķ. -şun) 66/13

[=1]

kaŋu: Kapı, bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı.

ķ. +larıñ 39/2

[=1]

kar: Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak düşen su buharı.

ķ. 21/11

ķ. +lar 22/9

[=2]

karı: Yaşlı, ihtiyar.

ķ. 37/11

[=1]

karın: İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.

ķ. +ın 65/1

[=1]

karındaş: Kardeş.

ķ. +lar 71/6

ķ. +lara 71/7

ķ. +ları 70/10

[=3]

karşu I. Karşı, bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi.

ķ. +sında 12/1

II.Yüzünü bir şeye doğru çevirerek.

ķ. 8/3, 8/13

III. Karşılık olarak, mukabil.

ķ. *çık*- Karşı çıkmak 54/5

[=4]

ķaşd (Ar.): Kast, bile bile yapma.

ķ. *id*- Bilerek yapmak 70/12

[=1]

ķasden (Ar.): Kasten, bile bile, isteyerek.

ķ. 9/10

[=1]

ķat: I. Üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka.

ķ. 20/5, 20/6, 20/7, 20/8, 22/4, 22/5, 31/9, 31/10

II. Huzur

ķ. +ında 16/8

[=11]

ķatı (Ar.): Kesen, durduran.

ķ. *itme*- Kesmemek 3/8, 43/5

[=2]

ķatır: Atgillerden, kısırak ile erkek eşeğin çiftleşmesinden doğan melez hayvan.

ķ. +lar 36/8

[=1]

ķatrān (Ar.): Organik maddelerden kuru damıtma yoluyla elde edilen, sıvı yağ kıvamında, kara renkte, ağır, is kokulu, suda erimeyen bir madde.

ķ. +larla 36/9

[=1]

ķavim (< Ar. ķavm): Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu, budun.

ķ. +üdür 19/11

[=1]

ķavl (Ar.): Kavi, lakırdı, söz.

ķ. +i 52/11

ķ. +ine 43/4, 72/2

[=3]

ķavuş- : Kavuşmak, bir araya gelmek, birleşmek.

ķ. -muşdur 29/8

[=1]

ķavuşdurmak: Bir araya gelmek, birleşmek.

ķ. +dur 11/11

[=1]

ķayyūm (Ar.): Kaim, daim ve var olan Allah.

ķ. *ol*- Kayyum olmak 41/1

[=1]

ķazā (Ar.): Kaza, olacağı ezelden Cenab-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi.

ķ. 3/3, 39/4, 39/6, 39/7

ķ. +sıyla 39/8, 39/12

ķ. *eyle*- Kaza eylemek 76/9

[=7]

ķefere (Ar.): Müslüman olmayanlar, kafirler.

k. 62/2

[=1]

ķelām (Ar.): Söz.

k. 23/11

k.+ı (dünyā k. +ı söylemekdür) 11/13

k. +ıdur 27/11

[=3]

ķelime (Ar.): Anamlı ses veya ses birliğı, söz, sözcük.

ķ. *-yi şahādet getir*- Kelimeyi şahadet getirmek 4/8

[=1]

ķemāl (Ar.): Bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, erginlik.

ķ.-i mertebe Olgunluk mertebesi 71/2

[=1]

ķemlūk: Kemlik, kötülük.

k. +ini 54/9

[=1]

ķenār (Far.): Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı veya yakını, kıyı, yaka.

k. +ı 19/2

[=1]

ķendi: İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat. *bk. ķendü*

k. 6/5

k. +ni 61/1

[=2]

kendü: *bk. kendi*

k. 9/7, 9/8, 23/1, 77/12

k. +dendir 19/8, 21/10

k. +nizi 70/11

k. +ye 66/9, 71/4

k. +yi 8/8, 12/2

k. +yü 46/1

[=12]

kerîme (Ar.): Güzide, seçkin, kıymetli şey.

k. (ayet-i k.) 60/3

[=1]

kerre (Ar.): Kere, kez, defa.

k. 11/2, 11/5, 26/3

[=3]

kes-: Kesmek, son vermek, gidermek.

k. 66/3

k. -meyüp (havfını k. -meyüp) 45/4

[=2]

keşîr (Ar.): Çok çok olan, bol.

k. +dür ('amel-i k. +dür) 11/10

[=1]

keskin : Çok kesici, iyi kesen.

k. +dür 33/12

[=1]

kesmek: Son vermek, gidermek.

k. 43/7

k. (ümîdüñ k.) 43/9

[=2]

kezalik (Ar.): Son vermek, gidermek.

k. 46/12

[=1]

kıble (Ar.): Kabe'nin bulunduğu yön.

ķ. +den 12/3

ķ. +den (ehl-i ķ. +den) 56/9

ķ. +m 5/3

ķ. +ye 8/3, 8/13

ķ. +yi 8/13

[=6]

ķıl:- I. "Etmek", "yapmak" anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır.

ķ. (namāz ķ.) 65/8

ķ . (tevelli ķ.) 76/6

ķ. -alar (namāz ķ. -alar) 58/11

ķ. -alum (namāzını ķ. -alum) 59/2

ķ. -an (namāz ķ. -an) 9/9, 12/5

ķ. -aruz (namāz ķ. -aruz) 75/11

ķ. -dıkça (namāz ķ. -dıkça) 65/13

ķ. -duğı (namāz ķ. -duğı) 8/11

ķ. -mam (namāz ķ. -mam) 65/8

ķ. -mazuz (namāzını ķ. -mazuz) 59/3, 59/5

ķ. -up (namāz ķ. -up) 64/3

II. "Etmek", "yapmak" ve "kılmak" anlamında asıl fiil olarak kullanılır.

ķ. -a 58/2

ķ. -ar 65/9, 65/10

ķ. -aram 65/11, 65/12

ķ. -ardım 65/10

ķ. -arsa 57/13

ķ. -duğı 9/11

ķ. -ınan 58/2, 58/5, 58/6, 58/7, 58/8

ķ. -masa 58/9

ķ. -masına 58/3

[=29]

ķıl: Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı.

ķ. +dan 33/12

[=1]

ķılıç: Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.

ķ. 54/5

ķ. +dan 33/12

[=2]

kılmak: I. "Etmek", "yapmak" anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır

ķ. (namāz ķ.) 58/4, 65/9, 72/4

ķ. (namāzını ķ.) 59/6

ķ. +dur (namāz ķ. +dur) 4/9

II. "Etmek", "yapmak" ve "kılmak" anlamında asıl fiil olarak kullanılır.

ķ. 57/9

ķ. +dur 9/1, 57/8

[=8]

kımılda-: Kımıldamak, yerinde hafifçe hareketlenmek.

ķ. -maz 22/6

[=1]

ķır'āat (Ar.): Kur'an-ı Kerim'i belli kural ve işaretlere göre okuma.

ķ. 9/4

[=1]

ķırķ: Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı.

ķ. 66/3

ķ. +lar 64/10

[=2]

ķırķdır-: Kırkırmak, kırkma işini yaptırmak.

ķ. -mamaķ 60/8

[=1]

ķırķmak: Saç, sakal veya tüyü kesmek.

ķ. 60/6

[=1]

ķırmızı (Ar.): Al, kızıl renk.

ķ. 22/12

[=1]

ķış: Aralık ayının yirmi ikisinde başlayıp martın yirmi birine kadar süren yılın en soğuk mevsimi.

ķ. (yaz u ķ.) 21/13

ķ. +lar 22/9

[=2]

ķıyāfet (Ar.): Giysi.

ķ. +ine 61/1

[=1]

ķıyāfetcik(g): Küçük kıyafet.

ķ. +iñe 69/2

[=1]

ķıyām (Ar.): İslam inancına göre, ölümden sonra yeniden dirilip ayağa kalkma.

ķ. +da 24/12

ķ. *tur*- Dirilip ayağa kalmak 9/4

[=2]

ķıyāmet (Ar.): Dünyanın sonu ve bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman.

ķ. 25/2

ķ. +e 27/10, 28/11

[=3]

ķız: Dişi çocuk.

ķ. +dan 21/4

ķ. +ınuñ 15/7

ķ. +ları 16/1

[=3]

ķızılbaş: Şii mezhebinin bir kolu, Şah İsmail'e uyanlar.

ķ. 60/1, 60/3, 60/8, 60/10, 60/11

[=5]

ķi (Far.): Ki (Bağlama edatı).

k. 17/3, 22/6, 39/7, 40/12, 42/7, 53/12, 62/11

[=7]

ķifāyet (Ar.): Yetme, kafi gelme.

ķ. *id*- Kafi gelmek 64/6

[=1]

ķim: I. Ki (Bağlama edatı).

k. 3/4, 9/1, 12/7, 12/8, 12/13, 13/6, 13/7, 13/12, 13/13, 14/4, 14/5, 14/6, 14/11, 15/3, 16/7, 16/9, 16/11, 17/4, 17/5, 18/1, 18/2, 18/7, 18/11, 19/3, 19/4, 19/5, 19/7, 22/4, 22/5, 22/8, 22/11, 23/1, 24/2, 25/5, 26/11, 28/2, 29/4, 30/3, 31/7, 35/7, 37/13, 38/2, 38/7, 42/4, 45/4, 51/13, 53/3, 55/2, 59/3, 61/11, 63/8, 64/13, 65/10, 66/6, 66/13, 67/8, 76/9

II. Kim ki, her kim ki. (Zamir)

k. 53/12, 54/10

III. Gibi, bunun gibi. (Edat)

k. 21/7

IV. "Hangi kişi" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz. (Zamir)

k. 65/9, 65/10

k. +den 14/11

k. +dür 17/10

[=64]

kimî: Bir takımı, bazısı, kimisi.

k. 24/12, 24/13, 25/1, 33/6, 33/7, 33/8, 34/2, 34/3

[=17]

kimse: I. Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.

k. 42/12, 59/2, 63/12, 64/1, 64/3, 64/9, 64/12, 65/7, 65/8, 66/2, 66/8, 66/12, 67/3, 67/7, 67/13, 68/2, 68/8

k. +ler 76/4, 76/5, 76/6

k. +nün 34/12, 34/13, 35/4, 46/9, 47/5, 67/13

k. +ye 12/12, 35/6, 65/7, 66/3

II. (Olumsuz cümlelerde) hiçbir kimse.

k. 3/7, 12/11, 20/1, 22/2, 32/10, 41/6, 42/5, 42/8, 76/12, 76/13

k. +de 34/13, 35/1, 35/4

k. +nün 47/1

k. +yi 77/1

[=46]

kişi: İnsan, kimse, şahıs.

k. 9/9

k. +ye 66/11

[=2]

kitāb (Ar.): Ciltli ve ciltli olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kağıt yaprakların bütünü.

k. 26/11

k. +a 62/13

k. +da 62/3, 62/8

k. +lar 27/11

k. +lara 14/1

k. +lardan 14/1

k. +larına 2/10, 26/9, 26/10, 27/12

k. +ları 27/7

k. +um 5/3

[=13]

ko-: I. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

ķ. -duġda (başını secdeye ķ. -duġda) 11/5

ķ. -duķları (mezāra ķ. -duķları) 61/12, 62/4

ķ. -yup 61/1

II. Bırakmak.

ķ. -r 59/10

ķ. -sa 35/10, 36/5

ķ. -yup 35/13,

[=9]

ķoca: Yaşlı, ihtiyar.

ķ. 37/11

[=1]

ķoç: Damızlık erkek koyun.

ķ. 37/10

[=1]

ķol: İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

ķ. +larıñ 7/4

ķ. +larına 7/5

[=2]

ķomak: Koymak, bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

ķ. +dur 10/10, 10/11, 11/6

[=3]

ķonuş-: Konuşmak, bir dilin kelimeleriyle düşüncesini sözlü olarak anlatmak.

ķ. -an 44/7

ķ. -maya 44/4

ķ. -up 44/6

[=3]

ķork-: Korkmak, ürkmek, dehşete kapılmak.

ķ. -a 45/4

ķ. -aruz 76/1

[=2]

ķorkmak: Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak.

ķ. +dur 3/11, 44/9

[=2]

ķorku: Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü.

ķ. +larıñız 57/4

ķ. +şundan 25/13

[=2]

koşmak: Vakit vermek, zaman ayırmak.

ķ. +dur (süre ķ. +dur) 10/1

[=1]

koyun: I. Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.

ķ. 35/5

ķ. +dan 35/5

II. Kollar arası, kucak.

ķ. +una 29/5

ķ. +undan 29/6, 29/7

[=5]

köşk (< Far. kūşk): Bahçe içinde yapılmış süslü ev, kasır.

k. +ler 37/4, 38/3

[=2]

köy (Far.< kūy): Genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi.

k. 70/2, 70/9

k. +den 70/3

[=3]

ķudret (Ar.): Güç, iktidar.

ķ. 23/11

ķ. +i 26/7

[=2]

ķudūs (Ar.): Filistin'in merkezi olan şehir.

ķ. 30/4

[=1]

ķul: Tanrı'ya göre insan.

ķ. +ı 12/10, 22/1

ķ. +ıdur 13/2, 73/3

ķ. +ları 24/4, 72/12

ķ. +larıdır 29/12

ķ. +larından 35/11

ķ. +larından (hīsābsız cennete giren ķ. +larından eyleye) 71/12

ķ. +larıñ 35/9

[=10]

ķulak(ğ): İşitme organı.

ķ. 21/7

ķ. +ına 68/1

ķ. +ları 10/9

[=3]

ķulluk: Kul olma durumu, kölelik.

ķ. *eyle*- Kulluk etmek 43/13

[=1]

ķun  d (Ar.): Kunut, vitir namazının son rekatında okunan dua.

ķ. 10/5, 74/9

[=2]

ķur'  n (Ar.): Hz. Muhammed'e inen kutsal kitap.

ķ. 9/5, 27/5, 27/8, 27/9, 41/8, 41/10, 43/2

ķ. +dur 5/3

ķ. + ı 10/3

ķ. + ı  dur 27/11

[=10]

ķurı: Kuru, suyu ve nemi olmayan.

ķ. 17/6, 28/4, 7/12

[=3]

ķurtul-: Kurtulmak, tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak.

ķ. -dum 44/12

[=1]

ķurul-: Kurulmak, kurma i  ine konu olmak veya kurma i  i yapılmak.

ķ. -sa 33/11, 34/10

[=2]

ķu  an-: Kuşanmak , beline kuşak, kılıç, kemer vb.   eyler ba  lamak.

ķ. -du  ı 45/11

[=1]

ķu  anma: Kuşanmak i  i.

ķ. +dan 21/3

[=1]

ķutt    (Ar.): Kesiciler, kesenler.

ķ. *-i tar  k olma*- Yol kesici olmamak 45/13

[=1]

kuzgun: *mec.* Beleşçi, geçimini emek harcamadan başkalarından yararlanarak sağlayanlar için kullanılan söz.

k. +lardur 65/4

[=1]

Küfe (Ar.): Güney Irak'ta Hz. Ömer'in emriyle kurulan şehir.

K. 15/7

[=1]

küfrān (Ar.): Nankörlük etme.

k. 75/6

[=1]

küfür (< Ar. küfr): Sövmek, sövmek için söylenen söz, sövgü.

k. 5/8, 57/1, 63/9, 64/8

k. (beyān-ı k.) 63/8

k. (elfāz-ı k.) 71/1

k. (şirk-i k.) 63/2

k. +dür 43/7, 44/13, 63/11, 63/13, 64/2, 64/5, 65/6, 66/1, 66/5, 66/7, 66/9, 67/2, 67/13, 68/2, 68/3, 68/5, 69/3, 69/5, 69/9, 69/10, 69/12, 70/2, 70/5, 70/8

k. +i 43/10

k. +ine 57/5, 67/8

k. +lerden (elfāz-ı k. +lerden) 63/10

k. +lerine 67/6

[=36]

kürek: Toprak, kömür vb. şeyleri bir yerden bir yere alıp atmaya, taşımaya yarayan ve yayvan bir bölümü, buna bağlı uzun bir sapı bulunan araç.

k. 61/13, 62/5

[=2]

kürsī (Ar.): Kürsü, oturacak yüksekçe yer, makam.

k. 30/5

k. +leri 25/11

k. +lerüñ 25/12

[=3]

Kütüb (Ar.): Kitaplar.

k. +ü'l-fetāvi Fetva kitapları 10/12

[=1]

-L-

lafz (Ar.): Lafız, söz, kelime.

1. +ıyla 52/7, 68/1

[=2]

lāyık (Ar.): Yakışan, yaraşır.

1. 12/8, 23/1, 45/5

1. *olma*- Layık olmamak 74/2

[=4]

lāzım (Ar.): Gerek, gerekli.

1. +dur 26/8, 51/13, 55/2

1. *ge/-* Gerekmek 58/10

1. *ol/-* Lazım olmak 41/12, 57/2, 64/12, 65/7, 66/2, 67/5, 68/13

[=11]

levāzım (Ar.): Gereçler, gerekli şeyler.

1. -i **īmān** İmanın gerekleri 4/11

[=1]

levh (Ar.): Levha.

1. -i **maḥfūz** Kader levhası 40/2

[=1]

libās (Ar.): Giysi.

1. 8/12

1. +ını 8/8

[=2]

līkin (Far.): Lakin, eğer, amma, fakat.

1. 23/9

[=1]

lisān (Ar.): Dil.

1. +ıla 23/10

1. +ında 63/9

1. *vir*- Dil vermek 21/1

[=3]

livāṭa (Ar.): Erkekler arasındaki cinsî sapıklık, homoseksüellik.

1. *id*- Livata etmek 59/5, 63/4

1. *itme*- Livata etmemek 45/12

[=3]

-M-**ma‘ān** (Ar.): Mekan.

m. 44/5

[=1]

ma‘būd (Ar.): Kendisine tapılan varlık.

m. 12/9, 72/13

[=2]

mādemki: Madem.

m. 56/12

[=1]

mağfiret (Ar.): Mağfiret, bağışlamak.

m. 77/3

m. ey/e- Bağışlamak 45/6

[=2]

maḥāl (Ar.): Mahal, yöre, yol.

m. +da 59/8

[=1]

maḥfūz (Ar.): Saklanmış, korunmuş.

m. (levḥ-i m.) 40/2

[=1]

maḥlūk (Ar.): Yaratık.

m. +a 20/1

m. +ıdur 12/10, 22/1, 24/4

m. +uñ 35/3, 74/8

[=6]

maḥlūkāt (Ar.): Yaratıklar.

m. 33/2, 34/7, 74/5, 31/9, 32/9

[=5]

maḥşūş (Ar.): Mahsus, özgü.

m. 72/3

m. +dur 60/1

[=2]

maḥbūl (Ar.): Kabul edilen.

m. 57/10, 57/13

[=2]

māl (Ar.): Bir kimsenin tasarrufu altında bulunan değerli ve gerekli şey.

m. +iñ 68/6

m. +ına 72/5

m. +ını 4/6, 45/13

[=4]

ma'lūm (Ar.): Malum, belli, bilinen.

m. 15/2

m. ol- Bilmek 46/7

[=2]

ma'nā (Ar.): Mana, anlam.

m. +sı 2/7, 12/7, 14/4, 52/5

[=4]

māni' (Ar.): Engel.

m. ey/e- Engel olmak 56/8

m. id- Engellemek 62/10

[=2]

ma'rūf (Ar.): Hekesçe bilinen, belli.

m. 56/5

m. (emr-i m.) 4/11

[=2]

maşlahat (Ar.): İş, mesele.

m. +da 52/8

[=1]

mavi: Yeşil ile menekşe rengi arasında bir renk, bulutsuz gökyüzünün rengi.

m. 22/13

[=1]

maẓmaẓa (Ar.): Abdest ve gusül alırken ağzı su ile yıkamak.

m. it- Gargara yapmak 7/1

[=1]

medḥ (Ar.): Övgü.

m. id- Övmek 75/5

m. +i id- Övmek 55/3

m. +ini id- Birini övmek 54/11

[=3]

mekān (Ar.): Yer.

m. +a 47/5, 48/8

m. +dan 19/9, 30/8, 40/13

m. +1 8/11

[=6]

mekānsız (Ar.+T.): Mekanı olmayan.

m. 30/12

[=1]

mekrūh (Ar.): İslam dininde, dinî bakımdan yasaklanmadığı halde yapılmaması istenen.

m. +dan 50/5, 50/12

m. +dur 58/8, 58/9

[=4]

melek (Ar.): Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevi varlık, ferişte.

m. 26/5, 32/1, 37/13, 38/7

m. +den 25/8, 28/6

m. +dür 15/2

m. +ler 25/7, 64/8

m. +leri 24/3, 25/4, 25/6, 64/1, 64/2

m. +lerine 2/9, 24/1, 24/2, 25/3

m. +lerüñ 25/6, 25/8, 25/10, 26/6

[=22]

mertebe (Ar.): Aşama, derece, rütbe.

m. (kemāl-i m.) 71/2

m. +leri 55/11

m. +sine 55/5, 56/7

[=4]

mesā'il (Ar.): Meseleler.

m. +lerdür 71/6

m. -i dīniyye Dinî meseleler 71/5

[=2]

mescid (Ar.): Genellikle minaresiz, küçük cami.

m. 57/11

m. -i şerīf Peygamberimizin mescidi 69/7

[=2]

mescidcik: Küçük mescit.

m. 69/7

[=1]

mes'ele (Ar.): Sorun, iş.

m. 51/13, 53/1, 53/4, 53/8

m. +ler 14/2, 53/2

m. +nün 52/1

m. +yi 53/9

[=9]

meşh (Ar.): Bir şeyi elle sıvazlama, abdest alırken ıslak eli başa ve meste sürme. *bk.*

mesih

m. +i it- Mesh etmek 6/10, 7/5, 7/6

[=3]

mesih: *bk. meşh*

m. 59/13, 61/10

m. it- Mesh etmek 60/1, 60/2

[=4]

meştūr (Ar.): Örtülü, kapalı, gizli.

m. +dur 9/12

[=1]

meşhūr (Ar.): Şöhretli, ün almış.

m. +dur 56/5

m. ol- Meşhur olmak 63/9

[=2]

meşiiyyet (Ar.): İrade.

m. +indedür 59/9

[=1]

meşveret (Ar.): Bir konu hakkında birinin düşüncesini sorma, danışma.

m. id- Danışmak 41/8

m. itdūr- Danıştırmak 41/10, 43/2

[=3]

meyyit (Ar.): Ölü.

m. +i 61/12, 62/1, 62/4

m. +iñ 61/13, 62/5

[=5]

mezār (Ar.): Ölünün gömülü olduğu yer, kabir.

m. +a ko- Mezara koymak 61/12, 62/4

[=2]

mezheb (Ar.): Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.

m. 14/5, 14/6, 14/10
 m. +dür 13/5, 13/12
 m. +i 6/4, 13/7, 13/11, 13/13, 16/3, 16/5
 m. +idür 5/5, 13/6, 13/12, 14/7, 14/8, 16/3, 16/4
 m. +im 5/4, 5/5, 13/12, 14/3, 16/2, 16/4
 m. +in 13/5, 13/11
 m. +ler 16/4, 16/5
 m. +lerden 60/13
m. üzerine ol- Mezhep üzerine olmak 14/9
 [=32]

mezheblü: Mezhepli, mezhebi olan.

m. 61/5
 [=1]

miḳdār (Ar.): Miktar, bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik.

m. +ı 9/13, 9/6
 [=2]

mīl (Far.): Uzaklık ölçü birimi.

m. 33/6
 [=1]

millet (Ar.): Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.

m. 16/9, 16/10, 17/1
 m. +im 5/6
m. -i İslām İslam milleti 5/6
 [=6]

minvāl (Ar.): Biçim, yol.

m. 25/1, 34/1
 [=2]

mişillū (Ar.): Misilli, benzer gibi.

m. 61/2
 [=1]

misvāk (Ar.): Diş temizliğinde kullanılan çubuk.

m. tut- Misvak tutmak 6/13
 [=1]

mīzān (Ar.): Terazî.

m. 34/10

m. +a 41/4

[=2]

mu‘āfāt (Ar.): Affetme, bağışlama.

m. +iñe 77/6

[=1]

mu‘azzab (Ar.): Eziyet çeken.

m. +ları 36/13

m. +larıñuz 38/10

m. +larla 36/11

m. +lar olun- Eziyete uğramak 36/12

[=4]

mūcib (Ar.): Gerektiren, gerektirici.

m. +ile 71/8

[=1]

mu‘cizāt (Ar.): Mucizeler.

m. +ları 31/3

[=1]

muḥakkak (Ar.): Gerçekliği, doğruluğu belli olmuş.

m. +dur 28/13

[=1]

muḥāl (Ar.): Gerçekleşmesi mümkün olmayan.

m. 48/5, 48/6, 48/7, 48/8, 48/9, 48/11, 48/12, 48/13, 49/1, 49/2, 49/3, 49/4, 49/5, 49/6, 49/7, 49/8, 49/9, 49/10, 50/11, 50/13, 51/2, 51/3

m. ol- Olanaksız olmak 46/4, 46/11, 46/12, 48/3, 49/10, 50/9, 51/3

[=31]

muḥālif (Ar.): Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan, aykırı olan kimse.

m. 54/13

m. +dür 43/4, 63/1, 63/7

m. +idür 60/9, 62/2, 62/7

m. +üñ 60/4

[=8]

mūḥare (Ar.): *mec.* Önce.

m. 27/9

[=1]

muḥāsebe (Ar.): Hesaplaşma, karşılıklı hesap görme.

m. +si 35/3

m. +sin 35/10

[=2]

muhtāc (Ar.): Muhtaç, bir şeye gereksinim duyan.

m. 12/12

m. +dur 12/11

m. ol- Muhtaç olmak 48/8

m. olma- Muhtaç olmamak 47/5, 47/6, 48/8

[=6]

muhtaşar (Ar.): Kısaltılmış olan.

m. 2/5, 71/2

[=2]

muhtaşar (Ar.): Hazırlanmış.

m. +dur 11/8

[=1]

muḳābele (Ar.): Karşılık verme, karşılama.

m. +sinde 75/4

[=1]

muḳarreb (Ar.): Yakınlaşmış, yakın.

m. +lerdür 25/7

[=1]

muḳlacuk: "Bunlacık " anlamında kullanılan küçümseme ifade eden söz.

m. 69/1

[=1]

murād (Ar.): İstek, arzu.

m. +ı 16/12, 16/13

[=2]

murāyi (Ar.< murāi): İki yüzlü, riyakar.

m. +ler 61/6

[=1]

muşır (Ar.< muşirr): Bir söz veya düşüncede direnen, ayak direyen (kimse).

m. ol- Direnmek 44/2, 55/1, 57/4

[=3]

muttaşıf (Ar.): Vasıflanmış, vasfı mevcut olan.

m. +dur 23/2

[=1]

muṭī' (Ar.): Yumuşak başlı, itaat eden.

m. 35/9

m. +lerüñ 34/6, 34/7

[=3]

muvaḥḥid (Ar.): Tanrı'nın birliğine inanan.

m. 41/13, 58/1

m. *ol-* Allah'a inanmak 51/9, 58/10, 61/7, 70/10

[=6]

muẓır (Ar.< muẓirr): Zararlı.

m. *ol-* Zararlı olmak 40/6

[=1]

mübālağa (Ar.): Mübalağa, abartı.

m. 7/10

[=1]

mübārek (Ar.): Kutlu, kutsal.

m. 29/4, 29/5, 31/2

m. *eyle-* Mübarek eylemek 73/10, 73/12, 76/7

[=6]

mübtedi' (Ar.): Bir yenilik ortaya atan, başlayıcı.

m. +lerdür 30/1

[=1]

mübtelā (Ar.): Bağimli.

m. +dur 62/4

[=1]

müçādele (Ar.): Birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için iki taraf arasında yapılan zorlu çaba, savaş.

m. *id-* Mücadele etmek 53/5

m. *it-* Mücadele etmek 52/13

m. *itme-* Mücadele etmemek 52/12

[=3]

müdāvet (Ar.): Devam etme.

m. *olun-* Devamlı olunmak 58/3

[=1]

mü'ekkede (Ar.): Kuvvetli, sağlam.

m. +dür (sünnet-i m. +dür) 57/9

[=1]

mü'ezzin (Ar.): Ezan okuyan.

m. 69/8

[=1]

mü'ezzincük: "Müezzincik" anlamında küçümseme bildiren söz.

m. 69/8

[=1]

müfsid (Ar.): Arabozan.

m. +leri 11/9

[=1]

mühim (Ar.): Önemli.

m. 2/4

[=1]

müjde (Ar.): Sevindirici haber verileceği zaman söylenen bir söz.

m. ol- Müjde olmak 38/1

[=1]

mümkün (Ar.): Muhtemel, olası.

m. 49/13, 71/1

m. ol- Mümkün olmak 23/8, 49/13

[=4]

mü'min (Ar.): İnanan, inançlı.

m. 29/12, 35/9, 41/13, 44/9, 52/6, 53/1, 58/1, 71/3, 71/6, 71/7

m. +lerüñ 34/6, 34/7

m. ol- Mümin olmak 51/9, 56/13, 58/10, 61/7, 70/10

[=18]

mü'mine (Ar.): İnanmış, iman etmiş [kadın, kız].

m. +nüñ 51/10

[=1]

müneccim (Ar.): Yıldız falcısı.

m. +ler 41/7, 61/5

m. +lere 42/9

[=3]

münezzeh (Ar.): Temiz, uzak.

m. +dir 19/9

m. +dür 19/13, 21/8, 22/12, 23/1, 35/7

m. ol- Uzak olmak 30/8, 40/13, 74/5

[=9]

münker (Ar.): I. Kabirdeki sual meleklerinden biri.

m. 31/13, 41/3

II. İnkâr edilen.

m. +i 9/12

m. +dür (nehy-i m. +dür) 4/12

[=4]

Müslimân (Ar.): İslâm dininden olan kimse.

m. 17/2, 68/11

m. +am 17/13, 18/2

m. +sın 18/1

[=5]

müstahak (Ar.): Hak etmiş, layık.

m. 12/8

[=4]

müsteḥāb (Ar.): Hoşa giden, sevilen, beğenilen.

m. +ını 9/9

[=1]

müşāhede (Ar.): Görme, gözlem.

m. 30/7

m. *id-* Gözlemlemek 30/9

[=2]

müşerref (Ar.): Onur verilerek yüceltilmiş.

m. *olma-* Şerefli olmamak 63/3

[=1]

müşrik (Ar.): Tanrı'ya ortak koşan.

m. +ler 38/8

[=1]

müte'allik (Ar.): Alakalı, ilgili.

m. 2/4

[=1]

mütedeyyin (Ar.): Dindar.

m. 45/2

[=1]

mütekellim (Ar.): Söyleyen, konuşan.

m. 23/9

[1]

müvekkel (Ar.): Birinin yerine vekil tayin edilmiş kimse.*m.* (vaḥye-i m.) 15/2*m. ol-* Vekil olmak 64/7

[=2]

müyesser (Ar.): Kolaylıkla ortaya çıkan.*m. ol-* Ortaya çıkmak 30/12*m. olma-* Ortaya çıkmamak 31/1

[=2]

-N-**nā** (Far.): Olumsuz yapan ön ek.*n.* **-ḥak** Haksız 4/5

[=1]

naḳil (< Ar. naḳl): Anlatma, söyleme.*n.* **-ı delīl** Kur'a n ve hadis gibi nakle, haberlere dayanan delil 4/3*n. olun-* Anlatılmak 14/4

[=2]

namāz (Far.): İslam'ın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet, salat.*n.* 9/11, 11/13, 12/2, 58/6, 58/8*n.* +da 12/2*n.* +ı 9/1, 11/10, 12/6, 57/8, 57/12, 58/1, 58/3*n.* +ıñ 10/6*n.* +uñ 8/4, 9/8, 9/12, 10/8, 11/8, 58/2, 58/5, 58/7*n.* **ḳıl-** Namaz kılmak 4/9, 8/11, 9/9, 12/5, 58/4, 58/11, 64/3, 65/8, 65/9, 65/13, 72/4, 75/11*n.* **+ını ḳıl-** Namazını kılmak 59/2, 59/3, 59/5, 59/6

[=40]

nās (Far.): İnsanlar.*n.* +dan 50/7, 51/2

[=1]

naẓīr (Ar.): Benzer, eş, örnek.*n.* +i 19/10*n.* **+i olma-** Benzeri olmamak 40/13

[=2]

ne I. Ne, nasıl, hangi (soru sıfatı).

n. 13/5, 13/8, 13/9, 13/12, 17/3, 17/13, 33/9, 33/13, 65/2

II.Niçin, niye (zarf).

n. 28/12, 45/1, 45/2, 54/4, 56/13, 58/11

III.Ne, hangi, hangi şey (soru zamiri).

n. 13/3, 19/4

IV. Ne, hangi, hangi şey.

n. 3/4, 5/12, 13/2, 13/13, 17/5, 19/5, 35/7, 39/5, 51/7, 64/13, 66/12

n. +dır 18/7, 19/4

n. +dür 13/7, 15/3, 16/11, 18/11

n. +ler 66/8

n. +reden 25/4

[=40]

nebī (Ar.): Kendisine kitap indirilmemiş peygamber.

n. +si 72/8

[=1]

necāset (Ar.): Pislik.

n. 67/11, 67/12

n. -i ġalīze Pisliği hakkında şer'î bir delil mevcut olup hilafına başka bir delil bulunmayan necasettir 8/6, 8/8

n. -i ħafīfe Hanefî mezhebine göre pis olduğuna dair şer'î bir delil mevcut olan şeydir 8/7, 8/8

[=7]

necāt (Ar.): Kurtuluş.

n. 36/7, 38/12

n. vīr- Kurtarmak 7/7

[=3]

nefes (Ar.): Soluk.

n. +de 71/11

[=1]

nefis (Ar.): Öz varlık, kişilik.

n. +ime vīr- Nefse vermek 6/5

[=1]

nehiy (Ar.): Yasaklama.

n. +inden 4/13

n. -i münker Kötülüğü yasaklamak 4/12

[=2]

nekîr (Ar.): Mezarda iki sual meleşinden birisinin adı.

n. 31/13, 41/3

[=2]

nesih (< Ar. nesh): Fesih ve lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma.

n. +den 27/10

n. *it*- Nesih etmek 27/8

[=2]

nesne: Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi olan her türlü cansız varlık, şey, obje.

n. 23/3, 23/4, 23/6, 23/8, 58/10

n. +ler 20/2, 30/7, 45/12

n. +lerden 12/5, 21/8, 22/13, 46/1, 74/3

n. +leri 42/1, 50/6, 50/13, 61/9

n. +ye 47/6, 48/9

n. +yi 12/4, 23/5, 23/7

[=23]

nice: Nasıl.

n. 19/7, 24/2, 26/10, 28/2, 39/7, 40/11, 52/9

[=7]

nücüm (Ar.): Yıldızlar.

n. -ı fâlcılar Yıldız falına bakan kişiler 61/4

[**nidā** (Ar.): Çağırma, bağırma, seslenme.

n. *id*- Seslenmek 37/13, 38/7

[=2]

nikāh (Ar.): Bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem, evlilik akdi.

n. 67/5

n. (tecdīd-i n.) 6/2, 41/12, 57/2, 64/11, 65/7, 66/2, 68/12

n. (tecdīd-i n. eyle) 67/10

n. +ı 41/12

[=10]

ni‘met (Ar.): Nimet, iyilik, lütuf, ihsan.

n. +ler 75/4

n. +lerine 74/4

n. +lerini 75/6

[=3]

niteliksiz: Ayırt edici özelliği olmayan, basit, düz.

n. 30/9

[=1]

niyāz (Far.): Yalvarma, yakarma.n. *eyle*- Yalvarmak 45/7

[=1]

niyyet (Ar.): Niyet, bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat.

n. +e 52/11

n. +iñ 18/3, 18/6, 18/7, 18/9

n. *id*- Niyet etmek 43/12n. *it*- Niyet etmek 8/1, 9/2, 18/3, 18/8, 18/10

[=11]

noḥūd (Far.): Baklagillerden, ana yurdu Akdeniz kıyıları olan, birleşik telek yapraklı, çiçekleri sarımtırak renkte, taneli baklamsı bir bitki.n. *ḵadar ol*- Nohut kadar olmak 12/4

[=1]

nūr (Ar.): Aydınlık, ışık, parıltı, ziya.

n. 26/4

n. +dan 24/3, 25/10, 25/11, 25/12

[=5]

-O-**o:** O (İşaret sıfatı).

o. 34/1

[=1]

oğlan: Oğlan, yetişkin erkek.

o. +dan 21/4, 24/8

[=2]

oğrı: Hırsız.

o. +sı 61/5

[=1]

oğul: Oğul, erkek evlat.

o. +ları 15/13

[=1]

oku-: Okumak, bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek.

o. -r 60/4

o. -yanları 65/3

o. -yup 45/3, 71/7, 71/8

[=5]

okuma : Okumak işi, kıraat.

o. +m 44/10

[=1]

okumak: I. Bir yazıyı çözümlemek veya seslendirmek.

o. +dur 9/5, 9/13, 10/3, 10/4, 10/5, 10/6, 10/11, 10/12, 12/1

II. Yalvarmak.

o. +dur (rahmetüñi o. +dur) 3/9

[=11]

okun-: Okunmak, okuma işine konu olmak.

o. -acak 10/3, 10/4

[=2]

ol-: I. Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.

o. -an 11/1, 26/2, 71/5

o. -duğuna 39/12

o. -mamağ 49/7

o. -masa 35/6

o. -maya 60/13, 63/1, 67/8

o. -maz 28/10, 43/10

o. -mazsa 35/12

o. -sa 32/4, 32/5, 33/13

o. -unca 68/6

o. -ur 5/8, 6/3, 42/11, 65/5, 68/7, 68/12

o. -urlar 67/6

o. -ursa 51/7, 66/12

II. Yaklaşmak, gelip çatmak.

o. -maz 21/12

III. Yardımcı fiil olarak ismin veya sıfatın belirttiği hali olmak.

o. -a (ehl-i sünnet ve'l-cemā'atden o. -a) 52/1

o. -a (helāl o. -a) 45/8

o. -a (sebeeb o. -a) 57/5

- o. -an (‘aql ve bālig o. -an) 46/8
- o. -an (cā’iz o. -an) 46/4, 46/11, 46/13, 49/12, 51/5
- o. -an (ehven o. -an) 2/4
- o. -an (emşāli o. -an) 46/1
- o. -an (farż-ı ‘ayn o. -an) 46/8
- o. -an (havfı o. -an) 71/3
- o. -an (İslāmı o. -an) 41/13
- o. -an (meşhūr o. -an) 63/9
- o. -an (muḥāl o. -an) 46/4, 46/11, 46/12, 48/3, 49/10, 50/9, 51/3
- o. -an (muvaḥḥid o. -an) 61/7, 70/10
- o. -an (mü’mın o. -an) 61/7, 70/10
- o. -an (müvekkel o. -an) 64/7
- o. -an (vācib o. -an) 46/3, 46/10, 46/12, 47/2, 48/2, 50/8
- o. -andan (żarār o. -andan) 71/4
- o. -anı (mümkin o. -anı) 23/8, 49/13
- o. -anıla (fā’ide o. -anıla) 71/4
- o. -anlar (mezheb üzerine o. -anlar) 14/9
- o. -anlar (muvaḥḥid o. -anlar) 58/10
- o. -anlar (mü’mın o. -anlar) 58/10
- o. -anlar (i’tikād-ı ehl-i sünnet ve’l-cemā’atden o. -anlar) 56/6
- o. -anları (fısk-ı fücür üzre o. -anları) 75/8
- o. -anuñ (muvaḥḥid o. -anuñ) 51/9
- o. -anuñ (mü’mın o. -anuñ) 51/9
- o. -dı (çok o. -dı) 61/2, 61/6
- o. -dı (gāvur o. -dı) 56/10
- o. -dı (münezzeh o. -dı) 74/5
- o. -dılsa (‘amel üzerine o. -dılsa) 13/9
- o. -dılsa (i’tikād üzerine o. -dılsa) 13/8
- o. -dıysa (şādır o. -dıysa) 5/9
- o. -duğı (kādır o. -duğı) 41/1
- o. -duğı (kayyūm o. -duğı) 41/1
- o. -duğı (münezzeh o. -duğı) 30/8, 40/13
- o. -duğı (rāzī o. -duğı) 35/9
- o. -duğına (Hak resūl o. -duğına) 29/2
- o. -duğını (farż-ı ‘ayn o. -duğını) 9/1
- o. -duğına (efđali o. -duğına) 29/3, 30/2

- o. -duğuna (serdārı o. -duğuna) 29/2
- o. -duğda (i'tikādı o. -duğda) 58/9
- o. -duğda (tamām o. -duğda) 36/1, 59/11
- o. -duğları (emir o. -duğları) 50/13
- o. -duñ ('alā o. -duñ) 77/2
- o. -duñ (yüce o. -duñ) 77/1
- o. -ğıl (āgāh o. -ğıl) 2/6
- o. -maduğı (ibtidāsı o. -maduğı) 41/1
- o. -maduğı (intihāsı o. -maduğı) 41/1
- o. -maduğı (naẓīri o. -maduğı) 40/13
- o. -maduğı (rāẓī o. -maduğı) 29/13
- o. -maduğı (şerīki o. -maduğı) 40/13
- o. -mağa (ehl-i sünnet vel-cemā'atden o. -mağa) 51/12
- o. -mağa (ma'būd bi'l-haḡ o. -mağa) 72/13
- o. -mağda (şevāb o. -mağda) 16/5
- o. -mamağ ('aḡıllı o. -mamağ) 51/3
- o. -mamağ (āḡiri o. -mamağ) 48/7
- o. -mamağ (bilici olucı o. -mamağ) 49/5
- o. -mamağ (bilmesi o. -mamağ) 48/12
- o. -mamağ (dilemesi o. -mamağ) 49/3
- o. -mamağ (dileyici o. -mamağ) 49/9
- o. -mamağ (diri o. -mamağ) 48/11
- o. -mamağ (diri olucı o. -mamağ) 49/5
- o. -mamağ (evveli o. -mamağ) 48/6
- o. -mamağ (görmesi o. -mamağ) 49/1
- o. -mamağ (güci o. -mamağ) 49/2
- o. -mamağ (güçlü olucı o. -mamağ) 49/8
- o. -mamağ (ikilik o. -mamağ) 48/10
- o. -mamağ (işidici olucı o. -mamağ) 49/6
- o. -mamağ (işitmesi o. -mamağ) 48/13
- o. -mamağ (muhtāc o. -mamağ) 48/8
- o. -mamağ (söylemesi o. -mamağ) 49/4
- o. -mamağ (söyleyici olucı o. -mamağ) 49/10
- o. -mamağ (toğrı o. -mamağ) 50/11
- o. -mamağ (vācib o. -mamağ) 48/5
- o. -mamağdur (ikilik o. -mamağdur) 47/7

- o. -mamaḳdur (āḫiri o. -mamaḳdur) 47/4
- o. -mamaḳdur (emīn o. -mamaḳdur) 44/8
- o. -mamaḳdur (evveli o. -mamaḳdur) 47/3
- o. -mamaḳdur (muḥtāc o. -mamaḳdur) 47/5, 47/6
- o. -mamişdur (müyesser o. -mamişdur) 31/1
- o. -masa (zāyi‘ o. -masa) 34/13, 35/1
- o. -ması (rāzī o. -ması) 40/8
- o. -ması (zālim o. -ması) 54/7
- o. -masıyla (rāzī o. -masıyla) 40/2, 40/5
- o. -maya (ḥarām o. -maya) 45/12
- o. -maya (ḳuṭṭā‘-i tarīḳ o. -maya) 45/13
- o. -mayan (lāyık o. -mayan) 74/2
- o. -mayup (‘özri o. -mayup) 57/12
- o. -mayup (emīn o. -mayup) 3/10
- o. -maz (dişilik o. -maz) 24/8
- o. -maz (erkeklik o. -maz) 24/7
- o. -maz (gāvur o. -maz) 56/12
- o. -maz (ısıcaḳ o. -maz) 21/11
- o. -maz (peygamber o. -maz) 25/8
- o. -maz (rāzī o. -maz) 40/6
- o. -maz (şovuk o. -maz) 21/11
- o. -maz (ya olur ya o. -maz) 52/5
- o. -mazdı (müşerref o. -mazdı) 63/3
- o. -mazlar (‘āsī o. -mazlar) 24/9
- o. -mazlar (günāḫḳār o. -mazlar) 24/10
- o. -mazlardı (ta‘īb o. -mazlardı) 63/5
- o. -mazlardı (ṭāhir o. -mazlardı) 63/5
- o. -mazuz (en- ni‘met o. -mazuz) 75/6
- o. -muşdur (ḥalk o. -muşdur) 24/3
- o. -muşdur (imām o. -muşdur) 30/4
- o. -muşdur (müyesser o. -muşdur) 30/12
- o. -muşdur (tamām o. -muşdur) 27/7
- o. -sa (‘adālet o. -sa) 35/4
- o. -sa (‘ādil o. -sa) 35/4
- o. -sa (maḥlūḳat o. -sa) 32/9
- o. -sa (muaşşır o. -sa) 44/2

- o. -salar (helāk o. -salar) 31/10
- o. -salar (maḥlūkat o. -salar) 31/9
- o. -şun (‘avrat o. -şun) 9/10, 46/9, 51/11
- o. -şun (ağzına o. -şun) 67/12
- o. -şun (āşikāra o. -şun) 23/6
- o. -şun (er o. -şun) 46/9, 51/10, 9/10
- o. -şun (gizlū o. -şun) 23/6
- o. -şun (müjde o. -şun) 38/1
- o. -şun (üzerimize o. -şun) 72/10
- o. -şun (üzerine o. -şun) 72/12, 72/7, 72/9
- o. -şun (şāhidim o. -şun) 63/11, 63/13, 64/1, 64/7, 64/8
- o. -uñ (āgāh o. -uñ) 38/8
- o. -una (müdāvemmet o. -una) 58/3
- o. -una (sā‘ī o. -una) 58/3
- o. -unca (ḥaşır o. -unca) 25/2
- o. -unmaz (tāḥīr o. -unmaz) 57/6
- o. -unsa (emir o. -unsa) 32/7
- o. -up (‘alāḳadār o. -up) 74/5
- o. -up (berī o. -up) 18/12
- o. -up (mużır o. -up) 40/6
- o. -up (var o. -up) 48/5
- o. -up (yakın o. -up) 57/11
- o. -ur (artuḳ o. -ur) 58/2
- o. -ur (bilmiş o. -ur) 66/10
- o. -ur (çilesiz o. -ur) 69/4
- o. -ur (çok o. -ur) 58/2, 65/13
- o. -ur (delü o. -ur) 69/4
- o. -ur (dimek o. -ur) 12/7, 13/10, 74/9
- o. -ur (dimiş o. -ur) 42/2, 63/12, 64/1, 64/3, 66/8, 69/6
- o. -ur (ehl-i bid‘at o. -ur) 52/13, 53/6, 62/1, 62/13
- o. -ur (fāsīd o. -ur) 12/6
- o. -ur (ḥaşır o. -ur) 44/5, 44/7
- o. -ur (ḥorlamış o. -ur) 62/1
- o. -ur (işlemiş o. -ur) 60/10
- o. -ur (Kızılbaş o. -ur) 60/11
- o. -ur (lāzım o. -ur) 41/12, 57/2, 64/12, 65/7, 66/2, 67/5, 68/13

- o. -ur (olmuş o. -ur) 54/11
- o. -ur (rāzī o. -ur) 40/1, 40/4
- o. -ur (sebeb o. -ur) 44/2
- o. -ur (tebdīl o. -ur) 63/1
- o. -ur (vaḳtinde o. -ur) 22/11
- o. -ur (ziyāde o. -ur) 51/8
- o. -ur (ya o. -ur ya olmaz) 52/5
- o. -urlar (büyük o. -urlar) 26/3
- o. -urlar (ehl-i bid'at o. -urlar) 59/6
- o. -urlar (serçe kadar o. -urlar) 26/1
- o. -ursa (ehl-i tertīb o. -ursa) 45/2
- o. -ursa (muşır o. -ursa) 55/1, 57/4
- o. -ursa (mü'min o. -ursa) 56/13
- o. -ursa (noḥud kadar o. -ursa) 12/4
- o. -ursa (pişmān o. -ursa) 57/3
- o. -ursa (şadır o. -ursa) 57/1
- o. -ursa (şālih o. -ursa) 56/13
- o. -ursa (uzaḳ o. -ursa) 58/11
- o. -ursa (yazması o. -ursa) 45/3
- o. -ursa (zālīm o. -ursa) 54/4
- [=248]

ol: I. O (şahıs zamiri).

- o. 12/10, 12/11, 20/1, 22/2, 66/4, 64/12, 67/3
- o. +dur 28/4
- aña (ol'un yönelme hâli)
- a. 12/11, 20/1, 20/9, 22/2, 23/9, 30/12, 53/13, 67/3
- anı (ol'un belirtme hâli)
- a. 28/3, 54/1
- anuñ (ol'un ilgi hâli)
- a. 12/10, 34/1, 54/7, 59/3
- a. +çün 59/5, 61/3, 70/7
- andan (ol'un çıkma hâli)
- a. 61/9
- anlar (ol'un çoğul hâli)
- a. 36/6, 36/7, 36/8, 64/3, 65/4
- a. +uñ 70/6

II. O (işaret zamiri).

o. 3/6, 4/4, 40/10, 59/8

anı (ol'un belirtme hâli)

a. 65/9

anuñ (ol'un ilgi ha li)

a. 44/5

anda (ol'un bulunma hâli)

a. 20/5, 20/7, 35/8

anlar (ol'un çoğul hâli)

a. 22/5, 24/3, 24/4, 24/5, 24/6, 24/8, 24/10, 25/6, 27/9

a. +da 24/7

a. +uñ 24/12

III. O (İşaret sıfatı).

o. 13/9, 13/10, 17/12, 25/8, 25/12, 26/2, 26/4, 33/9, 51/13, 53/9, 54/11, 54/13, 57/13, 59/1, 59/2, 59/3, 59/6, 59/7, 59/8, 60/10, 60/13, 62/1, 65/8, 68/11, 68/12, 70/5

[=78]

olıcı: Bir şeyi yapmaya elverişli, yapıcı. *bk. olucı*

o. +dur 76/2

[=1]

olıñ-: *bk. olun-*

o. -a (ma'lûm o. -a) 46/7

[=1]

olma: Olmak işi.

o. +dan (hasta o. +dan) 21/5

[=1]

olmak: Yardımcı fiil olarak ismin veya sıfatın belirttiği hali olmak.

o. ('akıllı o.) 50/7, 51/2

o. (âhîri o.) 48/7

o. (bilici olucı o.) 49/5

o. (bilmesi o.) 48/12

o. (dilemesi o.) 49/2

o. (dileyici o.) 49/8

o. (diri o.) 48/11

o. (diri olucı o.) 49/4

o. (evveli o.) 48/6

- o. (gerçek o.) 50/4
- o. (görmesi o.) 49/1
- o. (güci o.) 49/1
- o. (güci olucı o.) 49/7
- o. (güçlü olucı o.) 49/7
- o. (ikilik o.) 48/10
- o. (işidici olucı o.) 49/6
- o. (işıtmesi o.) 48/13
- o. (muhtâc o.) 48/8
- o. (söylemesi o.) 49/3
- o. (söyleyici olucı o.) 49/9
- o. (toğrı o.) 50/4, 50/11,
- o. +dur (berî o. +dur) 18/6
- o. +dur (bilici olucu o. +dur) 47/11
- o. +dur (dilemesi o. +dur) 47/9
- o. +dur (dileyici olucı o. +dur) 48/1
- o. +dur (diri o. +dur) 47/8
- o. +dur (diri olucı o. +dur) 47/11
- o. +dur (görmesi o. +dur) 47/8
- o. +dur (güci olucı o. +dur) 47/12
- o. +dur (güçi o. +dur) 47/9
- o. +dur (güçlü olucı o. +dur) 47/13
- o. +dur (işidici olucı o. +dur) 47/12
- o. +dur (işıtmesi o. +dur) 47/8
- o. +dur (söylemesi o. +dur) 47/10
- o. +dur (söyleyici olucı o. +dur) 48/1
- o. +dur (var o. +dur) 47/3
- [=38]

olucı: *bk. olıcı*

- o. (bilici o. olmak) 49/5
- o. (diri o. olmak) 49/4
- o. (güci o. olmak) 49/7
- o. (güçlü o. olmak) 49/7
- o. (işidici o. olmak) 49/6
- o. (söyleyici o. olmak) 49/9
- o. (dileyici o. olmakdur) 48/1

- o. (diri o. olmakdur) 47/11
- o. (güci o. olmakdur) 47/12
- o. (güçlü o. olmakdur) 47/13
- o. (işidici o. olmakdur) 47/12
- o. (söyleyici o. olmakdur) 48/1
- o. (bilici o. olmamak) 49/5
- o. (diri o. olmamak) 49/5
- o. (güçlü o. olmamak) 49/8
- o. (işidici o. olmamak) 49/6
- o. (söyleyici o. olmamak) 49/10
- [=17]

olun- : Olunmak, olma işine konu olmak. *bk. olñ-*

- o. -a (ihtirāz o. -a) 43/3
- o. -a (zabtı o. -a) 71/5
- o. -anlar (zikir o. -anlar) 51/9
- o. -dı (beyān o. -dı) 71/2
- o. -dı (naķıl o. -dı) 14/4
- o. -duķları (emr o. -duķları) 50/5
- o. -ması (hālīķ o. -ması) 26/6
- o. -maz (fikir o. -maz) 48/3, 49/12, 50/9, 51/5
- o. -maz (hüküm o. -maz) 76/11
- o. -sa (‘aẓāblar o. -sa) 36/12
- o. -sa (mu‘azzablar o. -sa) 36/12
- o. -ur (beyān o. -ur) 63/10
- o. -ur (hālīķ o. -ur) 25/5
- [=16]

on: Dokuzdan sonra gelen sayının adı.

- o. 5/1, 6/12, 7/8, 8/5, 10/8, 11/4, 11/6, 11/7, 26/12, 27/2, 47/10, 47/11, 47/12, 47/13, 48/1, 49/1, 49/2, 49/3, 49/4, 49/5, 49/6, 49/7, 49/8, 51/13, 52/1, 61/11, 62/11
- [=32]

onuncu: On sayısının sıra sıfatı, sırada dokuzuncudan sonra gelen.

- o. +sı 7/8, 11/2, 47/9, 48/13, 59/12
- [=5]

orta: Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer.

- o. 60/7

[=1]

oruç(c) (< Far. rûze): Tanrı'ya ibadet amacıyla yeme, içme vb. şeylerden belli bir süre kendini alıkoyma.

o. +uñ 18/2, 18/4, 18/11, 18/13, 19/1

o. *tut*- Oruç tutmak 72/4

o. +uñ *tut*- Orucunu tutmak 4/9

[=7]

otur-: Oturmak, vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek.

o. -ması 39/9

o. -up 8/3

o. -urlar 25/1

[=3]

oturmak: Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek.

o. +dur 9/7, 10/2

[=2]

otuz: Yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 26/13

[=1]

-Ö-

öğren- : Öğrenmek, bilgi edinmek.

ö. -e 60/12, 71/7

ö. -eler 61/9

ö. -üp 43/13

[=4]

öğrenmek: Bilgi edinmek.

ö. 6/7

[=1]

öğret- : Öğretmek, bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak.

ö. -eler 71/8

[=1]

öğül-: Öğülmek, övme işine konu olmak.

ö. -müşsin 73/9, 74/1

[=2]

ögürt(d): Akran, benzer.

ö. +i 48/4, 50/10

[=2]

öksürmek: Solunum yolları zarlarının rahatsızlığı sebebiyle akciğerlerdeki havayı birdenbire ve gürültülü bir sesle dışarı vermek.

ö. +dür 11/12

[=1]

öl-: Ölmek, hayatı sona ermek, can vermek.

ö. -di 59/2

ö. -dirirdi 59/4

ö. -meyince 62/12, 63/6

ö. -se 58/13, 59/1

[=6]

öldür-: Öldürmek, bir canlının hayatına son vermek.

ö. -üp 4/5

[=1]

öldürmek: Bir canlının hayatına son vermek.

ö. 56/11

[=1]

ölüm: Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi.

ö. 36/6, 38/6, 38/12

ö. +i 37/10, 39/1

[=5]

öñ: Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı.

ö. +de 19/11

ö. +lerinde 26/2

[=2]

ört-: Örtmek, görünmez duruma getirmek veya gizlemek için üstüne bir şey koymak.

ö. -ecek 8/12

ö. -meden 61/12, 62/5

[=3]

öyle: I. O yolda, o biçimde, o tarzda.

ö. 68/6

II. Öğle.

ö. +ye 18/8, 18/9

[=3]

‘özür (< Ar. ‘özü): Bir kusurun hoş görülmesini gerektiren sebep, mazeret.

‘ö. +i 58/12

‘ö. +i *olma*- Mazereti olmamak 57/12

[=2]

‘özürsüz: Özü olmayan, mazeretsiz.

‘ö. 11/12, 12/2, 12/3

[=3]

-P-

pādişāh (<Far. pādšāh): Osmanlı Devleti'nde devlet başkanına verilen unvan, hükümdar, sultan.

p. +ı 54/4

p. +ına 53/10, 53/12, 53/13, 54/2, 54/3, 54/7

p. +sın 73/9, 74/1

[=10]

pāk (Far.): Temiz.

p. 8/10, 8/9

p. *it*- Temizlemek 8/7, 8/9, 8/11

[=5]

parça: Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya artakalan şey.

p. +sı 29/6, 29/7

[=2]

pāre (Far.): Parça, kısım.

p. 26/11

p. (iki p. itmişdür) 29/6

[=2]

parmak(ğ): İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.

p. +ıla 29/5

p. +ından 29/4

p. +ları 7/6, 7/7

[=4]

paşa: Osmanlı Devleti zamanında yüksek sivil memurlara ve albaydan üstün rütbede bulunan askerlere verilen unvan.

p. 70/3, 70/8

p. +lar 70/2

p. +lara 70/5

[=4]

pek I. Sağlam, dayanıklı.

p. 60/12

II. Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok.

p. 46/2, 52/7, 62/9

[=4]

pes (Far.): Öyle ise.

p. 2/3, 2/5, 47/1

[=3]

peygamber (Far.): İnsanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağıran kimse.

p. 6/3, 13/7, 16/13, 28/8, 28/10, 42/12, 43/4, 56/3, 62/7, 69/5

p. +den 32/1, 32/2, 32/4

p. +i 28/5, 29/10, 63/12, 68/10

p. +idür 13/1, 28/9

p. +im 5/2, 5/11

p. +imizüñ 57/9

p. +imüz 30/11, 31/3, 55/8

p. +ine 42/10

p. +inüñ 29/2

p. +ler 28/12, 30/13, 46/12, 50/2, 50/6, 50/7, 51/2, 51/3

p. +lerde 50/8, 51/4

p. +lere 30/4, 51/6, 68/11

p. +leridür 25/6

p. +lerimizüñ 15/8

p. +lerine 2/11, 27/13, 28/2, 29/1

p. +lerüñ 28/8, 28/9, 31/4, 68/8

p. *ol-* Peygamber olmak 25/8

[=52]

peygamberlik(g): Peygamber olma durumu.

p. +lerine 51/7

[=1]

pilāvcı : *mec.* Geçimini dilenerek veya başka kurnazlıklarla sağlayan kimselere verilen lakap, müstear.

p. +lar 65/4

[=1]

pişmān (Far.): Yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzüntü duyma.

p. ol- Pişma olmak 57/3

[=1]

puṭ (< Far. but): Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne.

p. +a ṭap- Puta tapmak 63/2, 70/13

[=2]

-R-

Rabb (Ar.): Allah.

R. 5/1, 5/8, 5/11, 17/10, 17/11, 43/13, 45/5, 45/6, 64/4, 75/3, 77/2, 77/8

Rabbi ta‘ālā 59/7, 61/6

[=14]

rāci‘ (Ar.): Raci, ilgilendiren, dayanan.

r. +dür 52/11

[=1]

rahmet (Ar.): Birinin suçunu bağışlama, merhamet etme.

r. +i 72/8

r. +iñ 75/13

r. +inden 3/8, 43/5, 43/9

r. +iñle 45/6

r. +üñ 43/6

r. +den kes- Allah'ın bereketini esirgemesi 43/7

r. +üñi oku- Rahmetini okumak 3/9

[=9]

ramazān (Ar.): Ay takviminin dokuzuncu ayı, üç ayların sonuncusu, oruç tutulan ay.

r. -ı şerīf Mübarek Ramazan ayı 4/9

[=1]

rāzī (Ar.): Razi, uygun bulan, kabul eden.

r. ol- Razi olmak 35/9, 40/1, 40/2, 40/4, 40/5, 40/8

r. olma- Razi olmamak 29/13, 40/6

[=8]

remel: *bk. remil*

r. +ler 61/5

[=1]

remil (Ar.< reml): Kum falı, bir takım nokta ve çizgilerle fala bakmak oyunu. *bk. remel*

r. itdür- Fala baktırmak 41/10, 43/1

[=2]

remmel: *bk. remil*

r. +ler 41/7

[=1]

renk (Far.< reng): Cisimler tarafından yansılanan ışığın gözde oluşturduğu duyum.

r. +den 21/6, 22/12

r. +lerden 23/1

[=3]

Resül (Ar.): Peygamber.

R. +idir 13/1

R. +idür 73/3

Resûluhü 73/3

[=3]

Resûlu'llâh (Ar.): Hz. Muhammed.

R. 55/2, 54/12, 64/4, 64/6,

[=4]

rızâ (Ar.): Rıza, razı olma, isteme.

r. -yî şerîf Allah'ın şerefli rızası 77/5

r. vîr- Razı olmak 67/6, 67/8

[=3]

rızık (Ar.): Rızık, Allah'ın takdir ettiği maddî ve manevî nimet, kısmet.

r. +ını 4/6

[=1]

ri'âyet (Ar.): Riayet, hürmet etmek.

r. 61/4

[=1]

risâle (Ar.): Kitapçık.

r. +nüñ 71/5

r. +yi 71/6

r. -yî dîniyye Dinle ilgili kitap 71/9

[=3]

rûh (Ar.): Dinlerin ve dinci felsefelerin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği öz, can kuşu.

r. 31/11, 41/3

r. +um 18/1

[=3]

rüçü' (Ar.): Geri dönme, dönüş.

r. *ey/e*- Geri dönmek 43/11

r. *it*- Geri dönmek 5/10

[=2]

rükû' (Ar.): Nazmazda eğilmek.

r. +da 11/1, 24/13

r. +dan 11/2

r. *it*- Rükû için eğilmek 9/5

[=4]

rükûn (< Ar. rükn): İbadetlerin ve akitlerin aslî unsurları.

r. +dür 8/5

r. +üñ 9/2

r. -**ü İmān** İmanın şartları 4/1

[=3]

rüşvet (Ar.): Yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkar.

r. *al*- Rüşvet almak 69/11

[=1]

-S-

sa'âdet (Ar.): Saadet, mutluluk.

s. (ehl-i s.) 37/1, 38/1

[=2]

sā'at (Ar.): Saat, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası.

s. 18/8, 18/9

[=2]

şadağa (Ar.): Yardım amacıyla karşılıksız verilen şey.

ş. 72/5

[=1]

şādık (Ar.): Doğru, gerçek, sadakatli.

ş. (şubh-ı ş.) 19/2

ş. +dur (şubh-u ş. +dur) 18/12

[=2]

şâdır (< Ar. şâdr): Sudur eden, çıkan, meydana gelen.

ş. *ol-* Ortaya çıkmak 5/9, 57/1

[=2]

şâğ: Sağ, vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı.

ş. 10/10, 11/7

ş. +da 19/10

ş. +ımdaki 64/7

ş. +ına 10/7

ş. +ında 31/13

ş. +ından 8/3, 34/8

[=8]

şahîh (Ar.): Gerçek, doğru.

ş. 47/1

[=1]

sâ'î (Ar.): Çalışan, gayret eden.

s. *id-* Gayret etmek 71/3

s. *olun-* Gayret edilmek 58/3

[=2]

sâ'ir (Ar.): Başka, diğer.

s. 31/9, 32/9, 33/1, 50/7, 51/2

[=5]

şakal: Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü.

ş. +ı 60/6

ş. +ını 60/5, 7/7

ş. +ınuñ 60/5, 60/7

[=5]

şakın-: Sakınmak, herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak.

ş. -a 46/2, 52/7

ş. -up 43/3, 62/9

[=4]

şakla-: Saklamak, korumak, esirgemek.

ş. -mamağ 50/13

[=1]

şaklamak: Korumak, esirgemek.

ş. 50/5, 50/12

[=2]

Şalavât (Ar.): Hz. Muhammed ve onun soyundan gelenlere okunan dua.

Ş. 73/3, 73/4, 73/6

[=3]

şâlih (Ar.): Dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, takva sahibi.

ş. 29/12, 35/9, 45/2, 58/4, 58/5, 58/6, 58/10, 58/11, 72/12

ş. +lerle 44/6, 44/7

ş. *ol-* Salih olmak 56/13

[=13]

sarây (Far.): Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı.

s. +lar 37/4, 38/3

[=2]

şarı: Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi.

ş. 22/13

[=1]

sarıcık: Küçük sarık.

s. +ına 69/1

[=1]

şaymak: Bir şeyin kaç tane olduğunu anlamak için bunları birer birer elden veya gözden geçirmek, sayısını bulmak.

ş. +a 77/9

[=1]

sebeb (Ar.): Bir şeyin olmasına veya belli bir halde bulunmasına yol açan şey.

s. -i ĩmān İmanın sebebi 4/2

s. *ol-* Sebep olmak 44/2, 57/5

[=3]

secde (Ar.): Genellikle namaz kılarken alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.

s. +ye (başını s. +ye koduğda) 11/5

s. *id-* Secde etmek 75/11

s. *it-* Secde etmek 9/6

[=3]

segirt- : Seğırtmek, koşmak.

s. -ür 34/3

[=1]

sehven (Ar.): Yanlışlıkla.

s. 9/11

[=1]

sekiz: Yediden sonra gelen sayının adı.

s. +dür 9/13

s. +i 8/5

s. +iñ 11/9

[=3]

sekizinci: Sekiz sayısının sıra sıfatı, sırada yedinciden sonra gelen.

s. +si 7/5, 9/2, 10/7, 10/13, 12/3, 47/8, 48/1, 48/12, 49/7, 58/4

[=10]

selām (Ar.): I. Selamet, emniyet, sulh.

s. +ı 72/7

s. +u 72/10

II. Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma.

s. *al-* Verilen selamı karşılamak 11/13

s. *vir-* Selam vermek 10/7, 11/7

[=5]

semerlü: Semerli, semeri olan.

s. 36/8

[=1]

semī' (Ar.): Her şeyi işiten Allah.

s. 23/4, 23/11

[=2]

sen: Teklik ikinci kişiyi gösteren zamir.

s. 17/2, 17/3, 17/13, 52/2, 64/5, 64/11, 67/9, 67/10, 73/4, 73/6, 73/9, 73/10, 74/1, 76/8, 76/10, 76/12, 76/13, 77/11

saña (yönelme hâli)

s. 29/11, 29/12, 45/5, 64/13, 74/2, 75/1, 75/3, 75/4, 75/5

75/6, 75/8, 77/4, 77/8

s. +dır 75/9

s. +dur 74/9, 75/12, 75/13

s. +den 74/7, 74/10, 74/11, 74/13, 75/9, 77/3, 77/8

s. +i 29/12, 74/2, 76/9

s. +sin 17/11, 29/10, 67/4, 67/7, 74/8

s. +üñ 5/12, 53/4, 53/8, 67/1, 72/7, 72/9, 74/4, 74/6, 74/7, 75/1, 75/6, 75/10, 75/13, 76/1, 76/2, 76/11, 77/5, 77/6, 77/10

[=69]

senā (Ar.): Övme.

ş. 74/2

ş. *id-* Övmek 75/4

ş. *it-* Övmek 77/9, 77/11

[=4]

serçe: Serçegillerden, insanlara yakın yerlerde yaşayan, kışın göçmeyen, koyu boz renkli, ötücü küçük bir kuş.

ş. *kaḍar ol-* Serçe kadar küçük olmak 26/1

[=1]

serdār (Far.): Askerin başı, kumandan.

ş. *+ıdur* 28/9

ş. *+ı ol-* Serdarı olmak 29/2

[=2]

setr (Ar.): Örtme, kapama, gizleme.

setrū'1-'a. Ayıp yerlerini kapama 8/11

[=1]

sev-: Sevmek, sevgi ve bağlılık duymak.

ş. *-er* 40/1, 40/4

ş. *-erüz* 55/11

ş. *-mediği* 29/13

ş. *-mem* 65/3

ş. *-mesi* 40/7

ş. *-mesiyle* 40/2, 40/4

ş. *-mez* 40/6

[=9]

sevāb (Ar.): Sevap, hayırlı bir davranış karşısında Tanrı tarafından verileceğine inanılan ödül.

ş. *+dur* 16/5

ş. *+ı* 58/2, 58/6, 58/7

ş. *+ına* 55/7

ş. *+lar* 37/3

ş. *+ları* 51/8

ş. *ol-* Sevap olmak 16/5

ş. *vir-* Sevap vermek 50/1

ş. *virme*- Sevap vermemek 50/1

[=10]

seviş- Sevişmek, birbirini sevmek.

s. -e 44/6

s. -meye 44/5

[=2]

şifât (Ar.) Sıfatlar, vasıflar.

ş. +ında 47/7, 48/10

ş. +ından 74/5

ş. +lar 23/1, 48/2, 48/3, 48/4, 49/10, 49/11, 49/12, 50/3, 50/8, 50/9, 51/4, 51/5

ş. +ları 46/10, 46/11, 46/12, 46/13

ş. +larıñ 50/10

ş. +larını 46/4

ş. +larıñız 47/2

ş. +larıñ 46/3, 46/4, 48/4

ş. -i **īmān** İmanın vasıfları 2/6, 19/3

[=32]

şığın- Sığınmak, yardım istemek veya ummak.

ş. -uram 77/5, 77/7, 77/8

[=3]

şirāt köprüsi: İslam inancına göre mahşer günü üstünden geçilecek olan köprü.

ş. 33/11

[=1]

siñecik: Küçük sinek.

s. 20/7

[=1]

siyāh (Far.): Kara; ak, beyaz karşıtı.

s. 22/13

[=1]

siyāset (Far.): Memleket idare etme sanatı.

s. *id*- Siyaset yapmak 55/1

[=1]

siz: Çokluk eki ikinci kişiyi gösteren zamir.

s. 38/11, 55/9

s. +e 38/2

s. +i 17/9

s. +iñ 38/12, 38/13

s. +üñ 38/4, 38/5, 38/6, 38/9, 38/10, 38/12

[=13]

şol: Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı.

ş. 10/10

ş. +da 19/10

ş. +ına 11/7

ş. +umdaki 64/8

ş. +una 10/7

ş. +unda 31/13

ş. +undan 34/8

[=7]

şoñra: Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı.

ş. 11/1, 18/7, 18/13, 19/1, 26/1, 28/10, 30/8, 31/1, 31/11, 32/6, 32/11, 33/4, 33/5, 33/10, 34/5, 34/9, 35/2, 35/8, 36/3, 37/1, 37/7, 37/9, 37/12, 38/7, 38/13, 39/1, 46/7, 51/12, 71/3

[=29]

sor-: Sormak, sual etmek.

s. -alar 54/1

[=1]

şovu-: Soğumak, ısısını hızla veya yavaş yavaş yitirerek soğuk duruma gelmek.

ş. -madan 31/2

[=1]

şovuk: Soğuk, ısısı düşük olan, sıcak karşıtı.

ş. o/- Soğuk olmak 21/11

[=1]

sög-: Sövmek, küfretmek.

s. -se 68/1

[=1]

söyle-: Söylemek, düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.

s. -dügi 53/9

s. -dügüñ 53/4

s. -dükleri 53/2

s. -memekdür 54/9

s. -mesi 23/9, 47/10, 49/3, 49/4

s. -meye 52/7

s. -meye (yalan s. -meye) 45/9, 45/12

s. -r 23/9

s. -rse (söz s. -rse) 54/13

s. -se 53/1, 53/2, 65/6, 69/10, 70/12

s. -yen 66/1

[=19]

söylemek: Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.

s. +dür (dünyâ kelâmı s. +dür) 11/13

[=1]

söylen-: Söylenmek, söylenme işi yapılmak.

s. -ecek 69/10

s. -en 63/10

[=2]

söyletmek(g): Söylemesine yol açmak.

s. +e 21/1

[=1]

söyleyici: Allah'ın harfe ve sese muhtaç olmadan konuşmasıdır.

s. olucı ol- Allah'ın harfe ve sese muhtaç olmadan konuşması 48/1, 49/9

[=2]

söz: Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi.

s. 66/5, 66/6, 66/9, 69/9, 69/12, 70/1

s. +i 28/13

s. +idür 63/7

s. +ler 63/9, 67/2, 67/12, 69/2, 69/4, 70/4

s. +leri 65/6

s. +lerinde 50/3, 50/10

s. +lerün 65/5, 65/13, 69/8, 70/10, 70/12

s. *söyle*- Söz söylemek 54/13

[=23]

şu: Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab.

ş. 8/10

ş. +lar 29/4

ş. +lara 20/13

ş. +ları 20/10

ş. +larla 36/9

ş. +yı 7/2, 7/11, 8/2, 8/4

ş. +yıla 8/9

[=10]

su'āl (Ar.): Sual, soru.

s. -i kabir Kabir sorusu 5/1

s. it- Soru sormak 41/4

[=2]

şubaşı: Şehirlerin güvenlik işlerine bakan görevlilerin başı.

ş. 69/13, 70/1, 70/8

[=3]

şubḥ (Ar.): Sabah.

ş. -ı şādık Gerçek sabah aydınlığı 18/12, 19/2

[=2]

şuç: Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış.

ş.+unı 57/6

[=1]

şur (Ar.): Boynuzdan yapılan düdük.

s. 32/8

[=1]

Sübḥāneke (Ar.): Namazda okunan dua.

S. 10/11

[=1]

sücut (Ar.): Sücut, secdeye varma, secde etme.

s. +da 24/13

[=1]

şūḥte (Far.): Medrese talebesi.

ş. 68/13

[=1]

şūḥtecek: "Suhtecik" manasında olan küçümseme anlamı bildiren kelime.

ş. 68/13

[=1]

sükūn (Ar.): Sakinlik, hareketsizlik.

s. +ıla 23/10

[=1]

şüleḥā (Ar.): Salihler.

ş. +dan 35/12

[=1]

sünnet (Ar.): Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz.

s. 8/4

s. (ehl-i s.) 16/8, 52/1

s. (ehl-i s. vel-cemā'atden olmağa) 51/12

s. (i'tikād-ı ehl-i s.) 56/6

s. +dür 66/4

s. +i 6/4, 6/12, 7/13

s. +i (ehl-i s. +i) 61/7

s. +idür 57/9

s. +iñ 60/4, 62/2, 62/6

s. +ini 9/9

s. +leri 10/8

s. +üñ 60/8

s. -i mü'ekkede Peygamberimizin pek az terk ettiği sünnetler 57/9

[=18]

süre: Bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman parçası.

s. *koş*- Süre vermek 10/1

[=1]

-Ş-

şahādet (Ar.): Şahitlik, bir şeyin doğruluğuna inanmak.

ş. (beyān-ı ş.) 12/6

ş. +i 57/10, 57/13

ş. *eyle*- Şahitlik yapmak 29/8, 29/10

ş. *id*- Şahitlik etmek 12/8, 12/13, 72/13, 73/1

[=9]

şāhit (Ar.): Şahit, şahitlik yapan.

ş. +im 29/3

ş. +üm 30/2

ş. *+im ol*- Kendisine şahit göstermek 63/11, 63/13, 64/1, 64/7, 64/8

[=7]

şān (Ar.): Şan, ün.

ş. 76/11

[=1]

şarāb (Ar.): Şarap , üzüm veya başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki, mey.

ş. iç- Şarap içmek 63/4

[=1]

şart (Ar.): Koşul, vaziyet.

ş. 8/5

ş. +ı 6/7, 7/10, 8/5, 18/2

ş. +ıñ 8/5

ş. +lardan 9/10

ş. -ı **īmān** İmanın şartı 3/5, 40/10

ş. +ı'l-**İslām** İslamın şartı 4/7

[=10]

şedīd (Ar.): Şedit, şiddetli.

ş. id- Şedit etmek 55/1

[=1]

şefā'at (Ar.): Şefa'at, birinin suçunun bağışlanması veya dileğinin yerine getirilmesi için o kimseyle Tanrı arasında peygamberin yaptığı aracılık.

ş. 35/12

[=1]

şekil (<Ar. şekl): Davranış biçimi, tutum, yol, tarz.

ş. 33/13, 65/2

ş. +den 21/6

[=3]

şemşek: Şimşek.

ş. 34/2

[=1]

şey: Yaşamaktan mutlu olduğunu davranışlarıyla belli eden, sevinçli, neşeli.

ş. +dür 52/4

[=1]

şer (Ar.): Kötülük, fenalık. *bk. şerr*

ş. 3/4, 34/10, 39/5, 39/8

ş. id- Kötülük yapmak 34/114

[=5]

şer' (Ar.): Dinî kurallar, şeriat.

ş. +e 54/13

[=1]

şeref (Ar.): Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur.

ş. 53/13, 54/13, 55/1

ş. +i 68/7

[=4]

şer'î (Ar.): Şeriatle ilgili, şeriate uygun.

ş. 53/11

ş. *şerîfden ayırma*- Şeriat kurallarına uygun davranmak 71/10

[=2]

şerî'at (Ar.): Şeriat; Kur'a ndaki ayetlere, Hz. Muhammed'in sözlerine dayanan İslam kanunu, İslam hukuku.

Ş. +i 28/11

[=1]

şerîf (Ar.): Şerif, şerefli.

ş. (ramazân-ı ş.) 4/9

ş. +den (Ka'bey-i ş. +den) 30/3

ş. +den (şer'-i ş. +den) 71/10

ş. +dür (Ka'be-yi ş. +dür) 5/3

ş. +e (câmi'-i ş. +e) 69/6

ş. +e (Kudüs-i ş. +e) 30/4

ş. +e (mescid-i ş. +e) 69/7

ş. +i (besmele-yi ş. +i) 69/9

ş. +i (ism-i ş. +i) 15/8

ş. +iñ (zât-ı ş. +iñ) 77/12

ş. +ine (rızâ-yı ş. +ine) 77/5

ş. +ine (zât-ı ş. +ine) 23/1

[=12]

şerîk (Ar.): Şerik, ortak.

ş. +i 19/9

ş. *+i olma*- Ortak olmamak 40/13

[=2]

şerr (Ar.): *bk. şer*

ş. +e 39/7, 41/4

ş. +i 34/13, 35/1, 40/4, 40/9, 66/11

ş. +inden 61/6, 76/9

ş. *+i işle*- Kötülük yapmak 40/5, 40/6

[=11]

şey (Ar.): Madde, eşya, söz, olay, iş, ve durumun yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.

ş. 20/3, 76/7

ş. +i 23/3, 43/10, 52/11, 76/9

[=6]

şimdi: Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda.

ş. 27/8, 61/3

[=2]

şirik: *bk. şirk*

ş. 5/9

[=1]

şirk (Ar.): Eş koşma. *bk. şirik*

ş. +dür 64/6

ş. +i 43/10, 57/1

ş. -i **küfür** Allah'a şirk koşma, ortak olma 63/2

[=4]

şol: Şu.

ş. 76/7, 76/9

[=2]

şu: Yerini tuttuğu uzaktaki kimse veya şeyi gösteren kelime.

ş. +nuñ 69/1, 69/2

[=2]

şühedā (Ar.): Şehitler.

ş. 33/3

ş. +dan 35/12

[=2]

şükür (Ar. < şükr): Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme.

ş. *id-* Şükretmek 74/4, 75/5

ş. *+üni bildir-* Şükrünü göstermek 17/7

[=3]

-T-

tā (Far.): -a kadar.

t. 18/8, 18/10, 19/1, 19/2, 25/2, 27/10

[=6]

ta‘ālā (Ar.): "Şanı yüce olsun" anlamında Allah, Hak, Tanrı vb. kelimelerinden sonra kullanılan söz.

t. (Allāhu t.) 19/8, 19/12, 21/8, 22/3, 22/6, 22/7, 22/11, 22/12, 28/3, 31/12, 39/4, 41/6, 42/4, 42/8, 42/11, 42/13, 43/10, 46/10, 47/1, 47/6, 48/2, 48/8, 49/10, 49/12, 49/13, 64/7

t. (bi-izni’llāhi t.) 31/1

t. (illā’llahu t.) 12/9, 73/1

t. (inşā’llahu t.) 2/5

t. (Rabbi t.) 59/7, 61/6

t. +da (Allāhu t. +da) 48/3, 49/11

t. +dan (Allāhu t. +dan) 3/7, 3/11, 39/5, 40/8, 40/9, 42/1, 44/8, 66/12

t. +da0n (Hak tebāreke ve t. +dan) 45/3

t. +dur (Tañrı t. +dur) 5/1

t. +nuñ (Allāhu t. +nuñ) 2/7, 2/8, 2/10, 2/11, 3/4, 3/8, 3/9, 3/10, 4/12, 4/13, 19/5, 19/6, 21/9, 21/10, 21/13, 22/1, 22/3, 22/6, 22/7, 23/12, 23/13, 24/1, 24/3, 24/4, 25/2, 25/4, 25/5, 25/13, 26/3, 26/9, 26/10, 27/12, 27/13, 28/1, 28/13, 39/8, 43/3, 43/5, 43/6, 44/7, 72/6, 72/8, 72/11

t. +nuñ (Hak t. +nuñ) 13/1, 16/12, 39/11

t. +nuñ (Hak tebāreke ve t. +nuñ) 26/7, 29/11, 29/13, 42/2

t. +nuñ (Tañrı t. +nuñ) 43/9

t. +ya (Allāhu t. +ya) 19/12, 24/5, 24/9, 42/10

t. +yı (Hak tebāreke ve t. +yı) 30/11

t. +yı (Tañrı t. +yı) 20/13

[=101]

ta‘ām (Ar.): Yiyecek, taam.

t. +lar 37/5

[=1]

ta‘at (Ar.): Taat, Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet.

t. 74/11

t. *eyle*- İbadet etmek 44/11

t. *id*- İbadet etmek 45/1

[=3]

ta‘dīl (Ar.): Tadil, düzeltme.

t. -i **erkān** Namazı şartlarına uygun şekilde kılma, rüku ve secde gibi temel esasların arasında biraz bekleme 10/6

[=1]

tağ: Dağ, yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.

t. +lar 20/13

t. +ları 20/11

[=2]

tāhir (Ar.): Temiz.

t. *olma*- Temiz olmamak 63/5

t. *olun*- Temizlenmek 57/6

[=2]

taḥkīk (Ar.): Doğru olup olmadığını araştırmak veya doğruluğunu, yanlışlığını meydana çıkarmak.

t. +dür 28/13

[=1]

taḥkīkan (Ar.): Gerçekten.

t. 73/2, 73/8, 73/13, 76/1, 76/10, 76/11, 77/4

[=7]

tahta (< Far. taḥte): Çeşitli işlerde kullanılmak üzere düz, enlice, uzun ve az kalın biçimde işlenmiş ağaç parçası.

t. 61/12

[=1]

tāib (Ar.): Taip, tövbe eden.

t. *olma*- Tövbe etmemek 63/5

[=1]

takdīr (Ar.): Takdir, beğenme, değer verme.

t. +iyle 39/8

t. +iyledir 39/12

t. *it*- Beğenmek 40/3

[=3]

taḥlat- : Taklatmak, dolandırmak, kandırmak.

t. -dı 70/9

[=1]

takvā (Ar.): Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getirme, züht.

t. (ehl-i t.) 45/2

t. +yım (ehl-i t. +yım) 44/10

[=2]

tal- : Dalmak, suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek.

ṭ. -arlar 26/3

[=1]

ṭaleb (Ar.): Talep, istek.

t. id- İstemek 74/10, 74/12, 74/13, 77/3

[=4]

ṭamām (Ar.): Bütün, tüm.

t. ol- Tamam olmak 27/7, 36/1, 59/11

[=3]

ṭamla: Damla.

ṭ. +lardan 26/5

[=1]

ṭamu (Soğd.): Cehennem.

ṭ. +da 37/8, 38/11

[=2]

Taṣṭir: Yaradan, Allah.

T. 32/1, 32/2, 32/4

Taṣṭir ta'ālā 5/1, 30/13, 43/9

[=6]

ṭap-: Tapmak, ilah olarak tanınan varlığa karşı inancını ve bağlılığını belirli kurallar çerçevesinde göstermek.

ṭ. -an (puṭa ṭ. -an) 70/13

ṭ. -up (puṭa ṭ. -up) 63/2

[=2]

ṭarḥ (Ar.): Uzaklaştırma, bırakma.

t. +ı id- Bırakmak 75/7

[=1]

ṭarīḳ (Ar.): Yol.

t. (ḳuṭṭā'-i t. olmaya) 45/13

[=1]

ta'rīr (Ar.): Uyarmak, ikazda bulunmak.

t. id- Uyarmak 53/13, 54/13

[=2]

ṭartıl-: Tartılmak, tartma işi yapılmak veya tartma işine konu olmak.

ṭ. -acağına 41/5

ṭ. -sa 34/10

[=2]

taşdīk (Ar.): Doğrulama, onaylama.

t. it- Onaylamak 4/2, 6/1, 13/4, 29/13

[=4]

taş: Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.

t. +lar 29/9

t. +lara 20/13

t. +ları 20/11

[=3]

ta'zīm (Ar.): Tazim, hürmet ve saygı gösterme.

t. id- Saygı göstermek 61/8

[=1]

taẓẓarru' (Ar.): Yalvarma.

t. ey/e- Yalvarmak 45/6

[=1]

tebdīl (Ar.): Değiştirme.

t. +den 27/10

t. ol- Dönüşmek 15 /1

[=2]

tebe: Tepe, bir şeyin en üstteki bölümü.

t. +lerine 33/6

t. +sine 33/8

[=2]

tecdīd (Ar.): Tecdit, yenileme.

t. -i ĩmān ĩman tazeleme 5/8, 41/12, 57/2, 64/11, 65/6, 66/2, 67/5, 68/12

t. -i nikāh Nikah tazeleme 6/2, 41/12, 57/2, 64/11, 65/7, 66/2, 68/12

t. -i ĩmān eyle- ĩman tazelemek 67/10

t. -i nikāh eyle- Nikah tazelemek 67/5, 67/10

[=17]

tekbīr (Ar.): "Allahu ekber" demek. Allah'ın her hususta en yüksek ve en büyük olduğunu ifade etmek.

t. +idür 9/3

t. +inden 11/1

t. +ler 11/1

[=3]

tekellüm (Ar.): Konuşma.

t. it- Konuşmak 30/10

[=1]

tekrār (Ar.): Aynı olayın, işin, hareketin yeniden ortaya çıkışı, tekrarlanması.

t. 57/2

[=1]

tekrīm (Ar.): Hürmet ve saygı göstermek ve görmek.

t. id- Saygı göstermek 61/8

[=1]

tekvīn (Ar.): Oluşturma, yaratış, yaratma.

t. +dür 23/12

[=1]

ten (Far.): İnsan vücudunun dış yüzü, cilt.

t. +ile 21/10

[=1]

tenbīh (Ar.): Uyarma, nasihat.

t. id- Uyarmak 53/13

[=1]

tenfir (Ar.): Nefret etme, ürkütme, korkutma.

t. itme- Korkutmamak 56/9

[=1]

tenziye (Ar.): *mec.* Allah'ın bütün kusurlardan uzak olduğuna inanma.

t. id- Kusurlardan uzak olduğuna inanmak 74/2

[=1]

ter: Derinin gözeneklerinden sızan, kendine özgü bir kokusu olan, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı.

t. 33/8

[=1]

terāzi (< Far. terāzū): Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden oluşan tartı, mizan.

t. 34/10

[=1]

terk (Ar.): Bırakma, ayrılma.

t. eyle- Bırakmak 9/11

t. id- Bırakmak 57/10

t. +i id- Bırakmak 75/7

[=3]

tertīb (Ar.): Tertip, uygun bir sıraya, düzene koyma.

t. (ehl-i t. olursa) 45/2

t. +im (ehl-i t. +im) 44/10

[=2]

tesbîh (Ar.): "Sübhanallah" demek, Cenab-ı Hakk'ı şanına layık ifadelerle yâd etmek.

t. 72/2

[=1]

teşehhüd (Ar.): Teşehhüt, namazda oturarak "ettehiyyatü" duasını okuma.

t. 9/6

t. +e 10/1

[=2]

tevbe (Ar.): Tövbe, işlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme.

t. +ye 57/6

t. *eyle*- Tövbe eylemek 43/11, 44/1, 57/6

t. *id*- Tövbe etmek 57/3, 60/11, 63/5, 75/2, 77/4

t. *it*- Tövbe etmek 5/10

[=10]

teveccüh (Ar.): Güler yüz gösterme, yakınlık duyma, hoşlanma.

t. +ümüz 75/12

[=1]

tevekkül (Ar.): Herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a bırakma.

t. *id*- Tevekkül etmek 75/2

[=1]

tevellî (Ar.): Dostluk, birisini Allah rızası için sevmek, dost edinme.

t. *it*- Tevelli etmek 76/6

t. *kıl*- Tevelli kılmak 76/6

[=2]

tevhit (Ar.): Tevhit, bir kılmak, bir etme.

t. 72/2

[=1]

Tevrât (Ar.): Hz. Musa'ya indirilen kutsal kitap.

T. 27/4

[=1]

teyemmüm (Ar.): Su bulunmayan yerde su niyetiyle toprak, kum vb. şeylerle abdest alma.

t. *it*- Teyemmüm etmek 8/10

[=1]

tırāş (< Far. terāş): Tıraş, saç veya sakalı kesme işi.

t. it- Tıraş etmek 60/5, 60/7

t. itdür- Tıraş ettirmek 66/4

[=3]

tırnaq: İnsanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka.

ţ. +ın 66/3

ţ. +ları 6/8, 6/11

[=3]

toğ- Doğmak, dünyaya gelmek.

ţ. -maz 25/4

ţ. -mazlar 24/7

ţ. -up 19/2

[=3]

toğma: Doğma, doğmak işi.

ţ. +dan 21/3

[=1]

toğrı: Doğru.

ţ. +dur 14/9

t. ol- Doğru olmak 50/4, 50/11

t. olma- Doğru olmamak 50/11

[=4]

toğrult-: Doğrultmak, doğru duruma getirmek.

ţ. -duqda 11/3

[=1]

toğur- Doğurmak, doğum yapmak.

ţ. -maz 25/4

ţ. -mazlar 24/7

[=2]

toğurma: Doğurma, doğurmak işi.

ţ. +dan 21/3

[=1]

toquzuncu: Dokuz sayısının sıra sıfatı, sırada sekizinciden sonra gelen.

ţ. +sı 7/6, 11/1, 47/9, 48/12, 49/8, 58/13

[=6]

toprak(ğ): Arazi, tarla.

ţ. +ıla 8/10

ţ. *at-* Toprak atmak 61/13, 62/6

[=3]

topuk(ğ): Ayağın yuvarlakça olan alt bölümü.

ţ. +larıñ 6/11

ţ. +una 33/6

[=2]

toyur-: Doyurmak, açlığını gidermek.

ţ. -maz 65/1

[=1]

tur-: Durmak, bir yerde bir süre oylanmak.

ţ. -acak 47/4, 48/7

ţ. -ur 22/5

ţ. -urken 63/2

[=4]

turgur-: Durdurtmak, durmasını sağlamak.

ţ. -masına 47/5

[=1]

turmak: Durmak, bir yerde bir süre oylanmak.

ţ. +dur 8/13

ţ. +dur (kıyām ţ. +dur) 9/4

[=2]

tut-: I. Gereğini yapmak, yerine getirmek.

ţ. -mayup 54/1

II. Elde bulundurmak, ele almak.

ţ. -up 60/12

[=2]

tuşam: Avuç içi veya parmak uçlarıyla tutulabilen miktarda olan.

ţ. +dan 60/6

[=1]

tutmak: I. Elde bulundurmak, ele almak.

ţ. +dur (misvāk ţ. +dur) 6/13

II. Gereğini yapmak, yerine getirmek

t. (oruc ţ.) 72/4

ţ. +dur 4/13

ț. +dur (orucuñ ț. +dur) 4/9

[=4]

-U-

u (Far.): Ve.

u. (yaz u. kış) 21/13

[=1]

uç(c): Genellikle uzun bir nesnenin incelerek biten son ve sivri noktası.

u. +undan 6/11, 6/9

[=2]

uğra-: Uğramak, kötü duruma konu olmak.

u. -ması (žarār u. -ması) 39/11

u. -ması (ziyāna u. -ması) 39/11

[=2]

‘ukūbet (Ar.): Ukubet, ceza, azap, işkence.

‘u. +iñden 77/7

[=1]

ūlā (Ar.): Birinci, ilk, evvel.

ū. +da (ka‘de-i ū. +da) 10/1

[=1]

ulaşmak: Yetişmek.

u. 51/6

[=1]

‘ulemā (Ar.): Bilginler.

‘u. 33/2, 43/7, 44/3, 44/13, 56/7, 57/11, 60/13, 61/1, 61/3

‘u. +dan 35/11

‘u. +nuñ 53/9, 60/12

‘u. +sını 61/8

‘u. +ya 53/6, 53/7, 61/4

‘u. +yım 61/1

[=17]

ulu: Erdemleri bakımından çok büyük, yüce.

u. 25/5, 25/10, 73/9, 74/1

[=4]

ululuk(ğ): Büyüklük, büyük olma durumu, yücelik.

u. +uñ 74/7

[=1]

um-: Ummak, bir şeyin olmasını istemek, beklemek.

u. -aruz 75/13

[=1]

ummak: Bir şeyin olmasını istemek, beklemek.

u. +dur 43/6

[=1]

unut-: Unutmak, aklında kalmamak, hatırlamamak.

u. -mazuz 75/6

[=1]

ur-: Ses çıkarmak, ses vermek, çalmak.

u. -sa 33/1

u. -sa (şūr u. -sa) 32/8

[=2]

‘uryān (Ar.): Çıplak.

‘u. 33/4

[=1]

uy-: Uymak; uygun davranışta bulunmak, riayet etmek.

u. -masa 53/3

[=1]

uyanma: Uyanmak durumu, intibah.

u. +dan 21/4

[=1]

uymak: Uygun davranışta bulunmak, riayet etmek.

u. +dur 14/3

[=1]

uyu-: Uyumak, uyku durumunda olmak.

u. -ması 39/9

[=1]

uyuma : Uyumak durumu.

u. +dan 21/4

[=1]

uzak: Gidilmesi çok süren, çok ötelede bulunan, ırak, yakın karşıt.

u. ol- Uzak olmak 58/11

[=1]

‘użuv (< Ar. ‘użv): Organ.

‘u. +unu 7/8

[=1]

-Ü-

üç: İkiden sonra gelen sayının adı.

ü. 6/13, 7/1, 7/2, 7/10, 7/11, 11/2, 11/5, 11/11, 15/13, 18/8, 27/7, 33/12, 65/11

ü. +dür 7/10

ü. +ler 64/10

[=15]

üçer: Üç sayısının üleştirme sayı sıfatı.

ü. 7/8

[=1]

üçüncü: Üç sayısının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen.

ü. +si 2/9, 3/8, 4/9, 6/10, 7/1, 7/12, 8/2, 8/9, 9/4, 10/2, 10/10, 11/6, 11/12, 14/7, 18/4, 26/8, 43/4, 47/3, 47/11, 48/6, 49/3, 50/5, 50/13, 53/9, 56/1

[=25]

ümî̄t(d) (Far.): Umut.

ü. +üñ 3/8, 43/5

ü. +üñ kes- Umudunu kesmek 43/9

[=3]

üm̄met (Ar.): Hz. Muhammed'e inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan Müslümanların tümü.

ü. +i 31/4

ü. +im 42/7

ü. +ine 42/9

ü. +lerinden 31/4

[=4]

üst: Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri.

ü. +de 19/10

ü. +ini 61/12

ü. +ünde 67/8

ü. +ünde (gāvurluk ü. +ünde ıalşun) 67/4

ü. +üne 21/11, 21/13

ü. +üni 62/5

[=7]

üstāt (Far.): Üstat, bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.

ü. +ınuñ 71/9

[=1]

üzere: Üzerine, üstüne; üstünde.

ü. 6/3, 6/4, 8/4, 9/4, 16/13

[=5]

üzeri: Bir şeyin yukarı, göğze doğru olan kısmı. *bk. üzeri*

ü. +mize 72/10

ü. +nde 25/12

ü. +nden 34/1

ü. +ne 10/10, 13/9, 25/2, 33/11, 34/1, 46/9, 51/10, 59/13, 60/1, 60/2, 61/10, 61/13, 62/6, 72/7, 72/9, 72/12, 77/10, 77/13

ü. +ne ('amel ü. +ne oldıarsa) 13/9

ü. +ne (i'tikād ü. +ne oldıarsa) 13/8

ü. +ne (mezheb ü. +ne olanlar) 14/9

ü. +neyin 13/10

[=25]

üzerü: *bk. üzeri*

ü. +ñe 73/5, 73/6, 73/7, 73/8, 73/10, 73/11, 73/12, 73/13, 74/11, 76/11

[=10]

üzre: *bk. üzere*

ü. 74/13

ü. (fısk-ı fücür ü. olanları) 75/8

[=2]

-V-

vācib (Ar.): Vacip, İslam dinine göre yapılması gerekli olan.

v. 48/6, 48/7, 48/8, 48/9, 48/10, 48/11, 48/12, 48/13, 49/1, 49/2, 49/3, 49/4, 49/5, 49/6, 49/7, 49/8, 49/9, 50/3, 50/11, 50/12, 51/1, 51/3

v. +dür 52/10

v. +ini 9/8

v. +leri 9/12

v. *ol-* Vacip olmak 46/3, 46/10, 46/12, 47/2, 48/2, 50/8

v. *olma-* Vacip olmamak 48/5

[=32]

vahye (Ar.): Vahiy, bir buyruk veya düşüncenin Tanrı tarafından peygamberlere bildirilmesi.

v. **-i müvekkel** Vahiy görevi için vekil edilmiş peygamber, Hz. Cebrail 15/2

[=1]

vakıt (< Ar. vakt): Zaman.

v. 4/9, 9/1, 21/13, 57/8, 58/1, 58/3, 61/12

v. +de 52/2, 62/4

v. +i 18/6, 18/7, 18/9, 18/11, 18/12, 18/13, 19/2

v. +ini 18/3, 18/4

v. +i *gel-* Zamanı gelmek 31/10, 32/6, 32/11, 33/10

v. +inde *ol-* Zamanında olmak 22/11

[=28]

vakıtlı : Zamanında yapılan, zamanında olan.

v. 9/1, 22/11

[=2]

vakıtlıce: Geç olmadan.

v. 9/1

[=1]

vālide (Ar.): Ana, anne.

v. +lerinüñ 15/12

[=1]

var: Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı .

v. 42/2, 67/9

v. +dur 12/9, 15/8, 15/13, 16/1, 16/6, 19/8, 21/9, 22/3, 22/5, 22/6, 25/6, 25/11, 54/3, 56/7, 66/7, 73/1

v. *id-* Var etmek 17/9, 17/11

v. *it-* Var etmek 20/7

v. *ol-* Var olmak 47/3, 48/5

[=24]

var-: Varmak, ulaşmak, vasıl olmak.

v. -up 53/6, 53/7

[=2]

varlık(ğ): Var olma durumu, mevcudiyet.

v. +ı 19/8, 21/9, 21/10

v. +ına 2/7, 19/5, 19/7, 22/4, 22/6, 23/12

v. +ınuñ 47/3, 47/4, 48/6

v. +unuñ 48/6

[=13]

ve (Ar.): Ve, hem, ayrıca.

v. 2/4, 2/6, 2/7, 2/8, 2/9, 2/10, 2/11, 3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 3/10, 4/1, 4/2, 4/4, 4/6, 4/7, 4/11, 5/8, 5/9, 5/10, 5/12, 6/1, 6/3, 6/4, 6/6, 6/7, 7/5, 7/7, 8/4, 8/7, 8/8, 9/1,

9/8, 9/9, 9/11, 10/7, 11/7, 12/7, 12/8, 12/10, 12/13, 13/1, 13/2, 13/3, 13/4, 13/9, 13/10, 14/1, 14/2, 14/3, 14/9, 14/13, 15/7, 15/8, 15/13, 16/1, 16/2, 16/6, 16/7, 16/9, 16/10, 16/13, 17/1, 17/7, 17/8, 17/12, 18/3, 18/4, 18/5, 18/6, 18/11, 18/12, 19/1, 19/5, 19/7, 19/8, 19/9, 19/10, 19/11, 19/12, 20/2, 20/5, 20/6, 20/8, 20/11, 20/12, 20/13, 21/1, 21/2, 21/3, 21/4, 21/5, 21/6, 21/7, 21/10, 21/11, 21/12, 21/13, 22/1, 22/4, 22/5, 22/7, 22/8, 22/9, 22/10, 22/12, 22/13, 23/2, 23/6, 23/10, 23/13, 24/1, 24/4, 24/5, 24/6, 24/7, 24/8, 24/9, 24/10, 24/11, 24/12, 24/13, 25/1, 25/3, 25/4, 25/7, 25/8, 25/11, 25/12, 26/1, 26/4, 26/7, 26/9, 26/11, 26/13, 27/2, 27/10, 27/11, 27/12, 28/1, 28/2, 28/6, 28/7, 28/8, 28/9, 28/10, 28/12, 28/13, 29/1, 29/2, 29/3, 29/4, 29/5, 29/7, 29/9, 29/10, 29/11, 29/12, 29/13, 30/1, 30/4, 30/5, 30/6, 30/7, 30/8, 31/1, 31/2, 31/4, 31/5, 31/6, 31/7, 31/9, 31/10, 31/11, 31/13, 32/1, 32/2, 32/4, 32/6, 32/9, 32/10, 32/11, 33/1, 33/2, 33/3, 33/5, 33/7, 33/8, 33/10, 33/12, 34/2, 34/3, 34/5, 34/6, 34/7, 34/8, 34/9, 34/10, 34/11, 34/12, 35/2, 35/4, 35/7, 35/8, 35/9, 35/10, 35/11, 35/12, 36/4, 36/5, 36/6, 36/7, 36/8, 36/9, 36/10, 36/11, 36/12, 36/13, 37/1, 37/3, 37/4, 37/5, 37/6, 37/7, 37/9, 37/11, 37/12, 38/1, 38/3, 38/4, 38/5, 38/6, 38/8, 38/10, 38/12, 38/13, 39/1, 39/2, 39/3, 39/4, 39/5, 39/6, A 39/7, 39/8, 39/10, 39/11, 39/12, 39/13, 40/1, 40/2, 40/3, 40/4, 40/5, 40/6, 40/7, 40/8, 40/9, 40/12, 40/13, 41/1, 41/2, 41/3, 41/4, 41/5, 41/7, 41/8, 41/10, 41/11, 41/12, 41/13, 42/1, 42/9, 42/10, 42/12, 43/1, 43/2, 43/4, 43/8, 43/10, 43/11, 43/12, 43/13, 44/4, 44/5, 44/8, 44/10, 44/11, 44/12, 45/1, 45/2, 45/3, 45/4, 45/6, 45/7, 45/8, 45/9, 45/11, 45/12, 45/13, 46/1, 46/2, 46/4, 46/9, 46/11, 46/12, 46/13, 47/5, 47/7, 48/3, 48/10, 50/1, 50/4, 50/5, 50/9, 51/10, 50/12, 51/6, 51/7, 51/8, 51/9, 51/12, 52/8, 52/9, 52/10, 52/12, 52/13, 53/1, 53/2, 53/13, 55/1, 55/7, 55/10, 56/5, 56/7, 56/11, 56/12, 56/13, 57/1, 57/2, 57/4, 57/11, 57/12, 58/1, 58/2, 58/3, 58/4, 58/7, 58/10, 59/2, 59/4, 59/5, 59/8, 59/13, 60/4, 60/5, 60/6, 60/7, 61/2, 60/11, 60/13, 61/4, 61/5, 61/7, 61/8, 61/9, 62/12, 62/2, 62/7, 62/9, 63/2, 63/4, 63/5, 63/10, 63/11, 63/13, 64/7, 64/8, 64/9, 64/10, 64/11, 65/3, 65/4, 65/6, 65/7, 65/13, 66/2, 66/3, 66/6, 66/8, 66/10, 66/11, 67/3, 67/5, 67/8, 67/10, 68/4, 68/8, 68/9, 68/12, 69/5, 69/8, 69/9, 69/10, 69/12, 70/1, 70/2, 70/3, 70/5, 70/7, 70/8, 70/10, 71/7, 71/8, 71/9, 71/11, 71/12, 71/3, 72/2, 72/3, 72/4, 72/6, 73/8, 74/2, 74/7, 74/8, 75/1, 75/5, 75/6, 75/12, 76/8

[=665]

vekālet (Ar.): Vekillik.

v. +iyle 6/5

[=1]

velī (Ar.): Ermiş.

v. *it-* Veli etmek 76/12

[=1]

veyā (Ar.): Yahut, veya.

v. 64/10, 64/13, 65/12

[=3]

veyāhūd (Ar. +Far.): Veyahut, yahut, veya.

v. 49/13, 50/1, 65/1, 65/2, 65/3, 65/4, 65/8, 65/9, 65/10, 65/11, 65/12, 66/3, 66/13, 67/1, 67/4, 67/11, 67/12, 67/13, 68/1, 69/1, 69/2, 69/3, 69/4, 69/7, 70/2

[=31]

vilāyet (Ar.): İl.

v. +inūñ 15/6

[=1]

vir-: I. Karşısındakine iletmek istenen fikir, haber, emir, öğüt vb. bir şeyi bildirmek.

v. -di 38/9, 64/13

v. -di (haber v. -di) 42/9, 43/1

v. -diyse (haber v. -diyse) 13/3

v. -dükleri (haber v. -dükleri) 56/4

v. -enūñ (cevāb v. -enūñ) 32/3

v. -irüm (haber v. -irüm) 12/13

v. -memişdür (izin v. -memişdür) 53/12

v. -meyenūñ (cevāb v. -meyenūñ) 32/4

v. -miş (rıżā v. -miş) 67/6, 67/8

v. -mişdür (cevāb v. -mişdür) 44/3

v. -mişlerdür (cevāb v. -mişlerdür) 43/8, 44/13, 57/11

v. -mişlerdür (haber v. -mişlerdür) 55/9

v. -üp (haber v. -üp) 42/4, 42/7

II. Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine erişirmek, iletmek.

v. -dügün 75/4

v. -se 34/6, 37/3, 37/4, 37/5

III. Bağışlamak, feda etmek.

v. -di (cān v. -di) 17/7

v. -di (necāt v. -di) 17/7

v. -diyse (hayra v. -diyse) 5/12

v. -düm (nefsime v. -düm) 6/5

v. -meme (şevāb v. -meme) 50/1

v. -mez (zarār v. -mez) 51/7

v. -üp (dil v. -üp) 21/1

v. -üp (lisān v. -üp) 21/1

[=32]

virici: Verici, verme yanlısı olan kimse.

v. +lerdür 25/7

[=1]

viril-: Verilmek, verme işine konu olmak.

v. -mişdür (cevāb v. -mişdür) 57/13

v. -se 34/7, 34/8, 34/9

[=4]

virnek: I. Vermek ile deyim.

v. +dür (selām v. +dür) 10/7, 11/7

II. Bağışlamak, feda etmek.

v. (şevāb v.) 50/1

v. +dür (zekavāt v. +dür) 4/10

[=4]

voyvoda (Sır.): Osmanlıların Eflak ve Boğdan beylerine verdikleri unvan.

v. 70/1, 70/8

v. +lara 70/6

[=3]

vücüt (Ar.): Vücut, insan veya hayvan gövdesi, beden.

v. +ıla 21/10, 23/10

v. +a *ge/-* Ortaya çıkmak 20/2, 20/3, 23/8

[=5]

-Y-

yā (Ar.): "Ey, hey" anlamlarında kullanılan hitap sözü.

y. 5/8, 5/11, 29/8, 29/11, 45/5, 64/4, 64/5, 64/6, 75/3, 77/8

[=12]

ya: I. Ya bağlacının soru sorma işlevi.

y. 25/4

II. Ya bağlacının seçenek sunma işlevi.

y. (y. olur y. olmaz) 52/5

[=2]

yağ-: Yağmak; yağmur, kar, dolu gökten düşmek.

y. -maz 21/11

[=1]

yağmur: Yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumunda olanı.

y. 21/11

y. +lar 22/9

[=2]

yāhūd (Far.): Yahut, veya, ya da.

y. 50/2, 61/13, 62/5, 70/3, 70/4

[=5]

yakın: Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer).

y. 33/6

y. *ol-* Yakın olmak 57/11

[=2]

yalan: Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz.

y. *söyle-* Yalan söylemek 45/9, 45/12

[=2]

yan-: Yanmak.

y. -up 59/10

[=1]

yan: Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, profil.

y. +laruñ 60/7

[=1]

ya'nī (Ar.): Yani, "demek oluyor ki" anlamlarında bir söz.

y. 3/12, 3/13, 4/12, 8/6, 8/12, 8/13, 9/3, 9/4, 9/8, 9/13, 11/10, 12/7, 16/7, 17/9, 17/11, 18/5, 18/12, 22/12, 23/2, 23/4, 23/5, 23/7, 23/9, 25/7, 39/9, 41/7, 41/9, 43/6, 44/9, 45/7, 45/8, 45/10, 45/11, 45/13, 46/3, 52/2, 53/1, 54/6, 56/9, 64/5, 72/2, 72/3, 72/5, 72/6, 75/9, 76/9

[=47]

yañlış: Yanlış, yanılğı, hata.

y. 60/3

[=1]

yapış- Yapışmak, sıkıca yakalamak, tutmak.

y. -up 60/12

[=1]

yār (Ar.): Sevgili.

y. +ı (cihār-ı y. +ı) 55/8, 55/11

y. +lar (cihār-ı y. +lar) 56/4

y. +uñ (cihār-ı y. +uñ) 55/7, 56/6

[=5]

yaratıl-: Yaratılmak, yaratma işine konu olmak.

y. -dan 18/1

y. -duğı 24/10, 24/11

y. -mış 19/12

[=4]

yarat- : Yaratmak, Allah, olmayan bir şeyi var etmek.

y. -duğı 19/13, 20/1, 22/2, 23/3, 23/5, 35/3

y. -ur 23/7, 23/8, 26/6

[=9]

yaratmak: Allah, olmayan bir şeyi var etmek.

y. 20/9

y. +a 20/11, 20/12

y. +ıla 20/8

[=4]

yardım: Kendi gücünü ve imkanlarını başka birinin iyiliği için kullanma.

y. 74/10

[=1]

yarlıga-: Tanrı, birinin suçunu bağışlamak, mağfiret etmek.

y. -maz 43/10

y. -r 43/10

[=2]

yarlıganmak: Şuçu bağışlanmak.

y. 74/12

[=1]

yat-: Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek.

y. -ması 39/9

y. -sa 35/13

[=2]

yatağ(g): Uyuma, dinlenme vb. amaçlarla üzerine veya içine yatılan eşya, döşek.

y. +ı 31/2

y. +ına 31/2

[=2]

yatma: Yatmak işi.

y. +dan 21/4

[=1]

yaz-: Yazmak, söz ve düşüncüyü özel işaret veya harflerle anlatmak.

y. -dığı 14/2

y. -ması 45/3

y. -masıyla 40/3

[=3]

yaz: İlkbaharla sonbahar arasındaki sıcak mevsim.

y. (y. u kış) 21/13

y. +lar 22/9

[=2]

yazı: Düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi, yazma işi.

y. 12/1

[=1]

yazma: Yazmak işi, tahrir.

y. +m 44/10

[=1]

yazmak: Söz ve düşüncüyü özel işaret veya harflerle anlatmak.

y. 71/1

[=1]

ye-: Yemek yeme, karın doyurma işi.

y. -düğü 45/8, 45/11, 67/11

y. -mesi 39/10

y. -mezler 24/6

y. -rsin 67/11

[=6]

yedi: Altıdan sonra gelen sayının adı.

y. 20/4, 20/5, 20/6, 20/8, 22/4, 22/5, 31/9, 31/10, 68/5

y. +ler 64/10

y. +si 8/5

[=13]

yedinci: Yedi sayısının sıra sıfatı, sırada altıncıdan sonra gelen.

y. 30/5

y. +si 7/4, 9/1, 9/7, 10/6, 10/13, 12/2, 47/8, 47/13, 48/11, 49/6, 57/7

[=12]

yel: Rüzgar.

y. 34/3

y. +ler 22/10

[=2]

yellen- : Yellenmek, kalın bağırsaktaki gazı çıkarmak.

y. -eyim 68/3

[=1]

yeme: Yemek işi.

y. 37/6

y. +den 18/5, 18/12, 21/1

y. +ler 37/4, 38/4

y. +leri 37/5

[=7]

yemiş: Meyve.

y. +ler 22/10

[=1]

yer: I. Mahal, mekan.

y. 7/13, 63/12

y. +de 8/10, 25/1, 52/9, 69/12

y. +e 4/5, 20/3, 29/7

y. +i 62/3, 62/8

y. +inde 22/5, 28/11, 37/12

y. +ine 8/12

y. +ini 60/7

y. +ler 22/4, 31/10

y. +lerde 12/8

y. +leri 20/5, 20/8

II. Durum, konum, vaziyet

y. +de 10/4, 10/5, 69/10, 70/3

y. +e 4/5

y. +inde 53/4, 53/8

y. +ine (yerlü y. +ine getürmekdür) 10/6

y. +ine (yirlü y. +ine getürmekdür) 9/9

[=30]

yerlü: Yerli.

y. *yerine getür*- Olması gerektiği şekilde yapmak 10/6

[=1]

yeşil: Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk.

y. 22/12

[=1]

yetiş-: Yetişmek, ulaşmak, ermek.

y. 64/11

y. -ür 55/5, 55/7, 55/10, 56/7

[=5]

yetiştir-: Yetiştirmek, ulaştırmak, ulaşmasını sağlamak.

y. -memek 51/1

[=1]

yetiştirmek: Ulaştırmak, ulaşmasını sağlamak

y. 50/6, 51/1

[=2]

yevm (Ar.): Gün.

yevmi'l kıyāmet Kıyamet günü 39/3, 3/2, 31/6, 31/7

[=4]

yıkık: Yıkılmış olan, harap, viran.

y. 60/13

[=1]

yıl: Dünya'nın, Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat ve 49 dakikalık zaman.

y. 21/12

y. +da 27/7, 65/12

[=3]

yılan: Sürüngelemlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı, yerdegezen, uzun hayvan.

y. +larla 36/9

[=1]

yıldırım: Gök gürültüsü ve şimşekle görülen, hava ile yer arasındaki elektrik boşalması.

y. 34/2

[=1]

yıldız: Çekirdeğinde oluşan füzyon sonucunda açığa çıkan enerjiyi uzaya ışınlam biçiminde yayan, ışıklı gök cisimlerinden her biri.

y. +lar 22/10

[=1]

yıllık: Bir yıl için, senelik.

y. 33/12

[=1]

yigirmi: Yirmi, on dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 27/7

y. +dir 47/2

y. +dür 48/4

[=3]

yigirminci: Yirminci, yirmi sayısının sıra sıfatı, sırada on dokuzuncudan sonra gelen.

y. +si 49/9

[=1]

yine: Yeniden, tekrar, gene.

y. 10/9, 26/3, 29/7, 31/12, 33/2, 36/1, 36/3, 44/1

[=8]

yir I. Yer, mahal, mekan.

y. +i 63/13

y. +leri 20/6

y. +lerinden 54/1

II. Durum, konum, vaziyet.

y. +de 69/11, 69/13

[=5]

yırlü: Yerli.

y. *yerine getir*- Olması gerektiği gibi tam anlamıyla yerine getirmek 9/9

[=1]

yok: Bulunmayan, mevcut olmayan var karşıtı.

y. +dan 17/9, 17/11

y. +dur 19/9, 19/10, 19/12, 23/3, 23/5, 23/6, 23/9, 36/6, 36/7, 38/6, 38/12, 38/13, 44/12, 52/9, 55/6, 55/7, 55/10, 56/7, 62/3, 62/8, 64/9, 70/6, 74/8

y. +ısa 58/12

y. *it*- Yok etmek 20/5

[=29]

yol: II. Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık.

y. 33/13

I. Davranış, tutum, gidiş veya davranış biçimi.

y. +dur 14/10

y. *+dan çık*- Yoldan çıkmak, yanlış yönelmek 61/2

[=3]

yu-: Yumak, yıkamak.

y. -yup 7/12

[=1]

yum-: Yummak, kısarak kapamak.

y. -unca 24/5

[=1]

yumak: Yıkamak.

y. +dur 6/8, 6/9, 6/12, 6/13, 7/3, 7/4, 7/8, 7/9, 7/10

[=9]

yutmak: Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek .

y. +dur 12/4

[=1]

yüce: Yüksek, büyük, ulu.

y. 74/6

y. ol- Yüce olmak 77/1

[=2]

yüklen-: Yüklenmek, yükleme işi yapılmak veya yükleme işine konu olmak.

y. -üp 34/4

[=1]

yüñ: Koyun tüyü.

y. +inden 26/5

[=1]

yürü-: Yürümek, adım atarak ilerlemek, gitmek.

y. -mesi 39/10

[=1]

yürümek: Adım atarak ilerlemek, gitmek.

y. +dür 12/2

[=1]

yüz: I. Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 26/11

II. Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm.

y. +üñ 6/8

y. +üni 7/3

[=3]

-Z-

zabt (Ar.): Zapt, zor kullanarak ele geçirme.

z. +1 *it*- Zapt etmek 53/8

z. +1 *olun*- Zapt olunmak 71/5

[=2]

zāhir (Ar.): Görünen, aşikar olan, açık, belli.

z. +leriñ 50/11

z. +leriñ 50/4

[=2]

za'if (Ar.): Zayıf, bilgi yönünden yeterli olmayan, yeteneksiz.

z. +dür 52/1

[=1]

zakūm (Ar.): Çiçekleri beyaz veya pembe renkli, kışın yapraklarını dökmeyen zehirli bir ağaçcık, ağı ağacı, ağı çiçeği.

z. +larla 36/10

[=1]

zālim (Ar.): Zalim, acımasız ve haksız davranan, zulmeden.

z. *ol*- Zalim olmak 54/4, 54/7

[=2]

zamān (Ar.): Süre, vakit.

z. 21/13, 28/5, 28/9, 29/1, 29/10, 32/10, 68/9

z. +a 33/9

z. +dan 17/3, 17/12, 18/1, 19/9

z. +ında 22/10

z. +1 *gel*- Zamanı gelmek 31/10, 32/11, 32/6, 33/10

[=17]

zarār (Ar.): Bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç.

z. 65/13, 66/11, 66/9

z. +1 52/9, 54/3, 64/9

z. *ol*- Zararı olmak 71/4

z. *vir*- Zarar vermek 51/7

z. +a *uğra*- Zarara uğramak 39/11

[=9]

zāt (Ar.): Zat, kişi.

z. +ında 47/7, 48/10

z. -1 **şerīf** Çok yüksek bir şeref sahibi olan zat Hz. Muhammed 23/1, 77/12

[=4]

zāyi (Ar.): Kaybolma, yitme.

z. ol- Kaybolmak 34/13, 35/1

[=2]

Zebūr (Ar.): Tanrı tarafından Hz. Davut'a gönderilen kutsal kitap.

Z. 27/3

[=1]

zehir (< Far. zehr): Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde, ağı, sem.

z. 36/10

[=1]

zekavāt (Ar.): Zekatlar.

z. 72/6

z. vir- Zekat vermek 4/10

[=2]

zerre (Ar.): Çok küçük parçacık.

z. 34/11, 34/12, 34/13, 35/1, 36/2, 37/7

[=6]

zevķ (Ar.): Hoş duygu, haz.

z. +üñüz 38/5

[=1]

ẓidd (Ar.): Zıt, karşıt, ters.

z. +ıdur 48/5, 50/10

[=2]

ẓikir (< Ar. ẓikr): I. Bir tarıkata bağlı olanların Tanrı'nın adını art arda söylemesi.

z. 72/2

II. Anma, söyleme, sözünü etme.

z. olun- Zikir olunmak 51/9

[=2]

zimmi (Ar.): İslam devleti tebaasında olan ve haraç veren Hristiyanlar, Yahudiler.

z. 63/1

[=1]

zinā (Ar.): Aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki.

z. id- Zina yapmak 59/4, 63/4

z. it- Zina yapmak 56/12

z. itme- Zina yapmamak 45/13

[=4]

zīrā (Far.): Çünkü.

z. 42/1, 42/11, 43/3, 44/5, 44/6, 48/2, 49/11, 50/8, 51/4, 52/3, 52/4, 52/12, 53/10, 54/2, 54/6, 54/7, 55/3, 55/6, 56/10, 57/6, 57/8, 59/3, 59/6, 59/7, 59/13, 60/3, 60/8, 60/13, 61/4, 62/1, 62/2, 62/13, 63/7, 63/11, 63/13, 64/2, 64/5, 66/4, 66/7, 66/9, 67/6, 68/5, 68/11, 69/5, 70/5, 70/11

[=44]

ziyād (Ar.): Çokluk, fazlalık.

z. *id-* Ziyad etmek 11/8

[=1]

ziyāde (Ar.): Çok, daha çok, daha fazla.

z. 7/3, 7/4, 7/9, 43/3, 45/4, 71/3

z. +sin 11/8

z. *ol-* Daha fazla olmak 51/8

[=8]

ziyān (Far.): Zarar.

z. 65/13

z. +ı 66/10

z. *+a uğra-* Zarara uğramak 39/11

[=3]

ziyāret (Ar.): Birini görmeye, biriyle görüşmeye gitme, görüşme.

z. *id-* Ziyaret etmek 30/5, 30/6

z. *it-* Ziyaret etmek 30/7

[=3]

zulmen (Ar.): Zulüm yaparak, haksızlıkla.

z. 70/7

[=1]

zulüm (Ar.< zulm): Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, cefa.

z. 35/6

z. +den 35/7

[=2]

zürriyet (Ar.): Döl, soy sop.

z. +üm 5/5

[=1]

5.3. ÖZEL İSİMLER DİZİNİ

-A-

‘Abdu’līlāh: I. Hz. Muhammed'in babası.

‘A. 15/10, 15/11

II. Hz. Muhammed'in oğlu.

‘A. 15/13

[=3]

‘Abdü’l-muṭṭalib: Hz. Muhammed'in dedesi

‘A. 15/11

[=1]

‘Abdü’l-menāf: Hz. Muhammed'in atası.

‘A. 15/12

[=1]

Ādem: İlk peygamber ve ilk insan.

Ā. 17/6, 17/8

[=2]

Aḥmed: "En çok övülmüş" manasında Hz. Muhammed'in ism-i şerifi.

A. 15/9

[=1]

Āmine: Hz. Muhammed'in annesi.

A. 15/13

[=1]

-F-

Fāṭimatü’z-zehrā: Hz. Muhammed'in kızı ve Hz. Ali'nin eşi.

F. 16/1

[=1]

-H-

Ḥacı Bektāş Velī: Bektaşî tarikatını sistemli hale getiren ünlü Türk mutasavvıfı.

Ḥ. 64/10

[=1]

Ḥanīfe: İmam-ı Azam'ın kızı.

Ḥ. 15/7

[=1]

Hārūnū'r-reşīd: İmam-ı Azam'ın atasıdır.

H. 15/5, 15/6

[=2]

Hāşim: Hz. Muhammed'in büyük dedesi.

H. 15/12

[=1]

Hāzret-i 'Alī: Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadıdır.

H. 56/2

[=1]

Hāzret-i 'Azrā'il: Ölüm meleği.

H. 25/10

[=1]

Hāzret-i Cebra'il: İlahi emirleri meleklerle ve insanlara ulaştıran vahiy meleğidir.

H. 15/1, 15/2, 25/9

[=3]

Hāzret-i Dāvud: Kur'an-ı Kerim'de adı geçen İsrailoğulları peygamberlerinden biri.

H. 27/4

[=1]

Hāzret-i Ebū Bekire's-şıddık: Dört halifeden biri ve İslamiyet'i kabul eden ilk hür erkektir.

H. 55/5, 55/12

[=2]

Hāzret-i İbrāhīm: Hz. Nuh soyundan gelen putları kırması üzerine ateşe atılan ama yanmayan peygamber.

H. 27/2, 73/7, 73/8, 73/12

[=4]

Hāzret-i İdrīs: Şit aleyhisselamın torunlarından olan kendisine suhuf indirilen peygamber.

H. 27/1

[=1]

Hāzret-i 'İsā: Kendisine kutsal kitap (İncil) gönderilen peygamber.

H. 27/3, 68/5, 68/6

[=3]

Hāzret-i İsrāfīl: Mahşer günü sur üflemekle görevli melek.

H. 25/8, 32/6, 32/7, 32/13

[=4]

Hazret-i Mikail: Tabiat olaylarına, insanlara, hayvanlara ve bitkilere, rızka ve yağmura nezaret etmekle görevli olan melektir.

H. 25/9

[=1]

Hazret-i Muhammed: Kendisine kutsal kitap (Kur'an-ı Kerim) inen son peygamber.

H. 5/11, 12/13, 30/1, 68/10, 73/5, 73/7, 73/10

Hazret-i Muhammedü'l-Muştafa 5/2, 28/5

Hazret-i Nür-ı Muhammedü'l-Muştafa 27/6

[=10]

Hazret-i Musa: Kendisine kutsal kitap (Tevrat) inen ve Firavun'u mağlup eden peygamber.

H. 27/4

[=1]

Hazret-i Oşman: Dört Halife'den biri olan ve Kuran-ı Kerim'i çoğaltan peygamber.

H. 56/1

[=1]

Hazret-i Ömer: Hz. Muhammed'den sonra halife olan peygamber.

H. 55/13

[=1]

Hürmüz: İmam-ı Azam'ın dedesi.

H. 15/4, 15/4

[=2]

-İ-

İbrahim: Hz. Muhammed'in oğlu.

İ. 16/1

[=1]

İmām-ı Ahmed Hanbeli: Hanbeli mezhebinin öncüsüdür.

İ. 14/8

[=1]

İmām-ı Alkama: Fıkıh ilminin büyük âlimlerindendir birçok âlim yetiştirmiştir ve İmam-ı Azam, ilmi onun talebeler zincirinden almıştır.

İ. 14/12

[=1]

İmām-ı A'zam: Hanefî mezhebinin kurucusu ve Sünnî fıkhnın en büyük üstadı sayılan İslam fıkhn ve hadis bilgini.

İ. 5/5, 6/4, 13/12, 13/13, 14/1, 14/2, 14/3, 14/6, 14/10, 15/3, 16/4, 16/5
[=12]

İmām-ı Hammād: Meşhur fıkhn âlimi ve İmam-ı Azam'ın hocası.

İ. 14/11
[=1]

İmām-ı Mālik: Malikî mezhebinin kurucusu olup hadis ve fıkhn âlimidir.

İ. 14/7
[=1]

İmām-ı Şāfi'î: Şafii mezhebinin kurucusu.

İ. 14/7
[=1]

-K-

Ḳāsım: Hz. Muhammed'in oğlu.

Ḳ. 15/13
[=1]

-M-

Maḥmūd: Hz. Muhammed'in ism-i şerifi.

M. 15/9
[=1]

Muḥammed: Hz. Muhammed'in ism-i şerifi.

M. 15/9, 29/8, 29/11, 73/2, 73/11
[=5]

Muṣṭafā: Hz. Muhammed'in ism-i şerifi.

M. 15/9
[=1]

-N-

Naşrānî: Allah'a inanmayan, puta tapan kafir.

N. 70/13
[=1]

Nu'mān: İmam-ı Azam'ın adı.

N. 15/3

[=1]

Nūşü'r-revān: Sasani hükümdarı ve İmam-ı Azam'ın atasıdır.

N. 15/6

[=1]

-R-**Rukıyye:** Hz. Muhammed'in kızı.

R. 16/2

[=1]

-S-**Şābit:** İmam-ı Azam'ın babası.

Ş. 15/4, 15/4, 72/3

[=3]

-Ş-**Şīt:** Hz. Adem ve Hz. Havva'nın oğlu.

Ş. 26/13

[=1]

-T-**Ṭāvūs:** Hadis ve fıkıh âlimi aynı zamanda İmam-ı Azam'ın atasıdır.

Ṭ. 15/5

[=1]

-Ü-**Ümmü Gülşüm:** Hz. Muhammed'in kızı.

Ü. 16/2

[=1]

-Z-**Zeyneb:** Hz. Muhammed'in kızı.

Z. 16/1

[=1]

5.4. ARAPÇA TABİRLER DİZİNİ

-A-

‘aleyhi’s-selām : Selam (esenlik) onun üzerine olsun.

‘a. 17/6, 32/7, 32/8, 32/12, 32/13, 42/6, 55/8, 68/5, 68/6, 68/9

‘a. + a 26/12, 26/13, 27/1, 27/2, 27/3, 27/4, 27/5, 69/5

‘a. + dur 5/6, 28/3

‘a. +ı 13/1

‘a. + iñ 6/3

‘a. + uñ 17/8, 43/4, 54/10

[24]

‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām : Allah’ın salatu ve selamı O’nun üzerine olsun.

‘a. 5/11, 15/1, 30/1, 30/11, 42/6, 42/13, 62/7, 68/10

‘a. + a 27/6, 42/3

‘a. + dan 14/13

‘a. + uñ 16/11, 16/12, 31/3, 54/9, 56/3

[16]

‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmu ve āli ve aşhābı: Allah’ın salatu ve selamı O’nun, ailesinin ve ashabının üzerine olsun.

‘a. 13/8, 16/13

[2]

Allāhu ‘azimü’ş-şān : Şanı yüce olan Allah.

a. + ı 30/8, 40/12

a. + dan 66/7

a. + uñ 46/3

[4]

āmennā ve şaddaknā: İnandık ve tasdik ettik.

ā. 13/5

[1]

-B-

bi-izni'llāh: Allah'ın izniyle.

b. 37/8, 59/11

[2]

bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥim: Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.

b. 2/1, 46/6, 72/1

[3]

-E-

ehl-i sünnet ve'l-cemā'at: Resulllah'ın ve ashabının gittikleri doğru yolda bulunan âlimler.

e. 13/6, 13/7, 13/11, 16/3

e. + den 51/12, 52/1, 54/11

e. + dür 5/4

e. + iñ 54/6, 59/12, 60/2

e. + üñ 55/4, 57/7, 58/12, 61/10, 62/10, 63/7

[17]

elestü bi-rabbiküm : "Ben sizin Rabbiniz değil miyim? " demektir.

e. 17/9

[1]

el-ḥamdü'lillāh: Allah'a hamd olsun.

e. 31/5

e. + i 5/7

[2]

el-ḥamdü'lillāhi ḥaḳḳan mü'minem: Allah'a hamd olsun ki gerçek Müslümanım.

e. 17/3, 52/3

[2]

elḥamdülillāhi rabbi'l-'ālemīn ve's-şalātu ve's-selāmu seydinā muḥammedin ve ālihī ve şaḥbiḥi ecma'in: Alemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Salat ve selam efendimiz

Muhammed'in ve ailesinin ve arkadaşlarının hepsinin üzerine olsun.

e. 2/3, 46/6

[2]

Eşhedü enlā ilāhe illallāh ve eşhedü enne Muḥammeden ‘abdühü ve Resülühü: Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şahitlik ederim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir.

e. 6/1, 12/6, 12/12

[3]

-K-

ḳālū belā: Dediler ki: Bilakis (Rabbimizsin).

ḳ. 17/5

[1]

kerrema’llāhu vecche ve raḍiya’llāhu ‘anh : Allah vechini şerefli kılsın ve Allah ondan razı olsun.

k. 56/2

[1]

-N-

ne‘üzü billāh: Allah'a sığınırız, Allah korusun.

n. 70/13

[1]

-R-

rabbenā leke’l-ḥamd: Hamd Rabbimiz içindir. Ey Rabbimiz sana hamd olsun.

r. 11/4

[1]

raḍiya’llāhu ‘anh: Allah ondan razı olsun.

r. 55/5, 55/13, 56/1, 56/2

[4]

raḍiya’llāhu ta‘ālā ‘anh: Hanım sahabelerden birinin ismi anılınca veya yazılınca söylenen "Allahu taala ondan razı olsun" manasında dua, hürmet ve saygı ifadesi.

r. 55/12

[1]

-S-

şalla'llahü ta'ālā 'aleyhi ve sellem: Allah onun üzerine salat ve selam eylesin.

ş. 15/10

ş. + dür 28/5

[2]

semi' allāhu limen ḥamideh: Allah, kendisine hamd edenleri işitir.

s. 11/3

[1]

şırāt-ı müstakīm: En doğru yol, İslamiyet yolu.

ş. 74/13

[1]

sübḥāne rabbiye'l-a'lā : En yüce olan Rabbim her türlü kusurdan uzaktır.

s. 11/5

[1]

sübḥāne rabbiye'l-a'azīm : Büyük olan Rabbim her türlü kusurdan uzaktır.

s. 11/2

[1]

-Ü-

ümme-i muḥammeden mü'minem ḥaḳḳan Müslimānam : Muhammed'in ümmetiyim, müminim, gerçek Müslümanım.

ü. 5/7

[1]

-V-

ve'l-i-tikādu ḥarāmu ḥarāmen : Haramların haram olduğuna inandım.

v. 3/13, 45/10

[2]

ve'l-i-tikādu ḥelālu ḥelālen: Helallerin helal olduğuna inandım.

v. 3/11, 45/7

[2]

-Y-

yā Rabbe'l-‘ālemīn : Ey alemleri terbiye eden Allah.

y. 71/13

[1]

SONUÇ

Klasik Osmanlı Türkçesi, Osmanlı Devletindeki etnik çeşitlilik gibi dil unsurları açısından da çeşitlilik arz etmektedir. Bu çeşitliliğin sebebi Eski Anadolu ve Türkiye Türkçesi arasında bir geçiş devri olmasından ve yabancı unsurları bünyesinde çok barındırmasındandır. Bu süreç içinde dil, çeşitli değişim ve gelişim yaşamıştır. Bu süreçteki değişim ve gelişimi tespit etmenin yolu ise o dönemde yazılmış eserler üzerine çalışma yapmaktan geçmektedir. Bu çalışmaların sayısı günümüzde artmış olsa da hala yeterli değildir. Bu sebeple Klasik Osmanlı Türkçesi araştırılmaya ve incelenmeye muhtaç bir dönemdir.

Hazā Kitāb-ı 'Aḳāid-i İslām, Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde yazılmıştır. Eser imla, ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı açısından Klasik Osmanlı Türkçesi döneminin özelliklerini taşımaktadır.

Metine ait değerlendirme aşağıda verilmiştir:

1. *Hazā Kitāb-ı 'Aḳāid-i İslām*'da dokuzuncu ünlü olarak kabul edilen kapalı e ile yazılmış az sayıda kelime tespit edilmiştir.

2. Ünlülerin sözcük içinde incelik (ön)-kalınlık (art) sırasına göre uyumuna dayanan ve Eski Türkçeden beri varlığını korumuş olan damak uyumu bazı istisnai durumlar ve yabancı asıllı kelimeler hariç metinde kelime tabanında ve eklerde tamdır.

3. Eski Anadolu Türkçesinde büyük oranda bozulan dudak uyumu, Klasik Osmanlı Türkçesinde bazı eklerde XVI. yüzyılda, bazı eklerde XVII. yüzyılda tekrar gelişmeye başlamış ve XVIII. yüzyılda büyük oranda tamamlanmıştır. Fakat imla XVIII. yüzyılın sonunda- hatta XX. yüzyılın başında bile dudak uyumunu tam olarak yansıtmaz. XVII. yüzyılın ortalarında yazılan eserde de uyum tam değildir. Kimi ekler daima yuvarlak ünlülü kimi ekler daima düz ünlülü kimi ekler ise hem düz hem de yuvarlak ünlülü kullanılmıştır.

4. Klasik Osmanlı Türkçesinde ünsüz uyumu tam değildir. "G Sınıfı Ekler", ünsüz benzeşmesine uymaktayken; "C Sınıfı Ekler" daha çok /c/, "D Sınıfı Ekler" ise /d/ tarafındadır.

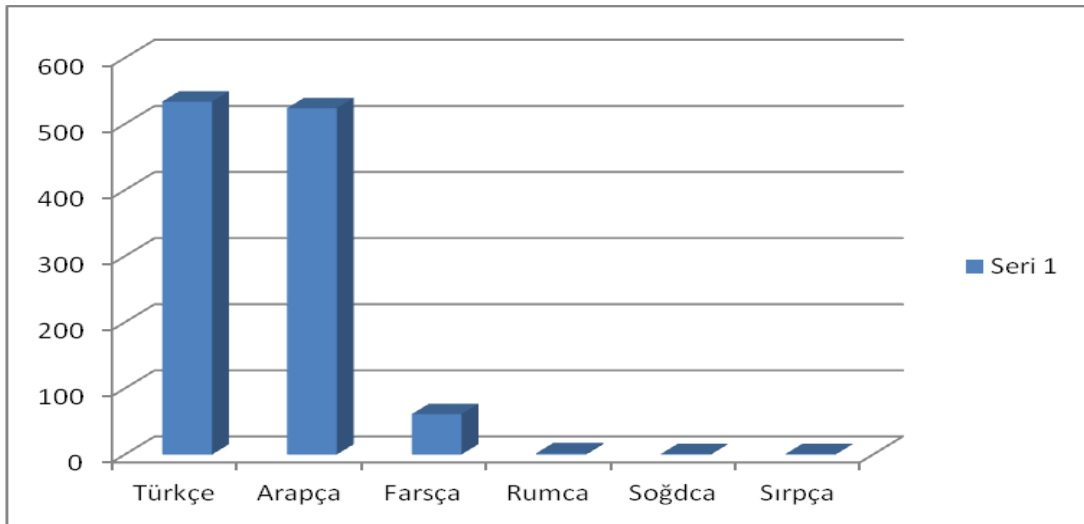
5. Metinde aynı sözcük için farklı şekillerin kullanılmış olması bir ses değişikliğine işaret etmediği, yazıma ilişkin bir karışıklık (kusurlu yazım ya da yazım alışkanlığı) olduğu kanaatindeyim. (bk. Aynı Kelimenin Farklı Yazılması)

6. Metnin söz varlığı; yazıldığı dönemin kültürünü, dil özelliğini, yaşayışını günümüze aktarması açısından önem arz etmektedir. Söz varlığı, deyimler ve dönemin ağız özelliğini yansıtan birkaç kelime dışında günümüz ile büyük bir farklılık göstermemektedir. Bu kısımda asıl dikkat çeken özellikler dış yapı unsurları yani yabancı kelimelerin çokluğudur. Bu durum aşağıda tablo haline getirilmiştir.

7. Metinde madde başı olarak toplamda 1125 kelime vardır. Bunun 535'i Türkçe, 525'i Arapça, 61'i Farsça, 2'si Rumca, 1'i Soğdca, 1'i Sırpça kelimedir. Yabancı kökenli birleşik kelimeler tabloda gösterilmemiş olup yabancı unsurlar içinde değerlendirilmiştir. 1125 kelimenin 534' ü Türkçe, 591 tanesi yabancı unsurdur. Yani metnin % 47.5'i Türkçe, % 52.5'i yabancı unsurdan meydana gelmiştir. Bu durum metnin Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde yazılmasının ve muhtevasının bir sonucudur.

Aşağıdaki tabloda bu verileri görmek mümkündür:

Tablo 5.1: Kelime Veri Tablosu

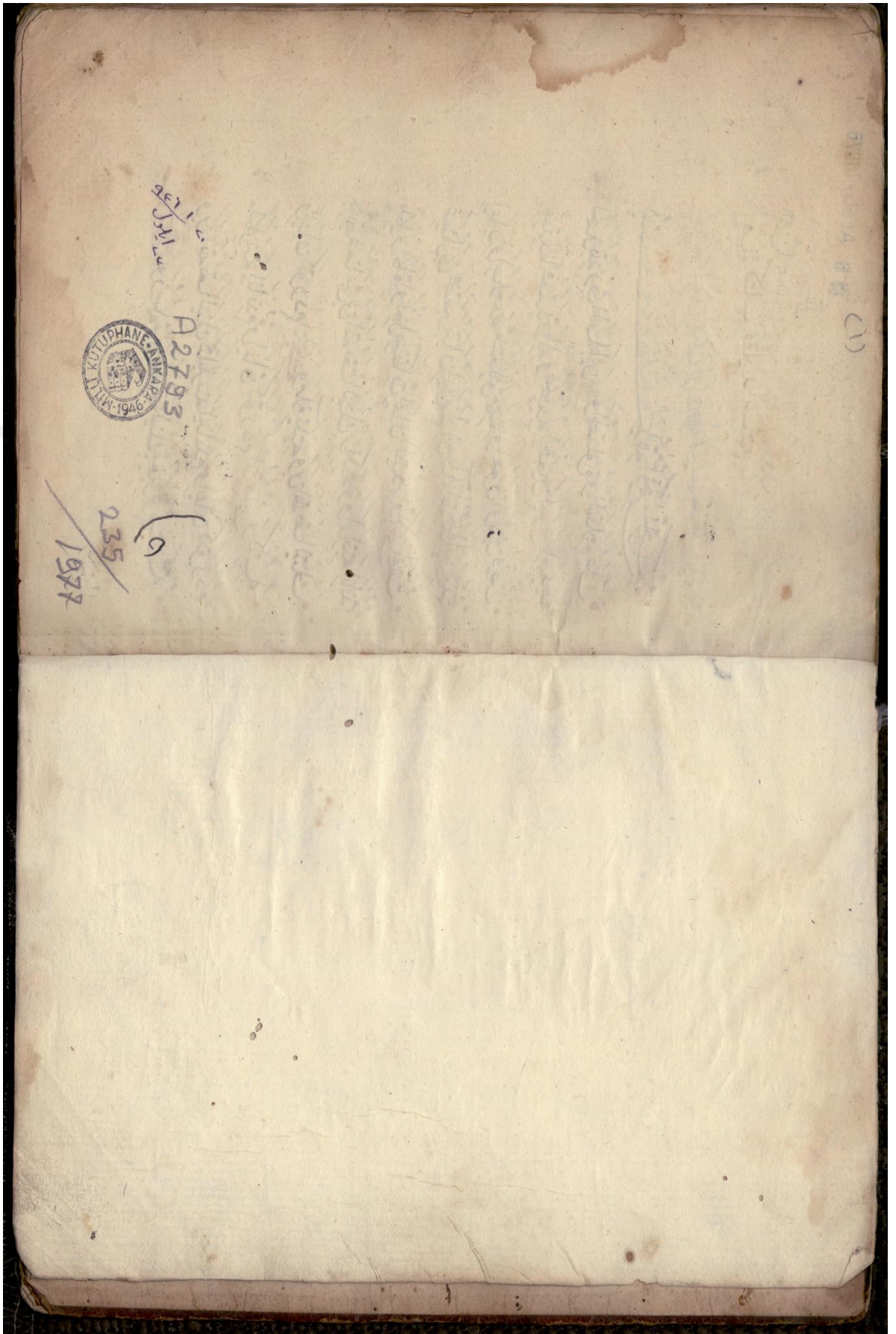

EKLER

Ek-1: Tıpkı Basım

(ع)

اَنَا نَدِمُ وَإِيمَانُ كَوْنِهِمْ بِسَبْحِ اللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
 بِنِيعَةِ الْقِيَامَةِ إِيْمَانًا لَهُمْ وَإِيمَانًا كَوْنِهِمْ **الْبَيْتِ**
 وَالْقَدْرِ خَيْرُهُ وَيَوْمَهُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَدَجِي قَضَا وَ
 قَدْ رَجِعَ وَشَرُّهُ كَرِهَهُ كُلُّ رَسْمٍ اللَّهُ تَعَالَى الْبَيْتُ
 كَلَامُهُ إِيْمَانًا نَدِمُ وَإِيمَانًا كَوْنِهِمْ وَشَرُّهُ إِيْمَانًا
 أَوَّلُ دَجِي الْبَيْتُ **أَوَّلُهُ** إِيْمَانًا كَوْنِهِمْ **الْبَيْتِ**
 إِيْمَانًا اللَّهُ تَعَالَى بَدَنَهُ كَرِهَهُ يَلْمُزُهُ إِيْمَانًا
 إِيْمَانًا **أَوَّلُهُ** اللَّهُ تَعَالَى كَرِهَهُ دَجِي كَوْنِهِمْ قَطِيعُ
 إِيْمَانٍ ذِي إِيْمَانًا اللَّهُ تَعَالَى كَرِهَهُ دَجِي كَوْنِهِمْ
 اللَّهُ تَعَالَى إِيْمَانًا عَدَا بَدَنَهُ وَغَضِبَ بَدَنَهُ إِيْمَانًا
 ذِي إِيْمَانًا اللَّهُ تَعَالَى كَرِهَهُ دَجِي كَوْنِهِمْ **الْبَيْتِ**
 حَلَالًا لِحَالِهِ لَا يَعْزِي حَالَهُ إِيْمَانًا عَدَا **الْبَيْتِ**
 وَالْإِيْمَانُ حَرَامٌ حَرَامٌ بَعْضُهُ حَرَامٌ حَرَامٌ

(ع)

6 Aralik 1976

Sati: Fendoum Fikrebi

هذا كتاب عقائد اسلام

451

لِسَانِي
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى
 سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ **بِسْمِ** رَبِّكَ
 إِيْمَانًا وَرَأْسًا لَهُ مِنْهُ مُتَعَلِّقٌ بِمَحَبَّةٍ وَهُوَ أَوَّلُ الْوَصْفِ
 عَمَلُهُ مَحْتَصِرٌ بِإِيْمَانٍ لَمْ يَنْسَأْ اللَّهُ تَعَالَى **بِسْمِ** رَبِّكَ
 بَلَاءٌ وَكَأَنَّهُ أَوْ لَعْنَةُ صِفَاتٍ إِيْمَانًا لِسَانِي **أَوَّلُهُ** أَمْسَتْ
 بِاللَّهِ مَعْنَا بَنِي اللَّهِ تَعَالَى لِسَانِي بِرَبِّكَ وَوَلَدُغَةً نَاظِمًا
 وَإِيْمَانًا كَوْنِهِمْ **أَوَّلُهُ** وَمَلَكٌ فَكَلِمَةً وَبَنِي اللَّهِ تَعَالَى
 مَلَكٌ بَدَنُهُ إِيْمَانًا كَوْنِهِمْ **أَوَّلُهُ** وَكَلِمَةً
 وَبَنِي اللَّهِ تَعَالَى لِسَانِي كَمَا بَدَنُهُ إِيْمَانًا كَوْنِهِمْ
دَوْرُهُ وَرُسُلُهُ وَبَنِي اللَّهِ تَعَالَى لِسَانِي بِرَبِّكَ

اَللّٰهُمَّ
 اَللّٰهُمَّ

اَتَمَكْدَرُ. وَرَكْنُ اِيْمَانٍ اَيَكِيدَرُ. **اَوَّلَكْسِي** دِلِيلَكِه
 اَفْرَارِ **اَيَكْسِي** قَلْبِيَه نَصْدِيقِ اَتَمَكْدَرُ. وَنَسَبِ
 اِيْمَانٍ اَيَكِيدَرُ. **اَوَّلَكْسِي** عَقْلُ دِلِيلَدَرُ. **اَيَكْسِي** نَفْسُ
 دِلِيلَدَرُ. وَحَكْمُ اِيْمَانٍ اَوَّلَكْسِي اَيَكِيدَرُ.
اَوَّلَكْسِي يَزَادِي نَاقِي بَرَه اَوَّلَدَرْ قَانِي بَرَه دَوَكِه
 مَكْدَرُ. **اَيَكْسِي** يَزَادِي مَكْمَلِي وَرَزَقِي وَاهْلِي وَبَو
 لَوِي وَغَيْرُضِي حَافِظِ اَتَمَكْدَرُ. وَشَرْطُ الْاِيْمَانِ
 بَسْتَدَرُ. **اَوَّلَكْسِي** كَلِمَةُ شَهَادَتِ كَوْرَمَكْدَرُ. **اَيَكْسِي** بَشَرُ
 وَقْتِ تَمَازِي قَلْبَقْدَرُ. **اَوَّلَكْسِي** رَمَضَانُ شَرِيفُ اَو
 رَجُلُ طَوَقَقْدَرُ. **دَرْدِي** كَوْرَمَكْدَرُ. **اَيَكْسِي** مَرْمُورُ
 حَجَّةِ كَيْتِكِ دَرُ. وَلَوَازِمُ اِيْمَانٍ اَيَكِيدَرُ. **اَوَّلَكْسِي** مَرْمُورُ
اَيَكْسِي نَفْسُ نَكْرَدَرِ بَعِي. **اَوَّلَكْسِي** لَقَّةُ لَيْلَتِكِ
 اَمْرِ طَوَقَقْدَرُ. **اَيَكْسِي** اَللَّهُ تَعَالَى لَيْلَتِكِ نَهْنِدَنُ

فَاقْتَدِرُ. سُؤَالُ قَبْرِ اَوْنٍ اَيَكِيدَرُ. رَيْسُ تَكْرِي تَعَالَى.
 دَرِ بَيْغَرِمُ حَضْرَتِ مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَى دَرُ. دِينِ دِينِ
 اِسْلَامِ دَرُ. كِتَابِ فَرَانِ عَظِيمِ الشَّاهِدِ قَدِيمِ كَهْمِيَه.
 شَرِيفَدَرُ اَعْتِقَادِ دَرُ. مَذْهَبِ اَهْلِ سُنَّتِ وَاجْمَاعِ عَدَدَرُ.
 عِلْمِ مَذْهَبِ اِيْمَانِ اَعْظَمُ مَذْهَبِ دَرُ. ذَرِيَّتِ
 حَضْرَتِ اَدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَرُ مِلَّتِ مِلَّتِ اِسْلَامِ.
 اَمَّتِ مُحَمَّدٌ خَيْرُ مَوْجِبِ حَقِّ مُسْلِمَانِ اَنْتُمْ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ.
 تَجْدِيدِ اِيْمَانِ بَوَلِيَه اَوَّلُ يَارِي اَكْرَبُ بَنْدَنُ كَفَرُ.
 شَرِكُ وَخَطَا وَغَضِيانِ صَادِرِ اَوَّلَدِي سَهْمِ جَمْلَه سَتَدَرُ.
 نَوْبَه اَتَدُوْمُ وَرَجُوعِ اَتَدُوْمُ دِينِ اِسْلَامِ بِي مَبُولِ اَتَدُمُ.
 يَارَبِّ بَيْغَرِمُ حَضْرَتِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ.
 سَنَاجِدِ بَنْدَنِ هَر نَه كَوْرَمِي دِي سَه وَهَر نَه خَيْرُ.
 وَبَرِ دِي سَه جَمْلَه سَبِي حَقَقْدَرُ اِنَا اَتَدُمُ دِي لَكِه اَفْرَارِ اَتَدُوْمُ.

(٦)
 وقليله تصديق ايدم اشهد ان لا اله الا الله
 واشهد ان محمدا عبدا ورسوله يحيى نكاح دخی
 بوبله اولوز الملك امري اورزه وپيغمبر عليه السلام
 ملك ستنی اورزه واما اعظم مذهبی اورزه خاتون
 نمك وكا ايتله كندي نغسه ويردوم بن ديجي قول
 ائد و فرامدي آره و عورتو نلري بويجه بلوب
 واورنگ فرض عيندر ابدستك شرط دورده
اولكسي بركه بوزك يومقدر يحيى الذي طرقله
 اوچندن بشكوب در سكريني بجهيه دك بركه
 در يحيى باشك دورت بلكك بركه بركه
در يحيى طرقله اوچندن طرقله بجهيه
 دك بركه يومقدر ابدستك ستنی اورزه اولكسي
 اوچ دفعه الربن بطرینه دك يومقدر يحيى مسواك

لوتون

(٧)
 طرقله اولكسي اغزينه اوچ دفعه مضغه ائكد
 و يحيى صوبي بورفونه اوچ دفعه استنسا فائكد
يحيى بورفوني بركه ايك دفعه يومقدر
يحيى فوالرك بركه ايك دفعه يومقدر
 باشي قبلو مسواك در يحيى بورفونه و بونونه
 مسواك در يحيى الربنك برقلري اراسي
 وصفاي و ايقليرك برقلري اراسي هلاولمقدر
اولكسي هر عصبوني اوچ دفعه يومقدر اولكسي
 اياقك بركه ايك دفعه يومقدر غسل
 شرط اوچندر اولكسي اغزك مبالغه اوچ دفعه
يحيى بورفون صوبي اوچ دفعه جكوب اغزندن
 كور مكدرا يحيى هر اعضا سني بويوب اصله بورفوني
 برقله مقدم غسل ستنی بشدور اولكسي استنسا

اندو که بر زنگ **بکشی** غسل بچون نیت انگدور.
او بچینی غسل بچون بدست المقدور دور **بچینی** صوبی
 صاغندن دو کنگدور **بچینی** قبلیه قارشوا و نورپ
 و صوبی سنت اوزره دو کوب اسراف انگدور نمازک
 شرط اوزر نشد سگری شرط بوی کوند شرطک
او بچینی استخیا انگدور یعنی جواهر اعضا سنی مجاست
 غلظه دن و مجاست خفیفه دن بآ انگدور **بکشی**
 کندوی و لیا سنی مجاست غلظه دن و مجاست خفیفه
 دن بآ انگدور **او بچینی** بآ صوبله بدست المقدور
 صوبی نمده و بآ بآ طبر غله بکشی انگدور دور **بچینی**
 نماز قلده یعنی نماز بآ انگدور **بچینی** سن العوردور
 یعنی عورت برین اوزرته ملک قدر لیا **بچینی** بکشی انگدور
البتی فکله بکشد یعنی قبلیه قارشو طور مقدور

(۸)
بکشی یعنی وقت نمازی و قتل و قینه قلندره که فرض
 عینی و لدو یعنی بکشد **بکشی** نیت انگدور و کنگدور
او بچینی افتاح بکشد یعنی الله اکبر و بکشد **بکشی**
 آقا اوزره قیام طور مقدور دور **بچینی** قرات یعنی
 قرات اوزر مقدور دور **بکشی** انگدور دور **بچینی**
 سجد انگدور **بکشی** بعد از خیره ده تشهد مقداری
 اوزر مقدور **بکشی** نماز کند و صنعیه کبر و ب
 و کند و صنعیه چن قدر یعنی نمازک فرضی و واجبی
 و صحتی و مستحبی بر لورینه کور مکرر نماز قلده کچی
 ارا و لسون عورتا و لسون بوس طرد برین کنگدور
 و کنگدور استواک ایلمسه قلده و غی نماز نماز اولما کنگدور
 الفتا و برین مستطور دور مگری کافردور نمازک و
 سکردور **بکشی** فاختما و فو مقدور یعنی فاختیه دور استا ایتمدا

(١٠)

ري سورة فومقدور **ايكجي** قدار اولي ده تشهد.
 اولور مقودور **ايكجي** قدار اخيره ده آخر عيشاني.
 اولور مقودور **ايكجي** قدار عظيم الشاني اخلايله او.
 فين بيرده اخلايله اولور مقودور **ايكجي** جهله او.
 فين بيرده جهله اولور مقودور **ايكجي** قوت دغاسين.
 اولور مقودور **ايكجي** غازك تعديل ركانلرك يركو.
 بيرنه كورمكدور **ايكجي** صاغينه وصولنه ساروم.
 ويرمكدور. غازك سنكلري اون دورندرا **ايكجي**
 ايكو الدين قولغلي براهيمه قالدور مقودور **ايكجي**
 صاغ الي صول ايا اور رينه فومقدور **ايكجي** ايكو.
 الذي كويكي التينه فومقدور **ايكجي** سيمانك او.
 اولور مقودور **ايكجي** اعود اولور مقودور **ايكجي** سيمله.
 اولور مقودور **ايكجي** امين ديمكدور **ايكجي** افشاح.

بگو
 بگو

(١١)

تكيونندن صركه اولان تكيونلر **ايكجي** ركوندن.
 اوج كره سيمان ربي العظيم ديمكدور **ايكجي** ركوندن.
 يني طوغرلندوقل سيم الله ليلن محان ديمكدور.
 اولور **ايكجي** تكيونلر كره ديمكدور **ايكجي** باشني.
 سيمان تيه قودقان اوج كره سيمان ربي الاعلى ديمكدور.
 اون **ايكجي** تكيونلر ايكو الدين دزلي ندر بر اولور مقودور.
 اون **ايكجي** صاغ وصولنه سلام ويرمكدور. بونلر.
 فخر در زيا ده سيني كلاه نيلر صيط ايدن. غازك.
 مصدري چوق در ايج بر سكرن بيان ايدن كم **ايكجي**
 عمل كيدر. يعني غازا ايندن ايكو ايكو اليه فرجين.
 دورن قاور سله مقودور **ايكجي** اوج دفعه بيري ارجينه.
 عدورس اولور سولمكدور **ايكجي** حقه اليه كوسلكدور **ايكجي**
ايكجي غازا ايندن سلام الحق اليه دنيا كلاهي سويله.

(۱۷)

مکد و **شیخی** فارسی سینه یاری او و مقتدر **الحی**
 نماز اینده عدد سیر می کند **شیخی** غایب کند و بی
 عدد سیر قبله دن بویی و در مکر **سکین** شیخی دینی
 او اسبندن چنان نشسته بود مقتدر اگر بخود و اولور
 نماز قراون آدمی بوسند کردن بری بوسند رسد بالجمله
 نمازی فاسد اولور بیان نهان دنی اشهد ان لا اله الا الله
 الا الله یعنی معنای دینک اولور که بن بیلورم و
 شهادت اید و مکه عبادت لایق و مستحق بیلور و
 کو کلامه معبود حق بوقدر **الا الله تعالی** و اولور
 جمله عالم انک قوی و مخلوقی **اول جمله عالمه حکم**
 ایدر **اگا** کسه حکم این مز جمله عالم اگا تخت ایدر اول
 کسبه محتاج دکلر **واشهر ان** محمد عبد و رسول
 و بن بیلورم و خبر و برورم و نهان دنی این دیکه حضرت

عز

(۱۸)

محمد علیه السلام حق تعالی نیک حق پیغمبر پیر و
 سولیدر و عبد پیر و قولیدر جان حقدین هر نه
 کور دیکه و هر نه خبر و برور دیکه سی مقتدر و انا
 ندم دله اقران ایدوم و قلیله نصیب ایدوم حقد
 انما و صدقنا **الکرم** ایدوم اعتقاد ده مذهبیک نه مد
 همدانیکه اهل سنت و الجماعة مذهبید **الکرم**
 اهل سنت و الجماعة مذهبید ایدیکه پیغمبر علیه
 و السلام و ال و اصحاب هر نه اعتقاد اولور نه اولدیر
 و هر نه عمل اولور نه اولدیر بر سره بن دینی اول اعتقاد او
 زریه و اول عمل اولور نه بن دینک اولور اهل سنت
 و الجماعة مذهبید بود **الکرم** علیه مذهبیک
 نه مذهبید و ایدیکه عملان مذهبیم امام اعظم مذهبید
الکرم امام اعظم مذهبیک و مکه کدیکه و ایدیکه

(۱۴)
 اَما وَاَعْظَمُ حَضَرَتَرِی کِتَابِلَرْدَن چِقَارِب وَاَکْثَرُ
 یَا زُجْجِی مَسْئَلَه لَر اَیَلَه عَمَل اَکْثَر وُجْجِی اَما وَاَعْظَمُ
 حَضَرَتَرِیَنَه اَو یَقْدُورُ عَمَل مَذْهَب اَما وَاَعْظَمُ
 مَعْنَا یِی بُودَرْدَن نَقْل اَو لَنْدِی **اَلرَّسُولُ** اَعْتِقَادَه
 مَذْهَب چُجْدَر اَیْتَه اَعْتِقَادَه مَذْهَب بُودَر **اَلرَّسُولُ**
 عَمَل مَذْهَب چُجْدَر اَیْتَه دُور دُور وَاَکْثَر اَما وَاَعْظَمُ
 مَذْهَب وُور **اَلْجَنَّتِی** اَما وَاَکْثَر مَذْهَب وَاَکْثَر اَما
 مَالِک مَذْهَب وُور **اَلْجَنَّتِی** اَما وَاَحْمَد حَسْبِی مَذْهَب
 بُود وُور مَذْهَب اَو زُیْنَه اَو لَنْدِی حَقْل وُور وُور
 مَذْهَب دِیو بُو کُور کُور وُور وُور **اَلرَّسُولُ** اَما
 اَعْظَمُ عَمَل کُور اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 حَضَرَتِی سَیِّد عَلِیهِ الصَّلَوةُ وَالسَّلَامُ مَدَن وَاَحْمَد حَضَرَتِی

کُور

(۱۵)
 رَسُول عَلِیهِ الصَّلَوةُ وَالسَّلَامُ حَضَرَتِی جَبَر اَنَلَدَن
 حَضَرَتِی جَبَر اَنَلَدَن وَاَحْمَد حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 اَما وَاَعْظَمُ حَضَرَتِی اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 بَا اَسْنَه اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 بَا اَسْنَه اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 هَارُون اَلرَّشِید اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 اَیْتَه کُور دُور قُور اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 اَعْظَمُ وُور وُور وُور وُور اَسْم سَیِّد وَاَحْمَد حَقْل اَما
 دُور وُور وُور وُور وُور اَحْمَد وُور وُور وُور وُور
 صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَسَلَام بَا اَسْنَه اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 عَمْد اَللّٰک بَا اَسْنَه اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 هَا سَیِّد وَاَحْمَد اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما
 اَیْتَه اَسْم سَیِّد وَاَحْمَد اَیْتَه اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما وَاَحْمَد حَقْل اَما

(١٧)

اِيْمَانُكُمْ كَمُورُكُمْ دُرِّ اِيْمَانٍ وَاِسْلَامُكُمْ دِيْنُ وَمِلَّتُكُمْ
 دِيْدُكُمْ بَرِي بُودِ **اَكْصُو سَلَسَلِ** سَنَ مُسْلِمِيْمَا بِمَنْسَبِيْنِ
 اَيْتِي كَلِمَةُ حَقِّ مُؤْمِنِ **اَكْصُو سَلَسَلِ** سَنَ نَهْ زَمَانْدَنُ
 بَرِي مُسْلِمِيْمَا فَنِيْنِ اَيْتِيكُمْ قَالُوْا بَلِيْ ذِيْنِ بَرِي مُسْلِمِيْمَا نَسْتُ
اَكْصُو سَلَسَلِ قَالُوْا بَلِيْ نَهْ دِيْمَا كَلِمَةُ حَقِّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى
 آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ دُوْكُمْ كُلِّيْ تُوْرِيْ بِالْحَقِّ دَنَ خَلْقُ اِيْلَدِيْ
 وَنَجَاتُ وَبَرِي وَجَانِ وَبَرِي وَسَكْرِيْ بِلَدِيْ
 وَدِيْ دُوْكُمْ اَرُوْا حَلِيْ اَدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَلِمَتِيْ
 اَنْدَرِيْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ دِيْدِيْ يَحْيٰى سَرِيْ يُوْقَدَنُ وَارُ
 اِيْدَنُ زِيْكَوْرُ كِيْمَدُ وَدِيْدِيْ تُوَارُ وَاحَلِيْ دِيْ قَالُوْا بَلِيْ
 دِيْدِيْكُمْ يَحْيٰى سَرِيْ يُوْقَدَنُ وَارَا اِيْدَنُ رِيْزِيْنِ سِيْنِ
 دِيْدِيْكُمْ بَلُوْنُ بَنِيْ وَعِيَادِيْ نَجَا اِيْلَهْ دِيْدِيْ اَوَّلِيْ
 زَمَانْدَنُ بَرِي مُسْلِمِيْمَا نَهْ دِيْمَا كَلِمَةُ حَقِّ **اَكْصُو سَلَسَلِ** سَنَ نَسْتُ

(١٨)

اِيْرَاهِيْمُ وَدُوْرَتُ قَزْلِيْ وَارُوْا فَاطِيْمَةُ التُّهْمِيْ وَزِيْبُ
 وَرَقِيْهْ وَامْرُكَلُوْمُ **اَعْتِقَادُ** دِيْدِيْمَا اَهْلُ سَنَتُ
 الْجَمَاعَتُ مَذْهَبِيْدُ اَهْلُ سَنَتُ وَالْجَمَاعَتُ مَذْهَبِيْ حَقِّ
 قَاوَنُ مَذْهَبِيْدُ اَهْلُ دَرُ **عَمَلُ** دِيْدِيْمَا اِمَامُ اعْظَمُ مَذْهَبِيْدُ
 اِمَامُ اعْظَمُ مَذْهَبِيْ تُوَارِيْدُ قَاوَنُ مَذْهَبِيْدُ خَلْقُ دَرُ تُوَارُ
 اَوَّلَقْنِ اِحْتِمَالِيْ وَارُوْ **اَكْصُو سَلَسَلِ** اِيْمَانُ وَاِسْلَامُ بِيْرُ
 مِيْدَرُ اِيْرِيْدُ وَارَا اَيْتِيكُمْ اِيْمَانُ وَاِسْلَامُ بِيْرُ دِيْ اِيْمَانُ
 دِيْمَا اِسْلَامُ دِيْمَا اَهْلُ سَنَتُ قَتْنُ **اَكْصُو سَلَسَلِ**
 دِيْنُ وَمِلَّتُ بَرِيْدُ اِيْرِيْ مِيْدُ اَيْتِيكُمْ دِيْنُ وَمِلَّتُ بَرِي
اَكْصُو سَلَسَلِ اِيْمَانُ وَاِسْلَامُ دِيْنُ وَمِلَّتُ دِيْنُ وَكَلَرِيْ
 نَهْ اَيْتِيكُمْ حَضَرِيْ سِيْغَرِيْ عَلَيْهِ الصَّلَوَةُ وَالسَّلَامُ
 جَانِبِ حَقِّ دِيْ كِيْ هَرُ سَنَتُ حَقِّ تَعَالَى نَهْ
 اَهْلُ دِيْ سِيْغَرِيْ عَلَيْهِ الصَّلَوَةُ وَالسَّلَامُ كَلَرِيْ اَوْرُوْ

اَمْرُكُمْ

(١٨)
 زَمَانَدَنْ بَرِي مُسْلِمًا سَيِّئِينَ اَيْتِيْكَ رَوْحِيْ بِرَدِّكَ اَوَّلَ الدَّلْدَلَةِ بَرِيْ
 مُسْلِمًا فَخَرُ **الرَّصُوْدُ** اَوْرَجُكَ شَرْطُ قَاخْدَرِ اَيْتِيْكَ دَوْرُ
 اَوَّلِيْ نَيْتِ اَيْتِيْكَ رَايِيْ نَيْتِيْكَ اَوَّلَ وَقْتِيْ وَاٰخِرِيْ
 وَقْتِيْ بَلِيْكَدَرِ **اِيْجَنَسِيْ** اَوْرَجُكَ اَوَّلَ وَقْتِيْ وَاٰخِرِيْ وَقْتِيْ
 بَلِيْكَدَرِ **رَدِّ** اَمْسَاكَ اَيْتِيْكَ رَايِيْ عَيْدِيْ وَاِيْجَمَدِيْ
 بَرِيْ اَوَّلِيْ قَدَرِ **الرَّصُوْدُ** نَيْتِيْكَ اَوَّلَ وَقْتِيْ وَاٰخِرِيْ وَقْتِيْ
 نَدَرِ اَيْتِيْكَ كُوْنُ بَاطِدْ وَقَدْ صُكُّ نَيْتِيْكَ اَوَّلَ وَقْتِيْ كَرُوْرُ
 نَا اَوَّلِيْ لِيْهِ اَوْجُ سَاعَتُ فَلْيَخِيْهِ دَكْ نَيْتِ اَيْتِيْكَ جَانِزُوْرُ
 اَوَّلِيْ لِيْهِ اَيْكُوْنَا سَاعَتُ قَالِدْ قَانِ نَيْتِيْكَ اٰخِرِيْ وَقْتِيْ كَسُوْرُ
 تَا كُوْنُ بَاطِلِيْهِ دَكْ نَيْتِ اَيْتِيْكَ جَانِزُوْرُ **الرَّصُوْدُ**
 اَوْرَجُكَ اَوَّلَ وَقْتِيْ وَاٰخِرِيْ نَدَرِ اَيْتِيْكَ اَوْرَجُكَ اَوَّلَ
 وَقْتِيْ صَبِيْحُ صَاغْدَرِ اَيْتِيْ بِيْ اِيْجَمَدِيْ بَرِيْ اَوَّلُوْبُ
 اَمْسَاكَ اَيْتِيْكَ وَلَوْ صُكُّ اَوْرَجُكَ اَوَّلَ وَقْتِيْ كَرُوْرُ

شكراً

(١٩)
 تَا كُوْنُ بَاطِلِيْهِ دَكْ وَكُوْنُ بَاطِدْ وَقَدْ صُكُّ اَوْرَجُكَ
 اٰخِرِيْ وَقْتِيْ كَرُوْرُ تَا صَبِيْحُ صَاغْدَرِ طُغُوْبُ كُوْلُ كَمَا رَجَفُ
 اٰخِرِيْ لِيْهِ دَكْ **الرَّصُوْدُ** صَبِيْحَتِ اِيْمَانُ قَاخْدَرِ اَيْتِيْكَ
 اَيْتِيْكَ صَوْرَتِيْ لِيْكَ نَهْ نَدَرِ اَيْتِيْكَ اَوَّلِيْ اَمْسَاكَ اَيْتِيْكَ
 دِيْمَكْ نَهْ دِيْمَكْ رَايِيْ اَيْتِيْكَ تَعَالِيْ لِيْكَ بَرِيْ لِيْكَ وَوَارِ
 اِيْمَانُ اِيْمَانُ كُوْرُ مَكْدَرِ **الرَّصُوْدُ** سَكْرُ اَللّٰهُ تَعَالِيْ لِيْكَ
 بَرِيْ لِيْكَ وَوَارِ لِيْكَ اَيْتِيْكَ اَيْتِيْكَ اِيْمَانُ كُوْرُ لِيْكَ
 اَللّٰهُ تَعَالِيْ وَارِدُ وَارِدِيْ كُوْرُ نَدَرِ اَيْتِيْ اَيْتِيْ اَيْتِيْ
 يُوْقَدُ زَمَانَدَنْ وَكَلَامَدَنْ مَنَهْدَرِ بَرِيْ سَوِيْكَ
 وَنَظِيْرِيْ يُوْقَدُ صَاغْدَرِ وَصَوْلُهُ دَكْلَرِ اَوْسَتَرُ وَ
 التَّعَالِيْ دَكْلَرِ اَرْتَهُ وَارْتَهُ دَكْلَرِ قَادِرِ قِيَمَتِيْ جَمِيْعُ
 بَرِيْ اَيْتِيْ اَيْتِيْ اَللّٰهُ تَعَالِيْ بِهِ كُوْرُ يُوْقَدُ وَوَاللّٰهُ
 تَعَالِيْ جَمِيْعُ بَرِيْ اَيْتِيْ اَللّٰهُ بَرِيْ لِيْكَ بَرِيْ لِيْكَ وَوَاللّٰهُ

(۵۰)
 جمیع برآند و غنی مخلوقه اول محکم آیدر. اکا همسه مکنم.
 این خرد لک و کی سنه لر وجوده کلوز و ولکد و کی سنه
 وجوده کلزه لب دنیا کاینات بریره کلسه برشی اتمه.
 قادر دکلدر عجزدن بری دزا کردیلرسه بویبدی.
 قات برلری ویدی قات کوکلری برآند بوق اتمه قات
 قادر دزا. و چی دیلرسه بویبدی قات برلری ویدی
 قات کوکلری برآند کر و ورا اتمه قادر دزا برسیک.
 قات دینی برآتمه بویبدی قات کوکلری ویدی قات
 بری برآتمه اکا برده. هم اکا برایش کوچ کلز عجزدن
 بریدز. فاعل غنا رده. اگر دیلرسه بوقا قان صوکر
الشون و گوشت برآتمه قادر دزا. و برطاعلری و طاش
 بری ورا غلجری الشون و گوشت برآتمه قادر دزا.
 و دیلرسه طاش غلج ورا غلج ورا اقان صو.

(۵۱)
 زه ذیل و لیسان و پروپ سو بیلنگه قادر دزا و بیدن.
 و اچیدن و اچیدن و صومنا مدن و کیمدن و کیمدن
 و خوش آمدن و طوعمدن و طغزمدن و عورزدن.
 و اوغلا ندن و قردن و یامدن و اویمدن و او یامدن
 و جاعزمدن و با عزمدن و خسته اولکدن و غصه لمد.
 و رنگدن و صورتدن و شکلدن و یاسدن و کوزدن.
 و قویق و اغز و دلدن و برون و وال و ایصدن بویکه.
 بکر سنه لردن منزه دزا و بری در امدی الله تعالی
 و اورد الله تعالی و ارفی برمی کی استکه قانله جانله
 تنله وجودله دکلدر و ارفی کند و دلد امدی الله.
تعالی الله اوستونه قار و یغور یغان و صوق و استیاق.
 اولان و کجه و کوندن اولان ای و سئل چن امدی.
الله تعالی اوستونه یار و عیش چن و وقت و زمان.

وَصَارِي وَسِيَاهُ وَعَمَاوِي وَيُونَنُكَ كَمَرُ نَسْكَوْدُونُ وَ
امِدي الله تعالى رَنَدَنُ مِنْ رَهْدَرِ نَجِي اَل قِرْمِزِي وَبِسْطِلْ
 وَقَتْلِي قَتْنَهْ اُولُو **امِدي** بِلَارِ مَكَّة الله تعالى بَرْدَر
 يَلِرِي بُو يَلِدَرُ زَرُ. وَدُولُو دِلُو سِشَلَرُ وَبُونَنِي رَمَا سَنَهْ
 لَرُ وَبُو قَاتَرُ لَرُ وَبُو يَمُورُ زَرُ وَبُو يَازَرُ وَبُو قِشَلَرُ وَبُو
 نَك يَرَكَنَه دِيخِي دَلِيم بُو دَرُ كَرُ بُو كِيچِه لَرُ وَبُو كُونَدَن
 لَخَنَه دَلِيم بُو دَر **امِدي** الله تعالى بَرْدَر وَالله تعالى
 قِنْدَارَه مَر بِلَدَمَكِي الله تعالى وَارَدَر الله تعالى لَنَك وَارُ
 وَيَدِي قَات كُو كَلَرُ كَرُ وَارَدَر اَل لَرِ بَرْدَر طُورُ اَصْلَاهْ
 وَار لَخَنَه وَرَكَنَه دَلِيم بُو دَرُ كَرُ بُو دِي قَات يَرَلَرُ
 حَكَم اِيَه مَر **امِدي** الله تعالى وَارَدَر الله تعالى لَنَك
 قِنْدَرُ بُو جَهْلَرِ يَرَا نَدَرُ وَغِي سِيَاهْ اَل اَوَّل حَكَم اِلَرُ كَا حَسَهْ
 كَمَرُ **امِدي** بُو جَهْلَه اَسْئَالَه الله تعالى لَنَك فُو بِي وَخَلُو
 (C)

卷一

نَفَادَمُ وَإِنَّمَا كُنْتُ رَدَمٌ **بِحُجَّتِي** وَمَلَا نَكْتَهُ اللَّهُ تَعَالَى .
 تَكُونَدُرْ . اَمِدِّي اللَّهُ تَعَالَى لَنِكَ بَرَكَتِهِ وَارِغَتِهِ بُولِيهِ .
 دَكَلَدُرْ حَقِيقٌ عِلْمٌ سَمِعَ بَصَرُ ارَادَتِ قَدَرَتِهِ كَلَامُهُ .
 مَبْنِي دِلِيلِكُهُ وَلِسَانُهُ وَحَرْفُهُ وَشُكُونُهُ وَوَجُودُهُ .
 اَكْبَرُ كُوجُكُ لَكُ بُوَقْدُرْ **مَحْكَمٌ** يَعْنِي سَوِيلُكَ لَكُنْ سَوِيلُهُ .
 نَسْنَهْ وَجُودُهُ كَلَمُ **فَدَرْتِ** هُوَ كُنْ اُولَاكُ نَرَادُرْ اَصْلَاهُ .
 اُولُسُونُ ارَادَتِ يَعْنِي دِيلَكُ وَكُنْسَنَهْ نَرَادُرْ دِيلَكُ وَكُنْ .
 كُورْ مَدُوكُ نَسْنَهْ بُوَقْدُرْ كُرْ كُزْ كُزْ وَكُرْ اَشْكَارُهُ .
 بُوَقْدُرْ **بَصَرٌ** يَعْنِي هُوَ نَرَادُغِي نَسْنَهْ كُورْ رَا اَصْلَاهُ .
 سَمِعَ يَعْنِي هُوَ ارَادَتِ ارْشِيدُ رَا اَصْلَاهُ اَشْتَمَدُوكُ نَسْنَهْ .
 نَرَادُغِي شَيْخُ بِلُو رَا اَصْلَاهُ بِلَمَدُوكُ نَسْنَهْ بُوَقْدُرْ .
 مَتَصَفَدُرْ **خَيْرٌ** ذَا عَمْدِي دِيمَكْدُرْ **وَعِلْمٌ** يَعْنِي جَمِيعٌ .
 رُكَلُورْ مَنَزْ هَدُرْ كُنْدُورَاتِ شَرْيَفَتِهِ لَا يَنْصِفُ فِتْرَتُهُ .

تَنكِ مَلَكُوتِيهِ اِيْنَا اَنْدَم وَاِيْمَانُ كُنُوْرِدَم **الْحُصُونُ سَلَامٌ لِّلَّهِ**
 تَنكِ اِيْنِيْكَ مَلَكُوتِيْهِ بِنَه اِيْمَانُ كُنُوْرِيْ اِيْنَا اَنْدَك اَبْتَكِه
 اَللّٰهُ تَنكِ اِيْنِيْكَ مَلَكُوتِيْ نُوْرِدَن خَلْقِ اَوْلَمْسَدَر اَنْلَر اَللّٰهُ
 تَنكِ اِيْنِيْكَ فَوَلَلِيْ وَخَلُوْقِيْدَر اَنْلَر اَللّٰهُ تَعَالٰى نَكْ
 اَمْرِيْكَ اَمَلِلَرِدَر وَاَنْلَر اَللّٰهُ تَعَالٰى يَدُ كُوْرُز اَجُوْب يُوْنَجِه
 عَصِيْاَن اَنْلَر وَاَنْلَر يَزَلَر وَاِيْحَزَلَر وَاَحْقَاَزَلَر وَوَصُو
 صَا مَزَلَر طُوغْنَزَلَر وَطُغْمُزَلَر وَاَنْلَر اَرْكَكْ لَكْ
 وَدِيْشَلَكْ اَوْلَاَز وَاَنْلَر عُوْرِدَن وَاَوْغَاوَنْدَن وَ
 قُرْدَن وَجَمَاعَدَن بَرِيْدَر وَاَللّٰهُ تَعَالٰى يَدُ عَاضِيْ اَوْلَاَز
 كُوْرُكْ وَاَوَا وَاَوْلَاَزَلَر اَنْلَر يَزَلِيْغِيْ هِيْشَدَه اَدَمْ
 اَوْغَاوَنْلَر يَه كُوْرُمَزَلَر وَاَدَمْ اَوْغَاوَنْلَرِيْ دِيْغِيْ يَزَلْ
 دِلِيْغِيْ هِيْشَدَه كُوْرُمَزَلَر وَاَنْلَر كِيْ قِيَاْمَدَك وَ
 كِيْ رُكُوْعَدَك وَكِيْ سَجُوْدَه وَكِيْ صِيَاوَتَدَه

دخی برده و کنی دخی کو که در بویگه بومنوال
اورزیه تا قیامت حسروا لویه ذک بطکر الله تعالی
ملکینه بویگه ایما نوب و ایمان گوردم **الوصف**
الله تعالی ملکین طوعماز و طوعغوماز در لرزان
خلق و نورد بر کرسه اینکه الله تعالی ذک دورت اولو
ملکری وارد اندر ملک کرسه ایما نوب
و معرب کرد دخی بویگه خیر و در جبر و در جند
و ملک در نینجی اولما ز اول دورت ملک **برای حضرت**
اسرافیل برای حضرت میکائیل برای حضرت جبرائیل برای
حضرت عزرائیل در قیود و در اول ملک در نودن
بر کرسه و در نودن بر در بای و در
در و هو بری اول نودن کورسینک و در نینجی
رور کورسینک الله تعالی ذک قور و در نودن و در یله و در یله

(٤٦)
 سرجه قدر اولورلر و بوندن صکن حق تبارک و تعالی
 هر برینه امر ایدر اول اولورلر اولان در یالره برر
 که طاهرلر الله تعالی امر بلرینه اول که بی سولک
 اولورلر و هر بری اول نور در یالرین چقار لر هر
 بری کزیدن دوشن طسه لر دن حق تبارک و تعالی بر
 ملک برادر ملکلر خلق اولمه بی بوردن بوند
 حق تبارک و تعالی نیک قدرتی و حکمتی چوقدور عقل لر
 ارشهمان بره بویه بلر لاک زنده را و بختی و کتبه
 و دخی الله تعالی نیک کما بلرینه اینا ندیم و ایمان کوردیم
الکرم و کل الله تعالی نیک کما بلرینه بجه اناندک
 و ایمان کتوردک اینکه گوگور بورد ورت پان کتاب
 انشدور اوان صحف حضرت آدم علیه السلامه انش
 در واکلی صحف سبیس علیه السلامه انشدور و او

(٤٧)
 نور صحف حضرت ادریس علیه السلامه انشدور
 و اوان صحف حضرت ابراهیم علیه السلامه انشدور
 انجیل حضرت عیسی علیه السلامه انشدور و نور
 حضرت داود علیه السلامه انشدور و نوران حضرت
 موسی علیه السلامه انشدور و نوران حضرت
 نور محمد المصطفی علیه الصلوه و السلامه انشدور
 قرآن عظیم از ان کرم اوج بیلا نه نام اولشدور نور کما
 بلر حکمتی قرآن عظیم الشان سنخ انشدور و شمدی
 انرا ایلر عمل بزد کلدور قرآن عظیم الشان جمله دن نور
 انشدور و سفدن و تید بلرین بریم حکم کما قیامتیه داک
 قرآن عظیم الشان کور اما بوج کما بلر حقدور و حق کلاو
 میدر الله تعالی نیک کما بلرینه بویه اینا ندیم و ایمان
 کتوردیم و نور سبیس دخی الله تعالی نیک بیغ سبر

(۷۸)
 کوبیده ایناندم و ایمان کنوردم **الکهور** الله نفا لیک
 پیغمبر کوبیده بخیه ایناندم و ایمان کنوردم **ایته**
 اول حضرت آدم علیه السلام در آنی الله نفا لیک
 قوری بالحق خلق المیشد و در جمله جدی اولدور
 آخری آخر زمان پیغمبری حضرت محمد المصطفی صلی
 الله تعالی علیه وسلم در ملک کن دکلدر و جندت
 دکلدر بسرور و انسا ندز و عرب جیشد ز
 انش و خسته پیغمبر کوند و یسند و در جمله پیغمبر و کافضل
 و جمله پیغمبر لیک سرور ایدر و آخر زمان پیغمبر
 بوندن صکر بر دخی پیغمبر کفر و کلدن دخی اولماز
 شریعتی قیامتیه دیک باقیدر بواکی سنک ارایند
 نقد پیغمبر لیک کالبدیسه جمله حققد و جمله سنک
 سوزی کر جکلدر و محققدر و محققدر و الله نفا لیک

پیغمبر

(۷۹)
 پیغمبر کوبیده بویله اینانوب و ایمان کنوردم **آخر زمان**
 پیغمبر نیک حق رسول اولدوغنه و جمله نک سوزاری
 اولدوغنه و جمله نولک افضل اولدوغنه شاهیدم و عیلم
 بود که مبارک بر ما غندن صولک افشند و رای کلوی
 مبارک فوینونه کبر مشدور و مبارک بر معیله الشا
 اشارت ایدوب ایکی باره افشند و بر بارجه سی بر
 بوندن و بر بارجه سی بر بوندن چصوبینه بریر
 قاپیشدور و یا محمد حق رسول سین دیوشها دت
 المیشدور و اعجل و جوانلر و طاسلر حق رسول سین
 و آخر زمان پیغمبری سنسین دیوشها دت و اقرار المیشلر
 در یا محمد سکا اینانوب و ایمان کنوردم حق تبارک و
 تما لیک صالح و مومنین قولر دین سکا اینانوب و سنی
 صدیق ایتیلر حق تبارک و تما لیک سوزمکی و راضی

(٤٠)
 اولدوغی کافر و مستدر در و حضرت فتحه علیه
 الصلوٰۃ والسلام جلنک افضل اولدوغنه برشت
 هدم دخی بود که بر کجه ناکاز ناکه شریعت
 قدس سرینه کجشد و رجله پیغمبر ره اما اولشد و
 ویدیخی کو کلن چقبوب عیسی و کوردی زیارت ایدوب
 جنتی و جهنم زیارت ایدوب دخی جوق عجایب
 و غریب سننه لر مشاهد و زیارت اشد
 و یوندن صکر حق تبارک و تعالی الین مکان منز
 اولدوغی حال سننکسز الله عظیم الشان مشاهد
 ایدوب حق تبارک و تعالی الین تکلم اشد اما ایدوب
 پیغمبر علیه الصلوٰۃ والسلام حق تبارک و تعالی
 باش کوزیله مکان سنن کورنک ایتی کامش و لشد و
 عیسی پیغمبر لکری تنانک باش کوزیله کورد و کورنک میسر

اولا

(٤١)
 اولمه مشدر و یوندن صکر باذن الله تعالی کور کلوب
 مبارک نظامی هم و مدین نظامنه کور مشدر و یوندن
 پیغمبر علیه الصلوٰۃ والسلام ملک معجز الی جوق و
 ورجله پیغمبر لک و کور افضلدر و ایتة جملة پیغمبر لک ایت
 لرندن افضلدر الحمد لله **بیشتر** و الیوم الاخر و دخی
 یوم القیامة ایتا ندم و ایمان کوردم **اکرم رسول**
 یوم القیامة نجه انانک و ایمان کور و کورنک ایتکه دنیا
 فاندرا آخرت باقید رجله جائ کورنک بنی انسان اذرت
 و سائر مخلوقات اولس کور کورنک بویبری قات کو کلن
 ویدی قات برلر زمانی و ویتی کلد و کورنک هاداک اولس
 کور کور و یوندن صکر بنی انسان قیبره کور و کورنک روح
 کلوب بیه بدنه کور کور کورنک الله تعالی ایت بیه نته
 کور کور کور کور و کورنک و کورنک و کورنک

(۷۷)
 ادلوا یکی ملک طلمسه کرد و تکرید و پیغمبر و
 دیندن صورته کرد و تکرید و پیغمبر و دیندن
 جواب و پره نیک قبری جنت باغچه ازین بر باغچه
 اولسه کرد و تکرید و پیغمبر و جواب و پره نیک
 قبری جنت جنت جنت جنت جنت جنت جنت جنت
 و دیندن صکر و قتی و زمانه کلک کرد و حضرت اسرافیل
 علیه السلام امر اولو طلمسه کرد و حضرت اسرافیل
 علیه السلام بر صور او رسته کرد و جمله جان کتور
 بنی انسان و سایر مخلوقات اولسه کرد و اصدا جان
 کتور کشته قالمسه کرد و بود دنیا بر زمانه خالی
 قالمسه کرد و دیندن صکر و قتی و زمانه کلک و کرد
 حق تبارک و تعالی اسرافیل علیه السلام در لوب
 امر طلمسه کرد و حضرت اسرافیل علیه السلام بر صور

حق

(۷۸)
 دخی او رسته کرد و جمله جان کتور بنی انسان و
 تر مخلوقات یسه و اولسه کرد و انبیا و اولیا و علما
 و صلحا و شهدا و غایب و غایب و غایب و غایب و غایب
 صکر قادن خلاق قبری و غایب و غایب و غایب و غایب
 کرد و دیندن صکر و حق تبارک و تعالی امر لوب و
 تبه کریمه بر میل قد یقین انسه کرد و حق طبعه ده
 و یکی در زینه دیک و یکی کو بکنه دیک و یکی بو بنون دیک
 و یکی به سینه دیک و یکی به سینه دیک و یکی به سینه دیک
 و تعالی نه زمانه ده دیک امر لوب رسته اول قدر قالمسه کرد
 و دیندن صکر و قتی و زمانه کلک و کرد و حق تبارک و تعالی
 امر لوب و جنت و زیننه صراط کو بر و بر و بر و بر و بر
 کرد و قلدن انچه دیک و قلدن کسکن در اوج بیک بلق
 بول اولسه کرد و حق تبارک و تعالی نه شکل امر لوب

(44)
 همه جمع مخلوقات الهی از زندان او سوال او زنده
 گشتند و در کجی شمشک کجی و کجی بیدم کجی و کجی
 بل کجی و کجی سگ در آن کجی و کجی سگ در آن کجی و کجی
 دخی ارفه سینه کجا هانی نو کانونب اعلیٰ امکلیو
 گشتند و بودند صکن حق تبارک و تعالیٰ امرایدوب
 مومند و مطیعانک دفتری ویریه کرک کافورک
 دفتری ویریه کرک و مومند و مطیعانک دفتری
 صاعندن ویریه کرک و کافورک دفتری صاعندن
 ویریه کرک و بودند صکن حق تعالیٰ امرایدوب
 تراز و میران ویریه کرک و مومند و مطیعانک کرک
 ذره و مومند ویریه کرک و بودند صکن حق تعالیٰ
 دخی ویریه کرک کجسته لک در قدر جبری و در
 قدر شری ضایع اولسه کرک کجسته کجسته ده در

(45)
 قدر شری ضایع اولسه کرک کجسته کجسته ده در
 قدر جقی قالمسه کرک و بودند صکن حق تبارک و تعالیٰ
 امرایدوب جمع برآند و غنی مخلوقک حاسبه بی کور
 لسه کرک عدل و عدالت اولسه کرک کجسته کجسته
 اصاح و قالمسه کرک و مومند و مطیعانک دفتری
 حقی لسه کرک اصاح و کجسته ظلم اولسه کرک
 و حق تعالیٰ ظلمدن مومند و هر کج دنیا ده نمداریه
 اندوکنه کور اندوه ویریه کرک و بودند صکن حق تعالیٰ
 راهنی اولد و مومند و مطیعانک و صلیق قوللک دلد و کج
 حاسبه سبب آوب بحساب جسته قوسه کرک و فاسق
 قوللک دلد و مومند ویریه کرک و بودند صکن حق تعالیٰ
 صلیق دن و مومند و غازی لک در شفاعت اولما زسه
 حق تبارک و تعالیٰ علیه جسته قیوب یا شسه کرک

(۷۶)
 کما هی تمام اولدقن چقوبینه جنته کرسه کرسه کرسه
 ذره دکلو ایمان ایله کیدن جهنمه قالمسه کرسه کرسه کرسه
 یینه جنته کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه
 امر ایله ویت ایمان سنز کا فری و کا فر کرسه کرسه کرسه کرسه
 حق تعالی عدل لیکه جهنمه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه
 جهنمه قالمسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه
 ایچون نجات یوقدیر و انلا ایچون دنیا یه جتق یوقا ویر
 و انلا ایچون جهنمک ایچندن سیر قالمی کرسه کرسه کرسه کرسه
 و سیرک دوه بویینی کی یله نلرله واسی صولرله و طرک
 نلرله و قالم نلرله و ایر و نلرله و زهر قورملرله و بوی
 نلرک امتثال کی در لود و کور و عدل لیکه و معدن لیکه
 بو کاهیره عذاب و معدن لیکه و نلرله کرسه کرسه کرسه کرسه
 قورک عذاب لیکه و معدن لیکه و کور و نلرله کرسه کرسه کرسه

(۷۷)
 و بوندن صکر اهل جنت و اهل سعادت جنته کرسه کرسه کرسه
 حق تعالی دنیا ده اندر و کوری عمل لیکه کوره کرسه کرسه کرسه
 و تو ایله و برسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه
 کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه
 و در لود و کور و طعنا مکر و برسه کرسه کرسه کرسه کرسه
 ایچون یه کی دکلر و ایچون صوصا یوب ایچون
 دکلره و بوندن صکر ذره قدر ایمانله کرسه کرسه کرسه کرسه
 طامو ده قالمیوب چقوب یازن الله جنته کرسه کرسه کرسه
 و بوندن صکر اهل جنت جنته و اهل جهنم جهنم کرسه
 دکلر حق تعالی و تعالی امر لیکه و کور و نلرله کرسه کرسه کرسه
 و دنیا یی بر عوجه فاری صورتان خلق ایدوب جنت
 و جهنمک اکر برن کور کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه
 و تعالی امر لیکه و نلرله کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه کرسه

(٤٨)
 اى اهل جنت و اى اهل سعادت يلمون و خزده اولسون.
 ستره كه بوجنتك ايجنده ابد الا با د قاسكوز كرك.
 بوجوريلرله و بوجلانارله و بوطله كوزونوشكوز و بوسرلر.
 و بويكوز و بويچلر ستره ايجون ابد الا با د قاسكه كرك.
 بوسر كرك و فكر و دوش و د و كوز د كلار و ستره ايجون.
 اولم يوقدر و ستره ايجون دنياهه حقيق يوقدر و بونون.
 صكره بوملك دغى نيل ايد و بوجهنسه كرك كركه اى.
 كا قزير و اى مشركلر بك و اكاه اولك حق تبارك و تعالى.
 دنياهه ستره ايشد و فكر علكر كوز جراكوز و بويدي.
 بوسر كرك عذر بلر بك و معذر بلر بك و دوش و دغى.
 د و كوز د كلار ستره ابد الا با د طاموده قالر سكوز.
 ستره ايجون اولم يوقدر و ستره ايجون بخشات.
 يوقدور و ستره ايجون دنياهه حقيق يوقدر بونون صكره.

و بويدي

(٤٩)
 اولوچى و دنياهه هاواك ايشه كرك و بونون صكره.
 جنتك و جهنمك قبول كرك قيا يوب ابد الا با د قاسكوز.
 كرك يوم القيا مته بوييله اينانوب و ايمان كوزدم.
 التمسى و بالقدر خير و ستره من الله تبارك و تعالى و قدا.
 خير و ستره هر نه كلورسه الله تعالى كرك و كرك و اينان.
 ندم و ايمان كوزدم **الوصف** قضا و قدر و خير.
 و ستره اينانوب ايمان كوزدم كرك ايتكى قضا و قدر.
 خير و ستره الله تبارك و تعالى قضا ستره و تقدير يله و د.
 لمسكه د ريعى اينانوب يا تمكه ستره ايوومى او نور مى.
 يله ستره و ايجله ستره و بوز و ستره و ايجله ستره و صومى.
 و عصفه ستره و صبر و زيان و عزمه ستره و حقيقه ستره.
 قضا ستره و تقدير يله د و د لمسكه د و بوييله اولدو.
 عنه اينانوب و ايمان كوزدم و دغى حق تبارك و تعالى.

خیری دیر و راضی و لور و سوز و دخی خفا لی خبری
 و مسیله و راضی و مسیله و سوز و مسیله و لوح خفونه
 باز مسیله و تقدیر امتسیله در و خفتا راز و خفا لی
 خبری استکیندن راضی و لور و سوز و اما شیری سوز
 سیله و مسیله و راضی و لور و مسیله و کلد و شیری
 استکیندن راضی و لور و سوز و صرا و لور و شیری
 نینه خلق ایدر اما خلق امتسی سوز و لور و سی لیه
 و راضی و لور و سی لیه و کلد و راضی و خفا لی و الله غافل
 خیر و شیری و الله غافل ایدر کلد و کینه و لور و سی لیه و اما
 کورد و حقا شرط ایمان اولدی و کینه و لور و سی لیه
 اینا نوب ایمان کورد و کلد و کینه و لور و سی لیه
 نیک و ایمان کورد و کینه و لور و سی لیه و کینه
 و کلد و نینه و لور و سی لیه و کینه و لور و سی لیه

ملا

(۴۱)
 حاله ایتماسی و انتهای و لور و غی خاله قادر و قیوم
 اولدی و غی خاله کورد و کینه و ایمان کورد و قیوم
 کینه و لور و کلد و کینه و کینه و کینه و کینه
 کلد و سینه و سوال اینه سینه و صرا طه و میرانه خیر و شیری
 طرا و جفنه جنت و جفنه کورد و کینه و ایمان
 کورد و کینه و لور و کینه و لور و کینه و کینه
 بلور و اعتقاد ایدر و کینه و لور و کینه و کینه
 و بقله اتنا و قرانه مشورت ایدر و کینه و لور و کینه
 اینا غفدر و کینه و لور و کینه و لور و کینه و کینه
 و رومل ایدر و کینه و بقله اتنا و کینه و لور و کینه
 اینه ملک جائز و کینه و لور و کینه و لور و کینه
 دینی و نکاح کیدر و کینه و لور و کینه و لور و کینه
 اولدی و ایمان و اسلانه و لور و کینه و لور و کینه

(٤٤)
 بِوَصْلِ سَنَدِي أَنْزِلْ وَأَنْزِلْ وَأَنَا زَيْدٌ سَيِّدُ اللَّهِ.
 قَالِي دُنْ غَيْرِي غَائِبٌ بَلُورٌ وَارِدٌ بِمِثْلِ لُورٍ حَقُّ تَبِ.
 رَكَوْنَا لِيْنِكَ جَبِيْ مُحَمَّدًا الْمُصْطَفَى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ.
 وَالسَّلَامُ مِنْهُ وَرُوبُ اللَّهِ تَعَالَى بِرُوبِهِ غَائِبِي أَخْتِ.
 بِنِ بِلُورٍ دِي بِلُورِي بِنْدَن غَيْرِي هِجْ كَسَه.
 بِلُورِي دِي بِلُورِي حَصْرَتِ رَسُولٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ.
 دِي خِي خِي وَرُوبُ بِلُورِي بِيْكَ امْتِ اصْحَابُ بِنِ غَائِبِ.
 بِلُورِي غَائِبِي أَخْتِ اللَّهُ تَعَالَى بِبِلُورِي غَيْرِي كَسَه بِلُورِ.
 دِي وَاعْتِنَه خِي وَرُوبِي **أَخْتِ** فَالْجِلَّةُ وَمِجْلَةُ وَفَقْلَةُ.
 جِيْلَةُ إِنَّا نَنْتَلِ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ وَبِغَيْرِنَه إِنَّا مَامِشُ.
 أُولُو زِيَارَتِ غَائِبِي اللَّهُ تَعَالَى بِبِلُورِي بِنْدَن غَيْرِي.
 كَسَه غَائِبِ بِلُورِي دِي وَبِغَيْرِي عَلَيْهِ الصَّلَاةُ.
 وَالسَّلَامُ غَائِبِي بِنِ بِلُورِي أَخْتِ اللَّهُ تَعَالَى بِبِلُورِ.

وَجْ

(٤٥)
 دِي وَخِي وَرُوبِي **أَخْتِ** قَالِي الدَّرْمَدَنُ وَرَمِلِ ائْتَمَرْمَدَنُ.
 وَبِقَلِّ ائْتَمَرْمَقْدَنُ وَفَرَاغُهُ مَشُورَتِ ائْتَمَرْمَقْدَنُ.
 زِيَادَةُ صَافِي قُوبِ ائْتَمَرْمَقْدَنُ زِيَادَةُ اللَّهِ تَعَالَى لِيْنِكَ.
 ائْتَمَرْمَقْدَنُ وَبِغَيْرِي عَلَيْهِ السَّلَامُ قَوْلُهُ فَاغْفِرْ لِي **أَخْتِ** وَبِغَيْرِي.
 اللَّهُ تَعَالَى لِيْنِكَ رَحْمَتِنِ ائْتَمَرْمَقْدَنُ قَطِيعِ ائْتَمَرْمَقْدَنُ دَائِمًا.
 اللَّهُ تَعَالَى لِيْنِكَ رَحْمَتِكَ وَفَعْدَتِكَ بَعِيْ كُنَّا ائْتَمَرْمَقْدَنُ ائْتَمَرْمَقْدَنُ.
 بِنِ ائْتَمَرْمَقْدَنُ دِي وَرَحْمَتِنِ كَسَمِكَ كَفَرْدُورِ دِي وَرَحْمَتِكَ.
 جَوَابِ وَرَحْمَتِكَ **أَخْتِ** زِيَادَةُ كُنَّا ائْتَمَرْمَقْدَنُ وَفَقْلَةُ.
 ائْتَمَرْمَقْدَنُ ائْتَمَرْمَقْدَنُ تَعَالَى لِيْنِكَ رَحْمَتِنِ ائْتَمَرْمَقْدَنُ كَسَمِكَ.
 أُولُو زِيَارَتِ اللَّهُ تَعَالَى كَفَرْدُورِ بَا رَاغَاغُ قَلَدَنِ تَعَالَى بَارِ.
 لِيْنًا **أَخْتِ** زِيَادَةُ كُنَّا هَدَنُ وَفَقْلَةُ دُنْ قُوبِهِ وَرَحْمَتِهِ.
 ائْتَمَرْمَقْدَنُ دِي ائْتَمَرْمَقْدَنُ وَغَيْرِي ائْتَمَرْمَقْدَنُ عَلِيْ حَالِنِ.
 أُولُو زِيَارَتِ وَرَحْمَتِهِ ائْتَمَرْمَقْدَنُ وَفَقْلَةُ ائْتَمَرْمَقْدَنُ.

(۴۴)
 اَمَّا بَرَادٌ وَدَائِمٌ كُنَّا اشْكُرُكُمْ مِنْهُ نُوْبِهِ الْيَوْمَ دِيوُ.
 نُوْبِهِ كُنَّا اشْكُرُكُمْ مِنْهُ نُوْبِهِ الْيَوْمَ دِيوُ.
 اُولُو زِدْ يُوْعَلْنَا جَوَابٌ وَيُرْمِشْدُرْ كُنَّا اشْكُرُكُمْ.
 غَايَتُ حَادِرِ الْيَلِيهِ وَخَوْفِ اِيْدُوْبِ فَسَادِ اَهْلِيْلِيهِ قُوُ.
 نُوْبِيهِ وَسُوْبِيهِ زِيْرَا اِنَّكَ اِيْلَهُ مَعَا حَشِرَا اُولُو زِدْ.
 دَائِمًا صَالِحًا لَهْ قُوْبُوْبِي سُوْبِيهِ زِيْرَا صَالِحًا لَهْ.
 قُوْبُوْبِي صَالِحًا لَهْ حَشِرَا اُولُو زِدْ دِيوُ **بِسْمِ اللَّهِ تَعَالَى**.
 نَكْ عَدَا بِنْدَنَ وَعُضْبَنْدَنَ اَمِيْنُ اَوْلَمَّا مَقْدَرُ دَائِمًا اَللَّهُ.
 تَعَالَى دِنَ قُوْرَقَقْدَرُ وَيُوْبِي مَوْمِنِ بِنِمْ عِيْبَا دِيوُ جَوْدَرُ.
 وَاقُوْرَقَمُ وَيَا زِيْمَ جَوْدَرُ وَكَلْهُلَ تَقْوَايِمَ وَاهْلَ تَرْتِيْبِمْ.
 بِنِمْ كِيْجِهَ وَكُونُوْرَ عِيْبَا دِنَ وَطَاعَتِ اِيْلِهِمْ نِمَّ اِيْجُوْرَ خَوْفِ.
 وَخَشِيْتِ يُوْقَدَرُ وَبِنِمْ بُوْنَدِنَ نُوْبِيْلَهُ قُوْرَقَلْ وَوَقَرُ.
 دُرْسَهْ عَلَمًا كَهْرْمُوْرَ دِيوُ جَوَابٌ وَيُرْمِشْدُرْ **دِيوُ اَمِيْدِي**.

اَمِيْدِي

(۴۵)
 اَمِيْدِي بَرَادٌ نَقْدَرُ عِيْبَا دِنَ وَطَاعَتِ اِيْلِهِمْ وَنَقْدَرُ.
 صَالِحِ وَتَرْتِيْبِ اَهْلَ تَقْوَايِمَ تَرْتِيْبِ اُولُوْرَسَهْ وَنَقْدَرُ.
 اَوْقِيُوْبِ وَيَا زِيْمَ بِنِمْ اُولُوْرَسَهْ حَقِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى دِنَ.
 خَوْفِ كَسِيْمُوْبِ وَجَمْلَدِنَ زِيْرَا دِيوُ قُوْرَقَهْ وَدِيْهِ كِهْ.
 يَا رِيْبَ بِنِ سَكَا لَاقِيْ مَسَا دِنَ اَتَمَكَهْ قَاوِرْ دِكَلَمَ يَا رِيْبَ.
 بِنِ قَضَا لِهْ وَدِيْجَمْلَهْ مَخْفَرَتِ اِيْلَهُ دِيوُ رِيْسَهْ تَصْرُغِ.
 وَيَا زِيْمَ اِيْلِيْهِ **بِسْمِ اللَّهِ تَعَالَى** وَالْاَعْتِقَادُ حَاوِلَ حَاوِلًا نَعْنِي.
 بَرَادٌ دَائِمًا يَدُوْبِي وَكِيْدُوْبِي حَاوِلَ اَوَّلَهْ نَعْنِي لَمَّا سَنَدَهْ.
 وَصَمَّا سَنَدَهْ يَلَاوَنَ سُوْبِيْلِيْهِ حَاوِلَ اَعْتِقَادِ اِيْلِيْهِ.
النَّحْنُ وَالْاَعْتِقَادُ حَرَامٌ حَرَامٌ نَعْنِي حَرَامٌ اَعْتِقَادِ.
 اَتَمَكَدَرُ نَعْنِي يَدُوْبِي وَاِيْجِدُوْبِي وَكِيْدُوْبِي وَفُوْرَشَا نَدُوْبِي.
 نَسَنَهْ لِحَرَامِ اَوَّلِيْهِ وَبِلَاوَنَ سُوْبِيْلِيْهِ وَحَرَامِ اِيْجِهْ وَوَلَاوَنَ.
 اِيْمِيْهِ وَوَرْنَا اِيْمِيْهِ وَوَقَطَاعِ طَرِيْقِ اَوَّلِيْهِ نَعْنِي خَلْقِكَ مَا لِيْ.

(٤٦)
 جبراً وقهر المية. ويؤكد مثالي أولان تسنلرون كندك.
 حفظ المية وخرامدن احتراز ايدوب يك صقنه **باب**
 عفا يدعي بوالله عظيم الشانك واجب أولان صفتك.
 وحال أولان صفتك وجايز أولان صفتك بلدر.
نست والله الرحمن الرحيم.
 الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا
 محمد وآله وصحبه أجمعين **أما** بعد بوندن صكر معلوم.
 اولكه انك اول فرض عين اولان هرغا قل وبالغ أولان.
 كسنك اورزيتكه كرك اراوسون وكرك عورت.
 اولسون الله تعالى حقنه بلمه سي واجب اولان صفتك.
 وحال اولان صفتك وجايز اولان صفتك بلكدور.
 كذلك بغير لوحقنه دخی واجب اولان صفتك وحال
 اولان صفتك وجايز اولان صفتك بلكدور بوضعتك.

بوجه

(٤٧)
 بوليه بلمه كسنك ايمان في صحیح دكلدز بس عدي الله.
 تعالى حقنه بلمه سي واجب اولان صفتك بلكدور **اولكه**
 وارا اولقدر **اكيف** وارا غنك اولي اولما مقدر **اچيه**
 وارا غنك اخرى اولما مقدر **دچيه** جميع برطو كرجق.
 مكانه محتاج اولما مقدر وبر كسنك طو عور مسنه.
 محتاج اولما مقدر **سجيه** الله تعالى جميع برنسنيه.
 بكونه مكدور **التخي** ذاتك وصفاتك وافتا اليك
 اولما مقدر **بچيه** ايسيت ميسي اولقدر **كچيه** كور ميسي
 اولما قدر **طغز تخي** كوجي اولقدر **اچيه** دلمه سي اولق.
 دراون **بچيه** سويله سي اولقدر **اون** **اكيف** دروب.
 اولي اولقدر **اون** **اچيه** بلي اولي اولقدر **اون** **دچيه**
 ايسيت اولي اولقدر **اون** **سجيه** كوجي اولي اولقدر.
اون **التخي** كوجلو اولي اولقدر **اون** **بچيه** دلمه.

(٤٨)
 بچی اولی و لمقدر بچی سوبله بچی اولی و لمقدر اشت.
 الله تعالى حقته واجب اولان صفتلر بولرد زرا بو.
 صفتلر الله صفاته بولما مق عقله فکر اولماز و حال.
 اولان صفتلر دخی بکرمیدر او کوردی بچن صفتلر.
 صندیدر **اولی** وارا و لوب واجب اولما مق حال **ایک**
 وارا لفتلر اولی اولما مق واجب اولما مق حال **ایک** وار
 لغتلر آخری اولما مق واجب اولما مق حال **دخسه** هج بولر
 دجن مکانه محتاج اولما مق واجب اولما مق حال **بشخ** الله
 تعالی هج برستیه بکرمک واجب بکرمک حال **التیخ**
 ذاتنه و صفتلر و افعالنه ایکلان اولما مق واجب
 اولما مق حال **دخی** دردی اولما مق واجب اولما مق حال.
سک بچی بلسی اولما مق واجب اولما مق حال **طغور** بچی
 اشتیه بی اولما مق واجب اولما مق حال **ایک** کوردی

تو

(٤٩)
 اولما مق واجب اولما مق حال **ون** بچی کوجی اولما مق
 واجب اولما مق حال **اون** ایکلر دیلسی اولما مق واجب
 اولما مق حال **اون** **ایک** سوبله بی اولما مق واجب اولما
 مق حال **اون** **دخی** دردی اولما مق واجب اولما
 مق حال **اون** **بشخ** بچی اولما مق واجب اولما مق حال
اون **التیخ** لشدی بچی اولما مق واجب اولما مق حال **اون**
 کوجی اولما مق واجب اولما مق حال **اون** **سک** کوجلر
 اولما مق واجب اولما مق حال **اون** **طغور** دیله بچی اولما
 واجب اولما مق حال **ایک** سوبله بی اولما مق واجب
 لمت حال **اشت** الله تعالى حقته حال اولان صفتلر
 دخی بولرد زرا بولمقدلر الله تعالى لیده بولمقدلر
 فکر اولما **الله** تعالی حقته جانرا اولان صفتلر دخی.
 هر مکن اولان ایشلک و یا خور ایشلک ملک در الله تعالی.

دِيلَه دَوَكْنَه قَوَابْ وَيِرْمَلَكْ كِي وَيَاخُودْ وَيِرْمَلَكْ كِي وَ
دِيلَه دَوَكْنَه عَذَابْ اَتَمَكْ يَاخُودْ اَتَمَكْ كِي **يَغْبِرْ لَر**
حَقَّقَه دِيخِي وَاِجِبْ صِفَتَلَر دَرْدَلَر **اَلَكْ** جَمِيعْ سُوْرَتَلَر
طُوغْزِي وَكِرْجَكْ اَوْتَقْ **اِكْجَنِي** ظَاهِرْلَرَكْ وَبَاطِنْلَرَكْ اَمَّا
وَمَكْر وَهَدَنْ صِفَتَه مَقْ **اَوَجَنِي** هَبْ اَمْر اَوْتَقْ قَلَرِي
نَسْنَلَرِي اَدَمْ اَوْتَقْ تَلَكْ رِيَهْ يَتَشَدَلَر مَكْ **دَر دِيخِي** يَغْبِرْ
لَر سَا اِيْرَا نَا سَدَنْ عَقْلِي اَوْتَقْ اَشْتَهْ يَغْبِرْ لَر حَقَّقَه وَ
جِبْ اَوْتَقْ صِفَتَلَر بُوْتَلَر دَر زِيْر اَبُو صِفَتَلَر يَغْبِرْ لَر
بُوْتَلَر مَقْ عَقْلَه فِكْر اَوْتَقْ **اَحَالْ** اَوْتَقْ صِفَتَلَر دِيخِي
اَوْتَقْ دَر دِيخِي صِفَتَلَرَكْ ضَعِيْدَلَر **اَوْتَقْ** سُوْرَتَلَر
طُوغْزِي اَوْتَقْ وَاِجِبْ اَوْتَقْ **اِكْجَنِي** ظَاهِرْلَرَكْ
وَبَاطِنْلَرَكْ حَرَامْدَنْ وَمَكْر وَهَدَنْ صِفَتَه مَقْ وَاِجِبْ
صِفَتَه مَقْ **اَحَالْ** هَبْ اَمْر اَوْتَقْ قَلَرِي نَسْنَه

كَرِي أَدَمَ وَغُلَّانِيْنَه بَيْشِدِه مَك وَاجِبُ بَيْشِدِرُ
 مَك حَالِ **دور** بِيغِبِرْ كُرْ سَايَرُ نَاسْدَن عَقْلِي
 اُولُقْ وَاجِبُ اُولُقْ حَالِ اَشَهْ بِيغِبِرْ كُرْ حَقَقْدَن حَالِ
 اُولَان صِفَتْلَر بُوْنَلَرْدُرْ زِيْرُ اُولُ صِفَتْلَر بِيغِبِرْ كُرْ دَه
 بُولُقْ عَقْلَه فِكْرُ اُولَا نَزْجَا **بِيغِبِرْ** اُولَان صِفَتْلَر دَحِي
 بُوْنَلَرْدُرْ بِيغِبِرْ كُرْ حَسْتَه لَاقْ اُولُقْ وَفِيْوَرْ لَاقْ اُولُقْ
 وَبُوْنَلَرْ اَمْنَالِيْ هَرْنَه اُولُورْ سَه بِيغِبِرْ كُرْ اَحْلَرِيْنَه صُرْدُ
 وَبِيغِبِرْ اَنْجِيْ نَوَالْبِرِيْ دُرْ دَجَلَرِيْ اَرِشْ وَزِيَا دَه اُولُورْ
 اَمْدِيْ بُوْدُكُرْ اُولَان لَر بُوْرَا يَه طَلَحَه دَن هَرْمُوْرْ مِقْوُ
 اُولَا لَاقْ وَهَرْمُوْرْ نَكْ اُولُورْ بِيْنَه اَكْرَا اُولُسُوْن وَكُرْ كُرْ
 عُوْرَتِ اُولُسُوْن بُوْكَلَرِيْ بُوْلِيْجَه بِيْلِكْ فِرْهَرْمِيْنَدَه
بُوْلِيْجَر مَكْرَه تَرَا دَم اَهْلِ سَسْتِ وَبِلْجَا عَمْدَن اُولُغْه
 اُولُورْ اَكْبَرْ مَسْئَلَه بِلْمَك لَاقْ دَنْدَه كِه حَتِّيْ اُولُ اَدَم اَهْلِ سَسْتِ

(٥٤)
 والجماعت ذن اوله اونی سئله نك **وَكَيْسَ** ايمانك
 استننا ائمه سئله د یعنی سن مسلمانم سین د بولگوری
 لکله ائمه سئله موئم د بیه انشاء الله د بیه زبیرا
 انشاء الله د بیک ایمان سئله زبیرا انشاء الله
 د بیک معانی یا اولور یا اولماز د بیک **امید**
 هر مؤمن ایمان واسلام خصوصتله این شاء الله
 لفظیکه سولیمیه بولدن بک احتراز ایدوب صیقله
اما غیر خصوصه و غیره ایشله و غیره مصلحتن
 این شاء الله د بیه ضرری یوقدیر و بجه برده انشاء الله
 د بیک بکری و احکام ایمان واسلام خصوصتله انشاء الله
 د بیه نه هر شیئ بینه رایجدر د بولگوری قول ضعیف
ایکین ایمانک حجادله ائمه سئله زبیرا ایمان واسلام
 خصوصتله حجادله ائمه سئله حرامدن و اهل بدعت اولور

جی

(٥٥)
 یعنی بر مؤمن بر سئله سولیمیه و بر مؤمن د بجه بر غیر
 مسئله سولیمیه و اکی سئله د بجه سولیمیه و کلری مسئله
 کر بر بینه اولیمیه بر بیکه چکسور عنا د ائسه لکله
 سنک سولیمیه و کل مسئله بولدن د کلدر د بیه اکی
 بر بیکه بولیمیه حجادله ایدوب چکسور اکی د بجه اهل
 بدعت اولور و ارب بر علما یه دانشمند قلری ایچون
اما اکی د بجه و ارب بر علما یه دانشمند هر قنغی
 سنک ضبط ائید و بیک مسئله بولدن ائسه اکی د بجه
 اول علما نك سولیمیه و بیک مسئله قبول الیلیر **اوجیبی**
 اسلام بادشا هئنه برده عا ائمه مک زبیرا اسلام بادشا
 بد عا ائمه بوسنون عالمه بلعه عا ائمه **دین** سغ
 اسلام بادشا هئنه بد عا ائمه ائگی دین و بر مشد هر کله
 اسلام بادشا هئنه بد عا ائمه ائسه اکا شرکا تعزیر بینه

(۵۴)
 ایدر اگر طوبیوت کنه ایدر سه آبی ایدر لرین سون
 زیر اسلام بادشا هینه دینا اغنک بوسون عالمه
 ضرری وارد اسلام بادشا هینه دعا اتمک بوسون
 تون عالمه خیر دعا اتمک و اسلام بادشا هی بقدر ظالم
 اولور سه قیل ایله قار شو جقیل همان دعا ایلیمه کس
 زیر اهل سنت و الجماعتک براعتقا دین بود دین اسلام
 بادشا هینه خیر دعا اتمک و زیر ایلک ظالم اوله سی
 خلقک قیلدر **در** حضرت رسول اکرم علیه
 الصلو و السلامک اصحا بلربنک کلمی سوبله عکدور
 هرکیم رسول علیه السلامک اصحا بلربنک ذایم
 مدحی دین سه اول آدم اهل سنت و الجماعتد
 اولش اولور اما رسول الفک اصحا بلربی حقان
 سرعه خالف سوز سوز لر سه اول اذمه شرعا تعزیر

بیت
 ۹۶۰

(۵۵)
 شدید و سیاست ایدر لرو مضر اولور سه شرعا
 حقنه کله لر **امیر** هر ادمه لار مدمر که رسول الفک
 اصحا بلربی ذایم ایلوک ایله مدح ایدر لر زیر اهل
 سنت و الجماعتک براعتقا دین بود **بسی** حضرت
 ابوبکر الصدیق رضی الله عنه مرتبه سینه پیشور بر
 اولیا دخی یوقدم دیو اعتقا اتمک زیر بود و ورت
 چهار یا لک ثوابنه و فضیلتنه پیشور یوقدور بود
 دورت چهار یا ری پیغمبر رسول علیه السلام
 سز جنتلک سز دیو خبر و بر مشل در غیری اولیا
 لرو بود لک فضیلتنه پیشور یوقدور و بر دخی
 بود و ورت چهار یا ری مرتبه لری ایلک سوز **اولی**
 حضرت ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه حضرت بلربدور
ایک حضرت عمر رضی الله عنه حضرت بلربدور

(۵۶)
اوجسی حضرت عثمان رضی الله عنه حضرت تلبیس
در حضرت علی و الله وجهه و رضی الله عنه
 حضرت تلبیس یغیر علیه الصلوٰۃ والسلام جنّت
 کسین دیو خبر و کرد و کردی جو قوروز انا بود و ورت چهاز
 یار بلو و معزوف و مشهور در امدی اعتقاد اهل
 سنت و الجماعت دن اولناز بود و ورت چهاز یارک
 مرتبه سینه بشور و اولی و علما یوقلر دیه و اردو
 دیناری منع ایلملر اعتقاد اهل سنت و الجماعت بری
 بود **التخصیص** اهل فیلدن بری تکفیر انه مکدر یعنی
 نرا دمی کناه انکله کلور اولدی دیمه مکدر دیر انا
 کناه انکله و فسق انکله و آدم اولدیر مک ابله
 و زنا انکله کاهور و انما ما اذ انکی حلال و بیترسه
 انا نرا دم نقد و صالح و نقد و مؤمن اولور سه اغزندن

کلی

(۵۷)
 کفر و شرک صا در اولور سه اندکی عبادت کبد
 نکرا بخندید ایمان و تجدید نکاح لازما اولور **امدی**
 آدم کناه انکله ابله دیندن چمنان نوبه ادوب ایمان
 اولور سه اما فسخه و فساد مصرا اولور سه قورقلر
 کفر نه سبب اوله **امتل** فسق فساد ایدن امدلر فی الحال
 صوچی فکر ادوب کناه نه نوبه ابله و بری نوبه ناخیز
 اولناز اهل سنت و الجماعت بر اعتقاد دیر بود و
 بش و وقت نمازی جماعتله قلمقد ریزا بش و وقت نمازی
 جماعتله قلمق پیچیر ترک سننیدر و سنت مؤکده در
 حتی جماعتی ترک ایدن ادمک شها دینی مقبول دکلدر
 دیو علما جواب ویر میشلر در جامع و مسجد و زینه یقین
 اولوب واصل و عدری اولمیدر نمازی جماعت ابله اوله
 قلد و رسال اول ادمک شها دینی مقبول دکلدر و یوجواب

(۵۸)
 ویریسند و **امیدی** هر مؤمن و مومندیش وقت نماز عتله
 قیله و جماعتله قلینان نمازک نمازی ارنوق و جوق اولور
 اندی بش وقت نمازی جماعت ایلک قلمسه سوع و مدلا و ست اولور
سکین خصلتی صالح امامک و فاسق امامک اوردن نماز
 قلمق جائیزد و به اما صالح امامک اوردن قلینان نمازک
 نمازی فاسق امامک اوردن قلینان نمازکی دکلدهد صالح اما
 ملک اوردن قلینان نمازک نمازی و فضیلتی جوقدر **امید**
 فاسق امامک اوردن قلینان نماز جائیزد و اما مکملور
 امیدی جائز اعتقادی اولدق کوری مکر و همدی د بوسه
 سنه لایم کلن امید مؤمن و مومند اولدق صالح امامک
 اوردن نماز قلمق و رصالح امام نقد نمازاق اولور سه را
 یوب بوله لکر عدری یوغنسه اهل سنت و الجماعتک
 براعتقادیدن بودر **سکین خصلتی** آدم اولسه اما فاسق

(۵۹)
 اولسه خصلتکندن بر آدم کلمسه اول جماعتی جائیز سه
 کلون فلان کلمسه اولدی نمازنی قلام دیسه و اول
 جماعت دیسکر که نمازک نمازنی قلام زیز اول آدم
 کناه ایله دی و آدم اولدیر دی فساد ایله دی زنا
 و لواط ایله دی و فاسق ایله یحیی نمازنی قلام زیز
 اول آدمک اهل بدعت اولور کوز زور فاسق آدمک نمازنی
 قلمق جائیزد و اگر اول آدم نمازک کلامیسه زیر ارب
 نمازی بلور اول آدم خاله کید و کن و اول دخی جناب
 رب تعالیک مشیه تنه دیر دیر سه فضیله جنتنه
 قور دیر سه عدله جنتنه قور کاه قور یا یوب
 تمام اولدق باده الله جقوب جنتنه کور و اهل
 سنت و الجماعتک براعتقادیدن بودر **سکین خصلتی**
 ایاق اوردن سه مسیح جائیزد کلام دیمیه زبیرا

چلادق آبق اور دینه مسیح انک قزلبا شله مخصوصدر.
 اندی چلادق آبق اور دینه مسیح انک اهل سنت والیما.
 عتک اعتقادیه کلایز دیرا قزلبا شایه کریمه بکلمش.
 واسه ایکن اوقوز و دجی سنتک خاکانک ایشلر.
 اهانن یجون و دجی صفا الینک التینی فرانش تکر وصفا.
 لینی طوطا مدن اکسینک فرقی وصفا لی ایلدوب ایکی.
 یالکرک وصفا لیک اور تکر تینی تراش انک و بیغی.
 فرقد رقی بوکلار رهق قزلبا ش غیلدر زیر استنک.
 فحایندر بوکلردن بری برامده بولنورسه اول.
 آدم قزلبا ش صفاک اشلسن اولور اکر اعتقاد ایلرسه.
 قزلبا ش اولور اکر یکنرک ایلر سه قویه واستنفا.
 ایدوب علما تک اکنه بک یا سوب طوطوی اکر تکر.
 و اول علما دجی بورق و یقی مذهبدر دن اولیکه زینا.

فی نهاده کنیدی علما قیافته قیوب بن علما یم دیور.
 خلقی الدایوب و بولدن چقا دکر جوق اولری بومشلو.
 آدم علما اشدیلرک ادرینی بوز دیر شیدری اکیجون.
 علما یه رعایت و حرمت فالیدی زیر یجوجی فالجیلر و.
 رمالر و محملر و بورق مذهبک صورت اوغریسی.
 مر بیکر جوق اولدی بوکلارک شرنن رب تعالی امیه.
 محندی حفظ ایلکه اندی مؤمن و موصرا و لان اهل.
 سنت علما سنی را یوب و بولوب تعظیم و تکریم.
 ایلر کر و اندن بکدی کنه بری اکر تکره کر اندی.
 چلادق آبق اور دینه مسیح جائز کلایز اهل سنت والیما.
 عتک بر اعتقادیه بود و در اور دینی دجی بودرک.
 بریمتی خزاره قود قری وقت استونی عتده ایکن اوز.
 مدن او جیلکه یا خود کورک ایلک مینک اور دینه طبراق.

(٦٤)
 اَنَّا رَسَمَهُ اَهْلُ بَدْعَتِ اُولُو زِيْرٍ اَوَّلُ مِثْقَلِ خَوْرِ وِلْسِ.
 اُولُو زِيْرٍ وَهَمْ سَمْتَلِكُ خَالِغِيْدُ وَهَمْ كَهْرُ فَعْلِيْدُ زِيْرٍ
 بَرَكْتِكُمْ بَدْعُ زِيْرٍ يَوْ قَهْرُ كُوْرِي يُوْرُ زِيْرٍ فِي زَمَانِهِ
 خَلَقَ بُوْكَامِ مَسْتَاوِدُ زِيْرٍ مِثْقَلُ مَزَاوِرُهُ فَوْدُ قَلْبِي وَفَقِيْدُ
 اَوْسُتُوْقِي اُوْرُ عَمْدَا وَجِيْلِكُنْ يَا خُوْدُ كُوْرِكُ اَلْبَلْ مِثْقَلُ
 اُوْرُ زِيْرِيْهِ طَبْرَاقِ اَمْتِيْ عَادَتُ اِيْدِيْ شُكْرُ بُوْجُوْدِ سَمْتَلِكُ
 اُوْرُ زِيْرِيْهِ وَبِشْعَبِرِ عَلَيْهِ الصَّلَوُ وَالسَّلَامُ اِيْدِيْكَ
 دِيُوْ بُوْرُ مَدِيْ اَصْلَاوُ بَرَكْتِكُمْ بَرِيْ يَوْ قَدُ بُوْرِيْ اَعْدَا
 وَعَادَتُ اِيْدِيْدَانِ بَلْ صِقْنُوْبُ قَحْنَهْ كُوْرُ اسْتَلْسِيْ دِيْجِيْ
 مَسْعُ اِيْدِيْ اَهْلُ سَمْتِ وَالْجَمَاعَتِكُ بَرَا عِتْقَادِيْهْ بُوْدُ
 اُوْرُ زِيْرِيْهِ اَمْتِيْ بَرَادَمَهْ دِيْسِيْ خُوْرِيْ اَنْسَاوُ نَكُ جَانِيْ
 اَلْتِيْنُ دَا اَنْسَاوُ اَوَّلِيْنِجَهْ خُوْرِيْدَانِ بَرَكْتِكُمْ دِيْسَهْ وَجَانِ
 جَمَاعِيْجَهْ خُوْرِيْ جَقَارُ دِيْسَهْ اَهْلُ بَدْعَتِ اُولُو زِيْرٍ اَكْتَابِهْ

اَوَّلِيْ

(٦٥)
 مَخَالِفُ اَنْسَاوُ نَكُ خُوْرِيْ سَبِيْلُ اُولُو زِيْرٍ اَوَّلِيْهِ اِيْدِيْ بَرِيْجِيْ
 بُوْلَهْ طَاوِيْبُ طُوْرُ زِيْرٍ وَشَرَكُ كَهْرُ وَصَلَاوُ لَنَهْ اِيْكُنْ حَقُ
 اِيْمَالِيْ هِدَايَتِ اِيْدِيْ بَرَكْتِكُمْ اَسَامُ اِيْلَهْ مَسْتُوْقِيْ اَوَّلَا زِيْرِيْ
 وَدِيْجِيْ بَرَا اِيْمَانِ زِيْرٍ اَوَّلَا طَاوِيْبُ نَدَاوُ خُوْرِيْدَانِ بَرَكْتِكُمْ
 تُوْبَهْ وَاسْتِغْفَاوُ اِيْدِيْ بَرَكْتِكُمْ طَاوِيْبُ وَطَاوِيْبُ اَوَّلَا زِيْرٍ اَمْتِيْ
 خُوْرِيْ جَانُكَ النَّدَهْ دَا اَنْسَاوُ اَوَّلِيْجَهْ خُوْرِيْدَانِ بَرَكْتِكُمْ
 اَهْلُ بَدْعَتِ سُوْرِيْدِيْ زِيْرٍ اَهْلُ اِيْلَهْ خَالِغِيْدُ اَمْتِيْ اَهْلُ
 سَمْتِ وَالْجَمَاعَتِكُ بَرَا عِتْقَادِيْهْ بُوْدُ زِيْرِيْهِ كَهْرُ بَلْجَلِكِهْ
 كَهْرُ سُوْرِيْجُوْرُ قَهْرُ اَمْتِيْ خَلْقُكُ لِسَانِيْ دَهْ مَشْهُوْرُ اَوَّلَانِ
 وَبَلْجَلِكُ اِيْلَهْ سُوْرِيْجُوْرُ قَهْرُ اَمْتِيْ خَلْقُكُ كَهْرُ زِيْرٍ بَرِيْجِيْ
 اَوَّلَا اَللّهُ وَرَسُوْلُ شَاهِدِمُ اَوَّلَسُوْنُ دِيْكَ كَهْرُ زِيْرٍ
 بِيْغَبَرِيْ غَايِبُ بَلُوْرُ دِيْمِشْ اَوَّلُو زِيْرٍ كَهْرُ
 شَاهِدِمُ اَوَّلَسُوْنُ دِيْسَهْ كَهْرُ دِيْرُ اَبَرِيْ وَكُوْرِيْ غَايِبُ

بلور دیش اولور **برکسه** کورک الملک ملخری شاهدم.
 اولسون دیشه کورد زیرا الملک ملخری غایب یوز
 دیش اولور اندر ایشه غایب یلخر **برکسه** نماز قلوب
 ال قال دیر دعا ائدکه یارب یارسول الله دیشه.
 یعنی حال من بلور سین دیشه کورد زیرا یا الله.
 دید و کی کفایت ایدر یا رسول الله دیرک شرک در.
اما الله تعالی شاهدم اولسون و یکا موکل و لا صا.
 عده کیر و صولک کیر ملخرشا هدم اولسون دیشه.
 دلکدر و ضروری یوقدر **برکسه** بر جاست استکبر.
 لوجر بدیر قوت و حاجی بکناش و بی و یا حضرت بی.
 سن پیش دیشه و اعتقاد ایدسه تجدید ایمان و عین
 نجات لازم اولور **برکسه** کل علیه کیر لم دیشه اول.
 دخی دیشه عالم سکانه و بر دیر و یا علیدن نه قایل.
 ج.

بولدک و یا خود علم قارین طهور مرز دیشه و یا خود.
 تادم نه ثقیل **دصین** دیشه و یا خود بن علی هم.
 و سوم دیشه و یا خود علم او قایل نلری سوم دیشه.
 و یا خود اندر قوت و عز و دل و یار و جبر و دلخیر و.
 دیشه اسمنا تمش اولور بوجله سوز کرک برنی بر آدم.
 سولسه کورد و بوسوز لری دین اذمه عید ایمان.
 و تجدید نجات لازم اولور **برکسه** برکسه کل آدم.
 نماز قبل دیشه اول کسه بن نماز قلم دیشه و یا.
 سوز نماز قلم غرض ایش و یا خود آتی کیم قیلا و دیشه.
 و یا خود قیلا و دم اما جود کیم قیلا و دیشه و یا خود.
 کونه برکة قیلا و دم و یا خود اوچ کونه بر قیلا و دیشه.
 و یا خود آتین برکة و یا یلک برکة قلم و یا خود هر.
 نماز قیلا و صر و یا بن جوق اولور دیشه بوسوز.

(٦٦)
 لَوَ جَمْلَه بِي كَهْزَدَر اَمْدِي بُونَلِي سُولِي اَدَمَه
 بَجْدِيد اِيْمَان وَبَجْدِيد نَحْاج لَانِم اُولُو **بِرْ كَسَه**
 بَر كَسِيَه كَل طَغَنِي كَسِي وَبَغِي قَرَق دِيَسَه وَا خَوْد
 بَاشِي تَر اَسِي اِيْتَمَن زِيَر بُونَلِي سَسْتَن دِيَسَه اُولُو
 بَن بُو كَاه رِي اَسْ كَمَزَم دِيَسَه بوسوَر دِي كَهزَدَر
 دِيَسَكِه بُو دِيَا قَل يَدَر وَا لِي دِي دِيَسَه بوسوَر
 كَهزَدَر بَر اَلله عَظِيْم الشَّاكِلان عِيَرِي قَالِم وَا رَدَر
 دِيَش اُولُو **بِرْ كَسَه** بُو فَلَكَ وِبُو دِيَا نَكَا نَل اِيْتَارِي
 دِيَسَه بوسوَر دِي كَهزَدَر زِيَر اَكْ دَوِيَه كَل صَرَر
 وَزِيَا نِي دُنْيَا دَن وَفَلَكَ دَن بَلِيَش اُولُو بُونَلِي اِيَسَه بَر
 سَيَه قَا دَر دَ كَل دَر كَسِيَه خِيَر وَفَر فَا يَدَر وَضَرَر
 هُونَه اُولُو دَسَه اَلله عَا كِي دَن بَلَك كَر **بِرْ كَسَه**
 اَدَمَه دِيَسَكِه اَغْرِيَن اِيْمَان سَر قَا نَسُون دِيَسَه وَا خَوْد

ح

(٦٧)
 حَقِي تَارَك وَتَقَا لِسَنَك جَا نَك اِيْمَان سَر السُون وَا خَوْد
 اَبَا لَا بَا دَجْمَان جَغِيَه دِيَسَه بوسوَر دِي كَهزَدَر
بِرْ كَسَه بَر اَدَمَه بَر هِي كَا فَر دِيَسَه وَاُولُو دِي كَا وَا
 سَن سَن دِيَسَه وَا خَوْد كَا وَر لِي اوستونان قَا لِسُون
 دِيَسَه اِيَكْسَنَه دِي كَهزَدَر اِيْمَان وَبَجْدِيد نَحْاج لَانِم
 اُولُو زِيَر اَبَر بَر كَرِيَنَك كَهزَدَرِيَنَه رِضَا وِيَر مَش اُولُو
بِرْ كَسَه بَر اَدَمَه كَا وَر دِي دِي كَا وَر سَن سَن دِيَسَه
 وَاوستونان قَا لِسُون دِيَسَه كَهزَدَرِيَنَه رِضَا وِيَر مَش اِيلِيَه
 اَمْدِي اَدَم سَن خَطَا اَنَد وَفَلَن كَا وَر لِي بُولِي اَحْم وَا
 سَن بَجْدِيد اِيْمَان وَبَجْدِيد نَحْاج اِيلَدِيَه **بِرْ اَدَم** بَر اَدَمَه
 بَاسْت يَه دِيَسَه وَا خَوْد بَاسْت بَر سَن دِيَسَه
 وَا خَوْد بَاسْت اَغْرِيَنَه اُولُسُون دِيَسَه بوسوَر دِي كَا
 كَهزَدَر **بِرْ كَسَه** نَك اَغْرِيَنَه وَا خَوْد بُونُو نَه

(۶۸)
 ویاخورد کوزه ویاخورد قولاغنه جماع لفظیله سو.
 بودی بالاشاق کورد **برآدمه** برآدمه بوردونه.
 یلنه بوردیسه بودی کورد **برآدمه** برآدمه اچه سن.
 آدم آدم دکلدر و آدم خسانده دکلدر دیسه بودی.
 کورد **زیرا** حضرت عیسی علیه السلام باری اچیه.
 مکال دکل ادبی اولیه اولوغنه حضرت عیسی علیه.
 السلام استغنا فی امش اولور امدی انسا ناک شرفی.
 ایمان و اسلام و دین الیه **در برآدمه** پیغمبر لر وک.
 اولی حضرت آدم علیه السلام و آخری خرمز ناب.
 پیغمبر حضرت محمد علیه الصلو و السلام ایدور.
 بکسه اول آدم دچی سگمان دکلر زیر پیغمبر لر انان.
 ایمان کتور عیش اولور اول آدمه خیر ایمان و خیر.
 لازم اولور **برآدمه** صوغنه افندیلر استهزا صوغنه.

(۶۹)
 چک ویاخورد مناجلک ویاخورد باق شونک سار و یحیونه.
 ویاخورد باق شونک قیاقفتکه دیسه بوسوز لر بالافاق.
 کورد **برآدمه** استغنا فامیرچک ویاخورد خود.
 امیر لر اولور ویاخورد چیلک سن اولور دیسه بوسوز.
 لر دچی کورد **زیرا** پیغمبر علیه السلام دلی و چیلک سن.
 دیمش اولور **برآدمه** جامع شریفه استغنا فاجامیلک.
 ویاخورد سید شریفه مسجد چک ویاخورد امام افندیلر.
 اما چک و مؤذین افندیلر مؤذن چک دیسه بوسوز.
 لرک جمله پیغمبر لر و دچی **برآدمه** سله شریفی سوز.
 سولیکه چک برده سولیکه بودی کورد و دچی.
 فالان ادم دن دسوت ادم دیمک برده حقی ادم.
 دیسه بوسوز دچی کورد و دچی فالان ویوده وفالان.
 صوبانی فالان اچی جرمک لر دیمک برده فالان ادم دن.

(٧٠)
 وینوده ووصو یاشی کلیدی حَقِّک الہی دیسه بوسوز.
 دخی کفر در ویاخود یاشا کر ویکلر فلان کوی فیان.
 ادخی جرمکدی دیکل یرده یاخود یاشا ویکل کویدن.
 یاخود فلان ادمند کلیدی حَقِّی الہی دیسه بوسوز.
 لر دخی کفر در زیرا اول ادملرک یاشا کر ویکلر و.
 وینوده کر بور جلمی یوقدر انکر الدقلری آقچہ.
 ظلم اوهرادر وحرکدر انچون حَقِّی الہی دیک.
 کفر در ایدی یاشا ویکلر وینوده ووصو یاشی کلیدی.
 فلان کوی فلان ادخی طاقا قادی دیکل کرک لمرای.
 مؤمن و موحد اولان دین قرینلر شلمی بوسوز لرک.
 جمہ سندن کند وکری حَقِّی الہی سیر زیرا ادم بو.
 سوز کرک برینی قصدا ایدوب سولیکه کرک ارک.
 عورت ایمان کیدر بوطه طبیان نصرانی کچی اولور رعنی.

بسم الله الرحمن الرحیم

(٧١)
 بالله الفاظ کفر جوقدر بربریا زمن ممکن دکل بوقدر چہ.
 مختصر بیان اولندی بونلری حَقِّی الہی کمال مرتبہ.
 اکلا دقین صکر خوفی اولان مؤمن زیا ده جهت وسعی.
 ایدوب کند وینہ فایده اولانلہ عمل ایدوب ضرر اولند.
 بحر بور سالدک نل ایتند اولان مسایل دینیه منبط.
 اولنه حق سسائل لر در ایدی مؤمن قوندا شلم بور سالدک.
 اوقیوب اوکر نه واکلر اولانلرینہ و مؤمن قوندا شلم.
 وکلمیلر اوکر نه کر و موجیلہ عمل ایدوب لر اوقیوب عمل.
 ایلہ نلک و بور سالدک دینیه جمع ایدوب نلک و استاذینک.
 حق تبارک و تعالی جمہ امہ عین ایلہ شیخ شیخ سونغان.
 ابرمویب و عاقللرک خیر ایلہ و آخر نفسان خستہ.
 احسان ایلہ و حسا بسجیتہ کون قونلرین ایلہ.
 آمین یا رب العالمین.

بسم الله الرحمن الرحیم

(٧٤)
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ
 الْحَيَاتِ اللَّهُ يَعْنِي عَادَاتِ قَوْلِهِ ذِكْرُ وَبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 اللَّهُ أَجْمَلُ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ
 بِذِيهِ أَوْجُحُ طَوْتِ وَحِجْ أَيْتُكَ وَفَارِ قَلَمِي بِحَيْثُ اللَّهُ
 أَجْمَلُ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ
 وَذِكْرُ اللَّهِ أَجْمَلُ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ
 سَلَامٌ عَلَيْكَ سَنُكْ أَوْزِدِيهِ أُولَسُونِ أَيْهَا النَّبِيُّ
 أَيْ اللَّهُكَ تَحِيَّاتُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى لِيُكَرِّمَكَ وَرَحْمَتُهُ
 وَبِهِ كَانَتْ دُخَى بَرَكَاتِي سَنُكْ أَوْزِدِيهِ أُولَسُونِ السَّلَامُ
 رَسُولُ حَضْرَتِي بِوَرْدِي سَلَامٌ عَلَيْكَ يَزِمُ أَوْزِدِيهِ
 أُولَسُونِ وَعَلَى عِيَادِ اللَّهِ التَّعَالَى بِحَيْثُ اللَّهُ تَعَالَى لِيُكَرِّمَكَ
 صَلَاحٌ قَوْلِي أَوْزِدِيهِ أُولَسُونِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
 اللَّهُ بِنِشَانِهِ أَيْهِ رُكَّ مَعْبُودِي الْحَقِّ وَتَعَالَى لَهُ بِوَقْدَانِهِ

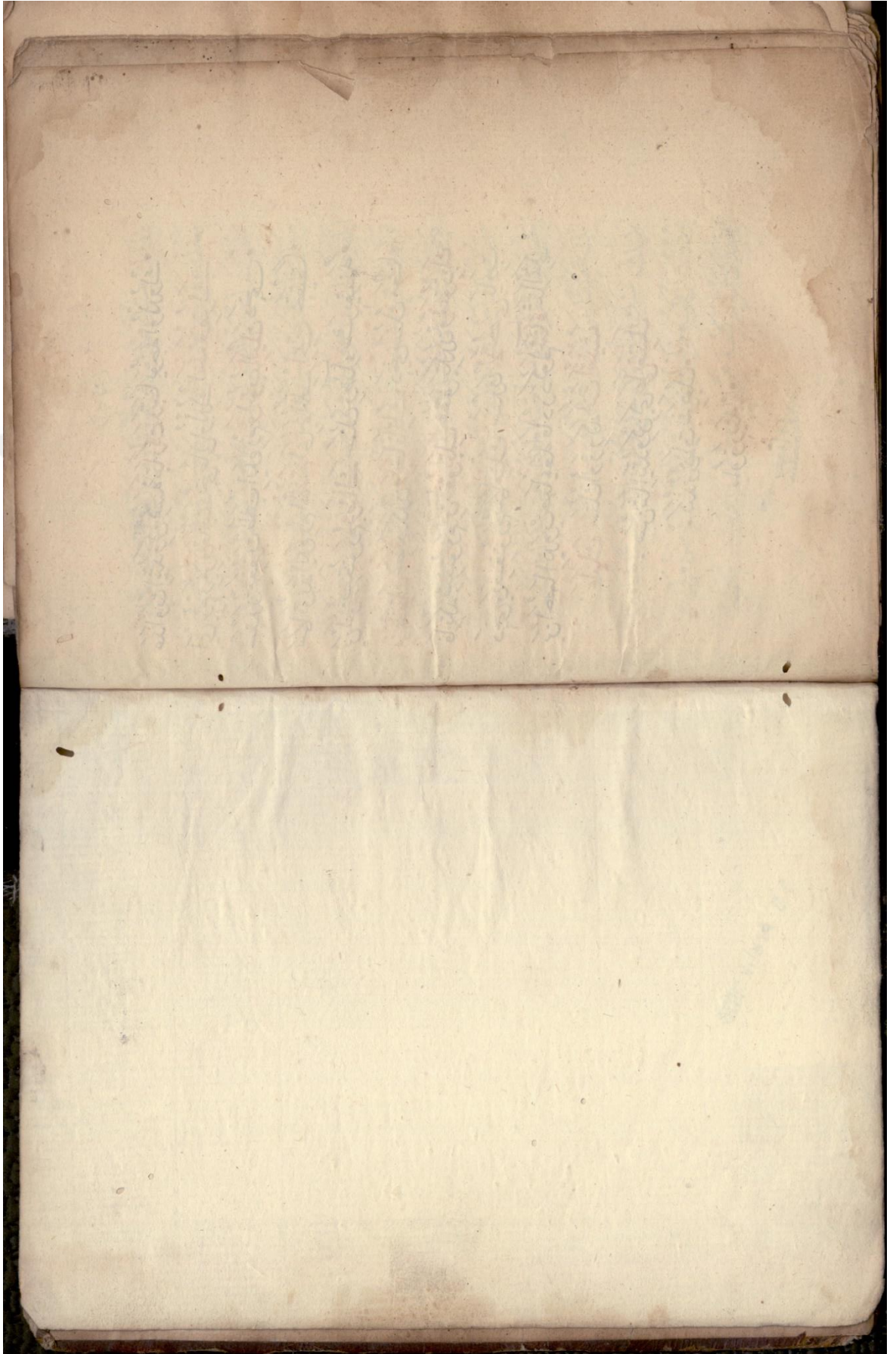
(٧٥)
 اللَّهُ تَعَالَى وَارْدُ وَاشْهَدُ بِحَيْثُ شَهَادَاتِ أَيْهِ رُكَّ
 أَنْ حَقَّقْتُكَ حَقِّقًا مَحْمَدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَبْدُ اللَّهِ
 قَوْلِي وَرَسُولُهُ دُخَى رَسُولِي دُعَاءُ صَلَوَاتِ
 اللَّهُ إِيَّاهُ اللَّهُمَّ صَلِّ سَلَامًا عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ
 حَضْرَتِ مُحَمَّدٍ وَرُزُوقِهِ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ دُخَى حَضْرَتِ
 مُحَمَّدٍ وَرُزُوقِهِ كَمَا صَلَّيْتَ سَلَامًا عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ
 كُنْ بِحَيْثُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ حَضْرَتِ إِبْرَاهِيمَ أَوْزِدِيهِ وَرُزُوقَهُ
 أَيْهَا إِبْرَاهِيمَ وَدُخَى حَضْرَتِ إِبْرَاهِيمَ أَوْزِدِيهِ وَرُزُوقَهُ
 سَنُكْ أَجْمَلُ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ وَبِأَسْمَاءِ
 دُخَى سَنُكْ مَبَارِكُ إِلَهٍ عَلَى مُحَمَّدٍ حَضْرَتِ مُحَمَّدٍ وَرُزُوقِهِ
 وَعَلَى مُحَمَّدٍ دُخَى مُحَمَّدٍ أَوْزِدِيهِ وَرُزُوقَهُ كَمَا بَارَكْتَ
 مَبَارَكُ إِلَهٍ وَكُنْ بِحَيْثُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ حَضْرَتِ إِبْرَاهِيمَ أَوْزِدِيهِ
 وَعَلَى إِبْرَاهِيمَ دُخَى إِبْرَاهِيمَ أَوْزِدِيهِ وَرُزُوقَهُ أَنْكَ حَقِّقًا

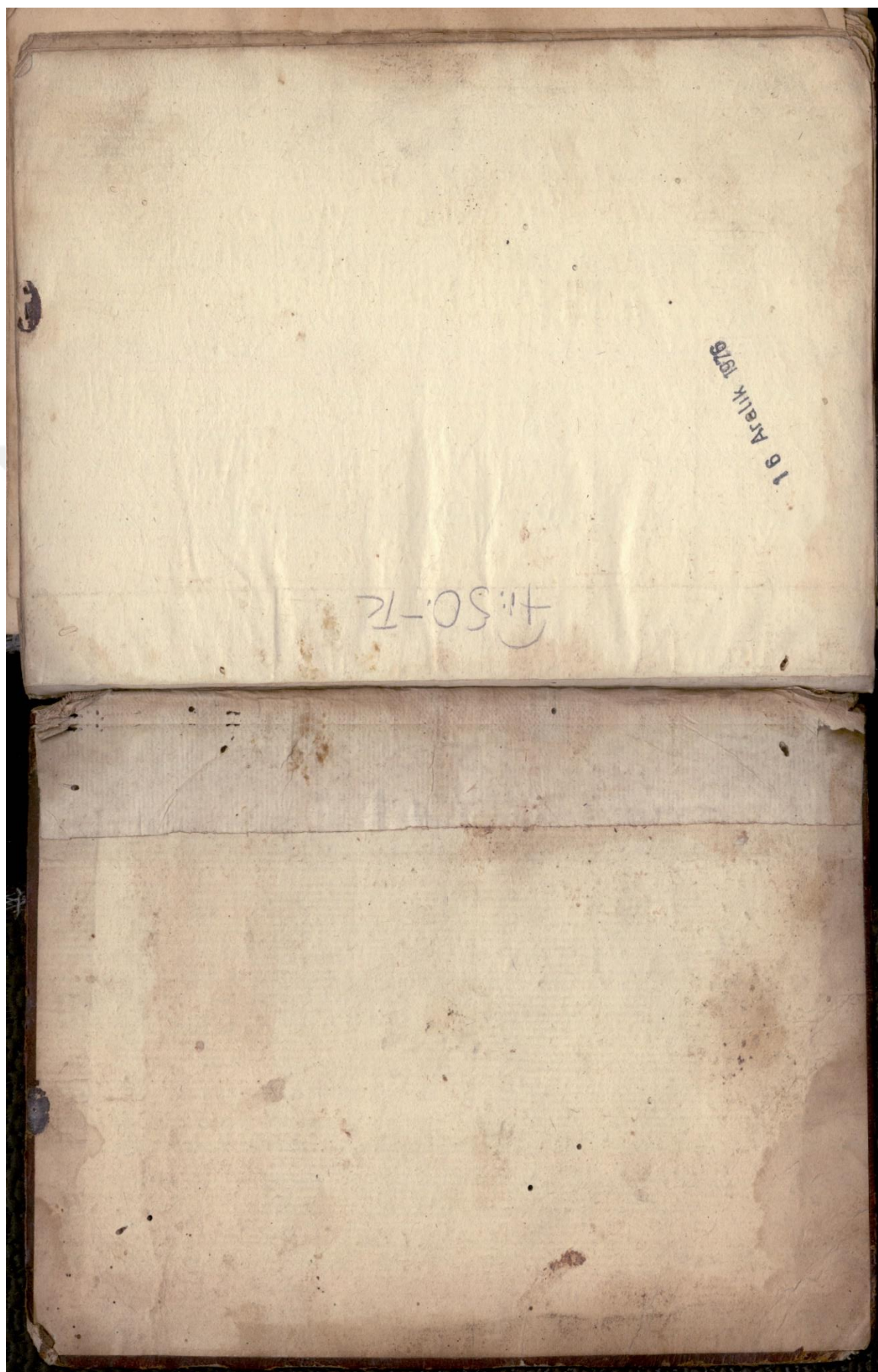
(٧٦)
 عَذَابِكَ سَنَكْ عَذَابُكَ قَوْلًا وَرَوَّارًا عَذَابُكَ تَحْقِيقًا.
 سَنَكْ عَذَابُكَ الْكَفَّارَ مَلْحُوقًا خَيْرُكَ الْخَافِقَ الْوَلِيَّ
 الْخَلَّاحَ أَيْ بِمُحَمَّدٍ لَهْمُ لَهْدِي بِكَ هَدَايَاتِ إِلَهٍ فَخِزْ هَدَايَاتِ
 هَدَايَاتِ إِيَّاهُ وَكُنْ كَسْلَكِي وَعَافِي دَجِي بِمُحَمَّدٍ هَدَايَاتِ
 إِلَهٍ بِمُحَمَّدٍ عَفْوًا وَكُنْ كَسْلَكِي وَتَوَكَّلْ بِمُحَمَّدٍ دَجِي
 قَوْلِي قَوْلِي تَوَكَّلْتُ قَوْلِي إِيَّاهُ وَكُنْ كَسْلَكِي وَبَارِكْ بِمُحَمَّدٍ
 دَجِي بِمُحَمَّدٍ مَبَارَكٌ إِلَهٌ فِيمَا أَعْطَيْتَ سَوَّلَ بِمُحَمَّدٍ خَفِيتَ
 سَنَ اعْطَا وَاحْصَانُ إِلَهِي وَبَنِي حَفِظَ إِلَهِي شَرَّ مَا خَفِيتَ
 شَرُّهُ شَيْءٌ شَرٌّ لَكَ سَنَ قَضَا إِلَهِي بِمُحَمَّدٍ حَكْمَ إِلَهِي
 إِنَّكَ حَقِيقًا سَنَ تَقْتَضِي حَكْمَ إِلَهِي سَنَ وَلَا يَقْضِي
 عَلَيْكَ سَنَ أَوْ ذَرَكْ حَكْمَ إِلَهِي إِنَّكَ حَقِيقًا شَانُ
 بُوْدَرُ لَكَ لَكَ دَلِيلُ إِلَهِي بِمُحَمَّدٍ وَتَوَكَّلْتُ سَنَ وَبَنِي
 إِيَّاهُ وَكُنْ كَسْلَكِي عَفْوًا وَكُنْ كَسْلَكِي عَفْوًا سَنَ

عَفْوًا

(٧٧)
 عَذَابُكَ إِيَّاهُ وَكُنْ كَسْلَكِي بِمُحَمَّدٍ وَتَوَكَّلْتُ سَنَ وَبَنِي
 إِيَّاهُ وَكُنْ كَسْلَكِي بِمُحَمَّدٍ وَتَوَكَّلْتُ سَنَ وَبَنِي
 سَنَ مَغْفِرَتُكَ طَلَبُ إِلَهِي بِمُحَمَّدٍ وَتَوَكَّلْتُ سَنَ وَبَنِي
 سَكَتُ إِلَهِي بِمُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ أَيْ بِمُحَمَّدٍ الْخَلَّاحَ الْوَلِيَّ
 بَنِي مَغْفِرَتُكَ طَلَبُ إِلَهِي بِمُحَمَّدٍ وَتَوَكَّلْتُ سَنَ وَبَنِي
 مِنْ خَطَايَاكَ غَضَبُكَ وَبَنِي مَغْفِرَتُكَ طَلَبُ إِلَهِي بِمُحَمَّدٍ
 فَإِنَّكَ مَغْفِرَتُكَ مِنْ عَفْوَتِكَ عَفْوَتُكَ وَتَوَكَّلْتُ سَنَ وَبَنِي
 دَجِي بِمُحَمَّدٍ مَغْفِرَتُكَ سَكَتُ إِلَهِي بِمُحَمَّدٍ وَتَوَكَّلْتُ سَنَ
 بَنِي مَغْفِرَتُكَ سَكَتُ إِلَهِي بِمُحَمَّدٍ وَتَوَكَّلْتُ سَنَ وَبَنِي
 عَلَيْكَ سَنَ أَوْ ذَرَكْ حَكْمَ إِلَهِي إِنَّكَ حَقِيقًا شَانُ
 سَنَ تَقْتَضِي حَكْمَ إِلَهِي سَنَ وَلَا يَقْضِي
 كُنْ وَكُنْ بِمُحَمَّدٍ وَتَوَكَّلْتُ سَنَ وَبَنِي
 أَوْ ذَرَكْ حَكْمَ إِلَهِي

عَفْوًا

KAYNAKÇA

- AĞIRMAN, Cemal, (2004), "Tarih Ve Tabakat Kitaplarında Üsküdarî Nisbesiyle Anılıp Adından Söz Ettiren Üsküdarlı Bilginler", **II. Üsküdar Sempozyumu Bildiriler**, c. II, 12-14 Mart 2004, İstanbul, s. 485-512
- AKAR, Ali, (2012), **Türk Dili Tarihi**, Ötüken Neşriyat, Ankara.
- AKÇAY, Ali İhsan, (2011), "Türk Edebiyatında Manzum Akaidnameler: İnceleme Metin", Basılmamış Doktora Tezi, Uludağ **Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Bursa.
- AKSAN, Doğan, (2009), **Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 5. Baskı, Ankara.
- _____ (2015), **Türkçenin Sözcük Varlığı**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- ARAT, Reşit Rahmeti, (1987), **Türkçede e/i Meselesi**, Makaleler, Haz. O. F. Sertkaya, TKAE Yayınları: 65, Ankara, s. 334-341.
- ARSLAN EROL, Hülya, (2008), **Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri**, TDK Yayınları, Ankara.
- ATABAY, Neşe, Sevgi, ÖZEL ve İbrahim, KUTLUK, (2000), **Sözcük Türleri**, Papatya Yayınları, İstanbul.
- ATASOY, İhsan vd., (2012), **Sahabîler Ansiklopedisi**, Nesil Yayınları, İstanbul.
- AYVERDİ, İlhan, (2010), **Misali Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul.
- BANGUOĞLU, Tahsin, (1995) **Türkçenin Grameri**, TDK, Ankara.
- BAYAT, Fuzuli, (2004), **Türk Dili Tarihi (Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Dili)**, Piramit Yayınları, Ankara.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, (2009), **İslam Akaidi**, haz. Salih Sabri Yavuz, Semerkand Yayınları, İstanbul.
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi, (2016), **Osmanlı Müellifleri**, Saraç, M. A. Yekta, (Haz.), Türkiye Bilimler Akademisi, c.I, Ankara.

- CAFEROĞLU, Ahmet, (1984), **Türk Dili Tarihi I-II**, Enderun Yayınları, İstanbul.
- CANIM, Rıdvan, (2010), **Divan Edebiyatında Türler**, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Cerra de Vaux, "Akîde", (1965), **İslam Ansiklopedisi**, I, MEB Yayınevi, İstanbul.
- ÇAĞATAY, Saadet, (1944), **Eski Osmanlıca Üzerine Bazı Notlar**, DTCF Dergisi, II/2, Ankara, s. 297-312.
- DENY, Jean, (2012), **Türk Dil Bilgisi**, Elöve, Ali Ulvi (çev), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- DEMİR, Necati, (2004), **Dânişmend-nâme**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- DEVELİ, Hayati (1998), "Eski Türkiye Türkçesi Devresine Ait Manzum Bir Miracnâme", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Sayı: 28, s. 81-205.
- _____ (2000), **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu**, Bilimevi, İstanbul.
- _____ (2013), **Osmanlı'nın Dili**, Kesit Yayınları, Ankara.
- DEVELİOĞLU, Ferit, (2010), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Çiçekler, Mustafa, (İnc.), Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara.
- DOĞAN, D. Mehmet, (2003), **Doğan Büyük Türkçe Sözlük**, Vadi Yayıncılık, Ankara.
- DUMAN, Musa, (1995), **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişimleri**, TDK Yayınları, Ankara. s. 174.
- _____ (1998), "Damak Ünsüzlerinin Klasik Osmanlı Türkçesindeki Gelişmelerine Dair", **Doğu Akdeniz**, s. 1-26.
- _____ (1999), "Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair, İlmi Araştırmalar", s. 65-103.
- _____, (2000) **Birgili Muhammed Efendi Vasiyyet-name Dil İncelemesi, Metin, Sözlük, Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım**, R Yayınları, İstanbul.
- _____, (2013), **Makaleler Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine**, Kesit Yayınları, İstanbul.
- DÜNDAR, Yılmaz, (2011), **Sen Tanrı Mısın?**, Nadir Kitap, Ankara.

- DURMUŞ, Mustafa, (2009), **Türk Dili El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ankara.
- EDİSKUN, Haydar, (2005), **Türk Dilbilgisi: Sesbilgisi-Biçimbilgisi-Cümlebilgisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- EKER, Süer, (2009), **Çağdaş Türk Dili**, Grafiker Yayınları, Ankara.
- EKŞİOĞLU, Serap (2012), "Kadı Hüseyin Ispartavî Manzûme-i Akâid (Tenkitli Metin-Dil İncelemesi-Gramatikal Dizin)", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Rize.
- ERARSLAN, Kemal, (1980), **Eski Türkçede İsim-Fiiller**, İstanbul.
- ERCİLASUN, Ahmet B., (2006), **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- EREN, Hasan, (1999), **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Kişisel Yayınları, Ankara.
- ERGİN, Muharrem, (1998), **Osmanlıca Dersleri**, Bayrak, İstanbul.
- ESATOĞLU, Ahsen, (2011), "Ahkâm-ı 'Akâ'id'in Söz Varlığı", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- _____ (2009), **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul.
- GABAIN, A. Von, (2000), **Eski Türkçenin Grameri**, Akalın, Mehmet, (Çev.), TDK Yayınları, Ankara.
- GRÖNBECH, K., (2011), **Türkçenin Yapısı**, (Çev. Mehmet Akalın), TDK Yayınları, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer, (2007), **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- _____, (2010), **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yayınları, 6. Baskı, Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer, (1997), **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, TDK Yayınları, Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer ve Edoğan, BOZ, (2004), **Eski Anadolu Türkçesi**, Gazi Kitapevi, Ankara.
- GÜZEL, Abdurrahman, (2004), **Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin, (1991), **Yapı Bakımından Türk Dilinde Fiiller**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

_____, (1992), **Türk Dilinde Edatlar**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

KALLEK, Cengiz, (2008), Sa, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, s. 317-319.

KANAR, Mehmet, (2009), **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Say Yayınları, İstanbul.

KARAMAN, Hayrettin vd., (2012), **Kur'ân-ı Kerîm Ve Açıklamalı Meâli**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları / 86-A, Ankara, 2012.

KARAAĞAÇ, Günay, (2012), **Türkçenin Dil Bilgisi**, Akçağ Yayınları, Ankara.

KARABAĞ, Alpaslan (2016), "Sabit Damolla Abdülbaki'nin Akâid-i Cevheriyye Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

KARAHAN, Leyla, (1994), **Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf, Yûsuf u Züleyha**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

_____, (1995), **Türkçede Söz Dizimi**, Akçağ Yayınları, Ankara.

KARTALLIOĞLU, Yavuz, (2011), **Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

KILAVUZ, Ahmet Saim (1989), "Akâid", **DİA**, c. II, İstanbul, s. 212

Kollektif (2011), **Türk Gramerinin Sorunları**, C. 2, TDKYayınları, Ankara.

Kollektif (2013), **Kur'ân-ı Kerîm (Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır) Arapça Hat-Satır Arası Kelime Meali-Türkçe Transkriptli-Meal-Tecvidli Okunuş**, Haktan Yayınları, Konya.

KORKMAZ, Zeynep, (1961), **uçun/üçün/için vb. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine**, TDAY (Belleten), Ankara, s. 13-29.

_____, (1963), **-ası / -esi Gelecek Zaman İsim-Fiil (participium) Ekinin Yapısı Üzerine**, TDAY (Belleten), s. 265-287.

- _____, 1973), **Marzubān-nāme Tercümesi (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- _____, (2007), **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara.
- _____, (1995), **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, Türk Dil Kurumu Yayınları, c. I, Ankara.
- _____, (2014), **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, TDK Yayınları, Ankara.
- KÖPRÜLÜZADE, Fuat, (1926), **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul.
- KURUOĞLU, Hidayet (2012), "Kıyas-ı Kur'ân (1a-84b varakları arası) İnceleme-Metin -Dizin", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Niğde.
- KÜÇÜK, Ahmet, (2013), "Anadolu Ağzlarındaki Doğu Kökenli Sözcüklerin Ses Bilgisi Açısından Görünümleri", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi**, Ankara.
- KÜLCÜ, Melek, (2009), "Cerrah Mes'ud Hulasa (Dil özellikleri-Metin-Dizin)", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Çanakkale.
- LEVEND, Ağah Sırrı, (1960), **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, TDK Yayınları, 2. baskı, Ankara.
- NAZİF, Hülya, (2006), "Türkçede Nazal N (Sağır Kef)", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kayseri.
- ÖZKAN, Mustafa, (1995), **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitapevi, İstanbul.
- ÖZKAN, Nevzat, (2000), **Ahmet Cevdet Paşa-Fuat Paşa -Kavâ'id-i Osmaniyye**, TDK, Ankara.
- PARLATIR, İsmail, (2014), **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yayınevi, Ankara.
- SAMİ, Şemseddin, (2004), **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul.

SİR DÜNDAR, A. Nur (2007), "Mehmed Za'îm Câmî'ü't-Tevârîh (202a-327b Giriş-Tenkitli metin-Sözlük-Dizin)", Yayınlanmış Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü**, İstanbul.

_____, (2015), **Risâle-i Mi'râciyye**, Kesit Yayınları, İstanbul.

SULTANZADE, Vügar, (2014), "Zamir n'sinin Kaynağı Hakkında", **Dil Araştırmaları**, Sayı: 15, Ankara, s. 95-104).

ŞAHİN, Hatice, (2011), **Eski Anadolu Türkçesi**, Akçağ Yayınları, Ankara.

TEKİN, Şinaşı, (1992), "**Eski Türkçe**" **Türk Dünyası El Kitabı**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, c. I, Ankara, s. 69-119.

TEKİN, Talat, (1975), **Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

_____, (2004), **Orhon Türkçesi Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

TİKEN, Kâmil, (2004), **Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler Ve Zarf Fiiller**, TDK Yayınları, Ankara.

TİMURTAŞ, F. Kadri, (1994), **Makaleler (Dil ve Edebiyat İncelemeleri)**, Özkan, Mustafa, (Haz.), TDK Yayınları, Ankara.

TOPALOĞLU, Bekir, (1993), **Kelam İlmîne Giriş**, Damla Yayınevi, İstanbul.

TULUM, Mertol, (1968), **Tazarrunâme**, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1968, s. 38.

_____, (1983), **Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkitler**, TDAY, İstanbul.

Türkçe Sözlük, (2005), TDK Yayınları, Ankara.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, (2003), **Osmanlı Tarihi**, III/I, TTK Basımevi, TTK Basımevi, Ankara.

YAVUZ, Yusuf Şevki, (1989), "**Akâidü'n-Nesefî**", DİA, II, İstanbul.

Yeni Tarama Sözlüğü, (1993), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

YEŞİL YILMAZ, Ali (2016), **2016 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri**, Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi Yayınları, Ankara

YILMAZ, Mehmet, (2013), **Kültürümüzde Ayet Ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)**, Kesit Yayınları, İstanbul.

YÜNCÜ, Didem, (2013), "Buddhist Çevre Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde Asli Söz Varlığı İncelemesi", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

ZENCANÎ, İshak, **Akaid Manzumesi**, haz: Ali Nar, Dersaadet 1327.

DİZİN

-A-

Akai, ix, 3, 4, 6, 8, 121, 129

-D-

Dil, xv, 10, 32, 204, 287, 288, 289, 290,
291, 292, 293, 294

Dua, 150

-E-

Eser, vii, 1, 13, 17, 282

-H-

Hareke, x, 17

Hece Düşmesi, xi, 46

-İ-

İmla, 24

-S-

Ses Bilgisi, 292

Sözlük, ix, xv, 3, 287, 289, 292, 293,
294, 295

-T-

Terim, ix, 3

-Ü-

Ünlü, x, xi, 25, 30, 31, 37, 51

Ünlü Uyumu, x, 31

Ünsüz, xi, 38, 41, 43, 44, 46

-Z-

Zamir, xiii, 64, 198, 293

Zarf, xiii, 80, 294

